

فهرهه‌نگی ریژگه

(ئەو وشانەیی لە هەنبانەبۆرینه‌دا نەهاتوون)

کوردی - کوردی - فارسی

ئەمین گەردیگلانی

ئەمىن گەردىگلانى

دەزگای توئژینه‌وه و بلاوکردنه‌وه‌ی موکریانى

● فهره‌نگى ریزگه

● نووسینی: ئەمین گەردیگلانى
● بابەت: فهره‌نگ
● پیتچنین: مریەم شاسەنەم
● بەرگ: محەمەد هاشم
● چاپ: یەكەم ۲۰۰۹
● ژمارەى سپاردن: ۵۰۷
● نرخ: ۴۰۰۰ دینار
● تیراژ: ۱۰۰۰
● چاپخانه: چاپخانه‌ی خانى (دهۆك)

زنجیره‌ی کتیب (۳۵۷)

هه‌موو مافیکی بۆ دەزگای موکریانى پارێزراره

مالپەر: www.mukirani.com

ئیمه‌یل: info@mukirani.com

ناوهرۆک

٩.....	پیتی ئ
٢٥.....	پیتی ب
٥٠.....	پیتی پ
٦٨.....	پیتی ت
٨٤.....	پیتی ج
٩٠.....	پیتی چ
١٠٣.....	پیتی ح
١٠٧.....	پیتی خ
١١٩.....	پیتی د
١٣٩.....	پیتی ر
١٤٧.....	پیتی ز
١٥٣.....	پیتی ژ
١٥٥.....	پیتی س
١٧٠.....	پیتی ش
١٨١.....	پیتی ع
١٨٣.....	پیتی غ
١٨٤.....	پیتی ف
١٨٨.....	پیتی ث
١٨٩.....	پیتی ق
٢٠٣.....	پیتی ک
٢٢٢.....	پیتی گ
٢٣٧.....	پیتی ل
٢٤٥.....	پیتی م
٢٥٦.....	پیتی ن
٢٦٢.....	پیتی و
٢٦٨.....	پیتی ه
٢٨٠.....	پیتی ی

پیشه کی:

له وەتا دەستم قەلەمی گرتوو و پێم ناوێ ته پێبازی نووسین و دنیاى ئەدەبەوه، هەستم به دەوله مەندى و گەورەییى زمانه که مان کردوو و له پال ئەوهشدا خەم و پەرۆشى هەلچۆقاندووم که ئەم زمانه پر لقو پۆپ و زیندوو و بۆ ئەوهنده بێ دەرەتان و لێ قەوماوه، له سەدان لاوه لێی دەبچر و دەمیان تێ ناوه. ئەوه به جیى خۆی، نووسەرانی که مەترخەم و نادەرۆست و کوردی زمانى کوردی نه زانیش ئەوهندهی دیکه خەریکن به قوریدا دەبەنه خواری و سەریان له خۆیان و له خەلک شیواندوو و کەس خەتى کەس ناخوینتەوه و هەر کەس هەلەدەستى دەلێ ئەزم هەلەدەبەزم. ئەم هەموو نووسەر و شاعیرە قۆرەدەماخ و سەمیل بابەر و بەهه وایه شمان هەیه و خۆیان به حافظ و شکسپیر و مارکیز و پاپلۆ نیرۆدا و بۆرخیس و.. ناگۆرنهوه، به لام ئەوهی بیرى لێ ناکەنهوه، شیواز و یاسا و پێسای زمانى یه کگرتوو. هەموو به ربهى خۆیان دەبیون و کەسیش به دۆى خۆى نالێ ترشه. تا کەنگى هەروا گیره شیۆینى و کەس له کەس له گۆرەپانى زمانه که ماندا ساز کەین. له م شاییه تیکه و لیکه یه دا هەر کەس به هەواى خۆى هەلپهڕێ و بیر له ته کووزى و یه کدهنگى و یه کئاههنگى نه کهینهوه.

له زەمانى زەبر و زەنگ و دیکتاتۆریی سەددامدا کۆرى زانیارى هەبوو و ئەو هەموو خزمەتهى به زمان کرد، به لام ئەمڕۆ لهو بارودۆخه له بار و خۆش و ئازادەدا، کۆر و لیژنه یه ک نییه یاسایه ک دانێ بۆ زمانى یه کگرتوو و چاپخانه و پۆژنامه و گوڤار و بلاڤۆکه کان ناچار کا پێرهویى لێ بکەن.

کورد یانى زمانى کوردی، جا ئیمه ئەگەر زمانه که مان نه مینى ئیتر کین و چین؟ بوون و نه بوونمان حیاوازی چیه. که وایه ئەم هەموو خەبات و مالۆیرانى و دەر به دهرى و ئەنفال و کوشت و کوشتار و قەلاچۆیه له بهر چى بوو. ئەم هەموو خوینە بۆ چى رژان؟ دیاره له بهر زمانه که مان. له بهر ئەوهی کوردین. دەنا زۆر سانا له زوووه بووبووایه ته عەرەب و عەجهم ئیتر هیچ گرفتیکمان نه دهما و وازمان له کورد بوون دینا و هیچ کەس نه دهبوو دژ و نه یارمان و خوتمان و دوژمنانیشمان به ئاسوودەیی داده نیشیتین.

هاواره له خۆمان گەلینه، ئەوى خۆمان به خۆمانى ده کهین و لهو ماوه یه دا کردوومانە، هیچ دوژمنیک پێى نه کردوین. مریشک خۆى گل به سەر خۆیدا نهکا، کەس پێیدا ناکا.

ئیمەش ھەر واین. دەستمان کردوو بە گەل بەسەر خۆدا کردن و خۆ لە نێو بردن. دەمار گرژی و تەعەسویی چینیایەتی و تایەفەگەری و ناوچەگەری وای کوێر کردوین چاومان نابینی و چاومان بەرایی نادا جوانییەکانی یەکتەر ببینن. ھەر کەس ھەڵدەستی بە زاراوەی گوند و شارۆچکە و مەلبەندەکەیی خۆی دەنووسی و هیچ کەس حازر نییە جوانی و باشییەکانی ئەوی تر ببینی. تو خودا گەلینە شوورەیی نییە لە سەدەیی بیست و یەکدا ھیشتا کورد زمانی یەکگرتویی خۆی نەناسیوە؟

تەنیا ئەوەندە تەکا لە نووسەرەکان و زمانەوانان و گەورە دەسەلاتدارانی کورد دەکەم بۆ ماوەی یەک خولەک بیر بکەنەو و لە خۆیان بپرسن کورد یانی چی؟ ئەم گیرەشتیۆینی و دەمارگرژی و قۆرەدەماخییە تا کەنگی؟ با لە خۆمان بپرسین بەرپرسی ئەم ئالۆزییە کێیە؟ بۆ؟

بەم پیشەکییە توند و جینگزیانییە ویستم تۆزی کۆلۆکۆی دەروونم ھەلپژم، چونکە خەمی زمانەکەمان بە جاری ئاراقارای لی ھەلگرتووم و دەلیی لەسەر پشکۆم. بە داخ و خەمەو ھەڵدەچۆقیم و خۆم دەخۆمەو و گریانم بۆ داھاتووی زمان و فەرھەنگەکەمان دی. من نە پسپۆری زمانم نە فەرھەنگەنووس و شارەزای ئەو بوارە دژوارە. تەنیا وەک دڵسۆزیکی زمان و فەرھەنگی رەسەن و دەولەمەندی خۆمان قۆلم ھەلمالیو و دەمەوئ ئەوێ لە توانامدایە و لانی کەم بوونی لە نەبوونی باشترە بلای بکەمەو. وەک کەسیکی لادیی و لەگەڵ سروشت و شاخ و داخ و جۆگەلە و کانی و زناڕ و زەندۆل و خە و شیوان و جاپ و بوورە و بژوین و میژگ و زەنۆیر و قاقەر و کاتۆر گەورەبوو، بە بۆنی باران و گلەسوورە و بەرامەیی وەرزی بەھار و کزەیی تۆفوبەندی زستان و قرچە و کۆلەکۆلی چلەیی ھاوین و ھاژە و ھووژی گێژەلووکە و گژەبا و شەپەبا و تەپوتۆزی پایز فرچکگرتوو، ئەوێ لە سروشت و زمانی خەلکی رەشوکی و جووتیار و پالە و سەپان و فەلا و شوانەوتیلان فێر بووم، بە پیتی توانا و زانیاری لاوازی خۆم لە گۆرەپانی سینیکی بەرینی کاغەزدا کوێان کەمەو و دەستیان بنیمە دەست یەک و گوڤەند و دیلانیکی نەمرانەیان بۆ ساز کەم و ھەموویان لە ژوانی گەرموگوپی کتیییدا کۆ کەمەو.

ھیچ کاریک بێکەموکووری نییە و دانیام ئەم فەرھەنگۆکەیی منیش ھەروایە و رەنگە بێعیب و خەوش نەبێ، بەلام ھەر ئەوەندەم لە دەست ھاتوو و ھیوادارم پسپۆران و زمانزانان و خاوەنرایان ھەلەوپەلەم بۆ راست کەنەو. بەو ھیوایەیی بتوانین تەواوی فەرھەنگ و وشەدان و قامووسەکان لە داھاتوودا کۆ کەینەو و خەرماتیکی مەزن و دەولەمەندی لی ساز کەین و سەر لەبەری زاراوە و بنزاراوەکانی زمانی کوردی لە خۆی بگری و ئیمەش ببینە خواوەنی فەرھەنگیکی غەنی و جیی متمانە. ئەگەرچی ئیستا کاتی ئەو ھاتوو لە ھەموو لایەکەو قۆل ھەلمالین و بە ھەرەوێکی بەرین و مەزن بناغەیی فەرھەنگیکی وا دامەزرێنین و تەواوی

بکەین، بەلام نازانم ھۆی چییە و بۆ تا ئیستا ئەو کارە نەکراوە؟! ئیستا کە ئەو ھەلە نەپەخساوە و نەلواوە لە سەر کاریکی ئاوا گەورە و پیرۆز کۆک بین و بە ئەنجامی بگەین، لانی کەم دەتوانین ھەراکام بەپیتی توانا وشە و زاراوە و دەستەواژەکان کۆ کەینەووە و لە شوێنیکدا بیانپاریزین بۆ پوژی خۆی.

منیش ئەوا بە پیتی توانای خۆم وەسیەتەکەم مامۆستا ھەژاری نەمرم لە گوێ گرتوووە کە دەفەرمی: «تۆش نەیزێ من خۆم ئەیزانم ئەم بەرھەمە ھەژارانەم کورت و کەمە و بۆیە نابێ تیر و پاراو دڵ ئاوی لێ بخواتەووە، لە وزە و ھیزیدا نییە پەرسقی ھەموو پرسیکت بداتەووە، زوانی کوردی زۆر لەووە دەوڵەمەندترە کە ھەژاریکی وەکوو من تاک و تەنیا و ئاوارە لە نیشتمان و وەک پێویستە کوردی نەزان و تەرە لە ولاتی بیگانە بتوانی لە دە یەکیکی کۆ کاتەووە. حەزەم دەکرد ھەموو وشە ھەموو شیوەکانی کوردیم دەسکەوتایە و لە سەر رووپەری ئەم نامەم پابنایە؛ بەلام بە حەز و ئارەزوو کار پیکنایە. ئەگەر باوەڕم پێ دەکەم من بەپیتی ھیز و توانای خۆم ھیچ درخیم نەکردوووە، ئەگەر خۆم لە پالە خۆمدا بە شەرمەزاری نەزانی و دەسکورتیم لە خەمەت کردن بە گەلی کوردیم دەزانم، دەشزانم کە بێتاوانم و لەو پترم لە دەس نایە. ناوی وشەدانەکەم خۆم ناوە: ھەنبانەبۆرینە کە لە چیرۆکانا دەلێن: ھەرچیت بوو دەستی تیخە دیتە چەنگت. جا ئەگەر بۆ وشیک گەپیی و دەستت لە ژێر ھەمانەبۆرەووە دەرچوو، تووڕە مەبە و تووڕی مەدە، ھەول بدە ئەوێ کە خۆت تووشی نەبووی، یان ئەوانە کە ئەزانی لەویدا نین، تو لە لاو کۆیان کەووە و بیاننووسەووە. ئەو خوایە، جاریکی تر من یا ھەژاریکی دیکە لە من چاتر و زانتر لە چاپەکانی دواپۆژدا بیانخاتە سەر.»

بۆیە منیش وەک ئاخیزگەیک ھەنبانەبۆرینەکەم مامۆستا ھەژارم داناووە و ئەو وشانە لە دووتویی فەرھەنگەکەم ئەودا نەھاتوون و لە قەلەم کەوتوون کۆم کردوونەتەووە و وەک مامۆستا عەبدوللا حەسەن زادە ناوی ناوە گۆلچینەووە، منیش بە دوا ھەژاری زانا و بەئەزموندی دەپۆم و گۆلچنەووە ئەو سەرپالە بەھیز و کارمەییەم؛ دلناشم منیش گۆلچنەووەکی باش و وردبین نیم، پەنگە لەو زیاتریشم پێ نەکرابی و بۆ نەکرابی، گەلیکی ترم گۆلوشە وەپاش دابی و ھەلمنەگرتیبێتەووە و بەجیمایی. بۆیە ناوی ئەو فەرھەنگۆکەم خۆم ناوە «پێژگە» چونکە تەنیا جۆگەلەییەکی چووکیە و دەبێتەوێ بپێژیتە دەریای بەرینی فەرھەنگی ھەنبانەبۆرینەووە.

بەو ھیوایی شیاوی ئەو بێ تیکەل ئەو زەریا بەرینە بێ.

بۆکان - زستانی ھەتاوی

نیشانه‌کانی نیو ئەم فەرھەنگە:

ف: لە شوینیک کە شەرحی کوردی کۆتایی دێ و بۆ هاوواتا یان شەرحی فارسی هاتووە.

👉: پوانین بۆ وشەییەکی دیکە ی هاومانای وشەکە.

(+): بۆ وشەییەکە کە جگە لە مانای هەنبانەبۆرینە مانایەکی تری هەیە.

دانانی پیتەکان بە پێی ئەلفوبێی کوردی پۆنراون کە ئاواپە:

ئ ب، پ، ت، ج، چ، ح، خ، د، ر، ز، ژ، س، ش، ع، غ، ف، ق، ک، گ، ل، م، ن، و، ه ی

ئابدە: پەيكەرە، كۆتەل، ھەيكەل. [ف]مجسمە، تندیس	ئاجزا: جۆرىك موورووى تەزىيە، ئادزا. [ف] نوعى مهرى تسبيح
ئابىز: جۆرى كايەى مندالانە وەك شەشخان وايە و خانەى ئەم ياربيە بازنەبييە. [ف]نام يك بازى كودكان	ئاچەر: (+) ھاچەر، ئامرازی پىچ كردنەوہ. [ف] آچار
ئاپانتىز: ريخۆلە كۆيرە. [ف]آپاندیس ئاپاندیز: ريخۆلە كۆيرە. [ف]آپاندیس	ئاخاوتن: ئاخافتن، قسە كردن. [ف]حرف زدن ئاختف: تقي خەست، بەلغەم. [ف]خلط سينه
ئاپتەر: شىت، دىن، دهلوو، خول. [ف]ديوانه ئاپنجى: جۆرە عەبايەكى قەدىمى بوو. [ف]نوعى قبای قدیمی	ئاو خواردنەوہى مالأت. [ف]حوض طولانى برای آب خوردن احشام
ئاتەرەن پاتەرەن: پاتەرەن، وړینه، وړاوه. [ف] هزيان	ئاخيزگە: سەرچاوه، شوينى كە كار لەويوه دەست پيندەكا. [ف]محل شروع كار
ئاتەشەك: ئاگرە، ئاورە، جۆرى زيپكەيە لە دەم و چاودى و زىچكاوى لى دەتكى. [ف]نوعى جوش	ئاخيوەر: ويژەر، قسەبيژ. [ف]سخنگو ئادار لەسەر پادار نەمان: بریتی لە خاپوور بوون، تىك پوو خان. [ف]ويران شدن
ئاتەگ: (+) داوينى زين كە لە سواريدا دەكەويته ژير رانى سوار. [ف]قسمت پايين زين كە زیر ران سواركار قرار میگیرد	ئادزا: ⚡ ئاجزا ئادگار: (روخسار، بيچم، دەموچاو،) بەژن، بالا، قەلافەت. [ف]ا) اندام) چەرە، سيما.
ئاتيوانن: تاواندەوہ، ئاواندن، تاواندەوہ. [ف]آب کردن	ئادە: (+) دورگە، چزيرە. [ف]جزيره ئاديان: ناوى ھۆزىكە لە كوردستانى باکور. [ف] نام ايلي در كردستان شمالی

- ئادىنە: مەزرايى لەوھەپ خۇش، جارى پىر گىز و
 گىيا. [ف] مزرەيى پىر از علف
 ئارا و قارا: ئارام و ئۆقرە، (ئارا و قاراي
 لى ھەلگىراۋە). [ف] صبر و قرار
 ئارا: (+) دوو تالى نىۋەپاستى تەون، گىيى
 نىۋەپاستى تەون. [ف] گرە وسط قالى
 ئارا: دوو تالى نىۋەپاستى تەون، گىيى
 نىۋەپاستى فەرش. [ف] دوتا تار وسطى در
 قالىبافى
 ئاراسە كىردىن: پىشكەش كىردىن، بۇ ناردىن. [ف]
 فرستادن، تەقىم كىردىن
 ئاراسە: ئاراستە، پىشكەش. [ف] ارسال، تەقىم
 ئاراگىل: ئاۋارە، ھەلۋەدا، قەلەندەر. [ف] قلندر
 ئارام لى بىرپان: ئارام لى ھەلگىران. [ف] آرام و قرار
 نداشتن.
 ئارام لى بىرپان: ئارام لى ھەلگىرتىن. [ف] آرام و قرار
 از كسى گىرفتىن.
 ئارامگىل: ئەسپى خۇش پىكىف، خۇشبەن. [ف] اسب
 بادپا
 ئاران: (+) شويىنى بەرىن و بەربىلاۋ،
 ساكەدەشت. [ف] دشت وسيع
 ئارتون: ئاگىردان، ئاورگ، ئاگىردانى ھەمام،
 تون. [ف] تون گرمايه
 ئارتىن: بلىسە، بلىزە. [ف] زبانه‌ى آتش
 ئارچەن: ئارزەن، چەناگە. [ف] چانه
 ئارداڧ: فېل باز، گىزىكار، گزەون. [ف] كلكباز
 ئارداڧ: مىرگ، چىنك. [ف] مرغزار
 ئارده شىلە: ئارد و ئاو گرتەۋە بۇ درزى
- پەنجىرە و چەسپاندنى كاغەز و پارچە و... [ف]
 آرد و آب شل
 ئارده تۋو: تۋو شىرىنى ھاپدراۋە و تۋپەل كراۋ.
 [ف] آرد تۋوت
 ئاردى نىۋ دېۋو: بىرىتى لە نابوود بوون و
 لەنىۋ چوون. (كورە تازه و لىيى قەوما بوو بە
 ئاردى نىۋ دېۋو). [ف] كىنايه از نابود شدن
 ئارزالە: [ف] ئازالە
 ئارزەن: چەنە، ئارچەن، چەناگە. [ف] چانه
 ئارژىن: [ف] ئارژىن
 ئارش: مانا، واتا. [ف] معنى
 ئارشك: قىقىنە، قىپە، قىپ. [ف] آروغ
 ئارقانە: وشتىر، ھوشتر، ھوشتر. [ف] شتر
 ئارما: دلىيا، خاترجەم، ئارخەيان. [ف] خاطر جمع
 ئارماز: (گزموۋلە، گىدىلە قور:) گۈلە بەن و
 دەزوۋ. [ف] (گۈلە گل:) گۈلە نخ
 ئارمان: ناۋى كۋنى ھەورامان. [ف] نام قديم
 اورامان
 ئارن: شەۋىلكە، شەۋىلاكە، يەسقانى پۈۋمەت.
 [ف] فك
 ئاروان: (+) تۋشەي سەفەر، نان و پىخۇرى نىۋ
 پى. [ف] تۋشەي سفر
 ئارۋانلۇك: ئارۋانە، وشتىرى چۋار سالە. [ف]
 آروانه
 ئارۋختە: رماۋ، وىران، خاپوور، كاۋل. [ف] ويرانه
 ئارۋلە: مېۋە وشتىر، وشتىرى مېۋ. [ف] ماده شتر
 ئارۋن: چىيەكە لە باكوورى پۈژھەلاتى
 پەۋاندز. [ف] نام كوهى در شمال شرقى رواندز

ئاروو: پۈك، گۆشتى دەورى ددان. [ف] لئە
 ئارووشە: بزۆن، نەھەجماو، سەربزىو. [ف] شلوغ
 ئارووك: مېچ، بىنەبان، ئارىگ. [ف] سقف
 ئارووين: بە ئەزمون، تاقي كراو. [ف] باتجربە
 ئارەپانە: گۆترە، ھەوئنتە، كۆترمە،
 ئەللاقۇيتاسى. [ف] تخمين
 ئارەقچىن: تەقىلە، كلاوئىك كە لە كەتانى سېي
 دروست دەكرى و تەپلى سەر دەگرى. [ف] كلالە
 عرقچىن
 ئارەقگىر: (+) ژىركراسى كەتانى كە لە ژىر جىل
 و بەرگەو لە بەر دەكرى. [ف] عرقگىر
 ئارەمووك: گامىشى قىسر، گامىشى نەزۆك. [ف]
 گامىش سترون
 ئارەنگ: بەورشە، بىرقەدار، پىر ترووسكە. [ف]
 درخشان
 ئارىگ: ئارووك، مېچ، بىنەبان، بىنمېچ. [ف] سقف
 ئاز: (ھىز، وزە، قەوئەت، (ئاز لە تىي نەماگە.) ؛)
 سەخت، دژوار. [ف] (نىرو، نا؛) دشوار، سەخت
 ئازا: (+) ساغ، سالم، بى عەيب. [ف] سالم
 ئازارە بارىكە: دەردە بارىكە، ئازارى سىل. [ف]
 سل
 ئازارە مرىشك: نەخۆشى مرىشك كە سالى
 جارىك دى و گەلى مرىشك دەمرى. [ف]
 آنفلانزاي مرغى.
 ئازالە: (+) تەپالە، گەمپە. [ف] ھەر چىزى كە از
 سرگىن بدست آيد، تەپالە
 ئازىيژ: جۆرى كايەى مندالانە وەك شەشخان
 وايە و خانەى ئەمە گردە. [ف] يك بازى كودكان

ئازەو پى ھاتن: ھىز وەبەر ھاتنەو. (نان خاس
 بخى تا ئاز بىي ئەو پىت). [ف] نىرو گرفت
 ئازەو: ئازەب، عازەب، كچى جھىل. [ف] دختر
 جوان
 ئازەوانە: ئازەبە، جوانەژۆ، جوانەزمە، زىپكەى
 دەم و چاوى جھىل، ئازەبەت. [ف] جوش عزبى
 ئازەو: ئازەوانە، ئازەبەت. [ف] جوش عزب
 ئازەوى: (جھىلى، عازەبى؛) ئازەوانە، ئازەو.
 (جوانى؛) جوش عزب
 ئازاژۆكە: ھاتنە خوارى شتى ئاوەكى. (ئەو
 چكاوە پىسە خىرا ئازاژۆكەى دەكا). [ف] رىزش
 آب در سرازىرى
 ئازن ئازن: كون كون بە گوللە و دەرزى و ...
 ھتد. [ف] سوراخ سوراخ
 ئازىنگ: بادامە تالە. [ف] بادام تلخ
 ئازىر: وريا و ژىر، ئاقل و زانا. [ف] عاقل و دانا
 ئازىن: (+) بەردانەوئەى ئاوە لە زەوى دا.
 (شەلەگەكە ھەلبەر با ئاوەكە لەو دەشتە ئازىن
 بى). [ف] پخش كردن آب در مزرعە بەطور
 مساوى
 ئاسا: (+) ئەو وەختە، ئەو كاتە، ئەوسا. [ف] آنگاه
 ئاسارە زلە: ئەستىرەى رۆژى، ئەستىرەكە. [ف]
 ستارەى درخشان صبح
 ئاسارە: ئەستىرە، ھەسىزە، ھەسارە، ستىر. [ف]
 ستارە
 ئاستار: ئەستىرە، ھەسارە، ستىر. [ف] ستارە
 ئاسمان قەلئیش: بالەخانەى زۆر بەرز و چەن
 نھۆم. [ف] آسمان خراش

ئاسن پښت: مه گناتيس. [ف] آهن ربا
 ئاسنى سارد کوتان: بریتى له کار و ههولئ
 بئ هووه. [ف] کنایه از زحمت بیهوده
 ئاسوس: چپایه که له نزیک شارى قه لادزئ. [ف]
 کوهى در نزدیکی قه لادزه
 ئاسووده بوون: رهحەت بوون، بریتى له ئاو
 هاتنه وه. [ف] انزال
 ئاسه لا بوون: لئ دهرهاتن، لئ بهدى هاتن. [ف]
 پدید آمدن
 ئاسه لا بوون: لئ دهرهاتن، لئ به دپهاتن. (کور)
 خاسیکى لئ ئاسه لا بووگه. [ف] از کار درآمده
 ئاسى: وهږه، عیج، عیدز، جارز، بیزار، عاجز.
 [ف] بیزار
 ئاسیاوگلین: ئاشگېږ، نه دازه ئاویکى که ئاشى
 پئ بگهړئ. (ئاسیاوگلینیک ئاو وهږله که ده)
 تېته خواره وئ. [ف] آب آسیاب گردان
 ئاش بئ ئاو نانه وه: بریتى له کارى بئ هووده
 کردن. [ف] کنایه از کار بیهوده
 ئاشار: هه شار، حاشار. [ف] مخفی گاه
 ئاشاردن: وه شاردن، شاردنه وه، هه شاردان،
 داشاردن. [ف] مخفی کردن
 ئاشاریا: شاراوه، ون، نادیار، پیوار. [ف] مخفی،
 گم
 ئاشاریاگ: شار دراوه، بزر بوو، نادیار. [ف] پنهان
 شده
 ئاشخاوه نار: آش خاوه نارد، گه مه یه کی
 لاوانه. [ف] اسم یک بازی
 ئاشنایى سرپینه وه: له ئیستلاحي ئه دهبیات دا به و
 وینه ده گوتړئ که له مه و بهر نه بوو یته سه نیول
 و هیما بؤ شتیک و به لکوو ئه و ئاشناییه له گهل
 وشه که لابردئ. [ف] آشنایی زدایی
 ئاشوپړه: هه لوه دا، ئاواره، به پریده. [ف] آواره
 ئاشه ف: په شوکاو، شیواو. [ف] پریشان
 ئاشه گلّه: ئاژاوه چى، ژؤفار، ئاژاوه گېږ،
 شه ره لاییسین، گېږه شیوین. [ف] سخن چین، دوبه
 همزن
 ئاشه وان ئاشه وان: ئاش خاوه نار، گه مه یه کی
 لاوانى گوندنشین. [ف] نوعی بازی
 ئاشى تس پئ نانه وه: بریتى له تووشى گېږه و
 کیشه کردن و زور بؤ هېنان. [ف] کنایه از
 در دسر دادن زیاد
 ئاشى کرپوه: بریتى له خیرایى له کار، به
 ده ستوبرد. (هینده ئازا و به ده ستوبرده ده لئى
 ئاشى کرپوه ده). [ف] کنایه از سرعت زیاد در کار
 ئاشیت: به لا، مسیبه، ئاپور. [ف] آفات
 ئاشیره کردن: ئاماژه کردن. ئیشاره کردن [ف]
 اشاره کردن
 ئاشیره: ئاماژه، ئیشاره. [ف] اشاره
 ئاغا به نوکەر نه گرتن: شاد بوون و ههست به
 به خته وهړى کردن، ژيانى هه ژارانه و بئ خه م.
 (له گهل ته بیعت هاو ده مى / شادى به که یفى، بئ
 خه مى / ئاغاش به نوکەر ناگرى / وهک من له داخا
 نامرى «هیمن».) [ف] کنایه از زندگی شاد و
 فقیرانه
 ئاغاوات: هوژ و به رده ئاغا و به گان. [ف] ایل و
 تبار خانها

ئاگول: خەزايى، بالندەيەكى بەلەكە بەقەد سىروو دەيى. [ف] سارملخ خوار.	ئاڧار: (+) ھەمبەر، بەرانبەر. [ف] روبەر، برابر
ئاگول مەلووچ: خەزايى، عەينەمەل. [ف] سار ملخ خوار	ئاڧاندن: تاواندەنەو، ئاواندن. [ف] آب کردن
ئاگول وركردن: ئاگول كەردنەو، ئاور ھەلكردن. [ف] آتش روشن کردن	ئاڧەرەتەنە: ژنانە، ھەر شتى تايبەتى ژن بى. [ف] زنانه
ئاگول بەرەك: بلوق، پۆرگ. [ف] تاول	ئاڧرئ: لادەر لە پىگە، لارئ، لەرئ كلابوو. [ف] منحرف
ئاگول بەس: راوہستاندى شەر و پىكدادان. [ف] آتش بس	ئاڧزىل: ھەسەل، ئەستىر، ئەستىرك، گۇلاوى بەركانى. [ف] استخر
ئاگول وركردن: ئاگول كەردنەو، ئاور ھەلكردن. [ف] آتش افروختن	ئاڧۇ: فرمىسك، ئەسرەن، پۇندك، ئەسر، ئەشك. [ف] سرشك
ئاگول قلى: ئاور كەردنەو، مىندالان و ھەلسووران بە دەوریدا. (ئاگول قلىي خومانە/ گوو بە ريشى بىگانە). [ف] آتش روشن کردن	ئاڧەتە: بلقەتە، تاعوون، چاقوولكە. [ف] طاعون
بچەھا و پریدن بر رویش	ئاڧەرۆز: بىتىن، ئاگردانى كوژاوه. (ئاگول/نىكى سارد و ئافەرتوز بوو). [ف] سردوبدون حرارت
ئاگول كەول: برىتى لە خۆشەويستى لە رادەبەدەر. (ئاگول كەولى كورەكانىيەتى). [ف] كنايە از دوست داشتن افراطى	ئاڧەكەللا: ئافەرەم، بارەقەللا، ئافەرىن. [ف] بارك الله
ئاگول مەلوچك: ٭ ئاگول مەلوچ	ئاڧيار: ھاوكار. [ف] همكار
ئاگول قوولە: گول ئەستىرە، پەنگرە ئەستىرە. [ف] كرم شبتاب	ئاڧىدە: پاڧز، خاوين، پاك. [ف] پاكيزه
ئاگول قوون: گول ئەستىرە، گوو ئەستىرە. [ف] كرم شبتاب	ئاكە: نەخۆشى سڧلىس. [ف] بيمارى سڧلىس
ئاگول قوونە: ٭ ئاگول قوولە	ئاكۇ: (ناوى چىايەكە لە كوردستان؛) ناوئىكى كورانه يە. [ف] (نام كوهى در كردستان؛) نامى پسرانه
ئاگول: (+) (ئاورين، ئاگرين؛) ژنى ھەوەس باز. [ف] (آتشين؛) زن بدكاره	ئاكۆيى: گۆترە، رەمەكى. [ف] تخمين بدون اندازه گيرى
ئاگول و داگول: ئالوگول، گۆرىنەو. [ف] معاوضه	ئاكە: خراپ، نارەسەن. [ف] نااصيل.
ئاگول: فیل، دەھۆ، تەلەكە، گزى. [ف] نيرنگ	ئاكەس: دەلاو، قەياغ، سىسوو. [ف] اسم گياھى باتلاقى
	ئاگول كەوتنەو: تەشەنە كەردنى ئاور، سووتمانى گەورە. [ف] آتش سوزى

ئاگول باز: ئالەكە باز، گزىكار، تەلەكە باز، گزەوھن.

ئاكك باز

ئالا: بزار، گىيە ھەرزەى نىو دەغل و بىستان ھەلەكەند. [ف] وجىن

ئالابووك: ئالەبووك، پەپۇى پەنگاوپەنگ كە مندالان لە بووكەباخەى دەپچىن. [ف] لباس عروسك

ئالابىژ: دابىژتنى شەكر و خاكەقەند بە پەپۇى تەنك. [ف] بىختن رىزە قند با پارچە

ئالاف: كەرەسە، ئامپاز، ئامپىر. [ف] وسىلە

ئالاكەت: بىزارچىن، ئامپازى بىزار كىردن. [ف] وسىلەى وجىن كىردن

ئالاكەر: ئەو كەسەى بىزار دەكا، بىزارچى. [ف] وجىن گر

ئالان كىردن: شەوچەلەى شەوانى زىستان كەھەر كەس بەقەراى تواناى خۇى دەكەرى و ھەموو دانىشتوانى كۆپەكە بە يەكەو دەيانخوارد. [ف] شىبچەرى شىبھەى زمىستان كە ھەر كس بەاندازەى توان خود مىخرىد و با ھم مىخوردند

ئالبۇياغ: سووراوى ژنان بۇ خۇ جوان كىردن. [ف] سرخاب

ئالقه: (+) شىتىكە بەدەست دەچىن بە پەتى پەنگاوپەنگ و مووروو لە مى دەكەن. [ف] نوعى زىورآلات دەستباف زنانه

ئالقه داغ: جۆرىك داغى گۆچكەى مالاتە بۇئەوھى نەگۆپدرى، بەشىوھى بازنەبىيە. [ف] داغ كىردن گوش برە بە صورت گردى

ئالكان: تىك ھالان. [ف] برهم پىچىدن

ئالكاو: شىواو، شلەژاو. [ف] پرىشان

ئالنگار بوون: لە دەورى شىتىك كۆ بوونەوھ بۇ خواردن، تىمرووكان، ھووروژم كىردنە سەر شىتىك. [ف] حلقە زدن دور چىزى براى خوردن ئالورى: خالورى، لات، بەتالپە، كەلەگا. [ف] لات و ولگرد

ئالوزاندن: ئالوزكاندن، شىواندن. [ف] برهم زدن ئالوزاو: ئالوسكا، ئالوزكاو، شىواو. (بەنەكە

ئالوزاوه). [ف] نخ برهم پىچىدە

ئالوزكاندن: [ف] ئالوسكاندن

ئالوزكاو: ئالوزاو [ف] ئالوزا

ئالوسكاندن: [ف] ئالوزكاندن

ئالوسكاو: [ف] ئالوزكاو

ئالوشە: گەزەنە، گەزگەزك، گىياھە كە لاسقەكەى دەخورى. [ف] اسم گىياھى است

ئالگوئىز: جىگوركى و گواستەوھى جىگا. [ف] تەغىر مەكان

ئالوال بوونەوھ: برىتى لە بە شەرمدا كەوتن. [ف] خجل شدن

ئالەبووك: [ف] ئالابووك

ئالەتە كىويلە: گىياھەكى گەلا بارىكە تامى تىژە و

بۇ دۆكۆلىو دەبى. [ف] اسم گىياھى است

ئالەتى: ئالەدىن، تووپە، قەلس. [ف] كىنايە از آدم عىبانى

ئالەدىن: تووپە، قەلس، ھىرس، پق ھەستاو،

ئالەتى. [ف] خشمگين

ئالەكۆكە پرچنە: جۆرى ئالەكۆكە گەلاكانى

تووكە. [ف] گىياھى است شىنگ مانند
ئالەكۆكە مشكانە: جۆرى ئالەكۆكە بىنەكەى
دریژكەىە وەك مشك دەچى. [ف] اسم گىياھى
است
ئالەكۆل: گاگلىنە، كرمىكى ژەھراویيە بەگىاوه
دەنوسى مالات بیخوا پیى دەمرى. [ف] نوعى
كرم سمى
ئالیسكە: زوقم، سیخوار، ئالشك. [ف] سرماریزه
ئالیشت كرىن: گۆرىنەوه. [ف] معاوضه
ئالیشت ولیشت: ئال و گۆر، گۆرىنەوه. [ف]
معاوضه
ئالیشت: گۆران. (قەلەمەكەم وەل قەلەمىكى ترا
ئالیشت بىرو). [ف] عوض
ئالیەر: ئانتیل. [ف] آنتن
ئامور قوفلى: ئامرازیكى كرىنەوه و
بەستەنەوهى پیچ و مۆرەیه. [ف] آمبر قفلى
ئامور دەست: ئامرازیكى گرتنى پیچ و مۆرەیه
وەكوو گاز وایە، بزمار پیچ. [ف] آمبردست
ئامیرد: میردەزمە، پیرەهەقۆك، جنۆكەى پیاو
ترسین. [ف] غول بیابان
ئاندیریشە: گىياھەكە وەكوو شىنگ وایە. [ف] اسم
گىياھى است
ئانكۆ: مانا، ئارش، واتا. [ف] معنى
ئانگزا بوون: ئاوقا بوون، بە گژدا چوون. [ف]
گلاویز شىدن
ئاو بە ئاوردا كرىن: بریتى لە دامركاندنى شەپ
و كیشە. [ف] كنىاه از برطرف كرىن جدال
ئاو بە گونى سەگەوه دان: بریتى لە كار كرىن

بۆ مروى سىپلە و پىنەزان. [ف] كنىاه از كار
كرىن برأى آدم سفله
ئاو بە لیژدا هەلگىپان: بریتى لە زولم و زۆر.
(ئەوه زالمىكە ئاو بە لیژدا هەلگىپى). [ف] كنىاه
از ظلم و ستم زیاد
ئاو پا هاتن: ئاوى پى داهاتن. (ئەوقەرە وسام
وہپاوه، ئاو پام هات). [ف] سست شىدن پا براثر
ایستادن زیاد
ئاو دەگون گەپان: بریتى لە بوونە پیاو، بالغ
بوونى لاو. (كۆرە ئاوى دەگون گەپاوه داواى ژن
دەكا). [ف] كنىاه از بالغ شىدن جوان
ئاو لە ئاوهپۆ دەركرىن: بىحەيایى و
سەرەپۆیى لە رادەبەدەر. [ف] بىحیایى بیش از
حد.
ئاو لە چاوهینان: بریتى لە زۆر پەش. (كەوا و
پاتۆلىكى لەبەر دایە هیندە رەشە ئاو لە چاوى
پیاو دىنى). [ف] كنىاه از بسیار سیاه
ئاو لە دنگدا کوتان: بریتى لە كارى بىنەوودە
كرىن. [ف] آب در هاون كوییدن
ئاو لە گونان گەپان: بریتى لە بلوغ بوون،
بوونە جحیل. [ف] كنىاه از بالغ شىدن
ئاوار: وشتىر یەك سالە، كۆچەك. [ف] بچه شتر
یک ساله
ئاوارە: (+) گەوهەر، بەردىكى بەنرخە. [ف] گوهر
ئاواک: بەهانه، پەلپ، بیانوو، وپک. [ف] بهانه
ئاواندن: ☞ ئافاندن
ئاواندۇل: زندۇل، قوولكە بەرد كە ئاوى تىدا كۆ
دەبیتەوه. [ف] حفره‌ی سنگی كه آب در آن جمع

شود
ئاواندۆلە: قوۋاكەيەك كە ئاۋى تىدا كۆ دەيىتەۋە، زەندۆل. [ف] چالەلى در ميان سخرە كە آب در آن جمع مى شود
ئاوانە: كرى ئاۋ، ھەقى ئاۋ. [ف] كرايەى آب
ئاوبارە: (+) ديوار كىردن لەبەر ئاۋدا بۆئەۋەى
ئاۋەكە زۆربى و بتوانن بۆ جىگاي بەرزى
بەرن. [ف] آببند
ئاۋجا: ھىۋەرژن، دوو ژن كە ھەر كام ژنى
برايەكن، براژنى مېرد. [ف] زن برادر شوھر
ئاۋجاۋ: گەۋج، ھەپۆل، گەمژە، ھەپلەگون،
ھەقمەق، گەلھۆ. [ف] احمق
ئاۋجە: ھىۋەرژن، ژنى براى مېرد. [ف] زن برادر شوھر
ئاۋدەنگىلە: ھاۋدەنگىلە، برىتى لە مندالى
ھاۋدەنگ و ھاۋرى. (بەشكۈۋ خودا منداللىكان
بداتى و بىتتە ئاۋدەنگىلە بۆيان). [ف] ھەمدەم كوچولو
ئاۋدىيان: ئەشكەۋىتىكە لە نىزىك شارى پەۋاندز.
[ف] نام غارى است
ئاۋر كىردنەۋە: (برىتى لە ھەلايىساندىنى فېتنە،)
برىتى لەزۆرھىنان و ياخى بوون (كچىك كە بۆ
گرتنى دۆست شەرم و شكۆى نەمايى. [ف]) فتنە
بەراھ انداختن؛ (ياغىگرى،) دختری كە براى
عشق بازى ابا ندارد
ئاۋر لى بوۋنەۋە: برىتى لە توۋرە بوۋنى زۆر،
(ھىندە توۋرەيە ئاۋرى لى دەيىتەۋە). [ف] آتش بە
جان شدن
ئاۋرگە: كۈۋوۋى نىۋ ديۋار. [ف] شومىنە

ئاۋرۇچكە: ئاۋرى مندالان، ئاۋرى چكۆلە. [ف]
آتش روشن كردن بچەھا
ئاۋرە: (+) نەخۇشىيەكى تۆكە وشكى دەكا. [ف]
آفت نخود
ئاۋرى ژىر كا: ئاگرى بن كا، مايە فېتنە، سەرە
سۆدرە. [ف] كنایە از فتنه برانگيز
ئاۋرېژ: گىايەكە لەنىۋ مېرگدا دەرۋى لاسقى
لووس و بەرزە و نىۋ ھەلۆلە. [ف] اسم گياھى
است
ئاۋزىم: (ئاۋبران، كاتى كەم بوۋنەۋەى ئاۋ لە
ھاۋىندا؛) چۆمى كە ھاۋىنان وشك دەكا،
ۋىشكەرۆ. [ف]) ھنگام كم شدن آب در تابستان؛
(رودخانه‌ای كە در تابستان مى خشكد
ئاۋسان: ھەلچوۋنى نىرخ، گران بوۋنى كالا. [ف]
تورم
ئاۋسانە: ھەقايتە، خەبەرۋىشك. [ف] افسانە
ئاۋشە: شەۋنم، ئاۋنگ. [ف] شبنم
ئاۋقەرا: ھاۋال، ھاۋتا، ھەقال. [ف] رفيق
ئاۋكوۋف: بەقەرا يەك، ھاۋكىش. [ف] هموزن
ئاۋگەز: ميوەيەك كە لەنىۋ باردا رىك گوشرابى
و لايەكى ۋەك پزىۋى لى ھاتى. [ف] ميوەى كە
در ميان بار آسیب ديده باشد
ئاۋەخۆر: چارەنۋوس، بەخت. [ف] سرنوشت
ئاۋەپۇگە: ئاۋەپۇ، پىگەى پىدارۋىشتىنى ئاۋ. [ف]
آبراه
ئاۋەژى: (گياندارىك كە لە نىۋ ئاۋدا دەرۋى،)
ئاۋچەيەكە لە نىزىك مەرگەى سەر بە شارى
قەلادزى. [ف]) آبزى (نام منطقه‌ای در نزديكى

مرگەي قلادزە [ف] پند و اندرز دادن.
ئاۋەشەم: ئەوجىگەي ئاۋى ئاشى پىدا دەپواتە
دەرەۋە. [ف] محل خروج آب از آسياب
ئاۋەل مندا: پزدانى ژن كە لەگەل منداكە
دیتە دەرى. [ف] بچەدان
ئاۋەل: (+) خر، شيو، گەلى. [ف] دره
ئاۋەل: (+) قەياخ، دەلاو، گياپەكە لەنىو ئاۋدا
شەين دەبى. [ف] نوعى گياه باتلاقى
ئاۋەل دوانە: جەمك، دوو منال كە بە زگىك
بووبىتن. [ف] دوقلو
ئاۋەلمە: دەلمە، هيلكەي بى تىخول كە مريشك
دايدەنى. [ف] دلمه
ئاۋەل واتا: وشەپەك كە دوو ماناي هەبى،
هاومانا. [ف] مترادف
ئاۋەلمە: منال لەنىو زگى دايكدا بەرلە
گوران. [ف] جنين
ئاۋەن: ئاونگ، دەسكاونگ. [ف] هاون
ئاۋى بى لەغاۋ خواردنەۋە: برىتى لە ئازاد بوون
و بى گير و گرفتى لە ژياندا و بە كەيفى خو
رپاۋاردن. [ف] كنایه از آزاد بودن و بدون قيد و
بند
ئاۋى پى داهاتن: ئاۋ پا هاتن. (هەموو پوژى
لەبەر سەيرى بى ئەو بەژنوبالايە/ لەسەر رىدا
دەۋەستەم مە تاكوو ئاۋى پىم دايە «ئەحمەد
هەردى». [ف] ئاۋ پا هاتن
ئاۋى چاۋ بردن: برىتى لە جوانى زۆر. (هيندە
جوانە ئاۋى چاۋ دەبا. [ف] كنایه از بسيار زيبا
ئاۋى گوى دادان: پەند پىدان، نەسيحەت كردن.

ئاۋىژە: (باندۆلى سەعات) شووشەي
شەبەنگى دەۋرى چراۋگلوپ (شەبەنگ،
مووشوور. [ف] پاندول، (لوستر) طيف
ئاۋىش: دەۋا، دەرمان. [ف] دارو
ئاۋىنە: (+) ئامراژىكى مەكىنەي خەياتىيە بەسەر
ددانەدا دەكرى و نووكى ددانە لە كۈنەكانىيەۋە
دیتە دەرى و پارچەكە رادەدا. [ف] صفحهي
كارپيشبر
ئاۋون: ئەهۋەن، هەيمەن، هەيدى، ئارام،
لەسەرەخو. [ف] آرام
ئاپەخ: رەھەندى ئاۋ، كەريز. [ف] كهريز
ئاپەختە: پووت و قووت و بى بەرگ. [ف] عريان
ئاپەرە: پىوانە، پىۋەر، پەيمانە. [ف] پيمانە
ئاپەغ: بەشى خراپ لە چاك جيا كردنەۋە، ئەياغ،
شتى لە برەۋ كەوتوو. [ف] نامرغوب
ئراز: بوغز، ئوناق، گىرانى گەروو بەھۆي خەم
و خەفەت. [ف] بغض
ئرمس: ئەسرىن، ئەسر، هەستەر، رۆندك، ئەشك،
فرمىسك. [ف] اشك، سرشك
ئرىشت: هەيرش، هەلمەت، ھۆمەن. شالاۋ،
پەلامار. [ف] يورش
ئزەرە: دەرەدە بارىكە، ئازارە بارىكە، سىل. [ف]
سل
ئزەرەدار: سىلاۋى، سىلدار. [ف] مسلول
ئۆمەت گرتن: رىز گرتن، قەدر گرتن. [ف] احترام
گذاشتن
ئۆمەت: رىز، قەدر. [ف] احترام

ئىشكەف: تەشتى ھەوير تىدا شىلان، سوينە. [ف] تىشت سىفالى مخصوص خمير كىردن آرد

ئىشكەفت: ئەشكەوت. [ف] غار

ئۆئەزىفە: ئەو خۇراک و جل و بەرگ و كەلوپەلەي مالى زاوا بەر لە زەماوەند دەينىرن بۆ مالى بووک. [ف] مقاديرى مواد غذايى و پوشاك كە داماد قبل از عروسى بە خانەي عروس مى فرستد

ئۆبەرە: ليفە، رەحيف، پىخەف. [ف] لحاف

ئورتا: گەردەنە، بستوو، زينو، ملەي كىو. [ف] گردنەي كوه.

ئورسى: كەوشى چەرمى. [ف] كفش چرمى.

ئورغان: ليفە، رەحيف، ئۆبەرە. [ف] لحاف

ئورقم: جوولە، تەكان. جمە. [ف] جنبش

ئوزۇر: ئازار، جەزىرە، ئىش و ژان. [ف] درد و رنج

ئوستورە: ئەفسانە و دىرۆكى لەمىژىنە. [ف] اسطوره

ئوغر بېرىن: ناوى يارىيەكى ئەسپ سوارى بوو

شوينىكىان وەك چوارپى دادەنا و يەكى سەد ھەنگاو دوور دەكەوتنەو و دەبوو پاست و چەپ بە پىرتاو بىن تاكوو بزانن كاميان زووتر لە خالەكە تىدەپەرى، جارى وابوو بە يەكدا دەدران و سوار و ئەسپ لە بەين دەچوون. [ف] نوعى مسابقه اسب سوارى

ئولك: چەپەر، تامان، تەيمان، پەرىژىن، درگا و دىوارى لە شوول دروست كراو. [ف] پرچين

ئوندا: گوم، پىوار، بزر، ون. [ف] گم، ناپيدا

ئووارە: (ئاوبارە، بەرىبەند بۆ كۆ كىردنەوہى ئاو تاكوو زەوىي بەرزى پىبدىرن) لىژاو، دژاو، زەوييەك كە ئاوى بۆ ناچى، دىم. [ف] آب بند (زمين دىم.

ئوپىشكن: ئاوپىژىن، ئاوپىژىن. [ف] آبپاشى.

ئووتاڧ: تاڧگە، سۇلاف، قەلپەزە، ئاوەلدېر. [ف] آبشار

ئووتمۇن: ھاويشتمان، خىستمان، ئاويتمان. [ف] انداختيم

ئووتن: ھاويشتن، ئاويشتن، فرى دان. [ف] انداختن

ئوور: (ھەور،) سەروو، بالا. [ف] ابر (بالا ئوورەتن:) ھاتنە سەر، وەسەر كەوتن؛ (پوانى گيا، سەرەلدانى گيا و گز؛) ھەلاتنى خۇر؛ ۴) ھەلاتنى ھەوير؛ ۵) ماسىن، پەنەمىن. [ف] (بالا آمدن؛) روئيدن گياہ؛ (طلوع خورشيد؛ ۴) بالا آمدن خمير نان؛ ۵) باد كردن، آماسيدن ئووزىيان: ئاوا بوون، بۆ ئاوا بوونى خۇر دەگوترى. [ف] فرو رفتن خورشيد، غروب كردن. ئوسار: ھەوسار، رەشمە، ئەوسار. [ف] افسار، زمام

ئوون: بەھانە، بيانو، ورك، پەلپ. [ف] بهانه

ئووه: شەونم، ئاونگ، ئاوشە. [ف] شبنم

ئووپويت: ئاوپووت، مريشك لە ئاوى كولاتوو خىستن بۆئەوہى پەر و پۆكەي لى بىتەوہ. [ف] پر كندن مرغ سر بريده در آب جوش ئەبرەش: ژن يان ئازەلى كە تازە زابى و شيرى تىدا نەبى. [ف] زن يا دام تازه زاييده و بى شير

ئەتوار لەق: ئاكار ناحەز، بەد ڕەوشت. [ف] بد
 رفتار
 ئەتوووخەتوو: سەرکۆنە، سەرزنەشت، لۆمە.
 (خاس کە ی خراو کە ی مەردم ئایەم ئەتوووخەتوو
 کەن.) [ف] سەرزنش
 ئەجەب: [ف] ئەجەب
 ئەجەو کردن: شەرم کردن. (لە خودا ئەجەو کە.)
 [ف] شەرم کردن
 ئەجەو: شەرم، حەیا، فەدی. (هە ی بانووی
 بی عەیب پەرەدی ئەجەو هە ی/ هە ی مەنجە ی
 دوخت ئەفراسیای هە ی.) [ف] شەرم، حیا
 ئەجەو دار: بەحەیا، بەشەرم، ئابروودار. [ف]
 باکرامت
 ئەجکاندن: قەتێ خستن، تەفر و توونا کردن. [ف]
 از بین بردن
 ئەحمەد ڕاوکەر: بالدارێکی لاق درێژی پێ بە
 پەرەییە لە قەراغ ئاوان دەژی. [ف] گیلان شاه
 بزرگ
 ئەدگار: ئادگار، بیچم، سەر و پۆتراک. [ف] چەرە
 ئەرتەو: بەهانه، پەلپ، بیانوو. [ف] بهانه
 ئەرجن: جووری داری بێشەییە، وەک قەیسە
 وایە، بەلام داری ئەو سەخت ترە. [ف] نوعی
 درخت جنگلی
 ئەرخەنناس: زۆرزان و فیلەباز، جادووباز،
 موقرباز. (پیرێژن ئەرخەنناسن/ هەموو دەرکان
 دەناسن/ هەر وەک شێنە دوو کەلی/ هەموو
 دەرکان دەرکەرن/ هەر مەن کێژیک ساز دەکەم/
 ئەو بۆ کورە کە ی پێ دەلی «بەیتی کێژ و کور».)

[ف] مکار، جادوگر، الخناس.
 ئەرخەوان سوور: (+) سیلاوی بەهاران کە
 هەلەستێ و لیل و مەیلەو سوورە. (ئەرخەوان
 سووری بەهارە جەغەتووی فرمیسکم/ ئەوی
 سامانی دلە بردی هەمووی فرمیسکم «بۆران»)
 [ف] سیلاب بهاری کە گل آلود است
 ئەردەلان: (ناوی تیرە و تافیه کی بەناوبانگی
 کوردن لە سنە و دەورووبەری نیشتەجێن؛)
 ناوی کورانه. [ف] نام طایفه ای معروف در
 سندج و اطراف آن؛) نام پسرانه
 ئەرژن: ناوی دارێکە بەرێکی وەک بادام دەگری
 بۆ دەرمان دەبێ. [ف] نام درختی است
 ئەرژا: چوست و چالاک، گورجوگول. [ف] چابک
 ئەرمان: بەرەحم، دلۆقان. (ئەللا ئەرمان/ لەجیی
 نەرمان/ یان کا کون بئ / یان جئ
 خەرمان «فولکلور».) [ف] مهربان
 ئەروو: دۆست، ئاشنا، ناسیاو. [ف] آشنا
 ئەرەمک: نەزۆک، ئەزا. [ف] نازا
 ئەرپێز: پان و بەرین، هەراو. [ف] عریض
 ئەرین: نەرپەشێر، شێری گەورە ی بە یال و بژ.
 [ف] شیر شزره
 ئەرینی: پۆزەتیف، موسبەت. [ف] مثبت
 ئەزبوه: ئەزبێ، ئەزبۆلە، ناوی گیایەکە. [ف] ازبیه
 ئەزدا: ناوی گیایەکی مەیلەو زەرەدە بۆ دەرمان
 دەبێ. [ف] نام گیاهی است
 ئەزەرە: جەزەرە. ئازار. [ف] اذیت
 ئەزەرەت: ئارەزوو، حەزەرەت، تاسە. [ف] اشتیاق
 ئەزمەر: چیا یەکە لە باکووری شاری سلیمانی. [ف]

كۆھى در شىمال شىھر سلىمانىيە	ھرس كىردن
ئەزمىن: ئاسمان، ھەوا، ئەزىمان، عاسمان. [ف]	ئەسپىل: سىپىل، گورگ نەخۇرە. [ف] طحال
آسمان	ئەسپىنگە بەنە: جۆرىك شىنگى گەلا بارىكە لە
ئەزنىف: يارىيەكە ۋەك دۆمىنە وايە، بە مۆرەى	شىنگى دىكە تام خۆشترە. [ف] نوعى شىنگ
دۆمىنە دەيكەن. [ف] نوعى بازى با مەرەى	ئەسپىنگە ماينە: شىنگە ماينانە، گىايەكە لەنىو
دومىنو	مىرگ و وينجەدا شىن دەبى شىرىكى رەشى
ئەژار: خەرمان، شوىنى كۆ كىردنەۋەى دىغل و	ھەيە لاسقەكەى دەخورى. [ف] نام گىاھى
دان. [ف] خرمن	خوردنى
ئەژدەر: (مارى گەورە، ھەزىيا، ھەژدىيە، ھەفى؛	ئەستوبەند: مل بەند، توق، گەردانە. [ف] گىردىند
(ئالا. [ف]) اژدها؛ (پرچم، علم.	ئەستوند: ئەستوون، كۆلەكە، پاژەر، ئەستونگ.
ئەژگەل: (ئەژگەلك؛) لات و ئاكار ناشىرىن،	[ف] ستون
خويىرى و بىكارە. [ف]) خس و خاشاك؛ (آدم	ئەستەمبولى: (تەشتىكى چكۆلەيە لە كارى
ھىراجىي و لات	بەنايى و قورەكارىدا ماللاتى پىدەكىشن؛ (
ئەژگەلك: چىر و چىلكە، ھەژگ و بژال، ھەژگەل.	چىشتى برىنج و ھىرەلماسى و گۆشت. [ف])
[ف] خس و خاشاك	ظرف كىشىدن ماللات در كار بنايى؛ (غذای
ئەژناس: ناسىاو، دىوناس، ئاشنا، ئەروو. [ف]	استامبولى
آشنا	ئەستەمەبوار: بوارى دژوار، شوىنى پەرىنەۋەى
ئەژنق پووتە: قامكى ناۋەراست، دۆلە درىژە. [ف]	ئەستەم لە چۆم. [ف] محل دشوار در رودخانه
انگشت وسطى	براى گذر كردن
ئەژسەرى: نىۋەشەۋ، شەۋ درەنگان. [ف]	ئەستى: (+) ئاۋگەردان، كەۋچكى گەورە. [ف] ملاقه
نصف شب	بزرگ
ئەژسەرى: نىۋەشەۋ، شەۋ زرىنگانەۋە. [ف]	ئەستىرك: شوقەلەت، ھەرزال، پىرك. [ف] سكوى
نیمه شب	چوبى در خانه براى اثاثیه.
ئەساتىر: ئەفسانە و نەزىلە و سەرگورىشتەى	ئەستىلكە: گۇلاۋى بەر كانى، ئەستىر، ھەسىل،
پالەۋان و دىو و درنج و خوداكانى كەونارا. [ف]	ئاقتىل. [ف] استخر
اساطير	ئەستىۋىلەك: ئەستىۋىلەك، ئاسنىكى درىژ و بارىكە
ئەسارە: ئەستىرە. ☞ ئاسارە	دەيخەنە سەر تەندوور و كوانوو كترى و
ئەسپار: بىرنى چل و پۇپى دار، قەمچ كىردن. [ف]	قابىلەمەى لەسەر دادەنن بۆ كۆلاندن (كىژى

خەلكى بۆمى ئاتۆمى دروست كرد و ئەتۆش /
 ھەر دەزانی ناوی ئەستىۋلۇك و دەرخۆنە و پىنە
 «ھىمىن» (ف) مىلەھى است روى تنور
 مى اندازند.

ئەسكۈند: چال، قوۋلۇك، كەند و لەند. (ف) چالە
 ئەسكە: ئەوكاتە، ئەوساكە، ئەووخەتە، ئاسا. (ف)
 آن زمان

ئەسلىمەن: عەسل، ئەسل، رەسەن، نەجىم. (فرە
 ژنىكى ئەجاودار و ئەسلىمەنە. (ف) اصیل، نجیب
 ئەسلىرىك: ئامرازىكى دار تاشىنە. (ف) وسيله‌ای
 براى تراشیدن چوب

ئەسمەرە: سەوزە، پەش ئەسمەر، پەشتالە. (ف)
 سبزه‌رو، گندم‌گون
 ئەسە: (ف) ئەسكە

ئەسەح: راست و دروست. (قەسەكانى ئەسەح
 واپە. (ف) راست

ئەسەدوا: تكا، رەجا، خواىشت. (ئەسەدوا دىرم
 ئىكارە ئەرام ئەنجام بەى. (ف) خواهش

ئەشكەپوز: برىتى لە تەژەى ناقلولا، زەبەلاھى
 نابار، زلخورت. (ف) لندهور

ئەغد گرتن: ئەندازە گرتن. (ئەغدى بگرە بزانه
 چەنى بەش كىگ. (ف) اندازه گرفتن

ئەغد: قاس، ئەندازە. (ف) اندازه

ئەفاقە كردن: ماریجە كردن، چارەسەر كردن. (ف)
 معالجه کردن

ئەفاقە: چارە، عیلاج، ماریجە. (دەردى گرتییه
 لای هیچ حەكىمى ئەفاقەى نەوگ. (ف) علاج

ئەفرەس: ناوی دارىكه هميشه سەوزە. (ف) نام

درختى است
 ئەقرەبا: خزم و كەس و كار، تايەفە. (ف) قوم و
 خویش

ئەقل: (+) فام، ئاوەز، ھىر. (ف) عقل، فهم
 ئەقلدار: عاقل، فامیدە، بە ئاوەز. (ف) عاقل، فهیم

ئەقل سووك: شىتۆكە، نەفام، بىمیشك. (ف) نادان
 ئەكوان: زنجیرە چیا، كىوان. (ف) رشته‌كوه

ئەگلەنجە: شایى، گۆفەند، حەپلە. (ف) رقص و
 پایكوبی

ئەگەر مەگەر: ئەگەر مەگەر، دووبەختەكى.
 (هاتنیان ئەگەر مەگەر. (ف) باید و شاید

ئەگەر مەگەر: ئەگەر مەگەر، ئەگەر مەگەر
 ئەلاجەو: سەیر و سەمەرە، عەجایب. (ف) عجیب و
 غریب

ئەلاھیدە: تاییبەتى، جیاواز، بەجیا. (ف) علیحده
 ئەلاژیان: پاكشان، پازان، تخیل بوون، پەھیل

بوون، خو دريژ کردن. (ف) دراز کشیدن
 ئەلاسكە: نوقلی دەسكدار، چوكلەقنگە،
 شەربەتى لە پەرداخدا بەستووی دەسكدار كە
 مندال زۆرى حەز پىدەكەن. (ف) آبنبات چوبی

یخی
 ئەلبەت: ھەلبەت، پەنگە، ویدەچى. (ئەلبەت كاپرا
 خوی رازییه. (ف) البته

ئەلبەتە: (ف) ئەلبەت

ئەلبەكى: مەنجەل، قازان. (ف) دیگ

ئەلپاچین: ھەلپاچین، قەلت قەلت كردن. (ف) برش
 نامرتب موی سر

ئەلپرووگياگ: خەجلاو، شلەزاو. (ف) خجل شده

- ئەلپرووگيان: خەجلان، خەجلين، شلەژان.
(ئەلپرووگياو دەمى قسە نەكرت.) [ف] خجل شدن
ئەلپشانن: پرژاندن، لى پرژاندن. (ديسان ئاوگە
لتمان هەلپشانى.) [ف] پاشيدن
ئەلپەر و داپەر: هەلبەز و دابەز. [ف] جست و خيز
ئەلپەرگە: هەلبەرگە، ديلان، گۆفەند، شايى. [ف]
پايكوبى
ئەلپەرپىن: هەلبەرپىن. شايى كردن. [ف] رقصيدن
ئەلتيزگانن: هەلتيزاندن، (قاترەكە باشە بەلام
ئەلتيزگىنى.) [ف] رم كردن و فرار الاغ
ئەلچاغ: ئالچاغ، بى ئابروو، بى حەيا. [ف] بى حيا،
بى آبرو
ئەلشكاگ: نابووت بوو، لە دارايى كەفتگ. [ف]
ورشكست شەدە
ئەلشكانن: بەرشكەست كردن، لەنيو بردن. [ف]
ورشكست كردن
ئەلشكيان: نابووت بوون، (پارەكە ئەلشكيا، وەلى
ئەمسال دەولەمەنە.) [ف] وورشكست شەدە
ئەلقەپانن: رپاندن، قاپاندن. (كتاودەكە لە دەستم
ئەلقەپان.) [ف] قاپيدن
ئەللاوھىسى: ناوى مەقامىكى گۇرانبى كوردىيە.
[ف] اسم يك آهنگ كردى.
ئەلوو: هەلۇ، باز. [ف] عقاب
ئەلھا: (ئارەزووى ديتنى كەسىك لە
سەرەمەرگا) تاسە، ئىشتيا، مگىز، تامەزرۆيى. [ف]
(آرزوى ديدار كسى در واپسين) اشتياق.
ئەلەكە: هەلەكەسەما، سەقر، واشە، باشوو. [ف]
چرخ، قرقى
- ئەلەگەو: (نىوى گيايەكە؛) ناوى چيايەكە لە
نزيك ئارات. [ف] اسم گياهى است؛) اسم
كوهى است
ئەلەند: (تيشكى خۆر، پرشنگى هەتاو؛)
چۆمىكە لە نزيك شارى سەلماس. [ف] نور
خورشيد؛) رودخانه‌اى در نزديكى شهر
سلماس
ئەلەند: كازيوە، پروناكى بەرەبەيان. [ف] سپيدە
ئەلھى: گۆرپچە. [ف] لحد
ئەلشيش: عەلەشيش، قەلەموونە، بۆقلە. [ف]
بوقلمون نر
ئەمرى خودا كردن (بەجى ھىنان): مردن،
كۆچى دوايى كردن. [ف] وفات كردن
ئەمزووك: مۆدەنە، دەمنە، دار سىغار. (جغارە
كيشان بەبى ئەمزووك خاس نىيە.) [ف] چوب
سىگار
ئەملەس: نۆكەر، كارەكەر. [ف] نوكر
ئەمناك: ئەمن، بى ترس، ھىمن. (دنيا ئەمناكەو
بووگە.) [ف] امن
ئەمەلى: عەمبەلى، كەسى كە لە خۆراك و شت
و مەك دوودل و بە بىزە. [ف] وسواس
ئەمىرتانج: خەمىرىكە بۆ چەور كردنى
رۆماتىسم. [ف] وىكس
ئەنايشتە: خۆراكى بەيانىان، ناشتا. (ئەنايشتەى
شەوھىيان سى نانە.) [ف] ناشتا
ئەنجگ ئەنجگ: ئەنجن ئەنجن، لەتەتە. (لەشى
ئەنجگ ئەنجگ بووگە.) [ف] پارە پارە
ئەنجرە: گەزەنە، ئالۆشە، گيايەكە لاسقەكەى بە

شەلە دەخۇرئ. [ف] اسم گیاهی است	آرام
ئەنگرۇزە: پارچە يەككى قەدىمى ژنانە بوو. [ف]	ئەيا: دايك، دالك، ئۇدا، داك. [ف] مادر
اسم پارچە ای قديمی	ئىبلىس: شەيتان، شەيتانى گەورە. [ف] ابليس
ئەنگرۇزىن: تووپە بوون، غىرىن، پىق ھەستان. [ف]	ئىتۇن: كۆيىر، شىقەرەشكى، كۆر. [ف] كور
خىشمگىن شەدن	ئىختىيار: پىر، زورھان، بەساللاچوو. [ف] آدم مسن،
ئەنگلات: چاودەروان، چەمەرە، چاودەنوار. [ف]	پىر
چىشم بەراھ	ئىدەرەم: ئىسەرەم، پىچەقاندن. [ف] پافشارى
ئەننەھوو: ھەرەك نەبى، ھەر دەلىتى. (ئەننەھوو)	ئىرىشت: ھىرش، ۋىرئىشت
لەگەل توشم نىيە. [ف] انگار	ئىرىنگە: ھەنووكە، ئىستە، نەق. [ف] حالا، اكنون
ئەنوا: (+) مال، سامان، ھەيى. [ف] ثروت	ئىرەنگە: ئەلخان، ئىستە. [ف] حالا، اكنون
ئەنواب بوون: ھەژار بوون، فەقىر بوون. [ف]	ئىزراپ: خۇ نواندن، خۇ نىشان دان. [ف] خودنمایى
تەھى دىست شەدن	ئىستى: ئەستۇ، مل، گەردن. [ف] گردن
ئەنواب كىردن: فەقىر كىردن، مال بەدەست	ئىستىفا: (موورووى جوان بە پەنگى سوور و
نەھىشتن. [ف] غارت كىردن	پەمەيى ۋەك كارەبا ۋايە: (ناۋىكى ژنانە يە. [ف])
ئەنوۋ كىردن: سۋاخ دان، ساف و لوس كىردنى	نوعى مهرى زينتى: (نامى زنانه
دىوار. [ف] گل اندود كىردن ديوار	ئىسكە: ئىستاكە، ئەلەانەكە. [ف] هم اكنون
ئەنيا: ھىز و گۆر، وزە و توانا. [ف] رمق	ئىسكى نىۋى برىن: برىتى لە ملۆزم، كەسى كە
ئەو: (+) وشە يەكە ژنان بەجىگەى وشەى مىرد	دايمە مايەى دەردى سەرى و نارەحەت يە. [ف]
بەكارى دەبەن، (ئەو چۆتە سەفەر). [ف] كلمەى	كنايە از كسى كە ھمىشە مزاحم باشد
دەمخاۋەى زان بەجاي شوهر بەكار مى بىرد	ئىسە: ئىستە، ئەلەان. [ف] اكنون
ئەوانگەل: لەمەچىتر، جىندۇكە، [ف] از ما بهتران	ئىسەرەم: پىچەقاندن، حوكم كىردن، ئىدەرەم،
ئەوراد: ۋرتە ۋرت و دۇعا كىردن لەبەرخۇۋە،	سوور بوون و پىداگىرى لەسەر كارىك.
پارەنەۋە و دۇعا كىردن. [ف] ورد و دعا	(ئىسەرەمى كىردوۋە دەلى ھەر دەچم). [ف] اصرار
ئەورام: كەرەسە، كەل و پەلى پىۋىست. [ف]	كىردن
تەداركات	ئىشك ھەلگەران: وشك ھەلاتن، وشك بوون. [ف]
ئەۋژوۋ: ھىز و توانا، بىرشت، وزە. [ف] توان، رمق	خىشكىدن
ئەۋناق: ئۇناق، بوغز، پىق. [ف] بغض	ئىشكاوس: ئەستىۋر، ئازەلى كە بۇ ئاۋس بوون
ئەھۋەن: ئاھۋن، ئەھۋن، ھىدى، لەسەرەخۇ. [ف]	سال بوئىرى كىردوۋە. [ف] سترون يك ساله

ئىشكە پلاو: كەتە، پلاوى بىر پۇن. [ف] كتە
ئىشكە چۆم: وشكە پۇ، چۆمى كە ھاوینان
وشك دەكا. [ف] رودخانه‌ای كه در تابستان
مى خشك
ئىشكە داووت: ھەلپە پكىتى بىر ژن. [ف] رقص
گروھى مردان
ئىشكە سەما: خۇ شاد و بە كەيف نیشانان
لە خۇپايى. [ف] اظهار شادی كردن بى سبب
ئىشكە ۋەرد: خەفتان، وشكە كىل. [ف] شخم در
زمین خشك
ئىشكە بار: وشكە بار، ميوھى وشكە بار ۋەك
بادام و گویز و میوژ و ... [ف] خشكبار
ئىشكە چن: وشكە كەلەك، دیواری بەردى
بىر قور. [ف] دیوار سنگی
ئىشكە پى: پىگای سەخت و بەردە لان و لىژ. [ف]
راه سنگلاخ و ناهموار
ئىشكە شىو: وشكە خپ، شىوئى كە ھاوینان ئاوى
پىدا نايە. [ف] جویی كه در تابستان آب ندارد
ئىشكە كەند: وشكە كىل، وشكە ۋەرد، شىوھردىك
كە بە وشكى كىلدرا بى. [ف] زمینی كه خشك
شخم زده باشند
ئىشكىل: فیل، تەلەكە، دەھۆ، ئاگول. [ف] نیرنگ
ئىلاقە: بوختان، تۆمەت. [ف] بهتان
ئىلمە: پۇ، گرى پۇ. [ف] پود
ئىلىگى: شىعر و گۇرانىي خەماوى، وایلوک. [ف]
مرثیه
ئىمان ھەردە بوون: لە دىن دەرچوون، برىتى لە
زۆر توورە بوون. [ف] بسیار عصبانی

وهجاخ کویر بی. [ف] نفرین زنانه، یعنی بچه در
دامن خود نیینی

باپوره: غهواره، لاوهکی، تاچیک، بیگانه. [ف]
ناشناس، بیگانه

باپیلیک: گیتزه‌لووکه، گهرده‌لوول، بابلیسک،
باگهر، گیتزه‌با، باهۆز، گیتزه‌له، گهرده‌بل،
گهژگه‌پینگ، باگیتزه، زهمه‌ن، شایی جندۆکان،
سایلکۆن، باگرۆکه، گه‌په‌پیچ. [ف] گردباد

باتر: داریکه وهکوو سنگ سه‌ریکی تیژ ده‌که‌ن
و له‌جیگه‌ی نه‌رم وهک نیزه له زه‌ویی ده‌ده‌ن،
باتری هه‌ر که‌س زیاتر له زه‌وی بجیته خواری
به‌رهنده‌یه. [ف] چوبی کوتاه، مانند نیزه در بازی
از آن استفاده می‌کنند

باترین: یارییه‌کی گه‌نجانی کورده‌وارییه به باتر
ده‌کری. [ف] بازی که با چوبی مانند نیزه انجام
می‌شود و چوب هر کس بیشتر در زمین فرو
رود برنده است

با تی‌کردن: (پيدا هه‌لکوتن و فريو دان، تاريف
کردنی به درۆ.)به درۆ هینده‌م تاريف کرد، بام
تی‌کرد. ؛ (داخ نانه سه‌ر دل، تووشی خه‌فه‌ت
کردن. [ف]) تعریف دروغین از کسی؛ (داغ روی
دل کسی گذاشتن

باباده‌م: بابه‌ده‌م، ئاده‌م. [ف] آدم
بابۆ: (+) بۆن هه‌لگرتنی توله و سه‌گ له‌دوای
راو. [ف] بو کردن سگ و یوز

بابۆس: (ناوی چیايه‌که له نزیک شاری بانه؛)
ناوی خیلێکه له کوردستانی باکوور. [ف] (نام
کوهی در نزدیکی بانه؛) نام ایلی در کردستان
شمالی

بابه‌ده‌م: باباده‌م. ☞ باباده‌م
بابه‌پۆ: باوکه‌پۆ، وشه‌یه‌که له کاتی مردنی
باوکدا ده‌یڵین. [ف] کلمه شیون و عزا
بابه‌کۆش: دۆعایه‌کی ژنانه‌یه. (باخو) بابه‌کۆش
بی.) یانی قه‌ت منال نه‌یه‌ته‌ه کۆشت و

گه وړه و توند. [ف] رگبار شديد باران	باتل: باتر ☞ باتر
باربه ژن: موقوربان، جادووبان، سيحربان. [ف] جادوگر	باتلاک: باتلاخ، زه لکاو، خمخوړک، زوڼگ، زجاو. [ف] باتلاق
باربه ها: له ژن به ژنه دا هه رکام له بووکه کان	باتلین: باترین ☞ باترین
باربه های ئه ویتړه [ف] همتادر عروسی زن به زن	باتوبه ند: شتیکه وهک که ژوو ئاغزوونه ی
بارکووله: کوله بار، باریکی کهم. (بارکوله یه ک چیلگ ها وه کووله یی.) [ف] کوله بار کوچک	پیوه یه گونی قوړی پی دهبه ستن. [ف] خایه بند
بارودوخ: چوڼییه تی ژیان و هه لسووکه وتی	باخ بوون: له خو بایی بوون، بادی هه وا بوون، غلوور بوون. [ف] مغرور شدن
خه لک و کومه لگا. [ف] وضعیت	باخچوله: باخچه ی چکولانه. [ف] باغچه ی کوچک
باروژ: بای روژانه، (باروژ هه لئاکا شه ن بکه یین.) [ف] باد روزانه	باخه: باقه، باغه، مه لئ گیای به ستر او. [ف] بسته ی گیاه
باروژف: گژده با، بای توند. [ف] تندباد	باخه بین: باقه بین، باقه به ست، باقه به س. [ف] گیاه مخصوص بستن علف و یونجه.
باروو: دیوار، شووره. [ف] دیوار بلند قلعه، بارو	باخه خواز: که سی که به خه رماناندا ده گه پری و
بارویت: بوختان، تو مه ت، هه لبه سته. (قسه گه ت گشتی بارویته.) [ف] تهمت	باخه گهنمی دده نی. [ف] کسی که خرمن به خرمن می گردد و بسته گندم می گیرد
بارهنداز: (+) ده لاقه یه که که کا وئالیک و گزهری	بادامیر: بارووشه، په نکه. [ف] پنکه
لیوه ده که نه نیو کادیته وه. [ف] دریچه ای که از آن کاه و علف در کاهدان می ریزند	باده قوش: بایه قوش، کونده بوو. [ف] جغد
بارهینان: فیر کردن، راهینان، عاملانندن. [ف] پرورش	باده لان: ده سباد، ده ست بلاو، عه بله خه رج، هه له خه رج. [ف] ولخرج
باریکه پی ددان: فیزمالک، دهره دزدان، خو دزینه وه. [ف] جیم شدن، در رفتن مخفیانه	بار: مه یخانه، شوینی سه ما و هه لپه رکی. [ف] کاباره
بارییه: هه سیر، رایه خی له جه گهن و قامیش. [ف] بوریا	باران پست: نه ونده، گهنمی به باران پواو. [ف] گندمی که بوسیله ی باران می روید
باز له سهر نیشتن: بریتی له به خته وه ری روو تی کردن، بریتی له خو شحال به دیتنی که سیک. (نه مردم ئه و باز هم له سهر نیشتن و تو بوویه میوانم.) [ف] کنایه از نشستن باز بر روی سر	بارانه پوژ: پوژیک که له به یانییه وه هه تا ئیواره باران بیاری و ته و تووشی بی. [ف] روز بارانی
	بارانی کلاو به سهره: گوپاله باران، بارانی ده نک

جاش، خؤفرؤش. [ف] جاسوس، راهنمای خودی	بازقه پان: باسقه پان، جؤری ماری زهردی ئامال
در میان دشمن	سووره. [ف] نوعی مار زرد رنگ
باشققه: ههلیژارده، سهرباشقه. سهرتۆپ، (ئهو	بازمه له: جؤری مه له یه. [ف] نوعی شنا
مییه یه ره باشققه ی گشتیانه. [ف] ممتاز	بازنگ: بازن، بازنه. [ف] النگو
باشمه: شهقل، شقل، مۆری دارینی خرمان. [ف]	بازوله: باسک، زهند، له هه نیشک تا مه چهک. [ف]
مهر چوبین خرمن	بازو
باشه والّه: باشووک، واشه. [ف] باشه، پرنده ای	بازوو: (+) تاجبی رهش که خه تیکی سپی به بهر
شکاری	زگیدا هاتبی. [ف] تازی سیاه که خطی سفید بر
بافپکه: فرفره ی کاغه زی. [ف] فرفره	روی شکمش باشد
بافره: (+) بافیش، بادیهه وا، له خؤبایی. (که لی	بازیار: پئیوار، پیچینگ. [ف] رهگزر
بافره بووگه. [ف] مغرور	باسترغه: برنج له ئاو کردن بؤئه وه ی چه قهره
باقی: (+) ناوی ئه شکه وتیکه له نزیک مهرگه ی	بدا. [ف] آب کردن برنج برای جوانه زدن
قه لادزی. [ف] نام غاری است	باستون: باتوم، په یاغ. [ف] باطوم
باکو: گیشه. قوری، تایه گیا و یونجه. [ف]	باسخون: په لاماری کتوپر، هه لمه تی خیرا و
توده ی انباشته ی گیا و علف	له پر. [ف] پاتک
باگرتن: جووت بوونی نیر و میی سهگ و	باسقول: دهور گرتن، ئابلؤقه دان، گه مارؤدان،
تاجی. [ف] جفتگیری سگ و تازی	دهست به سهردا گرتن. [ف] محاصره
باگو: جواو، وه لام. (سهه جاری قواو لیکه باگو	باسقه پان: بازقه پان، جؤریک ماری پر
ناداته وه. [ف] جواب	مه ترسییه. [ف] نوعی افعی
بال کردن: بال دهره اوردن. (وه چهن رۆژ مهل	باسکار: هیژ و توانا، وزه. [ف] توان، رمق
بال کینگ. [ف] پر درآوردن پرنده	باسکه: ناوی بالنده یه که. [ف] اسم پرنده ای است
بال کردن: برین یان هه لکه ندنی شابالی مهل	باسووره: باگهر، گهرده لوول، گهره پیچ. [ف]
بؤئه وه ی نه توانی هه لفری. [ف] بریدن یا کندن	گردباد
شهر پرنده برای اینکه پرواز نکند	باسه رهی بوون: بادیهه وا بوون، باخ بوون،
بالا به بالا گرتن: خؤ به قهه یهک گرتن. (هاته	له خؤبایی بوون. [ف] مغرور شدن
دهرکی دهرواز/ چاوی شه هین و بازه/ داوام	باشان: (ناویکی ژنانه یه؛) باشه کان، ئه وانه ی
لیکرد بؤ ماچیک/ نه یدامی مه کربازه/ بالام به	باشن. [ف] (نام زنانه؛) بهتران
بالای گرتووه/ وهک یه کین به نه ندازه	باش بؤزغ: پئی نیشاندهری بیگانه، سیخور،

- «فولکلور» [ف] مقایسه کردن قد با کسی دیگر
 بالا: (+) لای سه‌رووی کراسی ژنانه، به‌ژن.
 (کراسه‌که‌م داوینه‌که‌ی ته‌واوه، به‌لام بالا‌که‌ی
 گه‌ورده‌یه) [ف] از کمر به بالای پیراهن زنانه
 بال‌باز: جوړی مراویسی بال به‌له‌کی مه‌یله‌و
 قاوه‌یییه [ف] نوعی مرغابی
 بال‌بالوکه: تاژی‌لوکه، تاژیی ئه‌حمه‌د راوکه‌ر،
 تاجیلوکه [ف] آخوندک
 بال‌بزه: پیازه، تاوان، سووچ [ف] گناه
 بال‌تووسک: دش، خوشکی می‌رد [ف] خواهر
 شوهر
 بال‌زپ: مشک‌گره، بال‌زپ، مه‌لیکی راوکه‌ره [ف]
 پرنده‌ای شکاری
 بال‌زپ: بازپ، بال‌زپ، مشک‌گره [ف] پرنده‌ای
 شکاری مانند جغد
 بال‌شت: بال‌نج، بالیف [ف] بالش
 بال‌کوک: به‌لگه، قه‌واله، ئیوهر، تاپو [ف] قباله، سند
 بال‌گاشه: پروپاگه‌نده، پیتا هه‌لگوتنی به‌درو [ف]
 تبلیغات دروغین
 بال‌ووفک: بال‌نج، بالیف، بال‌شت [ف] بالش
 بال‌ویز: نیردرای دوله‌تیک بو کاروباری
 دهره‌وه‌ی له ولاتیکی دیکه [ف] سفیر
 بال‌ویزخانه: شوینی بال‌ویز [ف] سفارت
 باله‌قول کردن: تاریف کردن فیلاوی بو فریو
 دان، پیتا هه‌لگوتنی به‌فیل بوئه‌وه‌ی له خشته‌ی
 به‌ری (وای باله‌قولی کردووه هه‌ر کاریکی بوئی
 بوئی ده‌کا) [ف] تعریف کردن برای فریب دادن
 باله‌وازه: په‌ره‌وازه، بال‌گرتنی بیچووه بالنده [ف]
 پرواز کردن جوجه پرنده
 بالیک: بالوکه [ف] زگیل
 بالینه‌ک: فرۆکه، ته‌یاره [ف] هواپیما
 بالینه‌وان: فرۆکه‌وان، خه‌له‌بان [ف] خلبان
 بام: (+) بم، بیم (فیدات بام ساقی ته‌ر زوانم که/
 من دهری دیرم ده‌وای گیانم که) [ف] شوم،
 بشوم
 بامال: شوینیک که با به‌فره‌که‌ی رادابی، (وهره
 به‌و باماله‌دا برۆین له‌به‌فر ناچه‌قین) [ف] جایی که
 باد برفش را مالیده باشد
 بانبز: مامز، ئاسک [ف] آهو
 بان‌دپ: دارنیک که له داره‌رادا له‌وانی دیکه
 دریژتره و له دیواره‌که دپته دهری [ف] تیرگ
 سقفی که از لبه‌ی بام بیرون می‌آید
 باندوور: نیله، نیری جوت [ف] یوغ
 بانکوت: باگردین، باگردان [ف] بام غلطان
 بانکه: بو‌شکه‌ی چکوله، به‌رمیلی گچکه [ف]
 بشکه‌ی کوچک
 بانگلوز بوونه‌وه: خلور بوونه‌وه، تلار بوونه‌وه.
 [ف] غلط خوردن
 بانگلین: باگردین [ف] بام غلطان
 بانوان: (سه‌نگفه‌پش؛) کولانی باخ، ریزه‌داری
 وه‌ک کولان [ف] (سنگ‌چین کوچه و حیاط؛)
 کوچه‌باغ
 بانه‌ناز: بانیژه، سهربانی نه‌وی [ف] بام کوتاه
 بانه‌وسان: (بانکوت، بانتلین،) خه‌وتن له
 سهربان له هاویندا [ف] خوابیدن پشت‌بام در
 فصل تابستان (بام غلتان.

- بانینه وه: بیچوو خستنه وه بهر مه‌ری نه بان. [ف]
- عادت دادن دوباره‌ی دام که از بچه خود بیزار می‌شود
- باوبق کردن: گه‌مه‌ی سه‌گان له‌دوای تیر خواردن. (سه‌گهل تیریان خواردوووه که وتوونه باوبق کردن). [ف] بازی کردن سگها بعد از سیر شدن
- باوخوش: بریتی له مندالیک که فیری گروگال و تریقانه وه بووبی. (مندالی حیرانه که مان له منداله که‌ی نیمه باوخوشتره). [ف] رشد یافته، برای کودک
- باوشور: جاجمیک که وهک ته‌لیس هه‌لیده‌دوورن و چوله‌که‌ی پی ده‌گرن. [ف]
- جاجیمی که مانند گونی می‌دوزند برای به دام انداختن گنجشک
- باوگه‌گه‌ورا: باوگه‌وره. [ف] پدر بزرگ
- باوه: باب، بانگ کردن باوک، باوکه. [ف] صدا کردن پدر
- باوه: دیراو، بۆ، چال کردن عه‌رز بۆ بیستان بۆئه‌وه‌ی ئاوی تیدا راه‌ستی. [ف] جوب آبیاری
- باوه‌جه‌ره: باوه‌خولی، هه‌لسوو‌پان به ده‌وری خۆدا. [ف] چرخیدن به دور خود
- باوه‌ژۆ: ئاواره، هه‌لوه‌دا، ده‌ربه‌ده‌ر، ئاراگیل. [ف]
- آواره
- باوه‌سیر: بیتوه‌سیری، نه‌خۆشییه‌که له کۆمی مروّف په‌یدا ده‌بی. [ف] بواسیر
- باوه‌گه‌وره: باپیره، باوگه‌گه‌ورا. [ف]
- باوگه‌گه‌ورا
- باوه‌له: باول، باوله، جانتا. [ف] چمدان
- باوین: باسکار، هیژ، وزه، توانا. [ف] توان، رمق
- بای دار ئاوس: بای شه‌مالی هه‌وه‌لی به‌هار که هه‌لیده‌کات و دار چرۆ ده‌رده‌که‌ن. [ف] باد بهاری
- که موجب شکفتن شکوفه‌ی درختان می‌شود
- بای که‌پۆ: (جۆری ماره له تیره‌ی ئه‌فعی کاتی دیتتی دوزمن ملی هه‌لدینی و ده‌هووشینی؛)
- جۆری ته‌یری ره‌شه ئیواران به پۆل به ئاسماندا ده‌گه‌رین و ده‌نگیکی تایبه‌تیا هه‌یه و خه‌لک له‌سه‌ر ئه‌و باوه‌ره‌ن کیسه‌یه‌ک له گه‌روویاندایه، شمشیر بال. [ف] نوعی مار از خانواده افعی؛)
- پرستوی سیاه
- باینه: بایه‌قووش، کونده‌بوو. [ف] جغد، بوم، بوف
- بای‌واده: بای‌وه‌عه‌ده، شه‌مالی سه‌ره به‌هار که به‌فر ده‌تویننه‌وه. [ف] باد بهاری
- بایه‌ده‌س: ده‌ست‌بلاو، ده‌ست‌باد، هه‌له‌خه‌رج، عه‌بله‌خه‌رج. (بایه‌ده‌س قه‌ت ده‌وله‌مه‌ن نیه‌وگ). [ف]
- ولخرج
- بایه‌ده‌سی: عه‌بله‌خه‌رجی، ده‌ست‌بلاوی. [ف]
- ولخرجی
- بایه‌شک: باویشک. [ف] خمیازه
- بایه‌لان: بایه‌ده‌س. [ف] بایه‌ده‌س
- بایه‌م: بایه‌و، بادام، باده‌م، بایه‌ف. [ف] بادام
- بایه‌مه: لوی بن پیست، گریی ره‌قی بن پیست.
- [ف] غده
- بترژم: ئافه‌ره‌م، باره‌قه‌للا، ئه‌فه‌که‌للا. [ف] آفرین.
- بتۆ: (پێگای بن‌به‌ست؛) نه‌زۆک، قسر، ئه‌ستپور؛) تات، تۆک، په‌رده‌ی کچیک که

کرۆشکه بهری دهگری و نابیی به ژن. [ف] راه
 بن بست: (نازا، قسر؛) پردهی بکارتی که
 غضروفی باشد
 بتووی: بن به ست. [ف] بن بست
 بچیک: زارۆ، منال، مندالی ساوا. [ف] کودک
 خردسال
 بخور: هه راهه را و دهنگه دهنگ، زه نازنه نا. [ف]
 سروصدای زیاد
 بر خه لاس: جوړی کایه ی مندالانه یه. [ف] اسم یک
 بازی کودکانه
 برارۆ: وشه یه که له کاتی مردنی برا و دۆست و
 هاوړیدا دهیلین. [ف] کلمه عزا و شیون
 براندوڅ: که لاله رهق، خیشه سه ر. (مرۆیه کا
 که له ک براندوڅه.) [ف] خیره سر
 برج: (+) جاسووسی تفهنگ، دهرزیله ی نیشانه
 گرتن له سه ر تفهنگ. [ف] مگسک تفنگ
 برجلانه کی: جۆلانی، دنگلاف، هه لۆرتک، دیلانی.
 [ف] تاب
 برژنگ: مژۆل، برژۆل، بژانگ. [ف] مژه
 برساق: (+) پروودار، پرو هه لمالدراو، بی شهرم،
 بی ئه ده ب. (فره ئایه میک برساقه.) [ف] گستاخ
 برساقی: پرووداری، بی ئه ده بی، پرو
 هه لمالدراوی. [ف] گستاخی
 برشکان: تینویتی شکان، (هه رچی ئاو ده خومه وه
 بریم ناشکی.) [ف] عطش
 برشوو: برش، که ره کیفه، که پروو. [ف] کپک
 برشیایگ: برژیاو، برژاو. [ف] برشته
 برشیان: برژان، (سزیام و برشیام، بووم وه

کۆی بریان/ بووم وه ته ماکوو سه ر سخته ی
 قلیان «فولکلور».) [ف] برشته شدن
 برک: (+) گیایه کی بۆنخۆشه زۆر به رز نابیته وه
 و گولیکی سپی ده رده کا. [ف] اسم گیاهی است
 برکه مرده: ئه و ته ره کارییه ی (کاله ک و شووتی
 و گرکه و خه یار و ...) که برکه که ی له بهر
 هۆیه ک وشک ده بی و به ره که ی زوو ده گا و
 تامی ناخۆشه. سیس بوونی برکه ی بیستان. [ف]
 میوه ای که بوته اش خشکیده باشد
 برگ: داریکی قوله به ئەندازه ی نیو مه تر وه کوو
 نیره ده یه اون، به تل، به تر. [ف] چوبی که مانند
 نیره در بازی پرتاب می کنند
 برکه: (+) هیجا، برکه ی کیشیی شیعر. [ف] هجا
 برنج داس: ناوی گیایه که گولیکی زهردی هه یه
 بۆ دهرمانی دل که لکی لی وهرده گرن. [ف]
 برنجاسف
 برۆ: شفره ی فیل و به راز، شرن، ددانی
 زهقی یه کانه، برره. [ف] عاج فیل و گراز
 برۆک: گه رۆک، رانه وه ستاو. [ف] سیار
 برووک: خو ش کردنه وه ی باران بۆ ماوه یه ک.
 [ف] بند آمدن باران برای مدتی کوتاه
 برهاف: کوما، کؤگا، کؤ کردنه وه ی شت له سه ر
 یه ک. [ف] انباشته روی هم
 بریار: (+) برینسی پارچه ی جلوه رگ (من
 بریاره که ده که م و شاگرد که م دهیدووری) [ف]
 بریدن پارچه ی لباس در کارگاه خیاطی
 بریارنامه: په یمان نامه. [ف] پیمان نامه
 برپیژه: بنیشت، جاکه، جاک، چه قه. [ف] سقز

بریسوو: (برووسکه، هه‌وره‌تریشقه، بلاچه)
 ناوی گوندیکه له ناوچه‌ی بانه. [ف] نام روستایی
 در کردستان (آذرخش
 بریغ: وریا، وشیار، ئاگادار. [ف] آگاه
 بریقان: ئاگادار بوون، وریا بوونه‌وه. [ف] آگاه
 شدن
 برینج: برنج، دانه‌ویل‌یه‌کی سپییه بو پلاو ده‌بی.
 [ف] برنج
 برینجه: (بزه، گرژینه‌وه، زه‌رده‌خه‌نه) جووله‌ی
 به ئاسته‌می ئاو، شه‌پوولی وردی چۆم. (چۆمه‌که
 برینجه ده‌کا. [ف] لبخند) موج ریز بر بستر
 رودخانه
 برینگچی: ئه‌و که‌سه‌ی که به برینگ مه‌ر
 ده‌بریت‌ه‌وه. [ف] پشم‌چین
 برپه‌کار: که‌سیک که قه‌بال هه‌لده‌گری. [ف]
 پیمانکار
 برپه‌کاری: کار کردن به قه‌بال، قۆنته‌رات. [ف]
 پیمان‌کاری
 بزاتۆکه: جووله‌ی که‌م، نیمچه جووله. [ف]
 حرکت آهسته
 بزپ‌بزپ: پارچه پارچه، له‌تله‌ت، ونج‌ر ونج‌ر. [ف]
 تکه تکه
 بزروکه: (+) پیتی ساکن وه‌ک (مُردن –
 بُرن – سَروه) [ف] نمه
 بزگه: بزه، زه‌رده. (هاته نیو شار و که‌می
 گه‌شتی کرد/ روویی روونی دی و بزگه‌ی لیوان
 «سه‌ید تاهیر هاشمی»). [ف] تبسم، لبخند
 بزمار به گا: بریتی له جیگای ته‌نگه‌به‌ر و پر له
 چه‌شامات. (له‌و ژووره چکۆله‌یه‌دا بزمار به
 گایه‌که که‌س جینی نابیت‌ه‌وه). [ف] کنایه از جای
 تنگ و پر از جمعیت
 بزمنه‌ک: بزمنه، جووری مارمیلکه‌ی گه‌وره‌یه.
 بیره‌بیره. [ف] بزمجه
 بزمووک: به‌سترا‌نه‌وه، جووله نه‌کردن. (له‌جیی
 خوی و/ ویشک بووه ده‌لیی بزمووک کراوه). [ف]
 بسته شدن، پابند
 بزنگره: جووریک دپکه له کونجره گه‌وره‌تره
 به‌مه‌ر و بزنه‌وه ده‌نووسی. [ف] نوعی خار
 بزنه‌پئ: پیچکه‌ی رژد و باریک به‌قه‌دی
 کیوه‌وه. [ف] بزراه
 بزنی قازی: گه‌مه‌یه‌کی لاوانه‌یه، دوو قوله‌ داری
 به‌قه‌د بستیک به ده‌سته‌وه ده‌گرن و
 شه‌مچه‌یه‌ک دوو مه‌تر دوور داده‌نین و ده‌بی
 له‌سه‌ر لاق و ئه‌و دوو قوله‌ داره وه‌ک گاگۆلکی
 برپا و به ده‌می شه‌مچه‌که هه‌لگری، هه‌ر که‌س
 بتوانی ئه‌نجامی بدا به‌ره‌نده‌یه. [ف] نام یک بازی
 جوانان
 بزووتن: (+) هاتنه خواره‌وه‌ی بی‌ئختیاری
 شیریه مه‌مک، بی‌ئه‌وه‌ی منداڵه‌که بیمژی تک تک
 دپژیته خواری، مه‌مک بزووتن. [ف] ریختن
 ناخودآگاه شیر پستان
 بزوین: (جوولینه‌ر، بزوینه‌ر؛) پیتی ده‌نگدار،
 وه‌ک ئا، ئۆ، ئی، ئوو، ئی. [ف] (تکان‌دهنده؛)
 حرفهای صدا‌دار
 بزه‌خه‌نگ: زه‌رده‌خه‌نه، بزه، گرژینه‌وه. [ف] تبسم
 بزه‌له‌ره: مه‌لیکی لاق دریژه له قه‌راغ ئاوان

دهژی و ماسی دهخوا. [ف] نوعی مرغ ماهی خوار	بسکۆله: (+) بسکی چکۆله، ئهگرچهی قۆله. [ف]
بژبۆکه: ناوی گیایه که گۆلی سووره. [ف] اسم	زلف کوتاه
گیاهی با گلهای قرمز	بسیلاک: زیخه لان، خیزه لان. [ف] ریگزار
بژمیر: ژمیریار، که سی که حساب دهکا،	بشتال: لاکوت، لاپره سه ن. [ف] فضول
حیسابگهر. [ف] حسابدار	بقوت باژۆ: ناوی کایه یه کی مندالانه یه. [ف] اسم
بژوار: بژوین، زه مهند، زهویی پر له گیا و گژ.	یک بازی کودکانه
[ف] زمین پر از گیاه و علف	بکه ر: که سیک که کاریک دهکا. (که س بکه ری
بژۆن:) وره و غیرهت، هیژ و توانا. (بژانگ،	ئی کاره نییه. [ف] فاعل
مژۆل، بژۆل. [ف] قدرت، توان.) مژه	بگرگر: هه راهه را، زه نازنه نا، ره شبگیر،
بژوو: بژ، یالی ئه سپ، مووی سه ر ملی ئه سپ	هه لالو بگر. [ف] سرو صدای زیاد
و شیر. [ف] یال	بلاتینک: په پووله، په په پۆک، په لیه لیسک. [ف]
بژی مه مر: نه مر نه ژی. (کاره که مان بژی مه مره.)	پروانه
[ف] بخور نمیر	بلاجه و: سهیر، عه جایب. (ئی کاره فره بلاجه وه.)
بستۆک: ☞ بستووک	[ف] عجیب
بستووک: بستوو، مله ی کێو، زینوو. (توی له من	بلاچانن: برووسکه ی هه ور، هه وره تری شقه،
دوو ر کردوو و منی له تو دوو ر/ ئه و	هه وره برووسکه. (ئاسمان بلاچنی.) [ف] آذرخش
بستووکه ی دوژمن ناوی نا سنوو ر «هین».) [ف]	بلاچوهۆ: هه وره گرمه، هه وره تری شقه. [ف]
گردنه ی کو	رعدوبرق
بسته: (+) لقیکی باریکی پیچ پیچه به سه ر لقی	بلاچه ئاگر: گری ئاور، بلیسه. [ف] شعله
برکه بیستانه وهیه له گیا و گژی تر ده هالی. [ف]	بلاچه: برووسکه، بریقه ی هه ور. [ف] آذرخش
شاخه ی پیچ پیچ بوته ی جالیز.	بلالک: به لالووک، بلالووک. [ف] آلبالو
بسکدان: گه یشتنی کاله ک و گرکه به جوړیک که	بلالووکه کێویه: داریکی کورته بنه یه به ریکی
له بهر گه یشتن له برکه که ی ببیته وه. (بیستانه که	وردی زهرد دهگری له جیگای شاخ و بهرده لان
که س نییه لئی کاته وه هه مووی بسکی داوه.)	دهروئ. [ف] آلبالوی کوهی
[ف] میوه ای که به خاطر رسیدن زیاد از بوته جدا	بلاوه ند: ناوی تیره یه که له هۆزی مامه ش. [ف] نام
می شود.	طایفه ای از ایل مامش
بسک و جاخ: ئه گرچه، بسکۆک، مووی سه ر	بڵباس:) ناوی ناوچه و عه شیره تیکی کورده. (
لاجانگ. [ف] زلف	ئه لماس، به ردیکی به نرخه. [ف] نام یک طایفه ی

کرد (الماس	بلیند: بلند، بهرز. [ف] بلند
بلحه پروو: مروقی چاو حیز، تۆلار، ژنی حیز و خراپکار و خه نه پروو. [ف] آدم بدعمل، فاحشه	بلینگو: بلیندگو، ئامرازیکه بۆ بهرز بوونه وهی دهنگ که لکی لی وهرده گرن. [ف] بلندگو
بلقه ته: نه خوشیی تاعوون، چاو قوولکه. [ف] مرض طاعون	بمارکی: جوړیک دمه لی زور به ژانه له لهشی مروف دی. [ف] نوعی دمل چرکی
بلقه تاف: ئهنگو سته چاو، تاریکه شهو، شه وه زهنگ. [ف] شب بسیار تاریک	بن ئاموزا: ئاموزازا، مندالی ئاموزا. [ف] فرزند پسرعمو
بلماندن: بلمه، دهنکی و شتر و لۆک، و شتر ده بلینی. [ف] صدای شتر نر	بناجانگ: لاجانگ، نیوان پرومته و گوچکه. [ف] عارض
بلند: بهرز. [ف] بلند	بنار: (+) ری هی هوراز، ریگای سهراولینژ. [ف] راه شیب دار
بلوگ: بلووک. [ف] بلوک	بناژانگ: ㊦ بناجانگ
بلووت: دهوری دریژوکه ی گه وره بۆ پلاو. [ف] دیس	بناوره: ئه پووشه نهرمه ی بۆ ههلبوونی ئاور له بن دهسته چيله ی دهنین. [ف] خاشاک خشکی
بلووک: جوړی خشتی گه وره یه له چیمه نتو دروستی دهکن. [ف] بلوک	که برای روشن کردن آتش زیر چوبها قرار می دهند
بلووکه: به فری وشک، به فره لووکه. [ف] برف ریز و خشک	بناوکه ر: مه له وان، سو با، مه له زان، مه له قان. [ف] خواص، شناگر
بلویر ئهنگیو: شمشمال ژهن، بلویر ژهن. [ف] نی زن	بن پاژینه: بن ژیل، خو ل و خاکی دانه ویله ی له بیژنگ دراو، بن بیژنگه. [ف] ته نشین بیختن غربال
بله رزهک: بۆمه له رزه، بووله رزه، بووله ره. [ف] زلزله	بن پشک: (+) قوره که شی، تیروپشک. [ف] ㊦ تیروپشک
بلیاق: رهشایی نیو گلینه ی چاو. [ف] مردمک، عدسی چشم	بن ترنه: ئه و ته خته ی که رایه لی گورده و شیره
بلین: بلیسه، بلیزه. [ف] شعله	له فه رشدا لیك جیا ده کاته وه. [ف] تخته ای در
بلیسک: جنچک، پله گوشت، جنچک. [ف] تکه گوشت کوچک	میان تارهای فرش قرار می گیرد
بلیمه ت: (+) ناحه ز، ناشیرین، دزیو. [ف] زشت	بن ته مه له: بنچینه، هیم، بناخه ی دیوار. [ف] شالوده، بنای زیرین دیوار

بندارۆك: (+) سهيران، سهياحهت، رابواردن. [ف] سۆنگه، ھۆكار [ف] اساس، شالوده) سبب، علت. بڼه بان: مېچ، لای ژووری مال. [ف] سقف، قسمت بالایی خانه بندرپس: عهسل، رهسهن. [ف] اصیل بن دڼو: پووک، ئەو جییهی ددانی له سهر دهپوئ. [ف] لته بڼ دۆك: (+) ئەو خورییه زبرهه له شانە کردندا ده مینیته وه و بۆ رستن نابئ. [ف] باقیماندهی پشم هنگام ریسندگی بندووره: میلاقه، ره به تۆك. [ف] آلاله بڼ چلهك: بڼه چهكه، چلهكه، باو باپیران. [ف] اجداد و نژاد بڼ عانه: جوړئ پیللوی قه دیمی ژنانه بوود راویکیان له پاژنه كهی ددها بۆئه وهی ته قه ی بئ. [ف] نوعی کفش زنانه بنقرووژنهك: ئەوك، قورقورچكه، بینینۆكه، قورگ، تینتینۆكه. [ف] حلقوم بنكرپنهك: بنكر، شتی كه به بنی مهنجه له وه دهنووسی. [ف] ته دیگ بڼ كه وا: كورته کی ژنان، شتیکی ئەستووره ژنان وهك شوړت له پیی دهكهن بۆئه وهی سمتیان قه له و بنوئنی. [ف] نوعی پوشاك زنانه بڼ كه وش: (+) موورووه قاچاخی، جوړئ خشل و موورووی سئ گوشه یه ملوانكه ی پی دهگر نه وه. [ف] نوعی مهره ی رهنگی برای بافتن گرنبند بنوره: كونده ی چكوله، كوندهك. [ف] مشك چرمی كوچك بڼس: (بڼه ما، بناغه، بنیشه، هیم، بنچینه) هۆ، سۆنگه، ھۆكار [ف] اساس، شالوده) سبب، علت. بڼه بان: مېچ، لای ژووری مال. [ف] سقف، قسمت بالایی خانه بندرپس: عهسل، رهسهن. [ف] اصیل بن دڼو: پووک، ئەو جییهی ددانی له سهر دهپوئ. [ف] لته بڼ دۆك: (+) ئەو خورییه زبرهه له شانە کردندا ده مینیته وه و بۆ رستن نابئ. [ف] باقیماندهی پشم هنگام ریسندگی بندووره: میلاقه، ره به تۆك. [ف] آلاله بڼ چلهك: بڼه چهكه، چلهكه، باو باپیران. [ف] اجداد و نژاد بڼ عانه: جوړئ پیللوی قه دیمی ژنانه بوود راویکیان له پاژنه كهی ددها بۆئه وهی ته قه ی بئ. [ف] نوعی کفش زنانه بنقرووژنهك: ئەوك، قورقورچكه، بینینۆكه، قورگ، تینتینۆكه. [ف] حلقوم بنكرپنهك: بنكر، شتی كه به بنی مهنجه له وه دهنووسی. [ف] ته دیگ بڼ كه وا: كورته کی ژنان، شتیکی ئەستووره ژنان وهك شوړت له پیی دهكهن بۆئه وهی سمتیان قه له و بنوئنی. [ف] نوعی پوشاك زنانه بڼ كه وش: (+) موورووه قاچاخی، جوړئ خشل و موورووی سئ گوشه یه ملوانكه ی پی دهگر نه وه. [ف] نوعی مهره ی رهنگی برای بافتن گرنبند بنوره: كونده ی چكوله، كوندهك. [ف] مشك چرمی كوچك بڼس: (بڼه ما، بناغه، بنیشه، هیم، بنچینه) هۆ،

بئیس: لە، لاوان، دالگۆشت، رېوھلە. [ف] لاغر
 بئیسین: ژاكان، وشك بوون، سیس بوون. [ف]
 پژمرده شدن
 بئیشته خۆشكە: بریتی لەقسەیهك كە دەكەوێتە
 سەر زاری خەلک و برانەوێ نییە. (ئەم
 قسەیان كۆتە بئیشته خۆشكە). [ف] حرفی كە در
 دهان مردم می افتد و تمامی ندارد
 بئیشە: بناغە، بنچینە، هیم، بن تەمەلە. [ف] زیربنا
 بۆ ھەرنەھووت: بۆ ترشاو و گەنیو، بۆ گنخ،
 بۆگەنی زۆر پیس و ناخۆش. [ف] بوی بسیار بد
 بواردوو: قاوت، گەنمی برژاوی لیكراو. [ف]
 قاووت
 بوخت: بوختان، تۆمەت. [ف] بهتان
 بوخچە: نیفەکی دەرپیی ژنان، گەردەلە. (بوخچە
 ئاوەلکراسەكەم تەنگە). [ف] خشتك شلوار زنانه
 بوخچە نەكراو: بریتی لە لاویك كە ژنی
 نەھیتابێ. (كۆرەكەمان هیشتا بوخچە
 نەكراوێ). [ف] كنايه از جوانی كه هنوز زن
 نگرفته باشد
 بۆخنك: بۆد، بۆدپ. [ف] بوی چرك بدن
 بۆدرە: پۆتر، كریمی چەور كۆردنی دەست و
 دەم و چاو. [ف] كرم
 بۆدی پۆش: زریپۆش. [ف] زره پوش
 بۆدی: بەدەنەنی ماشین. [ف] زره
 بۆپ خواردن: بەزین، شكست خواردن. (هیندە
 خۆپرییە ھەر لەرێو بەر دەخو). [ف] شكست
 خوردن
 بۆران پیچ كۆردن: راپیچەك دان، پامالین بە
 زۆر. [ف] غارت و چپاول
 بۆران پیچ: بارن و تۆف و بەند. [ف] كولاك
 بۆرپۆپین: مەملانی، گۆرپە، رەقە. [ف] مسابقه
 بۆردان: بەزاندن، شكست پێدان. (ھەركەس
 مەملانی لەگەڵ بكات بۆری دەدات). [ف] شكست
 دادن
 بۆردراو: بەزیو، ترساو، شكست خواردوو، قژ
 بوو. [ف] شكست خورده
 بۆردران: بەزین، شكست خواردن، قژ بوون. [ف]
 شكست خوردن
 بۆرە خۆلك: خۆلك كۆدنیکی كەم و سارد و
 سە. (وێك جاران خۆلك خۆش نەبوو تەنیا بۆرە
 خۆلكی كۆدین). [ف] تعارف كردن سرد
 بۆرەتار: بوومەلێل، تاریك و پوونی بەیانی و
 ئیوارە. [ف] گرگ و میش
 بۆرەكار: كاری سووك، [ف] كار اندك.
 بۆرەكە: (گۆیلکی نیتری دوو سالە، پارگۆر،
 گۆیلپار؛) بۆرە پیاو، پیاوی سووك و چرووك
 و بیاییخ لە تاپەفەدا. [ف] (گوسالە دوو سالە؛)
 مرد بی شخصیت و بی ارزش در طایفه
 بۆری: شووشەیی لامپا، بۆق. [ف] شیشه‌ی چراغ
 بۆزراق: رەنگی كەھووی مەیلەو سپی،
 سپی واش. [ف] رنگ طوسی مایل به سفید
 بۆزقاجی: تاجی و حەیانوی بۆز و خەتخەت.
 [ف] تازی و حیوان بور با خط و خال سفید
 بۆسۆ كۆردن: بریتی لە بوختان كۆردن، قسە
 سووك وەدوای كەسیك خست. [ف] كنايه از
 تهمت زدن

بوغز له زگ: [☞] بوغزاوی	بووده له: (+) كوده له، به چكه ی به راز. [ف] بچه
بوغزاوی: قین له زگ، رقاوی. [ف] كینه توز	خووك و گراز
بوغمه: ئوناق، بوغز، [ف] عقده.	بووری: رابردوو، رابووری، رابورده. [ف] گذشته
بوغور: (+) (لوك، وشتری نیر) قه له و، یاخی،	بووزه له: به ربینك، به رهه لیتنه ی بووزوو. [ف]
گوئ نه دهر. [ف] (شتر نر) یاغی	سینه پوش
بوغه: جوانه گای مل ئه ستووری نه خه ساو. [ف]	بووژاندن: رنجاندن، دل هیشاندن. (كولی من و
گاو اخته نشده	سهرم دانا له بهر پیت/ له مه زیاتر مه بووژینه دلی
بو فیه: بلوق، بلوق، گو مه زه. [ف] حباب	شیت «راوچی». [ف] رنجانیدن
بو ق له زگ: بوغز له زگ، غه زراوی، پکوونی،	بووژه له: تازه پی گرتوو، منالی خره كه بوو.
دخه زدار، قین ئه ستوور. [ف] كینه توز	(كوړه كه یان تازه بووژه له بووه و خه خل دهر و).
بو ق: (+) شووشه لامپا، شووشه ی چرا. [ف]	[ف] بچه تازه پا گرفته
شیشه چراغ	بووكه باخه: بووكی نیلونی. [ف] عروسك
بو ك و نابوك: دوو دلی، درېونگی كردن. (بو ك و	پلاستیكي
نابوك چوممه پیښی. [ف] متردد	بووكه به فرینه: ئه و په یكه ره ی مندالان به به فر
بوكان: شاریکی كوردستانه. [ف] بوكان	دروستی دهكهن. [ف] آدم برفی
بو كسه وات: خلیسكان و سهر نه كه وتنی ماشین	بووكه سووره: مه لیکي بهر زگ سووره به قه د
له جیگای قور و سه هؤل. [ف] بكسوات.	چوله كه یه ك ده بی. [ف] اسم پرنده ای است
بو كون: (ناوساجی، زرووی؛) بو نی شتیک كه	بووكه والا: بووكه شووشه. [ف] عروسك
كون بووی. [ف] (نان روغنی؛) بوی كهنگی	بوون: به یار، زهویی نه کیل دراو. [ف] زمین باير
بو گه نكه: (+) بوونه وهریكي چكوله یه له قالونچه	بو هتووم: بوختان. [ف] بهتان
بچو وكتره، سن. [ف] حشره ی سن	بویرش: بو شى، بو نی ههر شتیک كه له شوینی
بو ل: (+) هیشوو، زهنگه ته، تلووتك، یه شوو. [ف]	ته ر داندرا بی و شیی هه لیتا بی. [ف] بوی نم
خوشه ی انگور	به ئاو كردن: زهر د بوون و سیس هه لگه پرانی
بو لژن: ناله، بو دهنگی گه وره ده گوتری. (دهنگی	گه نم و جو به هو ی ئاوی زوره وه. [ف] زرد شدن
ده لئی بولژنی دیوه). [ف] صدا و نعره ی بلند	محصول بر اثر آب زیاد
بووتگ: ریزه، زهره، گه ردیله، هوورك. [ف] ذره	به بازو و برد: توند و تول، چوخت و چالاک،
بووج: گهوج، نه فام، ناهیر، حؤل. [ف] ابله	نازا له هه لاتن. [ف] چالاک
بووجی: گهوجی، نه فامی. [ف] ابلهی	به باي خه يالدا نه هاتن: گوئ پی نه دان و

که‌مه‌رخه‌می نواندن، (ته‌واوی ماله‌که‌ی له‌نیو
بچی به بای خه‌یالیا نایه.) [ف] اهمیت ندادن

به بهردا هه‌لخویندن: تاریف و پیندا هه‌لکوتن و
پارانه‌وه له که‌سیک بۆئه‌وه‌ی کاریک جیبه‌جی
بکا. (مانگیکه به به‌ریدا هه‌لده‌خوینیم پیمل نابی.) [ف]
خواهش و تعریف و تمجید

به به‌ژن بران: تاییه‌ت بوون، ریک هاتنه‌وه‌ی
دوو شت پیکه‌وه. (کولمه‌ت گه‌ش و رووناکه
ده‌لیی تیشکی هه‌تاوه/ جوانچاکی کراسیکه به
به‌ژنی تو براره «هیدی».) [ف] چیزێ که
مخصوص چیز دیگر باشد

به پنی فیلان: بریتی له زۆر و زه‌وه‌ند. (هه‌ر
چییه‌کت بوئی به پنی فیلانه.) [ف] کنایه از بسیار
زیاد

به تالپا: به‌ره‌للا و بی‌کاره، لات، که‌سیک که
بیکاره و ده‌سوورپته‌وه. [ف] بیکار

به تر به‌ند بوون: بریتی له شتی ناقایم و
خورانه‌گر. [ف] کنایه از چیز غیر مقاوم
به ته‌ما: ته‌مادار، ته‌مایه‌ر. [ف] خواهان

به چه‌قی نه‌حله‌تا چوون: رق هه‌ستان و
پیداگری کردن له‌سه‌ر کاریک. (تازه به چه‌قی
نه‌حله‌تا چوو به قسه‌ی که‌س ناکا.) [ف] یكدندگی
و پافشاری

به ده‌مدا ساوین: (بریتی له شتی که‌م بۆ
پێخۆر. (عاله‌میکمان به‌سه‌ردا رژاوه ئه‌و تۆزه
چیشته به ده‌می کیدا بساوم؟) ؛ له ده‌م
هه‌لساوین. [ف] کنایه از غذای کم برای افراد
زیاد؛ (به دهان ساییدن

به ده‌مدا هاتنه‌وه: جوابه جه‌نگی. (واوی به ده‌مدا
هاته‌وه خه‌ریک بوو بیخو.) [ف] جدال لفظی

به ده‌مه‌وه دان: (بریتی له روو پیدانی زۆر به
مندال. (هینده‌ی به ده‌مه‌وه مه‌ده روو رۆژی‌تر
چاوت ده‌ردین. ؛) بریتی له پی زیاد کردن.
(بریکی دیکه‌ی له‌و زه‌وییه به ده‌مه‌وه به‌ه
خانوبه‌ره‌یه‌کی باشی تیدا ده‌بی.) [ف] رو دادن
زیاد به بچه؛ (اضافه کردن چیزی به چیز دیگر
به رقدا چوون: رق هه‌ستان، توورپه بوون. [ف]
عصبانی شدن

به روودا دانه‌وه: به چاودا دانه‌وه، چاکه کردن
له‌گه‌ل که‌سیک و وه‌بیر هینانه‌وه‌ی. (باشه
هینده‌ت به روودا دانه‌وه کوئیرت کردین.) [ف]
کنایه از منت گذاشتن

به پیشه‌وه بوون: به تووشه‌وه بوون. [ف] دچار
شدن

به سه‌ر چوون: به سه‌ر رۆیشتن، به مه‌یل و
ئاره‌زوو چوون بۆلای که‌سیک. (بو خزمه‌ت
مامۆستا هه‌ر به سه‌ر ده‌چم.) [ف] به سه‌ر
رۆیشتن

به سه‌ر رۆیشتن: به‌سه‌ر چوون، بریتی له
تامه‌زپۆ بوونی زۆر. (هینده‌م پێخۆشه بچه
حوزووری بۆم هه‌لکه‌وی به سه‌ر ده‌چم.) [ف] با
سر رفتن

به سه‌ره‌وه نه‌چوون: ماوه پینه‌دان، موله‌ت
نه‌دان، (هینده به ته‌ماحه به‌سه‌ر مالی که‌سه‌وه
ناچی.) [ف] پرهیز نکردن از هر چیز
به سه‌نگی سیا هه‌لینان: به به‌لای گه‌وره

دووچار کردن، ئابروو بردن و ته مبی کردن. [ف]	قوده قورده. [ف] مغرور، متکبر
به خاک سیاه نشانیدن	به تاک: به تال، خالی. [ف] تهی
به شهرما که و تن: به پروودا که و تن، شهرم	به تالپه: [ف] به تالپا
کردنی زور. (وا به شهرما که و تن له پرووی	به تر: به تل، به ش، ماوه. (به تریکی شه و
هالنه هات نانه که ی بخوا). [ف] خجل شدن	چووبوو. [ف] قسمت
به قیز و بیژ: [ف] بیژدون	به ترهف: (+) زور، له راده به دهر، یه کجار زور. [ف]
به کیتودا کردن: شیت کردن، خوودار کردن.	بیش از اندازه
(ناویرم ئه و قسه یه بکه م به کتومدا ده کات). [ف]	به تری: چاو ئیشه، نه خوشی چاو. (چاوی
کنایه از دیوانه کردن	به تری کردگه. [ف] چشم درد
به گر: دلته و ئاشق، هه وه سباز. (هینده به گر	به تله: ته پکه، جوریک داوه له ته خته ی ددهن و
به ده شور تیر ناخوا). [ف] هوسباز	دهیخه نه بن به فره وه دانی به سه ره وه ده کن
به گژه وه نان: به گژدا کردن، پیا هه لشاخاندن.	بؤ گرتنی بالنده. [ف] نوعی دام برای پرند
[ف] تحریک کردن برای گلاویز شدن	به تهک: کوپکوپ، کهت، وه تهک، قه تی. [ف] کوکر
به گوپی وهر کردن: له بهر یهک پرژ و بلاو	به ته گه: بزنی نیری خواز [ف] بز نرخوا
کردن، جهرگ و ریخوله دهره نیان. (تانجی و	به حال و دووبه لا: زوورهک و دووبه لا،
توله جهرگ و ریخوله ی ریویان به گوپی وهر	به حاسته م، به ئه سپایی. [ف] بسیار اندک، آهسته
کرد). [ف] پاره پاره کردن و از هم پاشیدن	به حیشت: به هه شت، به حه شت، [ف] بهشت.
به مؤر و مایه: به پوز و دهمار، خوگر و	به خاو که و تن: لاق و قول گیران، لاق ئیشان
له خو بایی. (هینده به مؤر و مایه یه ده لئی کوپی	به هو ی به پیدا ریوشتنی زور. [ف] پا درد برادر
قه رالی فره نگه). [ف] کنایه از کسی که خیلی	پیاده روی زیاد
متکبرانه رفتار می کن	به خؤدا شکانه وه: شهرمه زار بوون، خه جاله ت
به مه شکه دهره نیان: که ول کردنی ئاژه ل بؤ	بوونه وه، ته ریق بوونه وه. [ف] شرمسار شدن
مه شکه. [ف] کندن پوست حیوان برای مشک	به دادایی: گریان و گوپووی منالی چکوله که له
به با کردن: لاتیل، به لینواری بیژنگ گهنم به	شیری دهرنه وه. (ماده ری گیتی له شیری
بادان. [ف] به باد دادن غله با لبه ی غربال	بری هوه دهریته وه/ فائیده ی چی شه خسی
به به: (+) باوک، باب. [ف] پدر، بابا	لیکه وتوو به دادایی بکا «مه حوی». [ف] بهانه و
به به ران: مه ری به ران خواز. [ف] گوسفند کوچ خواه	گریه کردن بچه شیرخواره
به پوز: به فیز، خو به زل زان، تریزل، قوره ده ماخ،	به داری نه حله تا چوون: [ف] به چه قی نه حله تا

چوون	به رئاويتن: 𐭪 به رهاويشتن
به دانسته: به تاييهت و له پرووی ورياييه وه.	به رانگزا بوون: به گژدا چوون، ئانگزا بوون. 𐭪
(به دانسته لامدا بولای و چاوم له کاره که ی کرد.)	گلاویز شدن
𐭪 عمدا	به راو: (+) لای خوارووی جوگه ئاو که
به دبده: که ره واله، هه ویره. 𐭪 بلدرچین	شيله گهی لئ هه لده بهستن، به رانبه ری پشتاو. 𐭪
به درست: پیچه وانه ی خوش رست، تازییه که	طرف پایینی جوی آب
به جوانی رست نادا. 𐭪 تازی که به خوبی با	به رای: ده سپیک، سه رتا، له پیشدا. 𐭪 ابتدا
شکارچی همکاری نمی کند	به ربجاف: سامناک، به سام، ترسناک. 𐭪 بیمناک
به ده ف: به ده توار، ئاکار خراپ، ناربه سه ن. 𐭪	به رب: (+) پیش گرتن، بردان، به رزه فت. 𐭪
بدعمل، نامبارک	به رزه فت کردن
به دگل: دزیو، ناشیرین، ناحه ز. 𐭪 زشت	به ربوغه: به رحه به به، به رچيله، غه وغه و. 𐭪
به دگوز: مروی خیشه سهر و ناحالی، قین له	غبغب
زگ و بوغزای، خیره سهر. 𐭪 آدم کینه توز	به ره تاو: بریتی له ژن و پیاوی دلته ر و به گر،
به دماژه: پروتال، پروگرژ، دزیو، مپوموچ،	حه شه ری. 𐭪 انسان بلهوس
خوین تال. 𐭪 اخمو، زشت	به ره به لالا: پیش ئاوه لا، به رنه گیراو، پیاوان
به ده دایی: به ده دایی. 𐭪 به ده دایی	نه کراو. 𐭪 مکانی که انحصاری نباشد
به ده سته وه چوون: به ده سته وه مردن،	به ره به لا کردن: وه بهر به لا دان، قوربانی کردن.
به ده سته وه زایه بوون. 𐭪 کشتن کسی	(مانگایه کی بو به ره به لا ده که م نه گهر بگه ریته وه) 𐭪
به ده سته وه هاتن: توانایی و سه رکه و تن له	صدقه کردن
کاریکدا. (کاره که م به جوانی به ده سته وه هات.) 𐭪	به ره به لا: له به لاوه نزیک، که سیک که زوری
توانایی انجام کاری	به لا به سهر دی. (ئه و فه قیره هئینه به ره به لایه رورژ
به ده عیه: به پوز و هه و، خو به زل زان. 𐭪	نییه تروشی گرفتیک نه بی.) 𐭪 از بلا نزدیک.
متکبر	به ریژ: شوان، شقان، به رفان. 𐭪 به رفان
به ده ماخ: قه له و، گوشتن، پرگوشت. 𐭪 چاق	به ربینک: به ره له بینه، په رویه که بو داپوشینی
به ده ماخ: 𐭪 به ده ماخ	لاق هتا پشتینه له کاتی کار کردندا. 𐭪 پیش بند
به ده نداز: دزیو، ناحه ز، ناشیرین. 𐭪 زشت	به ریپوار: ون، نادیار، گوم، بزر، وندا. 𐭪 گم،
به ده هه ن: 𐭪 به ده هه ند	ناپیدا
به ده هه ند: ده ست و دل باز، دلاوا. 𐭪 بخشنده	به رتهك دانسته وه: به ره په رچ دانسته وه، قسه پی برین.

داناره خه می هیچی نییه. [ف] کنایه از خاطر جمع شدن

به رد هه لگرتنه وه: بریتی له زور تووړه بوون و رق هه ستان. سهگ کاتیک که سیکي نه ناس ده بینن و پیی ده وه پئ ئه گهر که سه که به ردی تی هه لکا وای رق هه لده ستی هه را ده کاته به رده که و قه پی پيدا ده کا [ف] کنایه از بسیار عصبانی شدن

به رداخستنه وه: (فه رش کاتیک زوری لی ده تهن و به رز ده بیته وه به نه کان شل ده که نه وه و ده یگپن و تهن راده که ی ده چپته پشته وه و له خواره وه ده ست ده که نه وه به تهنین، به و کاره ده لین به رداخستنه وه. ته کمیش کردنی دیراوی بیستان، به رنانه وه، ته ربیش. [ف]) برگرداندن قالی روی دار قالی (سست کردن خاک جالیز به ردا س: ده غلی ئاماده ی دروینه، که نمیک که وهختی دوورینه وه ی هاتین. [ف] محصول آماده ی درو

به ردو: (+) گادو شک، مه رکه نی، سه تلای گه ووره، مانگادوش. [ف] سطل بزرگ

به رده ئاز به: بریتی له که سیک که ده بیته هو ی ئازار و خه می خه لکی. (بوته به رده ئاز به و وه زاله هاتووین به ده ستییه وه. [ف] مایه ی عذاب

به رده به لک: به رده جه رگه، جوړی به ردی سوور و لووسه وه که جه رگ وایه. [ف] سنگ شبیه جگر

به رده جه رگه: به رده به لک. [ف] به رده به لک به رده که چه له: به ردیک که خه نه تیلکه ی پیوه یه

[ف] در میان سخن دویدن

به رجه ٺان: خاوین، پاڅ، ئافیده. [ف] پاکیزه

به رجی: بینجگه، جگه. [ف] به جز، غیر از

به رچاکله: قلف به ندیکه به گوریس بؤ به ستنی باقه ی چواره می شه غره کیشان. [ف] نوعی گره طناب در بار کردن علف

به رچپله که: به رچپله، گوشتی شوړی ژیر ملی گا و که ل و ... [ف] گوشت آویزان زیر گردن گاو و گاومیش و ...

به رخ خنکینه: گیاه کی قالچ داره له میړگ و گو ی جوگه ئاو ده پو ی، وه که گوله جو وایه. [ف] نام گیاهی است

به رخودان: خوړاگری. [ف] مقاومت

به رخوین: دایکی ناحه ز و ناره وای کورده وارییه که سیک که پیاو ده کووژئ ده بی کچه که ی یان خوشکه که ی له تو له دا بدا به مالی کووژرا وه که. [ف] دادن دختر به جای خون بها به رخنه تا: خه تابار، تاوانبار. [ف] مجرم، خطاکار به رخنه لان: کوزی به رخ، تامانی جیگه ی به رخ و کاژيله. [ف] محل نگهداری بره و بزغاله

به رد به با کردن: بریتی له زور تووړه بوون و رق هه ستان. (وای رق هه ستا بوو به ردی به با ده کرد. [ف] کنایه از بسیار عصبانی شدن

به رد له سه ر دانان: بریتی له شار دنه وه ی راز و نه پنی، (ئه و قسه یه هه ر لیره به ردیکي له سه ر داده نین و له بیر ی ده بینه وه. [ف] نهان کردن راز به رد له سه ر مه لؤ دانان: بریتی له خاترجه م بوون، دلنیا بوون. (تازه به ردی له سه ر مه لؤ

و کرپژي بهرداوه. [ف] سنگي که گلسنگ گرفته باشد
 بهرده مووروو: بهرد يان ئاسنيکی قووله له
 ژيرهوهی بهرداش تهوهري لهسهر دهگهپ. [ف]
 سنگمهري آسياب آبی
 بهرده موورهسهن: بهردیکی خري سهخته له
 ئاشي ئاویدا بهرداش له سهري دهخولپتهوه. [ف]
 سنگي گرد و سخت در آسياب آبی
 بهرده نهخشينه: ناوی گوندیکه له ناوچهی
 فهيزووللا بهگی بۆکان کهوتوته بهر سهدی
 کورش و ئاسهواری نهماوه. [ف] نام روستایی که
 زیر سد کورش رفته
 بهردهپهوا کردن: بهردباران کردن. (بهردهپهوا
 کریگه). [ف] سنگسار کردن
 بهردهپهوا: بهردباران، کوچکواران. [ف] سنگسار
 بهردهزهرد: (ناوی چهند چيايه له کوردستان
 که بههوی رهنکی بهردهکانییهوه پتيان دهلین
 بهردهزهرد:) ناوی گوندیکه له ناوچهی بۆکان.
 [ف] نام چند کوه در کردستان: (نام روستایی
 در نزدیکی شهر بوکان
 بهردهستک: بهردهست، شاگرد، وپوپرکه،
 خزمهتکاری بهردهست. [ف] پادو، وردست
 بهردهسمال: خشلیکه ژنان له دهسمالی ددهن
 له بهر گهردنیاندا. [ف] از زیورآلات زنانه
 بهردهق بهردهق: بیر کردنهوه و هیتان و بردن،
 بیر ئالۆز بوون و خهیاڵ کردنی زۆر. (خه م
 دیگرتبووم و کهوتبوومه بهردهق بهردهق). [ف]
 فکر و خیال بیش از حد

بهرده لا کهفتن: نهخۆش کهفتن، کهله لا کهوتن،
 (ئی بهدبخته ئهيه سئ جار بهرده لا کهفی). [ف]
 زلیل شدن
 بهرده لا: زهلیل، کهله لا، نهخۆش و لهجیدا
 کهوتوو. [ف] علیل، زلیل
 بهردهلینگ: پارچهیهکی باریک و قایم که به
 دهوری دهلینگی پاتۆلیدا ددهوورن بۆئهوهی
 شی نهبیتهوه. [ف] ئاستری نوار مانند دور دمپای
 شلوار می‌دوزند
 بهردهماو: بهرماو، بهرما. [ف] سئور
 بهردهنگ: کهسی بهرانبهه له ئاخافتندا، (ئهو
 ههمووه قسه دهکا و دهنووسی بهردهنگی نییه).
 [ف] مخاطب
 بهردهنوس: بهردیک که نووسراوه و نهخشی
 کهونارای لهسهر ههلهکهندرابن. [ف] کتیه
 بهردهنوێژ: تاته نوێژ. [ف] سنگي که بر آن نماز
 می‌خوانند
 بهردهوام: بی‌برانهوه، پهیتا پهیتا. [ف] پی‌درپی
 بهردهوام: لهسهریهک، بی‌پسانهوه، (بهردهوام
 خه‌ریکی کاره). [ف] همواره
 بهردیل‌زا: بهرخه ئیری سی ساله، شهک بهران.
 [ف] بره‌ی نر سه ساله
 بهرپاو: لای خوارووی راوگه. [ف] طرف پایین
 شکارگاه
 بهرزه حهوالکئ: کۆلاره، بهرزه حهوايله. [ف]
 بادبادک
 بهرزه حهوايي: (بهرزه حهوالکئ:) بهردیکی
 درپژۆکهیه به په‌تیکییهوه ده‌به‌ستن و فرپی

دهدن بۆ حهوا زۆر دهپواته سهري و وهك
 مووشهك ديتهوه خواري. [ف] بادبادك؛ [ه]
 بهرزه حهوايله
 بهرزدهماخ: لووت بهرز، لهخوړازي، قوړدهماخ.
 (مهى حهلاله بۆ منى دل پر له داخ/ حهيفه ليى
 بخواته وه بهرزدهماخ «هينمن».) [ف] مغرور
 بهرزهفت كردن: پيش پي گرتن، بهرگري
 لي كردن. [ف] پيشگيري كردن
 بهرزوهون: [ه] بهرزوهوند
 بهرزوهوند: (بهرجه وهند، بهرجه وهن، ديمهن،
 لهپيش چاو ديار؛) بهراورد، ليكدانه وه. [ف]
 منظره؛ (تخمين
 بهرساوته: بهرههيوان، ژيرسابات، سيبهري
 كهپر. [ف] سايبان
 بهرسۆلكه: بهرسووركه. [ف] بهرسووركه
 بهرسووركه: بهرسۆلكه، جوړى كارگى زهردى
 ورده له ميژگان دهپوئ. [ف] نوعى قارچ زرد
 رنگ
 بهرسينچكه: نزگه ره، نزگه. [ف] سكسكه
 بهرفان: شوان، شقان. [ف] چوپان
 بهرفرهوان: بهرفره، ههراو، بهرفهريخ، بهرين. [ف]
 وسيع
 بهرفهريخ: بهرفرهوان، ههراو، بهرين. [ف] وسيع
 بهرقهه: لاپاللى كيو، قههدى كيو، قههپال.
 (مهركان له وه بهرقهه پهليان ههلهستوه.) [ف]
 سينهى كوه
 بهرك: (+) قايم، ئاسى، سهخت، ئاز. [ف] سخت،
 محكم

بهركو: پيشهككى كارىك، پيچهوانهى پاشكو. [ف]
 ابتدای کار
 بهركوت: (خواردنيكى كهه نزيك نيوهپۆ و
 شيو. (تازه بهركوتىكم كرد برسيم نيه.) ؛)
 کوتانى كولۆشى گهنم پيش گيرهكرانى خهرمان.
 [ف] خوردن اندكى غذا قبل از وعدهى نهار يا
 شام؛) كوبيدن ساقهى گندم با چوب قبل از
 كوبيدن خرمن
 بهرگيرفان: ئاسهپى گيرفان. [ف] آستر جيبى
 بهرگيله: ههيوانى بهردهم ئهشكهوت. [ف] سنگ
 ايوان مانند جلوغار
 بهرلۆغه: بهرخه به به، بهرچيله، بهرچه نه. (هينده
 قهله وه بهرلۆغهى شوڤر بۆته وه.) [ف] غبغب
 بهرليكه: بهرسنگه، كوتيك پهړۆيه به بهر سنگى
 مندالييدا شوڤر دهكه نه وه وهك بهرههلبينه
 بۆته وهى سهر سنگى به ليك و نان و چيشت
 پيس نه كا، بهروانكه. [ف] سينه پوش كودك
 بهرمال له سهر ئاو گه پان: تاريپيكه بۆ
 موسولمانه تى، كهسيك كه سهرى بچى نويزى
 ناچى. هينده موسولمانه بهرمالى له سهر ئاو
 دهگه پى. [ف] كناهيه از مسلمان نمازخوان
 بهرميت: ميتو، مۆم، شانهى ههنگوين كه
 دهيتاويننه وه. [ف] موم غسل
 بهرنانه وه: [ه] بهرداخستنه وه
 بهرنىخ: بهرههليخ، ديوارى پاريزهردى ديوار، ئه
 ديوارهى كه له بهر ديوارىكى درزبردودا
 ههلى دهچنن. [ف] ديوار محافظ ديوارى كه دارد
 فرو مى ريزد

به‌رۆدان: زاووماك، تيكه‌ل كردنى مه‌ر و بيجوو.	بلعكس
ق[قاطى كردن گوسفند و بره	به‌ره‌قى: كۆر، كۆى چهند كه‌س له ده‌ورى يه‌ك.
به‌رودا كه‌وتن: به‌شه‌رما كه‌وتن، له‌پوو	ق[مجلس
دامان. ق[رودربايستى	به‌ره‌لنخ: ڤ به‌رنخ
به‌روئ: به‌رۆك، پيسير، به‌رۆ. ق[گريبان	به‌ره‌نسكى: هه‌نيسك، هه‌نسك، به‌رسينچكه‌.
به‌ره‌له‌سه‌ر هه‌تيو هه‌لدانه‌وه: لا لى‌كردنه‌وه و	به‌رسينچكه
چاكه‌كردن له‌گه‌ل كه‌سيكى لى‌قه‌وماو ق[كمك	به‌ره‌ه‌لدا: به‌ره‌للا، ئازاد كراو. ق[رها
كردن به‌فقير و محتاج	به‌ره‌ه‌لستكار: كه‌سيك كه‌ به‌ دژى كاريك
به‌رهاويشتن: به‌رخستن، به‌رئاويتن. ق[سقط	راوه‌ه‌ستى. ق[مخالف
جنين	به‌ره‌ه‌لستكارى: راوه‌ستان به‌ دژى كاريك،
به‌ره‌به‌ره: (+) وشه‌يه‌كه‌كاتى جووت به‌گا	هه‌لويسست گرتن له‌به‌رانبه‌ر كاريك يان
ده‌لن بۆ هاتنه‌وه سه‌ر هيللى جووته‌كه‌. ق[كه‌سيكدا. ق[مخالفت
كلمه‌اى كه‌ ده‌قان هنگام شخم زدن به‌كار	به‌رئ: (+) به‌چكه‌ى ئاسك، كارمامز. ق[بره‌آهو
مى‌برد و گاو را به‌طرف خط شخم هدايت	به‌پيده: ئاواره، ئاراگيل، هه‌لوه‌دا، باوه‌ژۆ. ق[
مى‌كند	آواره
به‌ره‌جۆ:) ئه‌و چهند ديراوه‌ى له‌جۆگه‌له‌يه‌كه‌وه	به‌ريك: به‌رۆك، پيسير، به‌رۆ، به‌روئ. ق[گريبان
ئاويان بۆ ده‌چى:) ناوى گونديكى ناوچه‌ى	به‌پيوه‌چوون: ئه‌نجام درانى كار. ق[انجام
مه‌نگورپ مه‌هاباده. ق[) چند چاله‌اى از جاليز	گرفت‌ن كاري
كه‌ از يك جوى آب مى‌خوردند:) نام روستايى	به‌زافته: برىتى له‌پياوى به‌هه‌يبه‌ت و تووربه‌كه‌
از توابع مهاباد	ژن ومنداله‌كه‌ى ناتوانن قسه‌له‌قسه‌يدا بكه‌ن. ق[
به‌ره‌چاوه: به‌ريكى كاريته‌ى بان كه‌پيزه	متضاد زن زليل
ده‌سته‌كى ده‌خريته‌سه‌ر. ق[يك طرف شاه‌تير	به‌زگ: غه‌مگين، خه‌مناك، خه‌مبار، په‌رۆش. ق[
به‌ره‌دار: مه‌وداى به‌ينى دوو كاريته‌له‌ميچى	حه‌زين. غمناك
خانودا، (نيوماله‌كه‌يان سى به‌ره‌داره‌). ق[ردیف	به‌زموره‌زم: شايى و داوته، هه‌له‌په‌ركى و
تيرگ سقف	شادى. ق[شادى و پاىكوبى
به‌ره‌دايه: په‌وا ديتن، به‌رايى. (چاوم به‌ره‌دايه	به‌زيبك و زاكوون: به‌توانا و قانونزان، ئازا و
نادا ببينم) ق[چشم ديدن كسى را نداشته‌ن	ياسازان (پيوارىكم ئازا و به‌زيبك و زاكوون/
به‌ره‌قاژى: به‌راوه‌ژوو، پيچه‌وانه، چه‌واشه‌. ق[ده‌بىرم چۆل و چيا و پيده‌شت و بيروون/

به ره لستم دهكه هه پروون به هه پروون/ دهروم
 به ره و ئاسو، به ره و ئاسوي پروون «هيمن». [ف]
 توانا و قانون دان
 به ژاڤيت: بيانوو، به هانه، په لپ، ورك. [ف] بهانه
 به ژكي: ناكوكي، ناته بایي، ئاژاوه. [ف] ناسازگاري
 به ژن: (+) ټ بالا
 به سالامچوو: پير، گه راوه، زور هان. [ف] سالمند
 به سته لان: به سته لهك، زهويي سه هوئين و
 به ستوو. [ف] يه خبندان
 به ستين: (+) سه د، به به ندي ئاو، به نداو. [ف] سد
 به سهر كردنه وه: (+) بژاردني مه پ و مالات و
 سهر حيساب بوونيان كاتي هاتنه وه له دهشت
 و سه حرا (سهر لي دان، سهر دان كردن. [ف]
 شمارش احشام هنگام برگشتن به خانه)
 ملاقات، ديدني.
 به سهر دا هاتن: (به سهر هاتن، ئاموژگاري
 كردن:) به سهر دا چوون. (له بن داره كه خه ريكي
 ماچ و مووچ بوون به سهر ياندا هاتن. [ف]
 نصيحت:) هنگام كاري غير شرعي كسي را
 ديدن
 به سبت: ئاسان، سانا، هاسان. [ف] آسان، راحت
 به شداري كردن: هاوكاري كردن، شهريكايه تي
 كردن. [ف] شركت كردن
 به فا: وه فا، به لين، په يمان. [ف] وفا
 به فركوش: شويني رژد و سهخت له كوستان
 كه به فره كه ي درهنگ ده توپته وه و عه رزه كه
 رهق ده بئ. شونه. (رهوه ي جواني ده بيني تو
 له جبي مژ/ به جيماره له ئارايش به فركوش

«مه لامحه ممه د سارده كوستانى». [ف] جايي در
 كوستان كه برف آن دير آب مي شود
 به فرهك: (په له و زبرايي سهر شاشه ي
 ته له فيزيون:) سه هوئل و زوقمي نيو يه خچال
 (سه لاجه). [ف] برفك تصوير تلويزيون:) برفك
 يخچال
 به فري شادي: شتيكه وهك ئه فكه ن كه فني
 گولاوي تيدايه و كاتي شايي و زه ماوه ند
 به سهر بووك و زاوايدا ده پرژينن. [ف] برف
 شادي
 به قه م: گه نم و جو ي ته واو گه يشتوو بؤ درويته.
 [ف] گندم و جو ي رسیده
 به كره ژوڤار: بريتي له مرو ي ئاژاوه چي و
 ناپاك، ئه و كه سه ي بوو بووه دپكي ئه ويني مه م
 و زين، نه ياري مه م و زين. [ف] كنيه از آدم
 ناپاك و توطئه گر
 به كره: (+) كورت كراوه ي ناوي ئه بوو به كر. [ف]
 مخفف ابوبكر
 به لا لي بارين: به لا به سهر هاتن، توشه ي
 به سهر هاتي ناخوش بوون. (چيمه ن گول و
 سه وزه پووش و ئيمه ش سه رخوش/ پيم و ابني
 به هه شت وايه، به لام لي باري «خه يام»). [ف] دچار
 بلا شدن
 به لادا شكاندن: هوگري به لايهك، لايه نكري له
 كه سيك. (هه ر به لاي خزمه كاني خويدا ده شكيني.)
 [ف] طرفداري از كسي كردن
 به لاهوهقه: به له باقه، نه خوشييه كي بز نه. [ف] نوعي
 بيماري بز

به لان كه وتن: خو مات كردنى كه رويشك و به ته مال دهرنه پهرين له لانه كهى (وادياره كه رويشكه شين به لان كه وتوو. [ف] كنایه از خرگوشى كه در لانه خود را پنهان مى كند و بيرون نمى جهد.	به له چهك: ☞ به له چهق
به له بشو: ئاژاوه، كهس له كهس، [ف] جنجال و سرو صدا	به له خهت: كووز، تۆمه شان. [ف] خطى كه برآى شخم زدن تعيين مى كنند
به له به شوانه: زړه مه ندئ، زيزړه مه ندئ، گيايه كى بونخوشه گولئ سپى دهرده كا و گه لا و لاسقه كهى تووكنه، تيكه ل سيريژى ده كه ن. [ف]	به له ريقه: ته قه فيره، زگچوون، به له فيره. [ف] اسهال
اسم يك گياه خوراكي	به له ژنانئ: ☞ به له كناچى
به لشاندر: بزوينه ر، هاندر، دنه در. [ف] تحريك كننده	به له كانهك: كونده بوو، بايه قووش. [ف] جغد، بوم
به لغى: سهره تاي چينى ته ون. [ف] ابتدائى قالى بافى	به له كناچى: كورپى خووخده كچانه، ژنانيله، ژنيلا نه. [ف] مرد زن صفت
به لكينه: زمانه چكوله. [ف] زبان كوچك	به له مرك: هه نيشك، ئانيشك. [ف] آرنج
به لك: (+) نه رمانى گوچكه، ئه و شوينه كونى ده كه ن بؤ گواره. [ف] نرمه ي گوش	به له م كيش: به له م ئاژو، سه ول ليندري گه ميه، گه ميه وان. [ف] قايقران
به لوتنهك: پيكي زوړنا و نايه، زمانه ي سهرى زوړنا، پيق، پيك. [ف] نرماده ي سرنا	به له ميزكه: ☞ به له ميسكه
به له توركه: به له فيره، زگچوون، ته قه فيره. [ف] اسهال	به له ميسكه: ميزه چركه، چرتكه ميزه، ميزه چوركي. [ف] چكميزك
به له تين: گوريس، په تيكي باريكه له مووى بزى دروستى ده كه ن بؤ به ستنه ودى گويلك و كاژيله و قايم كردنى چادري ره شمال، گويله وسار. [ف] ريسمان بافته شده از موى بز	به له وره ن: بز نه كيويى دو ساله تا سى ساله. [ف]
به له چهق: به له چهك، كه له پچه. (گرتيان و به له چه قيان كرد. [ف] كليچه	قوچ كوهى تا ساله
	به لى: (+) به پروو، به ريكي دارمازووه. [ف] بلوط
	به مؤ: ناوى چيايه كه له كوردستان. [ف] نام كوهى در كردستان
	به ن پئ بادران (بانهدران): دهره قهت نه هاتن و پئ نه ويران، ترسان له دهمى كه سيك. (من كو)
	به نى ئه و هم پئ باده درئ؟ [ف] كنایه از قدرت نداشتن در برابر كسى
	به نامييه: به ناوبانگ، ناودار، ناو به دهره وده، مه نشوور، به ناو. [ف] نامدار، مشهور
	به ن پرچ: ئه و به نه ي كچان پرچى پئ دهبه ستن. [ف] نخ بستن گيسو

بەندروومان: بەندروو، گشتەكە بەن بۆ جەوال	گذرانیدن
دوورین. [ف] نخ جوالدوزی	بەهارنارنج: گولێکی سپییه له پەڤۆ دروستی
بەندەوار: دیل، ئەسیر، بەردە. (بە دیل و	دەكەن بۆ سەری بووک. [ف] بەهارنارنج
بەندەواری بە جێمام لەوێ.) [ف] اسیر، گرفتار	بەهاره: (+) نەخۆشییهکی چاوه له کاتی بەهاریدا.
بەندیر: کاوڤ، بەرخێ دووسالە. [ف] برەوی دو	[ف] تراخما
سالە	بەهره: (+) توانایی و هونەر له کاریکدا، مرخ.
بەن کالە: قەیتان، بەنی کالە له پێ توند کردن. [ف]	(شاعیریکی بە بەهرهیه. [ف] استعداد
قیطان کفش	بەههلم: تاجیی ئازا و تیژ و چالاک له ڤاودا. [ف]
بەنگزی: قەشمەری، حەنەکچی. [ف] دلک	تازی چست و چالاک
بەنگەژ: روخسار، ڤەنگ و ڤوو، دیم، ئەدگار،	بەیتوون: زەویی چۆل و کاکی بە کاکی که بۆ
دەم و چاو. [ف] رخسار	کیلان نابێ، بەیار. [ف] زمین بایر
بەنگین: (+) ئاشق، ئەویندار، دلدار. [ف] عاشق	بەیتوونی: بەیار. [ف] زمین بایر
بەنۆل: گیایەکه گولێکی ورد و سپی دەردەکا. [ف]	بەیتەرە: ئاژەلداری. [ف] دامداری
نام گیاهی است	بەیتیبلە: بریتی له قسە و باسی دوور و درێژ
بەنەورۆ: بە نیورۆ، مەیلی جووت بوونی پشیلە.	که برانەوهی نییه. [ف] کنایه از سخنی که تمامی
[ف] میل جفتگیری گربه	ندارد
بەنیورۆ: ٭ بەنەورۆ	بەیی: ناوی تیرەیهکه له هۆزی مامەش. [ف] نام
بەوروو: بەورینگ، وردە سووتووی که له گەل	طایفەای از ایل مامش
دووکهل بەرز دەبیتهوه، پەپرووکه، بەورووک.	بەیی: برۆ، ئەبرۆ. [ف] ابرو
[ف] خاکستر سبک که با دود بلند می شود	بێجیکەلدان: کهم جیقەلدان، بریتی له بێسەبر و
بەورووک: بەوروو. ٭ بەوروو	تاقتە. [ف] کنایه از ناشکیبا
بەورەلۆو: وەرودەر، بەورەمال. [ف] پاروی	بێئامان: پڕ مەترسی، بریتی له مرۆی هار و
برفروبی	هاج، بێ ڤەزا. (دەلێی ئاوری بێ ئامانە، ئاو و ئاور
بەورەلۆو: وەرودەر، شاپالۆخ، شاپالۆغ. [ف]	بێ ئامان. [ف] خطرناک، کنایه از آدم شلوغ
داموز، برفروب	بیاز: (شوینی چۆل و خەلۆت؛) زەویی پان و
بەورینگ: بەورووک. ٭ بەورووک	بەرین، دەشت. [ف] (خلوت؛) زمین وسیع
بەووراندن: ڤاواردن، کات تیپەڤ کردن. (لیرە	بیاڤ: بواری شوینی پەڕینهوه له چۆم، دەراو. [ف]
ژیان خوش دیتە بهووراندن.) [ف] بەسر بردن،	گدار

بیانگه: بیانوو، په‌لپ، وړک، بیانگ، به‌هانه،
هه‌نجته. (بیانگه‌ی پیمان گرته). [ف] بهانه
بیباره کتویل: گیاهه‌که به‌ریکی ورد ده‌گری
وهک بیبار وایه، وشکی ده‌که‌ن و ده‌یه‌ارن بۆ
زگچوون باشه. [ف] نوعی گیاه دارویی
بی‌بوار له ئاو دان: به‌بی بیر کردنه‌وه و تییینی
کار نه‌نجام دان. [ف] بی‌گدار به آب زدن
بی‌بی‌جان: بووکه‌له‌ی شانۆ. [ف] عروسک نمایشی
بی‌بی‌چنگ: بایه‌قووش، جوړی کونده له
کاواشدا هیلانه ده‌کا و خه‌لک ده‌لین چونکه
ناتوانی راو بکا له لایه‌ن خوداوه پوژی دوو
چۆله‌که دین له به‌رده‌می ده‌نیشنه‌وه و
ده‌یانخوا. [ف] بوف کور
بی‌تاشا: بی‌باک، نه‌ترس. [ف] بی‌باک
بی‌تانۆ: ناوی گولیکه. [ف] اسم گلی است
بیجاده: جوړه یاقووتیکه. (سم وه‌کوو یه‌شم و له
په‌شم و توکی پيدا سه‌رنگوون/ چاو وه‌کوو
بیجاده یا دوو شه‌وچراغی شوعله ریژ «نالی».)
[ف] نوعی یاقوت
بی‌چاوینی بوون: به‌چاوه‌وه نه‌بوون له چاوی
پیس به دوور بوون. (یاخوا بی‌چاوینی بی زور
ژیاننکی خوشی هیه.) [ف] دور بودن از چشم
حسود
بیچکۆلانه: ☞ بیچکۆله
بیچکۆله: چکۆلانه، بچووک. [ف] کوچولو
بیچگ: ☞ بیچکۆلانه
بیخ: بیخانه، پاره‌ی پیش کرین. [ف] بیعانه
بیخانه: ☞ بیخ

بیخود بوون: بوورانه‌وه، بیخودی. (وه‌خت بوو
للم بیخود بی.) [ف] غش کردن
بی‌خودا: کافر، بی‌دین، بی‌به‌زه‌یی. (پیاویکی
بی‌خودایه، به‌زه‌یی وه‌که‌سا نایه.) [ف] کافر،
بی‌رحم
بی‌خودایی: بی‌رحمی، بی‌به‌زه‌یی بوون. [ف]
ستمکاری، بی‌رحمی.
بی‌خه‌وش: بی‌عەیب، بی‌گهره‌د. (ده‌لایی زی‌ری
بی‌خه‌وشه.) [ف] بدون عیب
بی‌دلی کردن: دل شکاندن. [ف] دل شکستن
بی‌دهم و دوود: بی‌دهم و دوان، نه‌دوین،
که‌م‌بل. [ف] کم حرف
بی‌راخ: به‌یداخ، ئالا، په‌رچه‌م. [ف] علم، پرچم
بیرداپ‌یژه‌ر: که‌سیک که بیر و رایه‌کی تازه بۆ
کۆمه‌ل داده‌ریژئ، بیرمه‌ند. [ف] نظریه‌پرداز
بیرگه: دالغه، زه‌ین. [ف] حافظه
بیژم: زه‌لکاو، باتلاغ، زۆنگ، خمخۆرک. [ف] باتلاق
بیروۆف: (+) خونه‌چه، پشکۆژ، چرو. [ف] غنچه
بیروۆکه: نه‌ندیشه، فکره. [ف] اندیشه
بیره بیره: وازی وازی، که‌سیک که هه‌رتاوی
له‌سه‌ر بره‌ویه‌که. [ف] آدم وسواس
بیره‌خه‌و: سه‌رخه‌و، چوونه‌ بیره‌وه و هۆش
لایبران. [ف] فرو رفتن در خیال و اندیشه
بیژه: (+) بیژوو، مه‌گیرانی، مگیر، مژدی. [ف] ویاړ
بیژه‌ون: قیزه‌ون، به‌قیز و بیژ. [ف] وسواس در
غذا خوردن
بیژمۆت: (بیژوو، زۆل) (بریتی له مندالی زور
هار و بزۆز و شه‌یتان. [ف] حرامزاده) (کنایه

از بچەى شلوغ و شيطان	بىلاخ: قامكە گەورە، كلكەزلە، تليامەزن،
بىزمۆتە: بىژوو، زۆل، بىزمىلەك. بىچ. [ف]	تليابەرانكى. [ف] انگشت شست
حرامزادە	بىلامانى: بىلاتەژبى، تەژبى بى، دوور لە تۆ. [ف]
بىزمىلەك: [ف] بىزمۆتە	دور از روى شما
بىژى: يال، بژ، مووى سەر مى ئەسپ و شىر.	بىلاندىن: بىلە، دەنگى كارژۆلە، كاژىلە دەبىلنى.
[ف] يال	[ف] صدای بزغاله
بىستانەمارە: گيايەكە وەكوو مالۆنچە وايە بە	بىلايەن: بىتەرەف. (بىلايەنە كارى بەسەر هىچ
زەويدا پان دەبىتەو و دەور و بەرى خوۋى	لايەكەو نىيە. [ف] بى طرف
دادەگرى و بەرىكى وەك لىمۆ دەگرى.	بىلبتوون: بەتىكرا، بەتەواوى، (بە گەورە و
كالەكەمارانە. [ف] هندوانەى ابوجهل	بچوركەو بىلبتوون هاتبوون. [ف] ھەمە با ھەم،
بىسەرەوبەرە: ھەر كەس ھەر كەس، تىكە و	ھەمگى، بلاستثناء
لىكە. (مالىكى بىسەرەوبەرەيە. [ف] ھركى ھركى	بىلەت: كارى ناحەن، كارى كوونىيانە، كارى
بىقابىلەت: ناقابىل، (لەسەر گرەكەيكى بىقابىلەت	جلفانە. [ف] كار زشت
خەرىك بوو لە گەلمان بە شەر بى. [ف] بىارزش	بىلووتە: جوړى نۆكە سىپىلكەيە بو لەبلەبى
بىقسەيى كردن: جواب نەدانەو، بەگوۋ	دەبى. [ف] نوعى نخود براى نخودچى
نەكردن. [ف] فرمان نبردن	بىلە: جوړىك كەوشى قەدىمى ژنانە بوو. [ف]
بىقولاغ: ون بوو، بىسەر و شوۋىن. [ف]	نوعى كفش قديمى زنانه
مفقودالثر	بىلەباو: رادانى قور و خوۋ بەدەمى بىل. [ف]
بىقوونەبان: تەمبەل، كار لە دەست نەهاتوو،	رويدىن گل و لای با بىل
دەستەوستان، زەغەل، تەوئەزەل. [ف] تنبل	بىلەساو: خاوين كوردنەوئە كەريز و كانى. [ف]
بىكش: بىدەنگ، مات. [ف] ساكت	پاك كردن كاريز و چشمە.
بىكەسكوژ كردن: برىتى لە كەسىك كە بە تەنيا	بىلەق: تانە، تەشەر، لاتاو. [ف] طعنه
وەگىر دوژمن دەكەوئ و نامەردانە دەيكوژن.	بىلەقان: بىلەكان، پيشكان. [ف] بىلك گياھكنى
[ف] كنايە از كسى كە تنھايى بە دام دشمن	بىلەقدەر: تانەلیدەر، كەسى كە ھەميشە خەرىكى
مىافتد و نامردانە او را مىكشند	ف و لاتاو. [ف] طعان
بىگەرد: بىخەوش، پاك و خاوين. [ف] [ف]	بىلەم: ژىلەمۆ، خوۋلەمىشيك كە وردە پۆلووى
بىخەوش	لە ژىر دايە. [ف] آتش زیر خاکستر
بىلاتەژبى: [ف] بىلامانى	بىن پىۋەنان: دەم بە ئاۋەو نەن و چۆرە

لئېرېن. [ف] دهن در آب گذاشتن و نوشيدن
 بين خواردنه وه: هه ناسه كۆ كردنه وه له سينگدا
 كاتى شمشال ليدان. [ف] نگاه داشتن نفس هنگام
 نى زدن
 بين كيشان: هه ناسه كۆ كردنه وه له سينگدا
 له ژير ئاودا. [ف] نگاه داشتن نفس در زير آب
 بينه ر: ديمه ن. [ف] منظره
 بينبىتۆكه: تىنتىتۆكه، قورقورچاچكه، ئهوك. [ف]
 حلقوم
 بينه وه ره: هينان و بردن و ئازار دان، گيره و
 كيشه. (رژگارمان كه ئيتير ئه و بينه وه ره ديه مان بۆ
 پئ ده كه ن؟) [ف] اذيت كردن و آوردن و بردن
 كسى
 بئوان: بياوان، بيروون، جيگه ي درنده و
 جانه وه ران. [ف] بيابان
 بيوه سيري: باوه سير. [ف] باوه سير
 بيھۆ: بيھووده، له خۇرا. [ف] بيھوده

پا پياگ: پياده، به پای پياده. (چوار سوار و دوو	پاپووچکه: پاپووچه، کهوشی منالانه، پاپه‌جانه.
پا پياگ برون.) پا پياده	ف کفش بچه
پا لئ نه‌برين: سهردانی به‌رده‌وام. (توخوا زوو	پاپهل کردن: قرتاندنی گه‌لای سیس و زهره
زوو سهری بده و پای لئ مه‌بره.) ف دیدنی	بووی لای خواره‌وه‌ی نه‌مام و برکه
پيوسته	وتووتن. ف چیدن برگهای پایینی نهال و بوته
پاپا کردن: خو خافلانندن، خو خه‌ریک کردن.	توتون
(پاپا بکه‌ن تا خه‌وه‌ری راسی تیی وده‌سمان.) ف	پاپیژ: جوریک ده‌وه یان ته‌پاله که به پا
خود مشغولی و درنگ کردن	ده‌پیژن، ته‌پاله‌ی خر و گه‌وره. ف نوعی تپاله
پاپارنجی: یارییه‌کی مندالانه‌یه، پشت به پشتی	که با پا می‌سازند
یه‌کتره‌وه ده‌نین و هه‌رکام به‌نوره کۆم	پاترا: گوم، بی‌سهر و شوین، (مانگیکه پاترا بووه
ده‌بنه‌وه و ئه‌وی دیکه به‌پشته‌وه ده‌که‌ویته	و به‌هه‌والی نازانم.) ف گمشده
سهر پشتی ئه‌وی‌تریان. له‌کاتی یارییه‌که‌دا ئه‌و	پاتونیا: ناوی گولیکی ده‌رمانییه. ف گیاهی
شعیره ده‌لینه‌وه. (پاپارنجی، کۆتره قرینجی/	دارویی
کۆتره قرینجی، پاپارنجی.) ف اسم یک بازی	پاتووک: شر و کۆنه، پرتووکا، پوکا، پواو. ف
کودکانه	پوسیده
پاپۆکه: تیک هالانی مار، قه‌ف خوارده‌وه،	پاتیلۆک: که‌باب، گوشتی برژاو. ف کباب
په‌پکه. ف چنبره زدن مار	پاچاندنه‌وه: په‌رچ کردن، په‌رچاندنه‌وه‌ی ته‌نه‌که

پارووبژیر: بریتی له مروی سه‌قیل و به‌رچاوت‌نگ، که‌سیک که‌هزی له میوان نییه و پیتی خوش نییه که‌س نانی بخوا. [ف] کتایه از آدم خسیس	و بزمار. [ف] پرچ کردن میخ و حلبی و...
پارهدان: پوول‌دانک، داخله، ده‌خیله. [ف] قلک	پاچرا: پی‌چرا، ئه‌و پاره‌ی له قوماردا دهری به‌
پارهدین: پارهدان، ده‌خیله، پوول‌دانک، داخله. [ف] قلک	خاوه‌ن قاوه‌خانه. [ف] پولی که‌قماربازها به‌
پارهدستوو: په‌راسوو، پارخان، پاره‌ه‌ستوو، پارسوو. [ف] پارخان	قهو‌خانه می‌پردازند
پاره‌ش: پی‌ره‌ش، نه‌خس، سه‌رونه‌شه‌مه‌خراپ، به‌ده‌ده‌م، دژی قه‌ده‌مخیر. [ف] شوم، نحس	پاچن‌اف: نازناو، ناوی هه‌لب‌زارده. [ف] اسم مستعار
پاره‌که‌وشانه: پاره‌یه‌ک که‌ده‌یخه‌نه‌نیو که‌وشی بووکه‌وه‌کاتیک له‌ماله‌باوانه‌وه‌بو مالی زاوا ده‌گو‌یزریت‌ه‌وه. [ف] پولی که‌هنگام عروسی در کفش عروس می‌گذارند	پاخس: ژه‌نگ، غه‌ور. [ف] زنگ
پاره‌ه‌ه‌ستوو: په‌راسوو. [ف] پارخان	پاخلیتر: کاکله‌گو‌یز. [ف] مغز گردو
پازازک: پاسه‌وان، قه‌ره‌ول، کی‌شکچی. [ف] نگهبان	پارچک: چه‌کچه‌کیله، شه‌مشه‌مه‌کو‌یزه. [ف] خف‌اش
پاژنه‌تاق‌رانی: جو‌ریک که‌وشی قه‌دیمی بوو، بن‌عانه. [ف] بن‌عانه	پارچه‌پارچه‌بوون: له‌ت‌له‌ت بوون. [ف] تکه‌تکه‌شدن
پاژنه‌فه‌رشی: جو‌ری که‌وشی پاژنه‌ته‌خته. [ف] کفش پاشنه‌تخت.	پارچه‌پارچه‌کردن: له‌ت‌له‌ت کردن. [ف] تکه‌تکه‌کردن
پاژنه‌می‌شووله: جو‌ری که‌وشی نالچه‌باریکی ژنانه‌یه. [ف] نوعی کفش پاشنه‌باریک	پارچه‌پارچه: له‌ت‌له‌ت، پاره‌پاره، پاژپاژ. [ف] تکه‌تکه
پاژنه‌پر: ژنی قولاپه‌و پاژنه‌خرپن و قه‌له‌و. (خود/ژنیکی پاژنه‌پر‌ت‌بد‌تی) [ف] زن پاشنه‌و پشت‌پا‌چاق	پارچینه: پلیکان، قالد‌رمه، سوله‌م. [ف] پلکان
پاژهر: کو‌له‌که، ئه‌ستوون. [ف] ستون	پارخان: په‌راسوو، پارسوو. [ف] دهنده‌ی سینه
پاساو دانه‌وه: به‌رپه‌رچ دانه‌وه، هه‌س دانه‌وه،	پارخه: لاق ئیش‌ه‌ی مال‌ات، ته‌به‌ق. (ئه‌را ری‌نی‌ه‌که‌ی، پارخه‌گرتیده؟) [ف] نوعی بیماری سم‌دام.
	پارده: (+) دیواری هه‌لچن‌راو به‌وشکه‌به‌رد، وشکه‌چن، وشکه‌که‌له‌ک (به‌لینی راگه‌یاندی راسپارده/وتی بو‌ت دیته‌بن‌ئه‌و پاره، غار‌ده «ه‌مین» [ف] دیوار سنگی بدون گل
	پارزۆنگ: (+) پالۆینه، فلتیر. [ف] فیلتر
	پاروو: (+) (قالبی سابوون؛) یه‌که‌ی بژاردنی سابوون. (دوو پاروو سابوون بکړه) [ف] قالب صابون؛ (واحد شمارش صابون

ته‌ست دانه‌وه. [ف] برگرداندن	که‌سیک که له رابردوودا کاری خراپی کردووه؛
پاستاو: () یه‌که‌مین ئاو بۆ زه‌وی؛ () کزگا گل که قوولکیکی له‌سه‌ر دروست ده‌که‌ن و ئاوی تینه‌ده‌که‌ن بۆ قوڤ له کووره‌خانه. [ف] () اولین آبیاری مزرعه؛ () جمع کردن توده خاک و آب ریختن در گودی آن و تبدیل کردن آن به گل در کوره‌ی آجرپزی	() که‌سیک که لای دواوه‌ی جله‌کانی پیسه [ف] بدسابقه؛ () کسی که عقب لباسش کثیف است. پاشه‌وار: ئاسه‌وار، به‌ره‌می دواى نه‌مان. () گه‌ر که‌مى نه‌خشت هه‌بى بۆ پى‌کز و چینی هه‌ژار/ پاشى مردن تو ده‌ناسینی به کومه‌ل، پاشه‌وار «راوچی». [ف] آثار
پاسرگیاک: گر گرتوو، کلپه کردوو. [ف] ملتهب پاسرگیان: بلنسه کیشان، گر گرتن. [ف] التهاب پاشاو: قووناو، خه‌ساراو، ئاویک که له گۆلاودا ده‌مینیتته‌وه. [ف] مانداب	پاک کردن: (+) بریتی له دانه‌وه‌ی قه‌رز و قۆله () روینی چووم قه‌رز که‌م له‌گه‌ل دووکانداره‌که پاک کرد. [ف] تسویه حساب
پاش‌بانگ: ماندوو بوونی که‌و له خویندن که ده‌نگیکی تایبته ده‌ردینی. [ف] صدایی مخصوص در خواندن کبک هنگامی که خسته می‌شود	پاکتاو: (+) به ته‌واوی، بیلبتوون، () ماله‌که پاکتاو سووتا. [ف] به‌کلی
پاشکرا: ره‌وا، حه‌لال. [ف] حلال، جایز	پاکژ: خاوین، پاقرژ. [ف] پاکیزه
پاش‌که‌ل: دیاری کردنی گوئی به‌رخ و کاژیه که لای دواوه‌ی گوچکه‌ی تۆزى هه‌ده‌دپن. [ف] نشانه کردن گوش بره و بزغاله از طرف عقب	پاکۆ: (+) () دواى، کۆتایی، ئاکام) جۆریک شه‌روالی کوردییه. [ف] انجام، انتها
پاش‌مه‌للا: که‌سی دووه‌م له کایه‌ی می‌شیندا. [ف] نفر دوم در تیله‌بازی	پاکى نه‌هاتن: دل پاک نه‌بوونه‌وه، رڤ له دل ده‌ر نه‌کردن. () هینده رڤ ئه‌ستوو و ده‌خه‌زداره قه‌تى پاکى نایه. [ف] کسی که همواره کینه‌توز باشد
پاش‌نوێژ: دوانیوه‌ڤۆ، دواى بانگی نیوه‌ڤۆ. [ف] بعدازظهر	پال گه‌ران: له گه‌ر نه‌که‌وتن، به‌رده‌وام بوون. () پالت بگه‌رئ ئیشه‌للا. [ف] از پا نیافتادن
پاشه‌کشی: () پاشه و پاش کشانه‌وه؛ () هاتنه دواوه له شه‌ردا، () هیزه‌کانی دوژمن تووشی	پالاوگه: شوینی پالاوتن و هه‌لگویتستی نه‌وت. [ف] پالایشگاه
پاشه‌کشی بوون. [ف] () عقب عقب رفتن () عقب‌نشینی در جنگ.	پالتمه: پالمه، پالمه، پالدرمه ۞ پالدرمه
پاشه‌ل‌پیس: () بریتی له رابردوو ناشیرین،	پالتوو ته‌کانن: ریایی کردن، ته‌شی پیسی کردن، ماستاو کردن. () به‌سه که‌م پالتوو بته‌کنن. [ف] تملق

پالدرمه: جوړئ شنگی گه‌لا پانه، پالمه، پالمه. [ف]	پامل: پېمل، ناچار. [ف] مجبور
نوعی شنگ	پامه‌له: مه‌له‌پایه، مه‌له‌پنیه، مه‌له‌کردن به پی. [ف]
پالدره: پشٹیوان، جی‌باوهر، باوهر پیکراو. [ف]	شنا با پا
مرجع	پامیده: (جوړیک ئوتومزیلی قه‌دیمی بوو.)
پالگه: پالپشت، جی پال پیوه‌دان. [ف] متکا	شهک و کاوړی دابه‌سته و قه‌له‌و و جوان.
پالمه: (+) (ئاله‌کوک، هه‌لاکوک، گیاهه‌که‌بنه‌که‌ی خړه و ده‌خوړئ) جوړیک شنگی گه‌لاپانه. [ف]	(مړیه‌می چنده جوانی/ چنده به‌ناز و عینوانی/ هه‌ر ده‌لئی پامیده‌ی/ دپته‌وه‌له‌ ریی کانی «برایم فه‌تاهی».) [ف] (نوعی ماشین قدیمی.) بره‌ی چاق و چله و زیبا
پالنه‌ر: ئه‌نگیزه، دنه‌در، هاندر. [ف] انگیزه، محرک	پانتا: بوشایی ئاسمان. [ف] فضا
پالوش: تیکه‌ل، ئاوپته، ئامپته. [ف] آمیخته.	پانکه: جان‌وه‌ریکی چکوله‌ی پانه وهک که‌ره‌جنه وایه رهنکی قاوه‌ییه به‌سهر پیستی له‌شدا برپا لیرگی پی‌ده‌کا، گه‌نه‌که‌وله. [ف] ساس
پالوشت: پال‌وپشت، پالگه. [ف] پالگه	پانه‌پړ: شه‌قام، شارپ، جاده‌پړ. [ف] بزرگراه
پالوو: سووچ، گوشه. (ژورده‌که‌شه‌ش پالووه.) [ف] ضلع	پانه‌سیله: مروقی پان و پور، شتی پان. [ف] هر چیز پهن و بزرگ
پالوین: پالوینکه، پالوینه، پارزونگ، شیرپالوک، په‌رویه‌ک شتی ئاوه‌کی پی ده‌پالوین. [ف] پالوونه	پاوار: مسافیری ده‌سته‌نگ که‌له‌ ری‌دا ده‌مینپته‌وه. [ف] مسافر ته‌ی دست که‌در راه می‌ماند
پاله‌رزه: له‌رزینی لاق، وشه‌یه‌که‌بو ژمه‌خویری و عه‌سر‌وژه‌که‌ژمه‌یکه‌له‌نیتوان فراوین و شتیوا، یانی له‌و ماوه‌یه‌دا له‌برسانا لاقیان ده‌له‌رزی و ده‌بی نان بخون. [ف] غذا خوردن	پاوزاخه: چاوزه‌قه، درپویه‌کی تیژه‌له‌نیو مه‌زادا ده‌پړ. [ف] نام گیاهی خاردار
گارگر و کشاورز هنگام عصر	پاومان: ته‌شک، داوین، له‌پشتینه به‌ره‌وخوار. [ف] دامن.
پاله‌ستق: پاله‌په‌ستی، پاله‌په‌ستق. [ف] فشار	پاوه‌شانه: دیاریی زاوا بوووک به‌رله‌چوونه
پاله‌کی: که‌ژاوه‌ی سهر ئاوه‌لا. [ف] کجاوه‌ی رو باز	په‌رده‌وه. [ف] هدیه‌ی داماد برای عروس قبل از رفتن به‌حجله
پامل بوون: پېمل بوون، ناچار بوون. (فره‌پاملی مه‌وه.) [ف] مجبور شدن	پاوه‌شانی: پاوه‌شانه ☞ پاوه‌شانه
پامل کردن: پېمل کردن، ناچار کردن. (پاملی کرد تاجک ئه‌ولیا.) [ف] مجبور کردن	پاهه‌له‌ن: گیای به‌هاری، سه‌وزه‌گیای ده‌مه‌و

به‌هار، شينكه. [ف] گياه بهارى	پرزە لى بران: له تاقەت كەوتن، ماندوو بوون،
پایدۆزی: پایدۆس، دەست له كار كێشانه‌وه. [ف]	هیز لى بران (هینده ماندوو بووین پرزه‌مان
دست از كار كشيدين.	لێبرا. [ف] از رمق افتادن
پایزه: (+) (شه‌خته، شه‌خسه، سه‌رمای پایز كه	پرزە لى براو: هیز لى براو، شه‌كه‌ت بوو. [ف] از
گژ و گيا ده‌شه‌مزینى. (گوله‌كه‌م باخی دلم پایزه	رمق افتاده
لێی داوه برۆ/ تو‌گه‌شى هه‌لده‌پرووكینی مه‌یه	پرزە لى برین: ماندوو کردن، به‌زاندن، هیز
ئهم‌ناوه برۆ «ئاسۆ».) مه‌قامیكى كوونی	لى برین. [ف] از رمق انداختن
كوردییه به دهنگی زۆربه‌ی به‌یت‌بیژه‌كان تۆمار	پرسیار پیچ کردن: پرسیار کردنی زۆر له
كراوه. [ف] (سرماى پاییزی آفت كشت) نام	كه‌سیك و به پرسیار سه‌رلى‌شیاندى. [ف]
آهنگی قدیمی	سؤال پیچ کردن
پاینجه: په‌یجه، په‌ینجه، په‌یژه، ناردیوان،	پرشكه: پریشكه، پشكى ئاو. [ف] پشنگ آب
نیردیوان، سوله‌م، قالدومه، قادومه، سه‌لم. [ف]	پرشنگدار: بریقه‌دار، رووناك و دره‌وشاوه. [ف]
نردبان	درخشان
پنخ: (دهنگ دانى به‌رخ؛) وشه‌ی ترساندى	پرکه: پرمه، دهنگی پێكه‌نین. (دانه‌ی له پرکه‌ی
مندال. [ف] (صدا زدن بره؛) کلمه ترساندن بچه	خنک. [ف] صدای خنده
پرتووکاو: داپۆکاو، رزیو، پواو. (بۆ تیکۆشانی	پرنگانه‌وه: ☞ پرینگانه‌وه
رۆژی ماسی‌راو/ نه‌ختی شریت و تۆری	پرینگانه‌وه: پرنگانه‌وه، سه‌مه‌ینه‌وه، سه‌له‌ لى
پرتووکاو/ له‌گه‌ل قولاپی کۆن و ژه‌نگه‌یناو/	کردن. (له هیچ شتیك نابرینگینه‌وه) [ف] پرهیز و
هیناوییه ئه‌م‌رۆش بیانخاته ئاو «شه‌ریف». [ف]	دوری کردن
پوسیده	پروپاتال: (+) ئاژده‌ل و هه‌یوانی مالی. [ف] حیوان
پرچگ و پلار: تیر و تانه، توانج و ته‌شه‌ر. [ف]	اهلی
سرزنشت	پروپرتۆخ: گیرانه‌وه‌ی به‌سه‌ره‌ات له بنج و
پرچه: ترووسکه، شه‌به‌ق، دره‌وشان. [ف]	بناوانه‌وه، باس کردن به‌ تیر و ته‌سه‌لی.
درخشش	(ته‌واوی رووداوه‌که‌م پروپرتۆخ بۆ گیرایه‌وه. [ف]
پرچه‌ماتی: دره‌وشانه‌وه، ترووسکانه‌وه. [ف]	تعریف کردن بی کم و کاست
درخشیدن	پروپنجل: پیس و چه‌په‌ل، نارپک. [ف] کثیف و
پرزوولگ: پرزۆل، پرزۆله، بزگور، تیتۆل. [ف] تکه	نامرتب
پارچه‌ی کوچک و کهنه	پرووزان: (+) بریتی له‌و که‌سه‌ی له‌ کایه‌دا خه‌تا

دهكا و دهر دهكړی. (پټ له خه ته كه نا پرووزای	اسم گیاهی است
برېږ دهری) [ف] خطا كردن در بازی و اخراج	پژگ و بلاو: پرژ و بلاو، تیکه ل و پیکه ل. [ف]
شدن.	پراکنده و به هم ریخته
پرووش: ریشالی قه راغی پارچه. (په راویزی	پژگیر: خاولی، مه رحه مه، پشته مال. [ف] حوله
ده سره كه م پرووشی هه لداوه. [ف] پاره های باریک	پژلمه: سیس، ژاکاو. [ف] پژمرده
قماش	پژلمیان: ژاکان، سیس بوون. [ف] پژمردن
پرووكان: هه لپرووكان، بزړكان، پووكانه وه.	پژوو: لق و پژبی دار، په لوپوی دار. [ف] شاخه و
(شه و راشكا / نه ژنوم شل بوو / مانگ به تاقی	برگ درخت
ناسمانه وه هه لپرووكا «په شتیر». [ف] پژمرده	پسووله: نووسراوه، كاغه زی چكولای
شدن و رنگ باختن	یادداشت. [ف] نوشته ی كوچك
پرووكاندن: هه لپرووكاندن، بزړكاندن. [ف] پژمرده	پسینچك: ناوی گیاه كه. [ف] اسم گیاهی است
كردن	پشاره ش: جهرگ، كه زه ب. [ف] جگر
پرووكاو: هه لپرووكاو، بزړكاو. [ف] پژمرده شده	پشاسپی: سیپه لاک، پیلاسپی. سیپه لك. [ف] ریه،
و رنگ باخته	شش
پرېچك: (پریشك، پریشكه، پشكي ئاو)	پشت به خووسار: سیخوار له پشت، بریتی له
پریشكي تۆپ و قومبه له و... [ف] (پشنگ آب)	كه رویشكي قه له وی پایزان. [ف] خرگوش چاق
تركش توپ و خمپاره و...	پاییزی
پرېزگ: پرېسكه، پریاسكه. [ف] صره، بقچه ی	پشت دهركانه: دایكی كونی كورده واری كاتی
كوچك.	زه ماوه ند ژنیک ده چووه پشت دهرگای نه و
پریزه: سه ليقه، رېك و پېكې له كاردا. [ف] سلیقه	ژووره ی بووكی لیوو، نه یده هیشت بووك بیته
پریشكه: ☞ پرشكه	دهری هه تا شتیکیان پی نه دایه. [ف] یک نوع انعام
پریف: شهبه ق، پرشنگ، ترووسكه. [ف] درخشش	هنگام عروسی
پریمز: په رهمیز، په رامیز. [ف] نوعی چراغ نفتی	پشت راست كړنه وه: به به لگه وه سه لماندن.
تلمبه دار	(قسه ی نه وی پشت راست كړده وه. [ف] تایید
پزلووخ: پووزله خ، پووزه وانه. [ف] ساق بند	كردن سخن کسی
پزوو: (+) گیاه كه لاسقی برگه برگه ی هیه،	پشت ماسیلکه: جوړی دروومان. [ف] نوعی بخیه
كاتیک مه ر نه خوشی پزوو ده گری (پزوو) له	پشتاو: (+) ئاویکی كه له پشتی جوگه وه
ملی دهكهن و بریایان وایه چاك ده بیته وه. [ف]	داده شكی و له زه وی ئاژین ده كړی. [ف] آبی كه

- از پشت جوی به طرف زمین هدایت می‌شود
- پشتک: شیتک، پشتوین، پشتیند، پشتین، شووتک. [ف] شال کمر
- پشتگر: مامان، قابیله. [ف] ماما، قابله
- پشتگورد: ته‌خته‌یه‌کی دریتزه ده‌یخه‌نه
- نیوه‌راستی رایه‌لی فه‌رشه‌وه و تاله‌کانی پی
- گورد و واز ده‌بی. [ف] تخته‌ای دراز که در میان
- تارهای فرش قرار می‌گیرد
- پشتوو: ده‌مانچه، شه‌شلوول. [ف] تپانچه
- پشته په‌له: دووه‌مین بارانی په‌له له پایزدا. [ف]
- دومین باران پاییزی
- پشته ده‌رج: پشت ده‌رکانه. [ف] پشت ده‌رکانه
- پشته‌پهل ویستان: (پوو هه‌لم‌ال‌دراوانه له
- هم‌مهر که‌سیکی گوره‌تر له خودا پاره‌ستان؛)
- بریتی له ده‌سکه پی‌مه‌ر‌یه‌ک که تۆزی به‌لای
- پشته‌وه‌دا خوار بیته‌وه، پشته وشکین. [ف] پرو
- شدن در برابر بزرگتر از خود؛) دسته بیلی که
- در وسط اندکی خم شده باشد
- پشته‌پهل: پوو لیک کرانه‌وه، ددان لیک سپی
- بوونه‌وه. (هینده به دم‌کور‌که‌یه‌وه دا ئیستا
- پشته‌پهل بوون.) [ف] پرو شدن در برابر بزرگتر
- از خود
- پشته‌جوورپه: قنگه‌جوورپه، قوونه‌جوورپه، ئیسکی
- پاش قنگی مریشک. [ف] استخوان‌بندی تخمدان
- مرغ
- پشته‌ل پشت: پشتاوپشت، پاشه‌وپاش رویشتن.
- (وه پشته‌ل پشت هاته‌و.) [ف] عقب عقب راه رفتن
- پشته‌وقه‌فار: له‌سهر پشت که‌وتن، له‌سهر پشت
- راکشان. (پشته‌وقه‌فار خوی راکیشا بوو.) [ف] به
- پشت خوابیدن
- پشتینده: (+) پشتینه. (پشتینده‌یه‌ک به‌فر باریوه.)
- [ف] کمر
- پشتینه: (+) نیوقه‌د، که‌مه‌ر، ناوقه‌د. (هه‌تا
- پشتینه‌ی له قور هه‌ل‌کیشا‌بوو.) [ف] کمر
- پشدین: پشتین، پشتویند. [ف] شال کمر
- پشقل: پشکه‌ل، کشپه‌ل، پشقل. [ف] مدفوع
- گوسفند و بز و خرگوش...
- پشکول: چۆله‌پنجه‌ن، شه‌وژهن، داخستنی درگا
- به داریکی گه‌وره. (درگا‌کیان له ناوه‌وه گاله
- دابوو، پیموا پشکولیان خستبوو.) [ف] بستن در با
- تیر چوبی بزرگ
- پشکوک: پشکوژ، دوگمه، قۆچه. [ف] دگمه
- پشکیل: مازوو، ئه‌و شته‌خره‌ی گوره‌وی‌بازی
- پیده‌کن. [ف] تیل‌ی جوراب‌بازی
- پشکینه‌ر: ئه‌و که‌سه‌ی ده‌پشکنی، پشکن. [ف]
- مفتش
- پشیلوک: پشیلوک، په‌پووله پایزه، پشیل‌پایزه،
- باویلکه، شه‌له‌مکه‌ره، شه‌له‌مین‌که‌ره. [ف] قاصدک
- پشیل‌کوه‌یله: پشیل‌کئی. [ف] گربه‌ی وحشی
- پشیل‌کئی: ☞ پشیل‌کوه‌یله
- پفهک: بلوق، پۆرک. [ف] تاول
- پقله دان: هه‌لتوقان، بلوق کردن. (خارچک پقله
- داگه.) [ف] برآمدن
- پقله کردن: ☞ پقله دان
- پفهک: دروست‌کراوئیکه له گهرمه‌شانینی لیکراو و
- پۆن و خوی و په‌نیر که منداڵ زۆریان

خانه

پنجل: پیس و چه پهل، که سیّک که هه می شه شل
و شه ویق و داوین قوراویه. ف کثیف

پنچک: (+) گیایه که وهک قه یاغ وایه له زه لکاو و

قەراغ ئاۋ دەپۈي، مەترىك بەرز دەپىتە ۋە بۇ
باقەبىن كەلگى لى ۋەردەگرن. ف نام گىياھى
باتلاقى

يندر: دراو، شر و يه تۆر، ريشال ريشال، شندر

و پندڻ. [ف] ڀه ٿور
پندرھالی: ناھالی، لا، ٻه ڊگھون. [ف] لڄباز
پندرھ: ٻه ٽھ ڊھب، ٺھ ڦير ڳو، ٻي ڊھنگ و ٺاڦل. [ف]
آرام و بي سروصدا
پندو: ناوي گياهه. [ف] اسم گياهي است

پنگل: پنگی پیر، پنگیہ ک کہ لاسقہ کہی رہق
 بووین. ف یونہی پیر

پۆ باریک: به‌نیکی باریکه وهک ده‌زوو له ته‌ونده
که‌لکی لی وه‌رده‌گرن. [ف] یود باریک در

فرشپافی

پوار: گیایہ کی گہلا باریکہ بستیک لہ زہوی
 بہرز دہبتہ وہ و گولہ کہی وہک گولہ جو وایہ.

ف) اسم گیاهی است
پویه شاخ: دوندی کتو، لووتکه، ترۆیک. (هه ور له

دهشت و کیو و یویه شاخان/ کردی به توپ

تہ قاندن و چراخان «ہہ ژار»۔ [ف] قلعہ ی کوه
پوتر: کریم، شتیکہ دہست و دہم و چاوی پی

چەور دەكەن. [ف] كرم، پماد
پۆرپوتو كاو: پۆرتو كاو، پواو. [ف] پوسىدە
پۆرخس: پۆرخز، چەمووش، سەرقورس. [ف]

خیرەسر

پۆز: فیز، دەمار، ھەوا. [ف] تکبر

پۆزەتیف: ئەرینی، موسبەت. [ف] مثبت

پۆشینەر: داپۆشەر. [ف] پوشاننده

پوفەبا: نەرمەبا، شنبەبا، سروە. [ف] نسیم

پۆلاینە: پۆلانی، مانای ھەنبانە بۆرینە راست
نییە، بە وەسەر خستەوادی گاسن دەلین نەک
دەمەزەرد. [ف] جوش کردن تکه‌ای آهن به نوک
گاوا آهن

پولپولۆز: ئالۆزاو، ئالۆزکاو. (یەکی ناف گوندی
دەرویشیک فان فانایە/ سەری پولپولۆز ململانک
عەبابە). [ف] پریشان

پولتوخ: پلۆخ، (ئاشقم زەردە روخ و ئاشوفتەمە/
بیس و پولتوخ و نەزارم تەمەگە «غەریب»). [ف]
پلۆخ

پۆلکە حۆلە: پۆلکە گایانە، جۆری پۆلکە یە ئەگەر
مروّف بە کالی بیخوا گێژ دەبی. [ف] نوعی خلر
پۆلکە خاتونە: جۆریک پۆلکە ی خۆرسکە بە
کالی دەخورئ. [ف] نوعی خلر

پۆلکە پەشە: پۆلکە مارانە. [ف] نوعی خلر
پۆلکە گایانە: جۆریک پۆلکە ی خۆرسکە
گەلاکانی پانە و گولی بنەوش دەر دەکا
دانەکە ی بە شلکی لە ئاو و خویدا دەکولین و
دەیحۆن، پۆلکە گایانە. [ف] نوعی خلر

پۆلکە مارانە: جۆریک پۆلکە ی خۆرسکە
ناخورئ. [ف] نوعی خلر

پۆلۆتقە: کلکەسووتی، ریایی، خوش ئامایی. [ف]
ریایی کردن

پوورپنۆک: بریتی لە مروقی گرینۆک و
دل ناسک، کەسیک کە خیرا دەست دەکا بە
گریان، پیریژنی گرینۆک. (پوورپنۆک لە بەهانە
بەندە بتر گریان). [ف] کنایه از آدم نازکدل که
زود گریه می‌کند

پووزپووزین: یارییەکە بە ھەلمات دەکری،
قوولکیک ھەلدەکەنن و ھەلماتەکە بە پلە
دەھاوون ھەرکەس بیخاتە قوولکەکەو
بەرەندە. [ف] نام یک بازی با تيله.

پووزلەخ: پزلووخ، پووزەوانە، بەلەکپیچ. [ف]
ساقبند

پووش لە کا بژاردن: بریتی لە چاک لە خراپ
جیا کردنەو. [ف] کنایه از جدا کردن خوب و بد
پووشکە بەفوو: کایەکی لاوانی گوندنشینە،
ھیندیک پووشکە یان گەسکیک بە تیلکەو
ھەلدەواسن و ئاوری تی بەردەدەن لە چوار لاو
بە نۆرە فووی لی دەکەن ھەر کەس بتوانی
بیکۆژینیتەو بەرەندە. [ف] اسم یک بازی
جوانان روستایی

پووشکە پسانئ: نیوان تیک چوون، خاک بوون،
قسە لەگەل یەکتەر نەکردن، دوو کەس کە دەنگ
لە یەکتەر دادەگۆڤن پووشکە یەک ھەلدەگرن و
ھەر یەکی سەریکی دەگرن و دەیشکینن و ھەر
یەکەیان لە تیکی بە دەستەو دەمینئ و ئیتر لەو
کاتەو لەگەل یەکتەر قسە ناکەن. [ف] قهر کردن

پەپرووگە: بەورینگ، بەوروو، وردە
سووتوویەک کە لەسەر ئاور بەرز دەبیتەو. [ف]
خاکستر ریزی که با آتش و دود بلند

می‌شود	په‌رتەک: هیز، قه‌وه، وزه. (په‌رتەکی لی‌بریاگه.) [ف]
په‌پی: په‌پوله، بلاتینک، په‌په‌پۆک، په‌لپه‌لیسک.	توان، رمق.
[ف] پروانه	په‌رتەک بریاگ: هیز لی‌براو. [ف] از رمق افتاده
په‌ت: (+) مۆلەت، مه‌ودا. [ف] مهلت	په‌رتەک بریان: هیز لی‌بران. [ف] از رمق افتادن
په‌تا چه‌په‌له: نه‌خۆشیی پرمه‌ترسی و گیرۆ. [ف]	په‌رتەک برین: هیز لی‌برین. [ف] از رمق انداختن
بیماری خطرناک و واگیر	په‌رچان: ته‌یمان، تانۆک، په‌رژین، تامان، تانۆ. [ف]
په‌تکینه: گۆره‌وییه‌کی که به یه‌ک شیش ده‌یچن.	پرچین
[ف] جورابی که با یک میله می‌بافند	په‌رچاندن: ☞ پاچاندنه‌وه
په‌تۆر: دِراو، شَر، شَر و په‌تۆر، له‌تله‌ت بۆ	په‌رچ دانه‌وه: به‌رپه‌رچ دانه‌وه، گنپانه‌وه. (که‌س
پارچه. [ف] پاره و پوره	نیه‌توونی په‌رچی ئی‌کاره بیگاوه.) [ف] سرا راه
په‌ته‌سوو: خۆله‌میش، خۆله‌که‌وه. [ف] خاکستر	قرار گرفتن و مانع شدن
په‌ته‌فینگه: قۆچه‌قانیی به‌ن، قه‌لماسک. [ف] فلاخن	په‌رچم دانه‌وه: په‌رچ دانه‌وه، به‌رپه‌رچ دانه‌وه. [ف]
په‌تی سه‌وه‌ته: بریتی له‌که‌سیک که سووک و	در میان سخن درآمدن
چرووک و بی‌ده‌سه‌لاته و له‌مالیدا ده‌ستی	په‌رچه: (+) په‌چه، جیگه مۆلی میگهل له‌سه‌حرا.
ناپوا. (کورپه‌که‌یخوا‌دای چی په‌تی سه‌وه‌ته‌ش	[ف] محل استراحت گله در صحرا
ته‌واو نییه.) [ف] کنایه از آدم بی‌ارزش	په‌رچیم: ☞ پیم
په‌تیه: تۆبه، په‌ژیوان بوونه‌وه له‌گوناح. [ف]	په‌ردۆژ: ده‌رفه‌ت، هه‌ل. [ف] فرصت
تۆبه، ندامت	په‌رده له‌چاودا نه‌بوون: بریتی له‌پووراست و
په‌راف: قه‌راغ، پۆخ، که‌نار، لینوار، دهم چه‌م. [ف]	بی‌پووده‌ربایستی. (به‌خوا په‌رده له‌چاوما نییه
کناره رودخانه	ئه‌وه‌ی ده‌یزانم ده‌ییم.) [ف] کنایه از رودربایستی
په‌رامیز: ماتۆریکی نه‌وتییه ناسووس ده‌کری و	نکردن
چیشتی له‌سه‌ر ساز ده‌که‌ن. (دوگمه و تاق‌قانی و	په‌رده: (+) بن، کچینی. [ف] پرده‌ی بکارت
ده‌رزی/خرمه‌ی کرد که‌وته عه‌رزی/په‌رده‌ی دلم	په‌رده‌گیژان: له‌به‌ینی دوو شتدا په‌رده کیژشان.
ئاوی گرت/میسالی په‌رامیزی «گۆرانی».) [ف]	(له‌ژووره‌که‌دا په‌رده‌یان گنپابوو ژن له‌لایه‌ک و
چراغ نفتی تلمبه‌ای	پیاو له‌لایه‌ک دانیشتبوون.) [ف] پرده کشیدن
په‌رتال: ئاکام، ئه‌نجام. (ئی‌کاره په‌رتال نه‌یری.)	په‌رده‌ی گوئی: په‌رده‌یه‌ک که ده‌نگ ده‌یله‌رینی.
[ف] عاقبت	[ف] صماخ
په‌رتوبلاو: پرژ و بلاو، په‌رگه‌نه. [ف] پراکنده	په‌رژان: (+) په‌رژین، ته‌یمان، تانۆک. [ف] پرچین

ده‌گرن بۆ دهم و لووت سپرین. [ف] دستمالی که برای پاک کردن دماغ و دهان به شانە‌ی بچه می‌دوزند

په‌رۆک: (فرنده، بالنده، بالدار، په‌له‌وهر (ده‌هاتنه سایه‌م نازی و نازەنین/ له سهرم دەنیشت په‌رۆکی بال‌شین «به‌یتی پیره‌دار») ؛ پاتک، پارچه‌پینه، کنجک. [ف] (پرنده؛) تکه پارچه برای وصله

په‌روو: [ف] په‌روه

په‌رووک: په‌رۆ، قوماش، کووتال. [ف] پارچه په‌روه: خه‌لات، دیاری، پینشکه‌شی. [ف] سوغات، مشتلق

په‌ره: په‌لک، به‌رگی گول. (ههر ده‌لیی په‌ره‌ی گوله، له په‌ره‌ی گول ناسکتره). [ف] برگ گل په‌ره‌ژال: (ناوی گولیکه؛) ناوی چیا‌یه‌که له ناوچه‌ی سه‌قز و بانه. [ف] (نام گلی است؛) نام کوهی در منطقه‌ی سقز و بانه

په‌ره‌سیغار: کاغه‌زی جگه‌ره، کاغه‌زیک‌ی ناسکه سیغاری پی ده‌پینچه‌وه. [ف] کاغه‌ز سیگار په‌ره‌شووت: چه‌تری خه‌له‌بان، چه‌تری چه‌تر‌باز. [ف] چتر چتر‌باز

په‌ره‌لیل: ته‌ریبی، دوو خه‌تی راست له پال یه‌کدا. [ف] موازی

په‌ره‌مریشکه: قرژ بوونه‌وه‌ی تووک و پیستی له‌ش له کاتی سه‌رما و مۆچرک پیدا هاتندا. [ف] مورمور شدن پوست بدن په‌ره‌مله: گه‌ردانه، به‌رموور، خه‌ناوک، ملوانکه، ملوینک. [ف] گردنبدن

په‌رش‌خۆرکه: مه‌لیکی بۆری چکۆله‌یه به‌قه‌د چۆله‌که‌یه‌ک ده‌بی، سیچره. [ف] نام پرنده‌ای است په‌رشکه: چیشتیکی تایبه‌تی هه‌لامه‌ت و سه‌رما بوونه، ماش و نۆک و پاقله و برویش و هه‌رشته و بیبار پیکه‌وه ده‌کولین و ده‌یکه‌نه ناشی په‌رشکه. [ف] آش په‌رشه‌خۆره: [ف] په‌رش‌خۆرکه.

په‌رکۆ: کوتانی ساواری خر هه‌تا ته‌واو تفره‌که‌ی هه‌لده‌دا. [ف] کوبیدن بلغور برای جدا کردن پوسته‌ی آن په‌رگر: گۆشه‌نشین، گۆشه‌گیر، دووره‌په‌رین، (په‌رگر دانیش‌تووه و سه‌ری داخستووه). [ف] منزوی.

په‌رگه‌نه: پرژ و بلاو، شپ‌رزه، شپ‌رۆ. [ف] پراکنده په‌رگین: گیاهه‌کی کویستانییه بۆ ره‌نگی ره‌ش که‌لکی لی وهرده‌گرن. [ف] اسم گیاهی که برای رنگ سیاه مورد استفاده است

په‌رۆ لی داد‌پین: بریتی له ئاور لی‌دانه‌وه و یارمه‌تی دان. (هیچ که‌س په‌رویه‌کمان لی دان‌دری). [ف] کنایه از کمک کردن

په‌رواز: (+) ته‌خته‌ی باریکی تاشراو بۆ قه‌راغی صندوق و دۆلاب، زه‌وار. [ف] زوار

په‌رواز‌به‌ند: ته‌خته‌به‌ند، (قه‌راغی ئه‌و دۆلابه‌مان بۆ په‌رواز‌به‌ند که). [ف] تخته‌بند کردن کناره‌ی صندوق چوبی و کمد

په‌رۆش کردن: رشانه‌وه، وه‌رشان، هینانه‌وه. [ف] قی، بالا آوردن

په‌رۆشان: دهرۆکه‌یه‌که به‌شانی مندالیدا

- په ډمووچ: فلچه ی چکوله ی وینه کیښان. [ف]
- قلم مو
- په ډمووچ: په وکی، په وکه ی، بویه، له بهر نه مه. [ف]
- به این دلیل
- په ډمووچ: بالنده، په له وهر، په ږوک. [ف] پرند.
- په ریښاخ: په ډسپلکه، په ډسپلرکه، حاجی ږهش
- [ف] پرستو
- په ری ښاروخ: زه ډه ولی، زه ډه زیږه، زه رباف،
- زه رکک. [ف] پرندای سینه زرد و سیه بال
- په ږیوه: ئاواره، به ږیده. (بومو ئاواره و
- په ږیوه ی دوور ولات/ که وتمه نیو ورده داوی
- رتی نه جات «هیمن».) [ف] ئاواره، دربه در
- په ریوه شان: گولیکی بونخوښه. [ف] پر سیاوشان
- په زاج: مامان، قابیله. [ف] ماما، قابله
- په زکو گورو: ناوی کایه یه کی مندلانه یه. [ف] اسم
- یک بازی بچه گانه
- په ژاره وار: په ژاره دار، خه لم بهر، دلته نگ و
- خه مبار. [ف] اندوهگین.
- په ژمینه: که ږوو، برشوو، برش. [ف] کفک
- په ژین: شاخ و کیو، هرد و کو، که ژ، چیا. [ف]
- کوهسار
- په سا: قورغ، قوی، دارستانی که ناری چوم. (له و
- په سا چر و پرده بزر بوو.) [ف] بیښه ی کنار
- رودخانه
- په سپه زه کیویه: هه له په زه په زه کیویه. [ف] رتیل
- په ستيوار: ئاخندراو، شليدراو، په ستواو. [ف]
- انباشته و سفت شده
- په سه و پووسه: شت و مهک، بارگه و بنه.
- (په سه و پووسه که تان کفر که نه وه دږوین.) [ف]
- وسایل و خرت و پرت
- په ستر: په سیو، په نا، پاسار. [ف] پستوو، کنج
- په سیله: بهر سیله، قوره ی ترئ، په ستره، هاله. [ف]
- غوره
- په گږ: گه مره، که مره، گه مره. [ف] سرگین سفت
- شده ی زیر پای حیوان در طویله
- په ل هاویشتن: په ل هه لدان
- په ل هه لختن: بلاو بوونه وهی مهر و مالات به
- کیودا بو له وه ږین. [ف] پخش شدن گوسفندان
- برای چرا
- په ل هه لدان: لق و پوپ دهر کردن، گه شه کردنی
- دار و گیا. [ف] رشد و نمو درخت و گیاه
- په لاتیکه: هه ول، ته قه لا، حه ول. (زیاتر په لاتیکه
- بکه ن.) [ف] کوشش، سعی
- په لاره: بول، هیښوو، زهنگه ته، تلوتو ته. [ف]
- خوشه انگور
- په لامپیتکه: په له پیتکه، په له پیتک. [ف] تلنگر
- په لار: ئاوی ته نک، ته نکاو، به رینی چوم که
- ئاوه که به زه ویدا بلاو ده بیته وه. [ف] بستر
- رودخانه که آب آن زیاد عمق نداشته باشد
- په لخور: (+) جو ی لیکراو که دهری به مالات. [ف]
- جو خرد شده برای حیوان
- په لک په یحان: جوړی کراسی قه دیمی ژنانه
- بوو. [ف] نوعی پیراهن قدیمی زنانه
- په له باقی: دوورینه وهی گیا و ډروو که په له په له
- روایت و له هر شوینیک باقه یه ک
- ده دوورنه وه. [ف] درو کردن گیاه و خار که

په راکنده روپیده باشد	په نجه قازه: ناوی گیایه که زور بهرز ده بیته وه
په له زى: گولاله گه زیزه. [ف] زنبق وحشى	قالورى سپی هیه و له قه راغ چوم و ئاوان
په له سو: گیایه کی گول زه رده زوو هه لده وه ری.	ده روئ. [ف] گلپر
[ف] اسم گیاهی است	په نجه قازى: گاسنیکه زوری تیغه هیه به
په له سوانه: لقى دارى گويسوانه، دارى سواندن.	ته راکتورییه وه ده به ستن و جووتی پی ده کن.
[ف] چوب لبه ی بام	[ف] پنجه قازى
په له ک بریان: جووله لی بران، له هه رده که که وتن.	په نجه که له: قامکه گه وره، تلیابه رانکی، تلیامه زن،
[ف] از حرکت افتادن	کلکه گه وره. [ف] انگشت شست
په له ک: هه رده که، جووله، جمه. (په له کم بریا فره	په نجه وانه: (قامکه وانه، چه رمیکه دروینه وان له
را کردم) [ف] از حرکت افتادن	قامکی ده کا، ئه نگوستیله، کلکه وانه. [ف] (چرمی
په له کانه: په یژه، قادرمه، نیردیوان. [ف] نردبان	که دروگر به انگشت می کند: (انگشتر
په له کپن: په ل کیش کردن، پاکیشان. (بجو	په نچه ر: خالی بوون یان ته قینی تویی ته گه ر. [ف]
په له کپنی بکه و باره ی. [ف] به زور کشانیدن	پنچر
په ل کیش: (+) پیل گرتن و پاکیشان به زور. (به	په نده مووس: (په نگله مووس: (جنیویکه. (ده ک
زور په لکیشیان کرد و بردیان. [ف] به زور	په نده مووس که ی. یانی ره بی بماسی. [ف]
کشیدن و بردن	آماسیدن: (نفرینی است
په له مریشکه: میرووله کردن و قرژ بوونه وه ی	په ندر: په نیر. [ف] پنیر
پیستی له ش به هوئ سهرما و مؤچرکه وه. [ف]	په نکوور کردن: وه شارتن، شارندن وه،
مورمور شدن پوست بدن	هه شاردان. [ف] نهان کردن
په له واژ بوونه وه: بوورانه وه، بیخود بوون. (له	په نکوور: نهی، شاراو، راز. (هه رچک له بهینی
برسانا خه ریک بوو په له واژه بینه وه. [ف] از حال	خو دیان بکه ن په نکووری که ن. [ف] سر، نهانی
رفتن، غش کردن	په نگره ئه ستیره: گول ئه ستیره، په نگه ئه ستیره. [ف]
په نار: سه رچاوه، کانی. [ف] چشمه	کرم شبتاب
په نا ف: زهویی نه رمان، گوشته زهوی. [ف] زمین	په نگله مووس: با کردن، ماسین، په نه مین. [ف]
نرم و بی سنگ	آماسیدن
په نجه چوله که: پی چوله که، گیایه کی لاسق	په نگه ئه ستیره: ☞ په نگره ئه ستیره
قاوه ییه به عه رزیدا پان ده بیته وه. [ف] اسم گیاهی	په نه مووس: له خه و راچوون و هه لنه ستانه وه.
است	(یاخو) په نه مووس که ی. [ف] به خواب ابدی فرو

رفتن
په‌نی: (+) ون، نادیار، بزر، پیوار. (نازانی خودی
نۆچه په‌نی کریکه.) [ف] پنهان
په‌نیرکه: بۆقژه، نه‌خوشییه‌کی زاری مندالی
شیره‌خوره. [ف] مرضی در دهان کودک
په‌وو: پی، ئاروو، پدوو، پووک. [ف] لته
په‌یار: چه‌واشه، سه‌رگه‌ردان. (هیند ورده ئه‌م
وتاره/ بیر ده‌ویدا په‌یاره «راوچی».) [ف]
سردرگم، سرگردان
په‌یاغ: تیلا، دار دهستی له‌بار و له‌دهستان
خۆش. [ف] چماق
په‌یدۆز: په‌یجۆر، توژهره‌وه. [ف] محقق
په‌یدۆزی: په‌یجۆری، توژینه‌وه، لیکۆلینه‌وه. [ف]
تحقیق
په‌یقاژۆ: که‌سی که مژولیايش ده‌کا، وتاردەر. [ف]
سخنران
په‌یوین: قسه‌ کردن، په‌یقین، دووان. (ده‌بی به
کوچ بگه‌ی؟ هیشتا نه‌گه‌یوی/ له‌ روخسارا
به‌هه‌شتی، رۆژی، هه‌یوی/ هه‌زاران داود و ده‌نگی
زه‌مووری/ ده‌به‌ر لیوه‌ت مرن کاتی ده‌په‌یوی
«هه‌ژار».) [ف] سخن گفتن
پن به‌جه‌رگی خۆدا نان: ده‌ست له‌ دل
بوونه‌وه، رازی بوون له‌به‌ر ناچار. (ناچار
بووم پن به‌جه‌رگی خۆمدا بنیم و بچم بۆلای.) [ف]
پا روی دل خود گذاشتن
پن به‌خه‌نه: بریتی له‌ نازدار و ده‌ست و پن
سپیلکه. (ئه‌و پن به‌خه‌نه‌یه‌ کوا توانای کار
کردنی هه‌یه؟) [ف] نازنازی

پن به‌قوونه: جۆریک مراوی چکۆله‌یه زۆرتتر
له‌ په‌نا و په‌سیوی چۆماندا ده‌ژی. [ف] نوعی
مرغابی وحشی
پن پان: به‌ توانج به‌ که‌سیک ده‌لین که قه‌له‌و و
لاق زل بی. (جا ئه‌و کچه‌ پن پانه‌ کئ ده‌په‌وی.)
[ف] کنایه از آدم چاق و پاگنده
پن پرکه: لاق له‌ عه‌رزى گیراندن و هه‌لکه‌ندنی
له‌ کاتی رق هه‌ستاندا، بۆ حه‌یوان به‌کار دئ،
زۆر جار گورگ کاتیک له‌گه‌ل که‌سیک
به‌ره‌وروو ده‌بی چنگ له‌ به‌فر ده‌گیرینی و
ده‌یکا به‌ سه‌ر و چاوی که‌سه‌که‌دا بۆئه‌وه‌ی
چاوی پر بکاته‌وه و بتوانی هه‌یرشی بۆ به‌ری. [ف]
پن کۆل
پن پشيله: چنگه‌ پشيله، گیاهه‌که وهک پنی پشيله
ده‌چی. [ف] نام گیاهی است
پن پیروژ: قه‌ده‌م‌خیر، که‌سی که مایه‌ی خیر و
به‌ره‌کته‌ بی (خدری پن پیروژ له‌ کوئی به‌وچی
لیله‌ ناوی ژین؟/ خوین له‌ په‌لکی گۆل ده‌چۆری،
بای به‌هاران چوونه‌ کوئی؟ «حافز به‌ کوردی،
حه‌قیقی».) [ف] قدم‌خیر
پن چه‌قاندن: پینداگرتن، سوور بوون له‌سه‌ر
کاریک، ئیسه‌ره‌م کردن. [ف] اصرار
پن فاماندن: تی گه‌یاندن، حالى کردن. [ف]
فه‌ماندن
پن کردنه‌وه: بانگه‌یشتنی بووک و زاوا، خزم و
که‌س بووک و زاوا بانگه‌یشتن ده‌که‌ن بۆئه‌وه‌ی
ئاشنا بن له‌گه‌لیان و به‌و بانگه‌یشتنه‌ ده‌لین پن
کردنه‌وه. [ف] دعوت کردن عروس و داماد

پښ گرتن: فيري ريگا رويشتن بوونی منډال. (منالکه مان پښي گرتووه) [ف] پا گرفتن بچه
 پښ لي نه پښين: سهردانی زوو زوو، بهردهوام
 چوونه ديدنه پښي که سيک. [ف] همواره به دیدنی
 که سی رفتن
 پښ لي هه لېږين: بریتی له نه وپه پښي بښه يايي و
 ده مډرېژي، بښ شرميی له راده به ده ر. (تو
 به جاري وک ژني فاحیشه پيت لي هه لېږي/ نه
 گوتم خه يري نيه چاويکي گه ر لي زهق نه که م
 «شنيخ رها» [ف] بی شرمی و زیاده رویی
 بیش از حد
 پښ لي هه لېږين: شوو لي هه لکيتشان، چاو و ږوو
 کرانه وه. [ف] پښ لي هه لېږين
 پښ لي نان: دان پيانان، راستی گوتمی تاوان.
 (ناخري پښي لي نا تاوان باره) [ف] اعتراف کردن
 پيمه رده: عزراييل، پيميرد، [ف] عزراييل.
 پښ و شوين: سوراخ. (که س به پښوشوینی
 نازاني) [ف] اثر
 پښ وهه رز نه که و تن: بریتی له شادی و خوشی
 زور. (له خوشيانا پښي وهه رزی ناکه وي) [ف]
 کنایه از شادی زیاد
 پي: (+) پووک. [ف] په وو
 پيازه: (تاوان، بالبه، سووچ، گوناح) ناوی
 چپايه که له هه ورامان [ف] (گناه) نام کوهی در
 اورامانات.
 پيازه خوانکه: گيايه که گه لاکانی له پياو ده چي و
 له کيو و شاخ شين ده بښ، سیره سه گانه. [ف]
 نوعی سیر کوهی

پياسکه: پرياسکه، پرياسکه، بوخچه ی چکوله. [ف]
 بقچه ی کوچک
 پياوه به فرينه: زه لاهه به فرينه. [ف] آدم برفی
 پښ بلقه: په يژه، په ينجه، نيرديوان. [ف] نردبان
 پښهر: (+) داگيرکهر، زالم، قاندر. [ف] ظالم، متجاوز
 پښ به روانه: کيشکچي، قهره ول، پازازک،
 حه سحه س. [ف] نگهبان
 پښ پاکي: پاکانه، تومت لابرډن له سهر خو،
 فحيل. [ف] اثبات بښ گناهی و دوری از اتهام
 پښ په ست: له بهر پښ په ستواو، پيشيل کراو.
 (چند سال گولي هيواي نيمه پښ په ست بوو
 تا کوو پار/ هر خوینی لاهه کان بوو گولي نالي
 نه و بهار «پيردميرد».) زير پا له شده
 پيتار: پيره دار، داری کون و رزيو. [ف] درخت پير
 و فرسوده
 پيتاو: (+) ميراوی برينج. [ف] آبيار برنج
 پيتکه: قه له شينه وهی توپکله گويز. [ف] ترک
 خوردن پوستی گردوی رسیده
 پيتگه: نه عنا، مهرزه، جاتره. [ف] نعناع
 پيتول: زيرک، وريا، هوشيار. [ف] باهوش، زيرک
 پيتوو: چه رخه، باشوو، واشه. [ف] باشه
 پيته لړوک: پيره لړوک، چرچ بوونی ده ست له نيو
 ئاوی شيله وگه رمد. (ده سم پيته لړوک بووه) [ف]
 چروک شدن پوست دست در آب ولرم
 پيته لړوکه: باپووک، باپووسکه. (پيته لړوکه ی
 زستانن به باوه هه لوه دايه/ سه هولي دهرک و
 کولان، کولولي دهستی بايه «راوچی».) [ف] برف
 ريز و سبک

پيچ و کلاو تیکه‌ل‌بوون: بریتی له به کیش‌هاتن و تیک‌هه‌ل‌چوون (له کۆلم به‌وه با پيچ و کلاوه‌که مان تیکه‌ل نه‌بئ). [ف] کنایه از دعوا و زدوخورد

پيچ و مؤره: جه‌پ و مؤره. [ف] پيچ و مهره
پيچ‌باده: پيچ‌کوشتی. [ف] پيچ‌کوشتی
پيچ‌پ: گیان‌سه‌خت، زینده‌وه‌ریک که دره‌نگ گیانی دهرده‌چئ. (هئنده پيچ‌پ سه‌د جاری بکوژی نامری). [ف] جان‌سخت
پي‌چرا: پاچرا، ئه‌و پارهی‌ی له قوماردا دهری به خاوه‌ن قومارخانه. [ف] پولی که طرفین قمار به صاحب قمارخانه می‌پردازند

پيچ‌کوشتی: ئامرازی کردنه‌وه‌ی پيچ. [ف]
پيچ‌کشتی
پيچکه ژلۆقه: گیایه‌کی کویستانی. [ف] نام گیاهی است

پيچکه سویره: گیایه‌کی کویستانییه وه‌ک پیواز وایه ده‌خوری. [ف] اسم گیاهی
پيچۆل: ران، میگه‌ل. [ف] گله

پيچووک: پي‌چۆله‌که، گیایه‌کی گه‌لا باریکه به زه‌ویدا پان ده‌بیتته‌وه. [ف] اسم گیاهی است
پيچه‌لۆک: ئالۆزاو و پر پيچ و پر گری و گۆل، تیک‌هالاو، پيچه‌لاوپیوچ. [ف] پر پيچ و خم
پي حاجيله: نانه حاجی‌له‌قله‌ق، تۆله‌که. [ف] اسم گیاهی خوراکی

پي‌حه‌سان: هه‌ست پي‌کردن. [ف] احساس کردن
پيخه‌سوو: مانای هه‌نبانه بۆرینه راست نییه، به ژنیک ده‌لین که له مالی زاواوه ده‌چیتته مالی

بووک و شه‌وی خه‌نه‌به‌ندان له‌وی ده‌میتته‌وه. [ف] زنی که از طرف خانهای داماد شب قبل از عروسی در خانه عروس می‌ماند

پيخه‌سووله: قوله گیایه‌ک که بۆ قایم کردنی گری شه‌غره که‌لکی لی‌وه‌رده‌گیرا و دهره‌به‌ر قولفه‌ی گریکه بۆئه‌وه‌ی شل نه‌بیتته‌وه. [ف] یک دسته گیاه که زیر گره بار می‌گذارند که گره شل نشود

پي‌داکیشان: (+) زیده‌په‌وی، پي‌ی زیادی داکیشان. (پي‌ی زیادی داکیشی پیت ده‌شکینم). [ف] زیاده‌روی در رفتار.

پیده‌فی: پیویست، لازم، پیویس. [ف] لازم
پیرایشۆکه: (+) دپووه پوورایشی، دپوویه‌کی شینی سپی‌واشه په‌پووله پایزه دهرده‌کا. [ف] نام خاری است

پیرکونی: که‌سیک که له ته‌مه‌نی پیریدا تۆلازی و کاری جلفانه ده‌کا. [ف] کنایه از کسی که در پیری هوسبازی می‌کند
پیرۆ: پیره‌و، پیاده. [ف] پیاده.

پیرۆز: پیوند، پیویست، پیوند کردنی دار، متوربه. [ف] پیوند.

پیره‌کوپه: گياوگژی پیر بوو، گژوگیای هراش و ره‌سیده. (گياوگژ پیره‌کوپه بووه تازه بارانیش بباری قازانجی نییه). [ف] پیرشدن گیاه و علف
پیره‌وگه: پینانه‌ری، شۆسته. [ف] پیاده‌رو

پیزلخ: پیزه‌لک، پیزه‌ل، گیایه‌که وه‌ک که‌رخنکینه وایه بۆ باقه‌بین ده‌بی. [ف] اسم گیاهی است
پیزلک: گیایه‌که به تۆپه‌ل دهروی و بالا پیاو‌یک

- بەرز دەبێتەوه و گۆلی سوور دەر دەکا و
 فەلایان بۆ باقەبێن کەلکی لێ وەرەگرن پیزلخ.
 [ف] نام گیاهی است
 پیزه رۆک: جوړی زیځه‌ی به ژانه له پستی
 له‌ش په‌یدا ده‌بێ. [ف] نوعی جوش پوستی
 پیست: جینی خلیسکین. [ف] پیست سرسره‌بازی
 پیستور: زۆردار، زالم. [ف] ستمگر
 پی‌سمۆره: گیاهی که لا باریکه وهک شیوت
 وایه. [ف] اسم گیاهی است شویت مانند
 پیش کردن: مووش کردن، مان کردن، دۆش
 دابردن. (بۆ و) پیشت کردووه، ده‌لێی
 مه‌یموونه‌که‌ت توپێوه. [ف] رنجیدن و
 خودخوری
 پیشاو‌بردانه‌وه: وه‌دوای که‌سیک که‌وتن و له
 لایه‌کی دیکه‌وه هاتنه‌ پێشی و گرتنه‌وه‌ی. [ف]
 کسی را دنبال کردن و میانبر زدن و گرفتنش.
 پیش‌برکێ: کێ به‌رکێ، رقه، ملمانی، گورپه. [ف]
 مسابقه
 پیش‌کرێ: پیشمه‌رج، بیخ، بیحانه. [ف] بیعانه
 پیشکه‌ قازان: پیشکان، بیله‌کان، بیله‌قان. [ف] بیلک
 گیاه‌کنی
 پیش‌که‌ل: برینی گوێچکه‌ی به‌رخ و کاژیه‌ بۆ
 دیاری کردن به‌ جوړی که‌ به‌ردراوه‌که‌ی لای
 پیشه‌وه‌ی گوێچکه‌ی بێ. [ف] نشانه کردن گوش
 بره و بزغاله از طرف جلو
 پیشمه‌رج: بیخ، بیحانه. [ف] بیعانه
 پیشه‌زا: مندالی پیاویک که ژنی هه‌وه‌لی نه‌ماوه
 و ژنی دیکه‌ی هیناوه، ئه‌و مندالانه‌ی ژنی یه‌که‌م
- بۆ ژنی دووه‌م ده‌بنه‌ پێشه‌زا. [ف] بچه‌ ناتنی
 برای زن پدر
 پیقنه: فیتفیته، فیقفیقه. [ف] صوتک
 پیکدادان: پیکادان، به‌ گژ یه‌کترا چوون. [ف] زد و
 خورد
 پی‌کز: نه‌دار، هه‌ژار، فه‌قیر. [ف] ته‌یدست
 پی‌کۆل: (سمکۆل، سم له‌ زه‌وی کوتانی ئه‌سپ،
 سمکۆلان؛) سم به‌ عه‌رزیدا هینانی گا و
 جوانه‌گا له‌ کاتی شه‌ردا. [ف] سم به‌ زمین
 کویدن اسب؛) سم به‌ زمین کشیدن گاو نر
 هنگام جدال
 پیکه‌وته: شیاو، هیژا. (پیاویکی پیکه‌وته و زانایه.)
 [ف] لایق
 پی‌کیو: داوینی کیو، پیده‌شت. [ف] کوه‌پایه
 پی‌گه‌رمۆک: پیاسه، راویچکه. [ف] قدم زدن
 پیلا‌ره‌ش: پیلا‌ره‌ش
 پیلا‌سپی: پیلا‌سپی
 پیلا‌ومز: پیلا‌ومز
 پیلا‌ومیز: کاله‌درانه، هه‌قی به‌پیدا رویشتن بۆ
 کاری که‌سیک. [ف] پامزد
 پیلی‌تیک: پلیکان، قالدومه، رازوونه، په‌یژه. [ف]
 پاینجه
 پیلۆز کردن: پیوه‌ند کردن، لێک قایم کردن،
 چاک کردنه‌وه‌ی شکاو. [ف] به‌هم چسپاندن و بند
 زدن اشیاء شکسته
 پیلوژه: کۆلوو، په‌لووژه، بنی تالوو. [ف] ریشه‌ی
 کلفت گیاهی است
 پیله: (+) پیر، بی‌دانا، زیاتر بۆ هه‌یوان

ده‌گوتری، (گا پیلە توانایی جووت کردنی نه‌ماوه) [ف] پیر، مسن	پیاواز و پۆن [ف] اشکنه
پیلەوژە: کۆلوو، بنی تالوو [ف] ریشه‌ی گیاهی تلخ	پیاوזה خووگانه: گیاهی‌کی گه‌لا پانه بنیکی خری هه‌یه له ئالەکووک گه‌وره‌تره [ف] اسم گیاهی است
پیلیسک: هه‌ل، ده‌رفه‌ت [ف] فرصت	پیاوזה سه‌گانه: گیاهی‌کی بۆگه‌نه وه‌کوو پیاواز وایه خۆرسکه و بنیکی وه‌ک پیاوژی هه‌یه [ف]
پیم: په‌رچیم، ئاسنیکه وه‌ک بزمار وایه دوو پارچه ئاسنی پی به یه‌که‌وه ده‌به‌ستن له‌پیشدا هه‌ر دوو پارچه ئاسنه‌که کون ده‌که‌ن و پیمه‌که ده‌خه‌نه نیو کونه‌کانه‌وه و به‌چه‌کوش ده‌یکوتن هه‌تا هه‌ر دوو سه‌ری په‌رچ ده‌خوا و ئیتر دوو پارچه ئاسنه‌که یه‌کتري به‌ر ناده‌ن، مه‌گین پیمه‌که بشکی [ف] پیم	اسم گیاهی بدبوو شبیه پیاز
پیمجیلکه: پی‌مریشکه، گیاهی‌که وه‌ک گیل‌اخه به زه‌ویدا پان ده‌بیته‌وه [ف] اسم گیاهی است	پیتور: (+) هه‌سه‌اره‌ی راخوشیو، نێزه‌ک، [ف] شهاب
پیمزک: کرێ، مزه، جه‌مه‌ک [ف] دستمزد	پیتورمیزین: ئه‌ستیره‌کشان، راخوشینی نێزه‌ک. [ف] افتادن شهاب
پیمل بوون: رازی بوون به‌ ناچاری [ف] راضی شدن از روی ناچاری	پیوسۆز: چرای شیله‌گه‌رچه‌ک [ف] پیه‌سوز
پیمکردن: راضی کردن	پیوه‌بوون: (+) به‌ته‌ما بوون، قه‌ست کردن. (پیوه‌بووم بێم بۆلات) [ف] قصد کاری کردن
پیممێرد: مه‌لکه‌مووت، فریشه‌ی گیان‌کیشان، ئیزرائیل [ف] عزرائیل	پیوه‌لنگه، تا. (به‌ پیوه‌که‌وش وهریگه‌رایه) [ف] لنگه‌ کفش
پینه: په‌له، پینه‌هه‌ور، په‌له‌هه‌ور [ف] لکه، لکه‌ ابر	پیوه‌چاران: مشوور خواردن، چاره‌ کردن، ئاگا لی‌بوون [ف] به‌ فکر بودن و سرپرستی
پیوار: (+) پیوانه، ئامرازی پیوان [ف] پیمانه	پیوه‌پوان: جووت بوونی سه‌گ و تاژی [ف] جفتگیری سگ و تازی
پیوازاو: ئاو و تام، شو‌رباو، چیشتی ئاو و	پیه‌رز: پارێز، نه‌خواردنی هیندی خۆراک. (له‌ شیرینی پیه‌رز بکه) [ف] پرهیز
	پیه‌رز کردن: پارێز کردن. (پیه‌رز کردن له‌ری ئایه‌م کینگ) [ف] پرهیز کردن
	پێنانه‌پێ: شو‌سته، پێره‌وگه [ف] پیاده‌رو

تئووک: چادر، تاول، هۆبه، دهوار، خێوهت. [ف]	تاخچه: په‌له نه‌رمایی نیو شاخ و به‌ردی چیا،
چادر، خیمه	که گیای لی شین ده‌بی. [ف] زمین نرم در میان
تابلمه: تابله‌مه، شتیکه‌پۆلووی پی ده‌گه‌شیننه‌وه	سخره‌های کوهستان
بۆ نیرگه‌له. [ف] آتش‌گردان	تاراوگه: شوینی که ئاواره‌ی لی داده‌نیشی،
تابلمه‌مه: پۆل‌گه‌شین، بن‌چه‌رخین. [ف] تابلمه	شوینی گیرسانه‌وه‌ی ئاواره و شاربه‌ده‌ران. [ف]
تابوشت: تاقت، توانا. (له‌وه زیاتر تابوشتم نییه	تبعیدگاه
کاره‌که زۆر قورسه). [ف] رمق، توان	تارۆز: شیعر و چیرۆکی ته‌وساوی، ته‌نز. [ف]
تابیر: لیکدانه‌وه‌ی خه‌ون، [ف] تعبیر.	طنز
تاپووس: تابووت، داره‌مه‌یت، داره‌ته‌رم. [ف]	تاریکه‌وانی: تاریک و پروون، سپیده، کازیوه‌ی
تابوت	به‌یان. [ف] گرگ و میش
تاتک: پینک، کوک. [ف] پتک	تازه‌سوو: تازه‌ساو، تیغی تازه تیژ کراو. [ف]
تاتوله: گاگلینه، گیایه‌کی ژه‌هراوییه پاتال بیخوا	تیغی که تازه تیز کرده باشند
پینی ده‌مرئ. [ف] گیاهی سمی	تازئ: پرسه، تازیه. [ف] تعزیه.
تاتی‌پشت: مۆغه‌ره‌ی پشت، بربراگه، بربره. [ف]	تازیه‌دار: عازیه‌تبار، تازیه‌بار، ره‌شپۆش. [ف]
ستون‌فقرات	عزادار
تاجیلۆکه: (+) گیایه‌کی سووک و په‌له‌پووشی	تاژان: (+) گوندیکه سه‌ر به شاری بانه. [ف]
پایزییه. [ف] گیاهی خشک که در پاییز باد می‌برد	روستایی از توابع بانه
تاچیک: بیگانه، نامۆ، غه‌واره، غه‌ریبه. [ف] غه‌ریبه	تاژانگ: شیلاق، شه‌لاخ، قه‌مچی، قامچی. [ف]

سپييه. [ف] اسم گياھى است	[ف] سايبان
تاماو: ئاووخويى كه دهرى به مالآت. [ف] آب نمك	تاوه سووت: ئه و شتهى خور دهيسووتينى، دهم
براي حيوان	و چاوى رهش هه لگه پاو و پيست دامال دراو به
تامل: تاقهت، سه بر. [ف] تحمل	تينى هه تاو. [ف] آفتاب سوخته
تانجیلۆكه: تازیلۆكه، تازیلی ئه حمه د	تاو یار: (+) تاو ییره بهرد، بهردی گه وره و
پاوكه، تانجی پیغه مبه، بالووك، حوشر حوا.	تهختی قه دی كیو: (كه سیک كه خوره تاوی
[ف] آخوندك	خوش دهوئ. [ف] سنگ بزرگ و پهن كوه: (
تانگ: (ده بابا) پرووبه پروو، هه مبه، به رانبه.	كسی كه به نور خورشید علاقه دارد
(مالمان له تانگ مال ئه وانه). [ف] تانك (برابر،	تر به تاق نه هاتن: بریتی له خوشی و شادی
مقابل	زور. (له خوشيانا تری به تاق نه ده هات). [ف] كناية
تانۆ: ☞ په رچان	از شادی بیش از اندازه
تانی تیدان: دنه دان، هان دان. (ئو بو ئه و كاره	تر له خو دهر چوون: بریتی له بادیه و بوون،
تانی تیدان). [ف] تحريك كردن	غلوور بوون. (ئو تازو پیا كه و تووه وا تری
تاوپه پ: پۆژپه، پۆژاوا. [ف] هنگام غروب	له خوئی دهر چووه قسه له گه ل كه س ناكا. [ف] كناية
تاوپه پان: كاتی پۆژاوا بوون. [ف] هنگام غروب	از مغرور شدن
خورشید	تر و ته ویله: قسه ی بی تام و هیچ و پوچ، شتی
تاوتا: پی وپی، پاوپا، لینگاولینگ له پی کردنی	هیچ و بی بایه خ. (گوئی مه دهیه هه مووی تر و
كهوش. (كوړه ئه ووه بو كه وشه كانت تاوتا له پی	ته ویله یه. [ف] چیز و حرف بی ارزش و الكی
كردووه؟) [ف] كفش لنگه به لنگه	تراوكه: جوړی بهردی بریقه دار و ته نكه. [ف]
تاوتوو كردن: شی كردنه وه، توی توی كردن،	نوعی سنگ نازك و ساف
له بهر یه كه هه لوه شانندن. [ف] از هم باز كردن	ترپه: (+) دهنگی به ئاسته می پی، چرپه. (ترپه ی
تاوتوی كردن: ☞ توتوو كردن	پیی دی). [ف] صدای پا
تاوكانه وه: ته كینه وه، تاسانه وه، كشانه وه له	تر تره: كرمی نوک، ئافه تی نوک (ئو وهی كاری
كاری. [ف] شانه خالی كردن	ئو مری بدا به سبه یی/ تر تره ی ده كه ویتنه ردینی
تاوگر: بهر پۆژ، بهر بهر پۆچكه، شوینی كه	«په ندی پیشینان» [ف] آفت نخود
تیشکی خور ده یگری. [ف] جای آفتاب گیر	تر تفاق: شتوومه ك، شمه ك، كه لوپه ل. [ف] وسایل
تاوئنه: تاعوون، بلفه ته. [ف] تاعوون	و اسباب
تاووك: سیته ر، سابات، چارداخ، سه یوان، كه پر.	ترسان: (+) سوور بوونه وه و ژان كردنی

- پییستی لەش بەهۆی پیدارژانی ئاوی گەرم. (خەمتان نەبێ نەسووتاوە هەر ترساوە. بۆتۆقی نەکردووە، سوور بۆتەو،) [ف] سوزش پوست براثر ریختن آب گرم
- ترسیاگ: ترساو، تووشی ترس و خۆف هاتک. [ف] ترسیده
- ترشگیاگ: ترشاو، شتی که به مانەو ترش هەلگەرابی. [ف] ترشیده
- ترشگیان: ترشان، (خەور فرە بمینگە ی ترشگی،) [ف] ترشیدن
- ترشگیانن: ترشاندن، ترش هەلگێران. [ف] ترشاندن
- ترشۆکە خاتوون: ترشۆکە خاسە، جۆری ترشۆکە ی ناسک و گەلا پانە بۆ دۆکۆلیو دەبی. [ف] ترشک
- ترشۆکە خاسە: [ف] ترشۆکە خاتوون
- ترشە خاتوون: [ف] ترشۆکە خاسە
- ترکزه: دلەکوته، دلەراوکی، دلەخورپی. [ف] نگرانی
- ترگژۆک: تەرزە، تەیرۆک، گارسۆک، تەرزە. [ف] تگرگ
- ترمەوبۆلە: پرتەوبۆلە، نارەزایی دەربڕینی ترسەنۆکانە و بە پیچ و پەنا. [ف] غرولند
- ترینیسک: کۆترەباریکە، یاکەریم. [ف] قمری
- تپوتۆپ: پۆز و هەوا، فیز و ئیفادە. (لە مآلیا نییە دەنکە برویشی/ لیغە شری نییە لاقی تی کیشی/ تر و تۆپەکی کەریک ناکیشی «فۆلکلور».) [ف] تکبر
- تپۆل: پەشەکوژی، تیرۆر. [ف] ترور
- تپۆمتە: واشە، باشوو، مەلیکی راوکەرە. [ف] قرقی
- تپۆنتە: [ف] تپۆمتە
- ترووک: زۆر سلۆک، تۆر، سل، سرک. [ف] رموک
- ترە: (+) کچۆلە، کیزۆلە، کناچە، کەنیشکە. [ف] دختر کوچک
- ترەشکە: بەلای ئاسمانی، وەک هەورە تریشکە و توفان و ... [ف] بلای آسمانی
- تپی بن گوم: بریتی لە بی سەر و شوین بوون. (وەک تپی بن گوم بزر بوو.) [ف] کنایه از گم شدن
- تری پەزان: بریتی لە مانگی خەرمانان، کاتی تری گەیشتن. [ف] ماه شهريور، هنگام رسیدن انگور
- تری مارانە: تری مارە، ریزەلە مارانە. [ف] تاج ریزی
- تری مارە: تری مارانە. [ف] تاج ریزی
- تریشکدار: پرشنگدار، بە بریقە. [ف] درخشان
- تریشکە: گیایەکە دەخورئ و لە قەرەاغ کانیاو دەروئ، ترشۆکە. [ف] گیاه ترشک
- تریفە بوون: لە شیر برینەوێ بەرخ و کاژیلە و کز بوونیان. (لەو تە بەرخەکانمان لە شیر برینەتەو هەموو تریفە بوون.) [ف] لاغرشدن بره به خاطر بریدن از شیر
- ترینگانەو: (بزه گرتن، گرژینەو، زەردە گرتن؛) (پشکووتن، دەم کردنەوێ گول. [ف] لبخند زدن؛) (شکفتن گل
- تریواندن: ژان کردنی لەش. (لەبەر ژان تەواوی

گیانم ده‌تریوینی) [ف] درد	بوون [ف] سکندری خوردن
تریوه: تریفه، تیشکی مانگ. [ف] تابش ماه	تلاسه: ☞ تلاس
تس‌کولیو: بریتی له ته‌مبه‌ل و ته‌وه‌زل، به ساوه	تلاشه: ته‌له‌زم، له‌تی ورد و تیژی ئاسن و دار
ساو، که‌سیک که له کاردا زور به شینه‌یه، زور	و به‌رد و... [ف] تراشهی سنگ و آهن و چووب.
داده‌نیشی و له‌جیی خوی هه‌لناستی. [ف] کنایه از	تلپات: تلته، پلته، بریتی له شتی بی‌باهه‌خ. (تلپاتی
تنبل	ته‌ری تیل/ نییه) [ف] کنایه از چیز بی‌ارزش
تسله: جوړی کارگه زور نه‌رمه وه‌کوو قارچکی	تلخ: لوده، کؤگا، (کولان به تلخیت به‌فرگیرایه)
تر ژیره‌که‌ی په‌په‌په‌ نییه، کاتیک وشک	[ف] توده‌ی برهم انباشته
ده‌بیته‌وه گه‌ردیکی وردی تیدایه وه‌ک خه‌نه	تلنجک: ته‌پکه، داویکه بۆ گرتنی بالنده. [ف] دامی
وايه. [ف] نوعی قارچ	است برای شکار پرنده
تسموړگ: گیاهیه‌کی چکوله‌یه وه‌ک ئاله‌کوک و	تلؤ: توله، توله، قه‌ندی. [ف] یوز، سگ کوچک
شنگ وایه. [ف] اسم گیاهی است	شکاری
تشپوک: زیپکه، پیزوک، زووه. [ف] جوش	تلووته‌ک: هیشوو، بۆل، زه‌نگه‌ته‌تری. [ف]
تفاروک: منال، زاروک، زارو، مندال. [ف] کودک	خوشه‌ی انگور
تفر: (تیخولی بریش و ساوار. (ئه‌و په‌رشه	تلووخانه‌وه: گنخان و فلیقانه‌وه‌ی میوه. [ف]
بکوته‌وه و تفره‌که‌ی لی جیا که‌وه. (قه‌تماغه،	گندیدن و له شدن میوه
په‌ترو [ف] (پوسته‌ی بلغور (کبره‌ی زخم.	تلیا مه‌زن: قامکه‌گه‌وره، په‌نجه‌که‌له، کلکه
تفلیک: به‌لغم، ئاخ‌تف، تفی زه‌رد. [ف] بلغم	گه‌وره. [ف] انگشت شست
تفه‌نگ به تاریکیه‌وه نان: له خورا قسه‌ کردن	تلیابه‌رانکی: قامکه‌گه‌وره، کلکه زله. [ف] انگشت
سه‌بارت به که‌سیک، چئو له تاریکی کوتان. [ف]	شست
سخن گفتن بدون دلیل	تلیچاف: ئه‌نگوسته‌چاو، شه‌وه‌زه‌نگ، بلقه‌تاف. [ف]
تفيله: مندالی ورد، زاروک، ساوا. [ف] طفل	شب بسیار تاریک
تلاروک: خو تلاندنه‌وه به‌سه‌ر زه‌ویدا. [ف]	تلیسانه‌وه: تاوانه‌وه‌ی کلؤ قه‌ند و گل و ... له
غلطیدن	ئاودا. [ف] نرم شدن کلوخ در آب
تلاس: ته‌خته‌یه‌که ناوه‌که‌ی قوول ده‌که‌ن سه‌گ	تلیسک: (+) ته‌پ، خووساو، (باران ته‌پ و تلیسکی
ئاوی تیدا ده‌خواته‌وه. [ف] آبخوری سگ که از	کردووه. [ف] خیس
تخته‌کنده می‌شود	تلیشیاگ: تلیشاو، دادراو. [ف] پاره شده
تلاسه‌که به‌ستن: لاتراسکه به‌ستن، سه‌ره‌نگری	تلیفسق: پته، په‌له‌پیتکه، چه‌قوونه، چه‌قه‌نه. (ده‌س

- کردن به تليفسق ليدان) بشكن زدن
تليقانن: فليقانن، پليشانن. [ف] له كردن
تليقياگ: فليقاو، پليشاو. (تەماتەكە گشتى
تليقياگە). [ف] له شدة
تليقيان: فليقان، فليقان، پليشان. [ف] له شدن
تلييلان: هەرا و هوريا و شايى و هەلبەزىن.
(پشيلە ديار نەبى مشك تلييلانيانە). [ف] سر و صدا
و شادى كردن زياد
تمتيل: تەمتيل، بيچم، ئەدگار. [ف] سرو سيما
تنگس: دارىكى كورتهبنە و چالوولەكە بەريكى
وەك بادامى پيويه. (تنگسە هەزارەى پا
لەموغار بەند/كئى توى بۆپەرژين لەريشە
هەلگەند؟) [ف] بوته‌اي خاردار براى پرچين روى
ديوار از آن استفاده ميشود.
توپلاخ: (+) گياسندە، گيايەكە وەك كەرخنكىنە
وايە بۆ باقەبىن دەبى، پيزەلك، پيزەل. [ف] پيزلخ
توپلاخە: توپلخ، تيكول، توخل. [ف] گلولەگل.
توپلاغ: توپلاغە. [ف] توپلاغە
توپلاغە: توپلاغ، پيکەو نووسا، توپلاخە قور،
گلمەت. [ف] گلولە گل
توپە: يەكسم جارى وايە لە برسان يان لەبەر
خۆشەويستى يەكتر دەليسنەو و مووى زيادى
بە زمانيانەو دەنوسى و قووتى دەدەن، لە
ئاكامدا لە زگياندا لەسەر يەك گلولە دەبى و
وەك توپيكي پتەوى ليدى و دەبىتە هوى
نارەحەتتى يەكسم. [ف] مرض اسب و الاغ براثر
خوردن مو هنگام ليسيدن يكدیگر
- تۈپى ناوخەتەن: يارييەكى مندالانەيە بە توپ
دەكرى. [ف] نام يەك بازى كودكانە با توپ
توت: گلۆر، خلۆر. [ف] غلطيدە
توتەلاش: تەلاشەدار. [ف] تراشە
توخ: دەولەمەند، خاوەن دارايى. [ف] ثروتمند
توخماخى سەر كردن: پيستی سەر دامالين،
سەرپان كردنەو. (بزانى توخماخى سەرمان
دەكا). [ف] پوست سر كندن
تور: جىپى، شوين پى. [ف] ردپا
توراخ: ④ توراخ
توراسك: گيايەكە بەريكى وەك قۆرە دەگرى. [ف]
اسم گيايى است
توراخ: (ماناي مەنبايە بۆريە هەلەيە). دوى خوى
تىكراوى ئاو لىگراو و خەستەو بوو دەبىتە
توراخ، دۆسۆل، دۆسۆير. [ف] دوغ آب گرفته شده
و نمک ريخته و غليظ
تورتان: مقەست، دوارد، دويردك، مەگرپيچەنى.
[ف] مقراض، قيچى
تورپەهات: قسەى هيچ و پوچ و بى مانا. (شيخ
و تورپەى مېزەر و نەقل و نقوولى هيجوپوچ/
من به تورپەى يار ئەسىرم، ئەو بە كۆلى
تورپەهات «مەخوى»). [ف] حرف پوچ و
بىمعنى
توركردن: تۆران، زيز بوون، مان كردن و
هەلاتنى كەرى نير، كەرتۆر [ف] فرار كردن و
قهركردن الاغ.
توركە: جۆرى سەوزىي خواردنە. [ف] نوعى
سبزی خوراکی

- توره: پيوانه يه كه تا ۵ مهن گهنم دهگرئ. [ف]
- واحد پيمانه اي است كه تا ۵ من گندم مي گيرد
- تونكه: جوريك نانه وهك كه لانه وايه له جياتي
- (بريتي له ليدان به ئارامي. (ئوه ليدان نيبه
- تونكه: گندم دهكهي. [ف] (گردگيري؛ (كنايه از
- كتك زدن به آرامي
- تونكه: ئامرازي تۆز تهكاندن، پهرويهك به
- قولله داريكه وه ده به ستن و تۆزي سهر
- كه لوپه لي پي ده ته كينن. [ف] گردگير
- توسن: (+) تووره، قهلس، تووره و توسن. [ف]
- عصباني
- توشكير: تويشتير، گيسك، بزنه كيويي دوو
- ساله. [ف] بز ماده ي دو ساله
- توق: (+) پهله، توقه ن. [ف] توقه ن
- توقه: دهست و مشتاخ، دهست ليكدانه وه. [ف]
- دست دادن
- توقه ديوار: ديواريك كه چين چين به قور
- هه ليده چن و له ژيره وه ئه ستوره و هه تا
- به رزتر بيته وه، باريكتر ده بيته وه بۆ حه ساري
- باخ و خانوي دروست دهكهن [ف] ديوار سنگي.
- توقه ن: پهله، توق. (توقه نيك له به فركه ي
- تو/بوره. [ف] قطعه
- توك: (+) (تات؛ (شتيك كه هيچ كاري لي ناكا.
- [ف] زني كه استخوان، مجراي رحمش را گرفته
- باشد؛ (چيزي كه سخت است و چيزي در آن
- فرو نمي رود
- توكليجه: گياهه كي وهك كه رته شي خپ و تووكنه
- درووي نيبه و له عهرزي كه م به رز ده بيته وه،
- وهك چايي دهمي دهكهن بۆ ژاني جهسته باشه.
- [ف] اسم گياهي داروبي
- تونكه: جوريك نانه وهك كه لانه وايه له جياتي
- پيواز و سهوزي بۆن دهكهنه نيوييه وه و به
- تهندووريه وه دهكهن. [ف] نوعي نان روغني
- توله شكاندن: بن پژاندن، كچيني بردن. [ف] پاره
- كردن بكار
- توله شكاو: بن پژاو. [ف] دختری كه بكارش پاره
- شده باشد
- توله: (+) گرکه، گندوره. [ف] گرمك
- توله كه: (+) ته شتي گلين، سوينه. [ف] تشت سفالين
- تولي: گياهه كه گه لا پانه ده خوري، توله كه. [ف]
- پنيرك
- تومارگه: شويني تومار كردن، دووكانی شريت
- و سيدي تومار كردن. [ف] استريو
- تومان: (دهرپي، ئاوه لكراسي ژنانه) ته مومژ. [ف]
- شلوار زنانه (مه.
- تومهت: بوختان، ئيفتير، بوختان. [ف] بهتان
- تومه تبار: بوختان پي كراو، تاوانبار كراو. [ف]
- متهم
- تومه شان: كووز، هيل، به شيك له زهوي كه به
- خه تيك دياربي دهكهن و تووي پيوه دهكهن بۆ
- كيلان. [ف] قسمتي از زمين تخم پاشيده شده
- برای شخم
- توناز: بهندهني رژد و چپ، شاخي ئه سته م. [ف]
- كوه صعب العبور
- توند: (+) مهيوي، دژي شل، خهست. [ف] غليظ
- تونكه: شور. [ف] شرت

تۈۋ: ④ تۈۋ	تۈۋۈشى گۈن پەشى خۇ ھاتن: ④ تۈۋۈشى
تۈۋ: (+) (تۈم، تۆف، تۆۋ؛) تۆۋ، تۆتخى مرق.	نۆرى شەش گۈن ھاتن
(تۈزۈكى لەۋ شىرىنىيە بەش بە تۈۋى دەتكى) ④	تۈۋۈشى نۆرى شەش گۈن ھاتن: برىتى لە
(بذر؛) نطفە	كەسۈك كە ماۋەيەك بە كەيفى خۇى رايىدەدا و
تۈۋت و فەراقەت: يارىيەكى مىدالانەيە ۋەكۈۋ	ترسى كەسى نىيە، بەلام لەپر دۆيكى بەھىزى
قەرئ قەرئ ۋايە ④ نام يك بازى	لئ پەيدا دەبى و زەليل دەبى بە دەستىيەۋە ④
تۈۋتار: مەراپىكەر، رىياپى باز، خولتەكەر،	كنايە از كسى كە مدتى ياغى مىشود و عاقبت
تەشى ريس، ھىلكەكەر، ماستاۋكەر ④ چاپلوس	بەدست رقىبى تۈۋان شكىست مىخورد
تۈۋتر: سىكەتۈرە، سىقەتۈرە ④ سنگدان مرغ	تۈۋقالە: (تۆقلە، بلۇق) پۆرگ ④ حباب؛) تاول
تۈۋتۈكە سەر: برىتى لە سەربزىۋ، نەحەجمىۋ،	تۈۋكە مردارە: ئەۋ تۈۋكە نەرم و وردانەي بە
ھار و ھاج ④ ناآرام و شلوغ	زەرنەقۈۋتەۋەيە و ھەلدەۋەرى پاشان پەپ و پۆ
تۈۋتەك: (+) تاققاقكەرە، بالداریكى شەۋ بىدارە.	دەردەكا ④ موى نرم جوجە كە بعدا پر جاى
(تۈۋتەك و گۈن و كۈند بىكارن/ رۆژ و چانىانە،	آن را مىگيرد
بە شەۋ بىدارن «ھەزار» ④ بوم	تۈۋكە مىندارە: تۈۋكە مردارە ④ تۈۋكە مردارە
تۈۋدایە: ئەۋ شىعەر و گۈرانیيەى كابانى	تۈۋلازم: دەردە بارىكە، نەخۈشىنى سىل ④
شىردۆش لە كاتى مانگا دۆشىندا دەيلى ④	مرض سل
شعر و آهنگى كە كىدانو ھنگام دوشىدن گاو	تۈۋلە: پكە، قەفەن ④ قفس
زمزمە مى كند.	تۈۋلەكى: كاسە سەر، كاژەلاك ④ جمجمە
تۈۋرۈيلىك: تەرزەلۈۋكە ④ تگرگ ريز و خشك	تۈۋلەۋەن: نەمامى ۋەن. (لە چەقەى چەۋماخ
تۈۋرىكى: بىنەۋەشى، جىددى ④ جدى	كەلەيە و رەمىن/ تۈۋلەۋەن لەئىر ماردەمان
تۈۋرگ: چەقەل، جانەۋەرىكە ۋەك پىۋى ۋايە.	چەمىن «فولكلور» ④ نھال ۋن
④ شغال	تۈۋلېن: بازەلېن، قەمچان، پىخان ④ يەقول
تۈۋرەلەم: گۈلە گەنم كە ھىشتا لە ساقەكەى	دوقول
نەھاتۈتە دەرى. گەنم و جۋى كاتى قەفۈگۈل.	تۈۋناۋ: پاراۋ، تەپۈبەر ④ سىراب
گەنمىك كە ھىشتا نۆر نەبۈۋە ④ خوشەى گندم	تۈۋنكە: شۆرت ④ شرت
كە ھنوز در داخل ساقە و برگ قرار دارد	تۈۋنە: بەراز ④ گراز
تۈۋسكۈۋل: بەرى دار شەكى، ۋەك فندق ۋايە.	تۈۋنەۋان: ئاورچى، ئاگرچى ھەمام، كۈۋرەپەز.
④ ثمر يك درخت	④ تۈنچى حمام

شووشه. (ته به قی شووشه م بئ په نجه ره که مان
 کری. [ف] (ورق کاغذ؛) قطعه شیشه
 ته پته په: زهنگوله ی گه وره که به جی زرینگه
 ته په ی لی دئ و له ملی بزن یان مه پری
 سرگه له ی ده که ن. [ف] نوعی دری
 ته پل دران: ئا بروو چوون، عیب و عار وده در
 که وتن، بی ئیعتبار بوون. [ف] رسوا شدن
 ته په: (+) سله شیاکه، توپه له شیاکه. (ته په یه ک
 شیاکه ی کرد مانگا که. [ف] برهم انباشته
 ته په دۆره: فیبری سپی بؤ راگرتنی سه هؤل و
 سارده مه نی. [ف] یونولیت
 ته په سوپی: وړ بوون، ترس لی نیشتن،
 دله خورپه. [ف] نگرانی
 ته په سه نه: هه ول دانی خورپایی، هه ول دانی بی هو.
 [ف] تلاش بیهوده
 ته تله زوان: لاله په ته، که سی که قسه ی چاک بؤ
 نایه، تور. [ف] الکن
 ته تله میوه: که لوی کرمی هه وریشم، قوزاخه. [ف]
 پیله ی کرم ابریشم
 ته ته: (+) ناوی چیا په که له هه ورامان [ف] کوهی
 در اورامانات
 ته ته ریچ: پیچانی لاق و به له ک به په رؤ و به ن
 کاتی سه فەر له به فر و سه رمادا. [ف] پیچیدن
 ساق پا از زانو و به پایین با نوار پارچه ای
 ته تیاین: دۆزینه وه، پیدا کردن. [ف] پیدا کردن
 ته خچک: شیو، گه لی، دؤل، خر. [ف] دره
 ته دار: تادار، نه خوش، که سی که تووشی تاویاو
 بووه. [ف] تبار

توونی ته به س: ټوونی ته ته ر
 توونی ته ته ر: دهره ک، قیرووسیا، جه هه نده م،
 توونی ته به س، (به توونی ته ته ر دهرؤی هه ر
 برؤ. [ف] به درک، جهنم
 توویل زه پین: کواکه زیږینه، که سکا سؤر،
 په لکه ره نگینه. [ف] رنگین کمان
 توویناواره: ئاواره، به ریده، دهر به دهر. [ف] آواره
 توئ: (به ین، نیو (به رؤژ ده گه ری به که تانی/ به
 شه و ده چیه تویی کورتانی «په ندی پیشینان»)
 توئ شیر، سه ر توئ. [ف] (میان) سرشیر
 تویچ: پړژ و بلاو، شیواو، په رگه نه. [ف] پراکنده
 توئخ بردن: ئازار دانی زؤر، ماندوو کردن له
 راده به دهر. (هینده ی هه لسووران دین توئیخی
 بردین. [ف] کنایه از زحمت زیاد
 توئخ چوون: زه حمه ت کیشانی زؤر، بریتی له
 کاری زؤر سه خت. (هه تا له و کاره ته وای بووین
 توئخ چوو. [ف] کنایه از زحمت زیاد
 توئشک: توئ، سه رشیر، تو. [ف] سرشیر
 توئشک: کاژیله ی مالی یان کتوی له سی مانگان
 تا یه ک ساله. [ف] بزغاله در سه ماهگی تا یک
 ساله
 توئکاری: له شکولین، نه شته رگه ری له سه ر
 جه سته به وردی. [ف] کالبد شکافی.
 ته باره: گهنم و جوئیک که هینشتا نه دوورابیته وه
 و هه ر به پیوه مابن. [ف] گندم درو نشده
 ته باشیر: گه چی نووسین. [ف] گچ تحریر
 ته به ق: (+) (په ره کاغه ن، وهره ق. (ته به قی
 کاغه زم هینا و نامه نووسی.) (پارچه

تەپ و وشك ھەلخستن: دوو كەس كە دەیانھەوئ یاری بکەن بۆئەو دە یەكەم واتە مەللا دیاری بکری لەتئ سوالت یان بەردیکی پان دیویکی تەپ دەکەن و ھەلداوین، دیوی تەپی ھی یەکیان و دیوی وشکی ھی ئەوی دیکەیانە. [ف] شیر و خط تەپازەن: ④ تەپزەن تەربیش: تەکمیش، بنگولی رەز و بیستان. [ف] پی زدن و سست کردن خاک جالیز تەرت: (+) (کلۆشی گیرە کراو کە ھیشتا شەن نەکراوە). ھەلدیر، ھەلەت، رژد [ف] (خرمن کوبیدە شەدی ھنوز باد دادە نەشدە) پرتگاہ. تەرتوتەلان: ھەلدیر، ھەلەمووت، رژد، (مامە راپوچی رەووز و تەرت و تەلان/ ئیستە کە ی کاتی لە خەو راپوونە/ کە دییان کۆتەلی بالات رووخا/ دالە کەرخۆر لە ولات بەربوونە «ئەمین گەردیگلانی».) [ف] سربالایی صعب العبور تەرچک: (+) شلک، ناسک، تورت. [ف] ترد و نازک تەپدەماخ: کەیفخۆش، بە کەیف، دلشاد، دەماخچاخ، دەماختەخت. [ف] شاد و شنگول تەپدەماخی: کەیفخۆشی، شادی و دلخۆشی. [ف] دماغچاقی تەرشک: قەلشت، درزی گەورە. [ف] ترک، شکاف تەرفتین: شپرزەیی، ئالۆزکاوی. [ف] از ھم پاشیدگی تەرک: (+) تەخت، ژیر. (تەرکی ژووورەکیان فەرشیکی لی رانەخراوە.) [ف] کف تەرکەندە: ھەوەل، سەرەتا. (لە تەرکەندەو و

ھاتووە.) [ف] نخست تەرکی ژیر بەپە: گەمەیکە لاوانی گوندنشینە دوو کەس دەچنە ژیر بەپەیکەو کە یەکیان پیشتر ئەو گەمەیکە نەکردبێ و نەیدیبێ، ئەو دە ی پیشتر ئەو یارییە کردوو بەدزییەو شوولکێک بەدەستەو دەگری و دەبیاتە ژیر بەپەیکەو، ھەر شوولکێک لەھاوگەمەیکە دەدا و شوولکێکیش لەعەرزەکە دەدات و ھاوار دەکا؛ ھاوگەمەیکە پی پی وایە لە ھەردووکیان دەدەن.) [ف] نوعی بازی جوانان روستایی. تەرکی: زەبەلاح، تەژە، تاژان. [ف] لندھور تەرمەک: تەرمەگ، مەلۆی دپک و دال. [ف] پشتمە ی خار. [ف] تەرمەگ: ④ تەرمەک تەپە بازار: بازار پی میوہ فروشتن. [ف] میدان ترەبار تەپەبار: (+) ④ تەپەوار تەپەبن: تەپەون، ناوی بنچیککی کولەبنەیکە چالووکی ھەیکە و ھەک زی وایە. [ف] نام بوته‌ای است خاردار. تەپەبنە: ④ تەپەبن. تەرەز: تەرزە، گارسپۆک، گژل، تەپروک، ترگژۆک، گژلووک، تەزەر. [ف] تگرگ تەپەزەن: (+) گیایەکی کویتستانیە گەلاکەیکە ھەک پیواز وایە مالات زۆر چاکی دەخۆن، ھەتا زستان سەوزە و زەرد نابێ. [ف] اسم گیاهی است تەپەکەباب: شۆرباوی گۆشتی مریشک کە

تەست دانەو: ھەس دانەو، بەرپەرچ دانەو،
 پاسا دانەو. [ف] پەرچم دانەو
 تەسحیب: تەسبیح. [ف] تسبیح
 تەسلەخ: ناماقوول، سووک و چرووک. [ف] ھرزە.
 تەسلیم بە خاک کردن: بریتی لە ناشتنی
 مردوو. (ھەر شەوێ تەرمەکەى تەسلیم بە خاک
 کرا.) [ف] دفن کردن
 تەسوق: نۆبەرە، شتیک کە تازە ھاتبی و تا
 ماوێک خوشەویست بێ. [ف] نوبر
 تەشمەلیچ: ئاگرملووج
 تەشەخوس: ھەوا، فیز، دەمار. (ھێندە بە
 تەشەخوسە دەمارى ناھینى قسە لەگەڵ کەس
 بکا.) [ف] متکبر
 تەشەنگ: پراوپر، کەیل، لیواولیو. (قاپە کە و
 تەشەنگ بوو لێی دەرژێ.) [ف] لبریز، پر
 تەشى تەشى: گەمەیکى لاوانى گوندیشینە. [ف]
 نام یک بازی جوانان
 تەشیشى: چاوەروانی کردنی کەسیک بە
 دل نیگەرانییەو. [ف] انتظار پر از تشویش و
 نگرانی
 تەفتە: چەفتە، چەفیە، جۆری دەسمالە لە ملی
 دەھالینن. [ف] چفیە
 تەفروتوونا: تەرتووتوونا، ھەرنەماو، لەنیوچوو،
 فەوتاو بە یەكجاری. [ف] تارومار و نابود
 تەفزین: (+) نەخۆش کەوتن و کەلەلا بوون. [ف]
 بیمار شدن و از پا افتادن
 تەقاندن: ھەلبێرین، پاونان، پەپیان، پەتانن.
 (دەمتەقینن چەشنی ریوی بەندەنی/ئەو

ترشی سماقی لیدەدەن. [ف] آبگوشت مرغ
 تەرەكەمە: ئاوارە، شار بە دەرکراو. (بۆ ھەلوەدا
 و تەرەكەمان/ بۆ رووتەل و دل بەخەمان.
 «پراوچی» [ف] آوارە، دربدر
 تەرەکی: تەرپ بوونەوێ مالات، واتە خواردنی
 گیا شینی بەھاری و تەقەفیرە گرتنی. (مانگاگان
 ھەموو تەرەکیان گرتوو.) [ف] اسهال حیوانات
 تەرەکیو: بەن تەرکی، پەتیک کە بە تەرکی
 زینەوێ و شتی پێدەبەستن. [ف] فتراک
 تەرەوار: (میوێ تەر و تازە؛) باقە یا مەلۆ
 گیایەک کە دەیھیننەوێ بۆ مال. [ف] (میوێ تازە)
 علوفه ی تروتازە.
 تەرەول: بالندە، فرندە، پەلەوەر، پەرۆک. [ف]
 پرندە
 تەریب: تەقەلی راست و میزان، (کلاوێ تەقەلی
 تەریب و جۆدانم لێ داو.) [ف] بخیه ی راست در
 کلاہ
 تەریب و جۆدان: جۆری تەقەلی درشتە لە کلاوی
 دەدەن و دوایی بەن دەکەن بە بەینی
 تەقەلەکاندا بۆئەوێ کلاوێکە رەق بێ. [ف] نوعی
 بخیه ی کلاہ
 تەریبە: چەتە، پێگر، جەردە. [ف] راهزن
 تەزبى: تەزبىح.
 تەزبىح: تەسحیب، تەسبیح. [ف] تسبیح
 تەزحیب: تەسبیح، تەزبىح. [ف] تسبیح
 تەزوئىح: تەسبیح، تەسحیب. [ف] تسبیح
 تەژ: کاریتە، شاتیر. [ف] بالار
 تەسبیح: تەزحیب. [ف] تسبیح

ته قته وهستان: ئاگر بهس، ته واو بوونی شه پ. [ف]	كه سانه ی لای کونیشم ناده نی. «هیمین» [ف]
آتش بس	دنبال کردن.
ته قین: (+) هه لاتن، را کردن. [ف] فرار کردن	ته قته قان: ره قن، زهوی بهردین، کیویک که
ته کاری: چاروکه، کووانه، پارچه یه کی	سهره کی ته خته بهرد بی. [ف] زمین یک پارچه
چارگو شه یه ژنان به شانیا ددهن. [ف] پارچه ی	سنگ
چارگو شه ای که زنان بر دوش می اندازند	ته قته قه تاویر: ته خته بهرد، تاویر بهرد. [ف] تخته
ته کمیش: (+) په رازیتی رادیو و تی قی. [ف]	سنگ
پارازیت رادیو و تلویزیون	ته ققه: (ته قه، ویک کهوتنی دوو شتی رهق؛)
ته کوو: وچان، پشودان، سانه وه. (فره مانوو	دهنگی تهنگ. [ف] صدای به هم خوردن دو چیز
بووگین چکی ته کوو بهین خاسه. [ف] استراحت	سفت؛ (صدای تفنگ
ته گره جيله: ته رزه لووکه، ته رزه ی ورد. [ف] تگرگ	ته قان: شوړش، راپه رین، راسان. (خه لکه که
ریز	گشتی ته قان کردن وه دژی شا. [ف] قیام.
ته گهر: تایه، چه رخی ئوتوموبیل. [ف] چرخ و	ته قلو شه قه ل: بیگار. رته تاندن و کار پی کردن به
لاستیک اتومبیل	زور و به لاش. [ف] بیگار
ته لان: کو لانی باخ. [ف] کوچه باغ	ته قلو که: گیاه که نیو مه تر له زهوی بهرز
ته لچن: گولبژیر، هه لیزارده. [ف] گلچین	ده بیت وه لاسقه که ی سپیه و گولی زه رده، گیا
ته لکه ک: بریتی له قه له و و ناقولا، شله په ته و	ترقه شتی پی ده لین. [ف] اسم گیاهی است
قه لافه ت ناله بار. [ف] کنایه از سنگین و شل وول	ته قله: گیا ترقه، گیاه که وهک گوی به رخوله
ته لدروو: ئاسندرک، تیلی وارشی دپکدار. [ف]	وایه بهریکی ورد دهگری دهستی پیدا بینی
سیم خاردار	ده ته قی، ته لو که. [ف] اسم یک گیاه
ته لوه نه بوون: شه لال بوون، خووسان. (سه ری	ته قله دهو: ته قله کوت، هه لاتن به پرتاو. [ف] با
ته لوه نه بووکه له خوون. [ف] آغشته شده	سرعت دویدن
ته لوه نه کردن: شه لال کردن، شلتانی خوین	ته قه توره: ته قه فیره، به له فیره، سکه شوره. [ف]
کردن، خووساندن. [ف] آغشته کردن	اسهال
ته لوه نه: شه لال، شلتان، (ته لوه نه بووگن له	ته قه ز: ته نانه ت، ته نانه، هه تاکه. [ف] حتی
خوونی خوه یان. [ف] آغشته	ته قه ل ترؤزی: ته قه لی خراپ و درشت و
ته له کردن: هه لچه قینی بهرد له بنی پی یه کسم	خواروخیچ له دروماندا، تر ته قه ل. [ف] بخیه ی
له کونی ناله که یه وه. (ماینه که ته له ی کردووه	درشت و کچ و کوله در دوزندگی

- بۆيە دەشەلى. [ف] فرو رفتن ريزه سنگ در پاى
اسب و الاغ
تەلەسەنگ: تەختە بەرد، بەردى پانى گەورە. [ف]
تختە سنگ
تەلەزە: تەلىس. گۆنيە. [ف] گونى
تەماير: تەماير، بەتەما، بەهيو. [ف] خواستار،
مشتاق.
تەماير: ۞ تەماير
تەمبار: (بەرزايى كەم، تەپك، تيرەگ). تەم
لېنىشتو (بەفرى تواوہى سەر شاخى
تەمبار/دەبىس بەفرمىسك چۆرچۆر دېتە
خوار «رەھىم لوقمانى»). [ف] (تپە) مە گرفتە.
تەمباسك: تەپۆلكە، تەپۆكە، كۆگاي گل. [ف] تپەى
كوچك
تەمتىل: تەمتىل، سەر و پۆتراك، بېچم، سەر و
سەكوت. (بەلالەى تەمتىلەت وارى). [ف] سروسىما
تەمدار: دارى قالى، دار تەون، دار ھەنە. [ف] دار
قالى
تەمسال: تەنبەل، تەوہزەل، لەشگران، تەمەل،
تەپ. [ف] تنبل
تەمسالى: تەمەلى، تەوہزەلى. [ف] تنبلى
تەمۇرى: كاكۆل، قۇزى چەپك كراو. [ف] گيسوى
دستە شدە
تەمووركە دان: ئاپۇرە دان، كۆزىلكە بەستىن،
تەموورە دان، (خەلكنىكى زۆر لە دەورى كانىيەكە
تەمووركەيان دابو). [ف] ازدحام مردم
تەمەرىز: شەپكەل. [ف] جدال گاوميش نر
تەميرە: تەنبوور، سازىكە وەك سىتار واىە
- دوو سىمى ھەيە و سازى مەزھەبىيى ئەھلى
ھەقە. [ف] تنبور
تەنتەنە: پوولەكە، ئۆيىيە، خىشل و زمبەر. [ف]
زىورآلات.
تەندووراو: گىزاوى گۆمى زۆر قول. [ف] گرداب
تەندوورەزەنە: بە پىنچ و لىك ھالان وەسەر
كەوتن وەك دووكەل و گىژەلووكە. [ف] بەھم
پىچىدن و بلند شدن گرد و خاک و دود
تەنكە بە دۇ: دۇيەك كە لە توراغى وشكى ساز
دەكەن و دەيخۇنەوہ. [ف] دوغ كشك.
تەنگ پى ھەلپان: تەنگ پى ھەلچىن، زۆر بۆ
ھىنان. (خەيال و خەون و تاسە ھاتوونە ژوانگە
بۆ دل/ھومىد و شادى تەنگى بە ژان و خەم
ھەلپنا «ئەمىن گەردىگلانى»). [ف] در تنگا قرار
دادن
تەنگاۋەر: دۆل، گەلى، شىو. [ف] درە
تەنگە ئەستوور: زگزل، زگھانك، گەدەزل. [ف]
شكم گندە.
تەنگەبان: تەقلەباز، (كۆترىكى تەنگەبانم ھەيە). [ف]
معلقزن
تەنگەزكرى: تەمبەلى، تەمسالى، لەشگرانى.
(چەنى لەكار تەنگەزكرى كەيت). [ف] تنبلى
تەنگەلان: تەنگەبەر، شوپىنى تەنگ و چكۆلە. (لەو
ژوورە تەنگەلانەدا شەش كەس دەخەون). [ف]
مكان تنگ و كوچك
تەنگەوتىلكەدان: شەتەك دان، توند بەستىن
(كۆلەكەى لەپىشتى تەنگەوتىلكە داو وەپى
كەوت). [ف] محكم گرە زدن بار

کردن. ف حاضر شدن

تئی تووراندن: فوو کردن به شمشالدا. شمشال

لیدان. (تہ توورینہ لہو شمشالہ) [فانی زدن

تم راخورین: به سہر دا نہراندن و لم توورہ

بوون. (هه‌ر که چاوی بی‌م که وت تـیم راخوری.) [ف]

داد کشیدن بر سر کسی

تے قلماندن: تے قولیاندن، لہ سہرہوہ

تہ رڑاندنی، ئاو. [ف] از بالا ریختن آب در چیزی.

تم قوو جاندن: به برتاوه لاتی و خو دربار

کردن. (فَإِذَا لَكُمْ لُذَا وَ بِهِ دُولُهَا تَمَّ قَوْلُهَا).

ف با سرعت دویدن و در رفتن

تے قوولاندن:) برتے له هه لاتن، تے قوولاندن.

(به یرتاو تیی، قوولاند) ؛ (هاوار کردن، نه راندن.

(کاتیک جاویان به گورگه که کهوت تییان قبولاند

و هه‌لێانیری. (ف) یا سرعت دویدن؛) یا صدای

بلند داد کشیدن

تے گرتنہ وہ: سہ راہ نوی تے ہل کردنہ وہ،

هاویشتنی، دووباره. ف یرتاب کردن دوباره

تا ہشتنہ وہ: کہ سیک کہ زور توورہ دہے لہ

شهرِ دَا و قسہی بیس دہکا، پیہ دہلین بہ تاقہت

به شتکی، تدا بٹھوه [ف] اندازه نگاه داشتن.

تباح: وشهې و اړ وړمان و سه رسو وړمان. (تباح

لهو فبيله ته نه.) [ف] کلمه ی تعجب

تبانہ: (+) وانی، حہمام، حہوزی، جکولہی، حہمام.

ف وان حمام

تتال: (+) شستال، کوته یهرو. (تتال، یهرو دس

ناکہ ویں) ف تکہ یارچہ

تے، جزان: تے، زان، (ہے ریکم دا ہہ قامکے، خوما

تیره‌هاوئ: تیراوی، سیخوپ، جوړی ژیشکی
 گه‌وره‌یه کاتیک خوی ویک دینیته‌وه دپووه‌کانی
 وهک تیر ده‌هاوئ و ده‌لین له هر که‌س بدری
 ده‌بیته برین و چاک نابیته‌وه، به برینه‌که‌ش
 ده‌لین تیراوی. [ف] جوجه‌تیغی بزرگ
 تیره‌شان: گرده‌شان، لاپالی کیو، قه‌دی کیو. (به
 تیره‌شانه‌که‌دا داگه‌راین.) [ف] سینه‌کش کوه
 تیره‌گ: یال، که‌لک، ترۆپک. [ف] تپه
 تیری لیدان: وهر‌دینه لیدان، نان کردنه‌وه. [ف]
 نوره‌ زدن در نانواپی
 تیری لیدهر: وهر‌دینه‌چی، نان‌که‌ره‌وه. [ف]
 نوره‌چی در نانواپی
 تیری نه‌به‌دی: گولله‌ی ویله‌کی، گولله‌یه‌ک که
 به‌بی ئامانج ده‌هاوئژری و له که‌سیک ده‌ری. [ف]
 گولله‌ی بدون هدف‌گیری شلیک شده.
 تیزوفیز: ئه‌ستوونی یه‌کتر بر، دوو هیلی راست
 و چه‌پ، عه‌لامه‌تی زهر ب. [ف] دو خط متقاطع
 تیزمال: ☞ تیزمالک
 تیزمالک: له‌ته په‌رۆ، تیسمالک. [ف] تکه پارچه
 تیژه‌مار: تووله‌مار، جوړیک ماری باریک و
 دریژه زور به توندی ده‌خوشی. [ف] نوعی مار
 که سرعت زیاد دارد
 تیسقوفلاسق: به‌رگی شه‌رکه‌ر و راوچی. [ف]
 وسایل و برگ شکارچی و جنگجو
 تیسمالک: ☞ تیزمالک
 تیسووه‌بزنه: توئیسپییه بزنانه، جوړی توئیسپی
 لاسق باریکی سپی واشه. [ف] گیاهی خاردار
 تیسووه‌که‌رانه: توئیسپییه‌که‌رانه، جوړی توئیسپی

خوئینی تی‌چزا. [ف] خون دویدن زیر پوست براثر
 ضربه
 تیخول: توئیکل، توئخل، تیکول. [ف] پوست
 تیخه: تیغه، دیواری ته‌نکی نیوانکه‌ر. [ف] تیغه.
 تیخه کردن: تیغه کردن، دیواری ته‌سکی نیوان
 دوو هۆده. دیوه‌که‌مان له نیوه‌راستدا تیخه
 کراوه. [ف] تیغه کردن دیوار.
 تیدا چوون: فه‌وتان، له‌به‌ین چوون. [ف] از بین
 رفتن
 تیر و پر: ته‌واو تیر. (تیر و پرمان گرکه خوار
 له بیستانه‌که.) [ف] سیر شدن
 تی‌رامان: چاو لی کردن و بیر لی کردنه‌وه.
 (ماوه‌یه‌ک بوو تیم رامابوو.) [ف] نگاه کردن و
 اندیشیدن
 تیربه‌ز: قه‌له‌و، گوشتن. [ف] چاق، قربه
 تیرفرنگ: په‌له‌پینکه. [ف] تلنگر
 تی‌رۆ هاتن: رفاندن به په‌له، په‌لامار دان. (خوی
 له هر دۆل و ده‌رائی مات بکا که‌رویشکی قوز/
 بی‌ئهو‌ی مه‌ودای بدا تی‌ی رۆ دی دالاشی گونم.)
 [ف] ربودن با شتاب
 تیروپشک: قورکه‌کشی، پسووله‌ی به‌خت تاقی
 کردنه‌وه. [ف] قرعه
 تیروچه‌قه‌ل: شتیک بووه وهک خیشک به‌گا یان
 ولاخ رایانده‌کینشا بو راگوئستی شتی قورس،
 وهک به‌رداش و هتد و ... [ف] نوعی سورت‌مه
 برای جابجا کردن وسایل سنگین
 تیروژک: تیشک، پرشنگ. [ف] نور
 تیروو: توورگ، چه‌قه‌ل. [ف] شغال

لاسق ئه ستور و مه یله و سپیه. [ف] گیاهی است
خاردار

تیسووه گایه: جوړی توئیسیه لاسقه که ی پاک
ده که ن ده خوری، زورخوشه و تامی جه عفری
و گیزه ده دا. [ف] گیاهی خاردار و خوراکی
تیشته چا: قاوه لتوون، قاوه لتی، قاوه توون، نان و
چایی بهینی بهیانی و نیوه رۆ. [ف] چاشت هنگام
تیشک: (+) تویشک. ☞ تویشک

تیشکه له: مروی قه د باریک و له بار، به له باریک.
[ف] باریک اندام
تیشه شاخ: به ردی زهق و ده رپه ریوی کتو، زنا.
[ف] سخره

تیغه ره: بربره ی پشت، مۆغره، بربره گه. [ف]
ستون فقرات

تیفیک: کوورده ئاسنگه، مووشه دمه، دمه ی
ئاسنگه. [ف] کوره آهنگری

تیک قرمان: تیک رووخان، تیک ته پین. [ف] ویران شدن
تیک قرماو: تیک روخواو، تیک ته پیو. [ف] ویران شده
تیک قزقزان: به یه کدا دران و تیک هالان،
وروژان و تیکه ل بوون، (ئاپوره ی خه لک له و
مهیدانه تیک قزقزا بوون). [ف] به هم پیچیدن جمعیت
تیک: (+) بریسک، ته زووی به ژان. [ف] درد زیاد
تیک: (+) میتکه، میتک، به لوو. [ف] چوچوله

تیکست: دارشته وده ی ده قسی نووسراوه،
نووسینه وده ی دهق. [ف] ساختار

تیکلقان: به نیو یه کدا چوون، تیک په رین، پیکدا
چوون. [ف] در هم فرو رفتن

تیکول: تیخول، توئخل، توئکل، تۆکل. [ف] پوسته

تیکه خوشه: تیکه ی دوایی له نان خواردندا که
شتیکی خوش ده خون بۆئوه ی تامی زار خوش
بی. (جنچکی گوشت بیله وه بق تیکه خوشه). [ف]

خوردن لقمه ی لذیذ بعد از غذا
تیه کیش: کاره که، کریکار، ناوه کیش،
کریکاریک که ته شته قور ده کیشی. [ف] کارگر
تیه گ: کتوی چکۆله، تیره گ. [ف] تپه

تیلپسان: ته یله سان، قایشیکه وهک پیشی شه پکه
بۆ خۆ پاراستن له تیشکی خور له نیو چاوی
ده به ستن. [ف] سایه بانی که مانند لبه ی کلاه
پیشانی دارد

تیمان: که وپیچ، ئه و شوینه ی پۆلی که و پیندا
ده رۆن و راوچیپان راویان ده که ن. [ف] محل
عبور دسته ی کبک

تیتینۆکه: ئهوک، قورقورچکه، قورگ. [ف] حلقوم
تینی: (+) گه روو، ئهوک، قورگ، قوروو. [ف] گلو
تیوار: تهنگ، دژی گوشاد، تهنگ و تیوار. [ف] تنگ
تیووز: کاژیله ی یهک ساله که ئاوس ده بی،
بیژووکه زا. [ف] بزغاله ی یک ساله که بچه بزاید
تیوه چوون: دم به دمه کردن، شه ره قسه.
(له گه لی تیوه مه چو، بۆ له گه ل ئه وه تیوه ده چی؟)

[ف] جدال لفظی
تیهنگ: تینوو، توونی. [ف] تشنه

تیهنگی: توونیه تی، تینویتی. [ف] عطش، تشنگی
تیه لکردن: (+) بۆهاویشتن، تی گرتن. (به ردیکم

تیه لکردن /خه مه یگرت). [ف] پرتاب کردن

ج

- جابه: دۆل و شییوی قەدی کینو. (بە ڕەشە
رێحانی که شین دەبوو له جابه جابهی ده‌له‌ندی
«فۆلکلۆر».) [ف] دره
- جاجوو: نه‌یار، دوژمن، (ئهر دوو برایه‌ بوونه‌ وه‌
جاجووی به‌کتری.) [ف] دشمن
- جاپوچ: زه‌ویییه‌ک که دووسال له‌سه‌ر یه‌ک
بکری به‌ گهنم. [ف] زمینی که دو سال پشت سر
هم گندم بکارند
- جاړه‌جاړ: بریتی له‌ چاندنی دووباره‌ی جاړه
گهنم به‌ گهنم. [ف] کنایه‌ از کاشتن مکرر
- جاش: (+) مه‌وج، جاجم. [ف] جاجیم
- جاش‌که‌وش: که‌وشی له‌ چه‌رم دروست کراوی
هه‌رزان بایی، کاله. [ف] کفش ارزان قیمت
- جاعتیر: جحیل، هه‌رزه‌کار. گهنج، لاو. [ف] جوان
- جافی: پاتۆلی فشفوفۆل، جوړیک شه‌روالی
تایبه‌تی جافان. [ف] نوعی شلوار مخصوص جافها
- جاقی: (لووس، بریقهدار، سواو؛) بریتی له‌
مندالیک که زۆری لێ‌درایی و به‌ لێ‌دان راهاتیی.
(به‌ لێ‌دان چاک نابین تازە جاقی بووه‌.) [ف] ساف
شده؛ (بچه‌ بد ادا
- جامه‌لووسکی: زمان‌لووسی، جامه‌لووسی،
ده‌مه‌ته‌پی. [ف] چاپلووسی
- جامه‌مه‌پی: جامی مه‌ر دۆشین، مه‌ر دۆش،
جوړی سه‌تلی چکۆله‌ بوو بیتری ده‌یبرد بۆ مه‌ر
دۆشین. [ف] سطل
- جاننیزار: ناوی جوړی تفه‌نگی قه‌دیمی بوو،
په‌شاش. (دۆست ئه‌و دۆسته‌یه‌ هه‌ساوی ریک
بی/ وه‌ک تیر جاننیزار یه‌ک له‌دوای یه‌ک بی
«فۆلکلۆر».) [ف] نوعی اسلحه‌ قدیمی
- جانیک: جوانوو، جانی، به‌چه‌کی ماین. [ف]
کره‌اسب
- جاوه‌جاو: ژاوه‌ژاو، هه‌را هه‌را، گالوبوغر. [ف]
سروصدا
- جیبه‌کردن: جه‌ریمه‌کردن، تاوان لێ‌ ساندن. [ف]
جریمه‌کردن
- جړوجانه‌وه‌ر: (+) گیانه‌به‌ری ورد و درشتی
زۆر، (ولات پر بووه‌ له‌ جړوجانه‌وه‌ر؛) بریتی
له‌ خه‌لکی ناحالی و خراپ و بی‌په‌حم. (پیالو له‌و
بازاره‌دا له‌گه‌ل ئه‌و هه‌موو جړوجانه‌وه‌ره‌ پیوه‌
ده‌یی.) [ف] جمع جانواران؛ (کنایه‌ از مردم بد و
حیوان صفت
- جړ: گیانه‌به‌ری وردیله‌ و بی‌خوین. [ف] حشره

دهسته‌ی شمشیر (آبی که هنوز منجمد نشده است

جله: (+) گیاهی که ئافه‌ته وهک دامووسکی زهره وایه له گژ و گیا ودرپوه شینه دههالی و زهردی هه‌لده‌گیز. [ف] یک آفت گیاهی

جله‌گوینی: جوړیک گوینی دپوو ورده به عه‌رزدا پان ده‌بیته‌وه و له دووره‌وه هه‌ر له ژیشک ده‌چی. [ف] نوعی گون

جله‌لاوین: گیاهی که زهرده وهک دامووسک وایه له گه‌لا و لاسکی وینجه و بیستان دههالی و وشکی ده‌کا. [ف] انگل نباتی

جنچک: چنچک، بلایسک، پله گوشت. [ف] تکه کوچک گوشت

جنیر: ئاسو، ئاسوگ، سوئ. (مانگ تازه له جنیره‌وه سهری دهره‌نا بوو). [ف] افق

جو پووته: جوړی جوئه. گوله‌که‌ی قه‌لتاسی نییه. [ف] نوعی جو

جو هه‌شت دان: جوئی هه‌شت په‌ر، جوړی جوئه گوله‌که‌ی چوارسووچه. [ف] نوعی جو که خوشه‌اش چهارگوشه است

جوان په‌رست: که‌سی که شه‌یدای جوانییه. (جوان په‌رستم، جوان په‌رستم/ به دیداری جوانان مه‌ستم «هیمن»). [ف] زیباپرست

جوانکیله: جوانکیلانه، جوانکه‌له. [ف] زیبایی کوچک جوانه‌زمه: جوانه‌زووه، جوانه‌ژو، زیپکه‌ی دهم و

چاوی تازه لاو. [ف] جوش صورت جوانان

جوانه‌ژو: جوانه‌زمه. [ف] ☞ نازه‌وانه

جوانی ناسی: له ئیستلاحی هونه‌ریدا به‌کار

جرپن: (+) ترکه‌ن، ترپن. [ف] کسی که زیاد می‌گوزد

جره‌و: تووره، ئاله‌تی، قه‌لس. [ف] عصبانی

جريت: (+) فیچقه، فیشقه کردنی شتی ئاوه‌کی. [ف] فوران و بیرون زدن مایع از سوراخ کوچک

جزیا: عازاو، ئازار، عه‌زاو. [ف] عذاب

جسان: زستان، زمسان. [ف] زمستان

جسانه‌زی: به‌رخ‌ی که له زستاندا له‌دایک بوو. [ف] بره‌ای که در زمستان به‌دنیا آمده باشد

جستان: زستان، ئه‌ستان. [ف] زمستان

جستانه: زستانه، جستانی، شتی که تاییه‌تی جستان بی. [ف] زمستانی

جفتوو: گوړپه، کی‌به‌رکی، رقه، ململانی. [ف] مسابقه

جفنه: ته‌شتی دارین بو هه‌ویر شیلان. [ف] ظرفی چوبی برای خمیر کردن آرد

جککه: چوله‌که، چیشکه، چووک، مه‌لووچک، مه‌لیچک، پاساری، سواندووکه. [ف] گنجشک

جگه‌ره‌ی قامیش: جوړی جگه‌ره‌یه له کاغه‌زی تاییه‌تی دروست ده‌کری قونچکه‌که‌ی کاغه‌زیکی نه‌ختی ئه‌ستووری تیده‌خری. هه‌ر ده‌دانه‌ی له‌نیو‌یه‌ک را ده‌کری و وهک قامیش ده‌چی، دوا‌ی پر کردنی له تووتن ده‌بیته جگه‌ره. [ف] نوعی سیگار دست‌پیچ.

جلغه: (شوینی پیوندی تیغ و مشتوی خه‌نجه‌ر و شمشیر). جه‌غه‌ته، ئاویک که ته‌واو نه‌بووین به سه‌هؤل. [ف] (محل به‌هم رسیدن تیغ و

جۇفا: مەيل، مگىز، ئىشتيا. [ف] اشتها
 جۇقان: پەيمان، بەلەين، قەرار، وەدە. [ف] پيمان
 جوققە: جوققە، مەلىكى بۆرە لە چىشكە
 بچوكتەرە. زياتر لەنيو قۇرغ و قۇپيدا دەژى. [ف]
 پرندەى كوچك كە در بيشە زندگى مى كند
 جۆگەت: پچە، پىچكەى نيو بەفر. [ف] راه میان
 برف
 جۆلین: جاجم، مەوج، جاش، چارشىئونوين. [ف]
 جاجيم
 جومى تەنكە: جالالووكە، داوۋەتەنە، داپىرۆشك.
 [ف] عنكبوت
 جۆمىلكە: قاناو، جۆگە ئاوى قەراغى شەقام. [ف]
 جوى كنار خيابان
 جوت پەروانە: جۆرىك ھىلى كوپتەرە دوو
 پەروانەى ھەيە. [ف] نوعى ھلى كوپتر كە دو
 پروانە دارد
 جوت بازن: كەلەپچە، دەستبەندى ئاسنى
 تاوانباران. [ف] دستبند زندانى
 جووتە كردن: شوپنى كەرويشك لەسەر بەفر
 كە دوو جى پى لە پىشەوہیە و جىگا پىيەك لە
 دواوہ. [ف] ردپای خرگوش روى برف كە روى
 ھم افتادە باشد
 جووتە لە ئەستىرە دان: [ف] لەقە لە ئاسمان دان
 جووتەى خىر و شەر: برىتى لە دوو ھاپى كە
 ھەمىشە پىكەوہن و بەبى يەك ھەلناكەن. [ف]
 كنايە از دو رفيق كە ھمىشە با ھم ھستند
 جووکی: فیسقەل، كەسى كە ترسەنۆكە و لە
 كاتى شەپدا دەنەپىنى و ھاوار دەكا. [ف] ترسو

دەبرىت. واتە ناسىنى جوانىيەكان لە ھونەر و
 ئەدەبدا. [ف] زيبايى شناسى
 جۇخۇر: ناوى تىرەيەكە لە ھۆزى مامەش. [ف]
 نام يك عشيرەى كرد
 جۇدان: (+) تەقەلى درشت و قيچەلفاچ، جۆرى
 تەقەلە لە كلاوى دەدەن و بەن لە بەينى
 تەقەلەكان ھەلدەكىشن. [ف] نوعى بخيه در كلاه
 جودايەز: جياواز، جياكار. [ف] جداگانه
 جودايەزى: جياوازى، جياكارى. [ف] متفاوت
 جۆرايىن: گۆرەوى بازى، گۆرەوابازى،
 كالەمستىن. [ف] جوراب بازى
 جۆراوين: [ف] جورابىن
 جوربەزە: غىرەت، ورە، نەترە. [ف] غيرت
 جوپپە ماسى: جۆرىك ماسى. [ف] نوعى ماهى
 جوپە قازاخى: جوپە قازلاخى، جۆرى
 چۆلەكەى كىويە لە جوپە كالاوونە گەورەترە و
 دەنگى زۆر خۆشە. [ف] چكاوك
 جوپە مېرگى: جۆرىك جوپەيە لە جوپە كالاوونە
 و جوپە قازلاخى چكۆلەترە و كلاوى نىيە. [ف]
 نوعى چكاوك
 جوپەنالا كردن: برىتى لە فیل و گزەى يەكجار
 زۆر. (ھىندە فىلاويە لە مامەلەدا جوپەنالا دەكا.)
 [ف] كنايە از كلاھبرداری در معامله
 جۆش: (+) خشتى زۆر برژاوى نيو كوورەخانە،
 گووراسن. [ف] آجرجوش
 جۆشقان: گۆرتىن، گۆرتە، جۆرى مېشپىنى بە
 ھەلماتى زۆر گەورە. [ف] نوعى تيله بازى با تيلهى
 بسيار بزرگ

جەپمەجوورپ: دەمەقالئ، دەمقرە، چەلەحانی	جوولەوهر: زیندەوهر، جانەوهری ورد، جڤ. [ف]
شەپەچەقە. [ف] جدال لفظی	حشرە
جەپە: (+) (چەپکە، دەستە، جەپەچیتو، زیاتر بۆ دەستە چیلکە و دار و ... دەگوترئ؛) تاقمی لە خەلک، دەستەیهک پیای، جەپە ئایەم. [ف]	جۆپەلە: جۆگەلە، جۆگە ی چکۆلە. [ف] جوی کوچک
دستەچوب؛ (گروه مردم)	جەبوون: سەقیل، ڤژد، چکووس، قرنیس، چکوود، چرووک، نینۆک وشک، دەس قووچاو.
جەز: کۆی گەنمی سوور، کۆ. (بیژری ئەم جەزە چەند تەغار بی؟) [ف] گندم برهم انباشتە	[ف] خسیس
جەزیا: ﴿ جزيا	جەتان: چەقەن، ڤەقەن، تەتمان، بوورە. [ف] زمین سنگلاخ
جەغجەغە: کۆل و بیر، چەرخ و تەنافی ئاو	جەجال: مرقۇئیکی خەیاالییە دەلئین لە کاتی دنیا
هەلگویتسن لە بیر. [ف] چرخ آبکشی از چاه	ئاخر بووندا دی، کەرئیکی پییە و کەرەکە ی هەر تەرسەقول دەکا و خەلکی وە دەزانن خورمایە و وەدوای دەکەون، جرجال، ججال. [ف] دجال
جەغەتاو: ئاوی چەوری قاورمە. (تۆزیکم لەو جەغەتاووی بۆ تیکە). [ف] آب چرب قورمە	جەخار: (+) داخ، مخابن. [ف] افسوس
جەغەتوو: (جەلغە، جلغە، ئاوی نیوہ سەھۆل؛) ناوی چۆمیکە لە کوردستان کە ناوچە ی هەوشار و فەیزوللابەگی لیک جیا کردۆتەوہ. [ف]	جەخماخە لئیدان: چەغماغە دان، برووسکە. [ف] آذرخش
(آب نیمە یخ؛) نام رودخانه زرینه	جەڤ دان: بەستنی ئاو بە تەوژمی سەرما.
جەغەتە: (جەغەتوو، ئاوی نیوہ سەھۆل؛) خویتی مەییو، قەتماغە، (خوین بە دەستیەوہ جەغەتە بووہ). (آب نیمە یخ؛) خون کبرە شدە جەقلاندن: هەژاندن، داچلەکاندن. (بەو دەنگە هاتینە جەقلاندنی). [ف] ترساندن	(سایەقەیکە ولات جەڤی داوہ). [ف] انجماد آب
جەقلین: سیس بوون، ژاکان، وشک بوون. [ف]	براثر سرمای شدید
پژمرده شدن	جەڤ لە دەم: بریتی لە تازە و دەست لئەندراو.
جەفەنگ: گالته و شوخی، ڤابواردن. (بۆ دەبی بیت و بکا مەبخانە تەنگ/ شوینی دیکە زۆرە بۆ گالته و جەفەنگ «هئیمن»). [ف] شوخی	[ف] کنایە از تازە و دستنخورده
جەفەنگباز: شوخی باز، کەسیک کە گالته و گەپی	جەرجهە: کارچاک، شارەزا، لیزان. [ف] ماهر
	جەرگ ئاوس بوون: بریتی لە داخ لە دلدا کۆ کردنەوہ، کۆ کردنەوہ ی داخ و ڤق لە ناخدا (ئەو هەتیوہ بەو کارانە ی جەرگ ئاوسی کردووم). [ف] خودخوری و حرص و جوش
	جەرگە گڤە: تەبی زۆری جەرگ. [ف] التهاب جگر
	جەرگە: (+) دەستە، تاقم. [ف] گروه

پىخۇشە، قسەخۇش. [ف] شوخى باز	خازەلى، ھەيجۇ ھەيجۇيىن. [ف] نام يەك بازى
جەفەنگ لىندان: گالتە كىردىن، شوخى كىردىن. [ف]	بچەھا مانتە قايموشك
شوخى كىردىن	جەور: زەحمەت، ئازار. [ف] جور
جەلد: (+) چالاک، گورجوگۇل. [ف] چابك.	جەوگ: جيوە، جەوى، شىلەى دار. [ف] انگم
جەلسە: جەرسە، جلسە، پارچەيەكى قەدىمى	جەھەنگ: جۇرىك كوانى گەورەيە لە لەشى ولاخ
بوو ژنان دەيان كىردە كۆنچە. (جەلسە كارى	دئ. [ف] نوعى دمل پوستى حيوان.
تارائى/تەپ نايى بە بارائى/جەلسە كارى	جەيران: (+) كىسەل، كىسۇ، كىسل. [ف] لاکپشت
مياندواوى/تەپ نايى لە بن ئاوى «فۆلكۇر» [ف]	جياخواز: مەيل بە جيايى. [ف] جدایى طلب
نوعى پارچەى قديمى	جياخوازي: مەيل بە جيايى كىردىن. [ف] جدایى طلبى
جەمات گىرتىن: كۆپ بەستىن، كۆ بوونەوہ. [ف]	جياوازي كىردىن: فەرق لە بەين دانان. فەرق
تشكىل جلسە	خىستىن. (ئەور) جياوازي لە بەين كورەكانت
جەمالە: ناوى تىرەيەكە لە ھۆزى مامەش. [ف] نام	كەى؟ [ف] فرق نهادن
يەك عىشیرەى كىرد	جياوازي: فەرق، جودايەن. (ھىچ جياوازييەك لە
جەمبوروہ: دەورە گىرتىن، ئاپۇرە، [ف] ازدحام	بەيناندا نىيە. [ف] تفاوت
جەمجاخ: ھەشامەت، ئاپۇرە، كۆمەلى خەلك،	جىژنى بەرانان: جىژن و شادىي كاتى بەران تى
جقات. [ف] جمعيت مردم	كىردىن. [ف] جشن و سورى كە ھىگام جفتگىرى
جەمخۇنە: شوپىنى كۆ بوونەوہ و پى و پەسمى	قوچ و گوسفند برپا مى كىند
ئايىنى پىرەوانى مەزھەبى يارسان. [ف] عبادتگاه	جىژوان: ژوانگە، ئەو شوپىنەى دوو دلدار
پىروان اهل حق	يەكتى لى دەبين. [ف] ميعدگاه
جەموجۇر: پىك و پىك، بەجى و لەبار. [ف] جمع	جىفرك لەخۇ دان: دەپەپىن، ھەلبەزىن و
و جور	ھەلاتىن. [ف] پریدن و فرار كىردىن
جەمە خوڭپىلە: ژەمە خوڭپىرى، ەسروژە، نان و	جىفەنە: تەماح، چاوپنۆكى، چاۋنەزىرى، چاۋ
چايى خواردنى دواى بانگى ەسەر. [ف] خوردن	برسىيەتى. [ف] آرز و طمع
غذا ھىگام عصر	جىك جىكە: شىر شىرە، جانەوہرىكى چكۆلەى
جەمەك: كرى، مزە، پىمىزك. [ف] دستمزد	بالدارە ەك كوالە وايە بە گيا و گژەوہ
جەنچەنەك: نقوستان، ئىفلىج، مجرۇ. [ف] فلج.	دەنىشى و دەجىكىنى. [ف] زنجره
جەنگەرى: شەپانى، شەپاشۇ. [ف] جنگجو	جىنات: ۞ جەمجاخ
جەوچەوئىن: ھەيجۇ ھەيجۇ. تووت و فەراقەت،	

جینگز: جینگن. [ف] لجاج
 جینگنۆکه: شه پانی، جینگن، شه پاشۆ،
 شه پخوان. [ف] لجاج
 جینۆک: کوان، دمه‌ل، زیپکه‌یه‌کی به ژانه، قونیر.
 [ف] دمل چرکی
 جیواز بوون: گۆران، جی‌گۆران. (شوونه‌که‌م
 جیواز بووگه). [ف] عوض شدن
 جیواز کردن: گۆرین، جیگا گۆرین. (کی جیوازی
 میزه‌گه‌م کرد؟) [ف] عوض کردن
 جیوان: جیوبان، لیفه و دۆشه‌ک و سه‌رینی
 خه‌وتن، پیخه‌ف. [ف] رختخواب
 جیوه تیکران: بریتی له هه‌دا نه‌دان و نه‌حه‌جمین
 له شوینیک. (سره‌وتنی نییه ده‌لیی جیوه‌ی
 تی‌کراوه). [ف] کنایه از آرام و قرار نداشتن

چاپانه سه ری: گیایه که وه کوو که رته شی وایه
به لام درووی نییه. [ف] نام گیاهی است
چارشا: داهاتوو، ئاینده. [ف] آینه
چارشینوشان: کؤلوانه، چاره که، چارؤکه. [ف]
رودوشی زنانه
چارشینوین: جاش، جاجم، مهوج. [ف] جاجیم
چارقه له مبار: ئه سپی دهست و پی سپی. [ف] اسب
چهار دست و پا سفید
چارؤخ: کهوش، پیللو، سؤل، پیتاو. [ف] کفش
چارینز: چایی دان، قوتووی چایی وشک. (چاوت
چارینزی چایی/ بؤ خوم دته به م بؤ شایی/ دهست
و په نجه ی زؤر جوانه بؤ گؤره ویی میرزایی
«گؤرانی».) [ف] قوطی چای
چاف شه یتاتؤک: قهرا قهرا، خوشارکی،
قهشارکؤ، چاوشارکی. [ف] قایم وشک بازی
چاکه کار: که سیک که پیاوه تیی له دهست دی. [ف]
نیکوکار
چال و بلؤق: چالوچؤل، که ندوله ند. (زه وییه که
چال و بلؤقه.) [ف] چال و چوله
چالاغ: (+) داریکی دریزه گهمیه وان له نگه ری
گهمیه ی پی دهگری. [ف] چوب مخصوص لنگر
گرفتن قایق
چالوزه قین: کایه یه که به دوگمه ده کری وهک
شیروخهت وایه. [ف] بازی مانند شیرو خط که با
دگمه انجام می دهند
چاله پیرو شک: قوولکه پیرو شک، قوولکه ی
پیروئؤکه. [ف] چاله خرخاکی
چاله که: چوالوو، چوارلوو. [ف] گورکن
چامه: یه کی له قالبه شیعریه کانه، قه سیده. [ف]
قصیده
چاو به به فر که وتن: تاریک بوونی چاو له
زستاندا، که سیک که له ده ری را ده چیته
ژووری له زستاندا چاو نابین، ده لین چاو
به به فر که وتوو. [ف] تاریک شدن چشم بر اثر
سفیدی برف در زمستان
چاو به پؤرگ: بهر چاو هه لمه ساو، چاو ماسیو.

چشم آماسیده [ف]

چاۋ بە مۆلەق وېستان: پەنگى مردن لە پوو نىشتن و زەق و سېى بوونەۋەى چاۋ لەبەر نەخۆشى. (هەتا نە مردووم ماوم، وەرە هئىزى هەناوم/كەوتوم لە نەخۆشخانە چاۋ بە مۆلەق وېستانوم «ماملى»). [ف] باز ماندن و سفید شدن چشم بر اثر بیماری

چاۋ پېر بوونەۋە: خىز و خۆل لە چاۋ كەوتن، (گىژەلو كەيك هات و چاۋم پېر بئو،) [ف] افتادن خاک و شن توى چشم

چاۋ داهاتن: چاۋ يەشە گرتن و سوور بوونى چاۋ بە تىشكى خۆرى هاوين. (مەهیلە ئەو كۆرە چكۆلە بچیتە بەر خۆر چاۋى دادى.) [ف] چشم درد بر اثر نور خورشید

چاۋ پاخستن: پوانىن بە وردى، بە وردى چاۋگىزان. [ف] به دقت دنبال چيزى گشتن

چاۋ سېيلكە: جۆرە دپوويەكى سېىۋاشە گۆلەكەى زەرەدە و نيوەراستى گۆلەكەى سېيىيە. [ف] نام يك خار كه گل زرد دارد

چاۋ سوور: (+) بریتى لە پياوكوژ، هاربوو، ياغى و لەخۆبايى. (لەبەر توورەيى چاۋى سوور بوو،) ؛ (كەسېك كە چاۋى سوور بى.) [ف]

كنايە از كسى كه ياغى شده و ممكن است كسى را بكشد؛ (كسى كه چشمش سرخ باشد

چاۋ كونه شووژن: چاۋ چكۆلە، خووتەكە، چاۋ مژمۆر. [ف] كوچك چشم

چاۋ كونه مەتە: بریتى لە مروڤى چاۋ چكۆلە، چاۋ مژمۆر. [ف] كوچك چشم

چاۋ لە چاۋ هاتن: بریتى لە نەدیتنەۋە، چاۋ پى نەكەوتنەۋە. (دەبېرۆ با چاۋم لە چاۋت بى.) [ف] دوباره ندیدن

چاۋ لەسەر هەلنەگرتن: چاۋەدېرى كردن، لەسەر قاسید بوون، ئاگادارى لى كردن. (خەمت نەبى چاۋى لەسەر هەلناگرم.) [ف] چهار چشمی مواظب بودن

چاۋ لى هاتن: بریتى لە بەغیلی پى بردن. (چاۋت لى بى توانیوم ئەو كارە بكەم؟) [ف] حسادت چاۋ نووساندن: كاری ناتەواو و دەغەلانیە.

(هەروا چاۋى نووساند و دایەۋە دەستى.) [ف] كنايە از كار ناتمام و دغلکارانه

چاۋ و پوو نەهېشان: شەرم نەكردن، بى چاۋ و پوويى، پوو هەلما لداۋى (چاۋ و پووي لە كەس ناهېشنى). [ف] كنايە از رودربايستی نداشتن

چاۋپانكە: چاۋكوتكە، ناۋى گيايەكى گە لا خرە گۆلى زەرەدە بە سورەۋەكراۋى دەخوړى. [ف] نام گياهي خوراكي

چاۋتېر: دەۋلەمەند، بى نياز، دژى چاۋبرسى. [ف] بى نياز، متضاد حريض

چاۋچوو: بریتى لە بەخيل، چاۋبرسى، بەتەماح، چاۋچنۆك. [ف] حريض

چاۋزەقە: چاۋپانكە، چاۋكوتكە، گيايەكى گە لا پانى گول زەرەدە وەك قازياخە و گيلاخە دەخوړى. [ف] نام گياهي خوراكي

چاۋزەقە: ناۋى ياربيەكى لاوانە، هەر دوو سەرى پشتينىك بە يەكەۋە گرى دەدەن، دوو

بږوه. [ف] کنايه از شرمنده و نااميد شدن
چپخوز: دهست قووچاو، چرووک، چکووس،
پژد، قرنيس، سه قيل. [ف] خسيس
چپر: چر، ليره واري پر له دار و دوهن، چر و
پر. [ف] بيشه ي انبوه

چراغ پي: بريتي له تووړه بوون و رق ههستان.
(بږ خيرا چراغ پي دهبي؟ توزي تاقه تت بي.) [ف]
کنايه از عصباني شدن

چراوگ: چوله چرا، چراوله، نهخته رمه، ميله ده. [ف]
مشعل

چرپا: قهره ويله، تهختي خه. [ف] تختخواب
چرچسين: داچله کين، راپه نين له بهر ترس. [ف]
يکه خوردن

چردو: مانگايه که کاتي دوشين گواني توند
دهکا و به باشي شيره که ي دانادا. [ف] گاو ماده ي
که به خوبي شير نمدهد

چرپه رپي: بريتي له ژني سارد و سر که
درنگ رازي دهبي. (هينده چرپه رپيه هه تا ديدا)
ديق دهکهي. [ف] زن سردمزاج

چرژانه: گهرم بوونه وه له پاش سه رمای زور،
ميلووره کردني پيستي له ش له دواي گهرم
بوونه وه ي له ش. (سه رما وای کار تي کر دبووم
دواي روژيکيش له شم هه ر چرژانه ي دهکرد.) [ف]
مورمور کردن پوست بدن

چرف: بلاو، پرژ و بلاو، شيواو. (هه مي
لاپه رکان چرف کرن.) [ف] برهم زدن

چرکه ژمير: ميله ي سانيه ژميري سه عات. [ف]
ثانيه شمار

کهس ږووبه ږووي يه کتر داده نيشن و پشتينه که
له مليان دهکهن و بهري پتيان به يه که وه دهنين،
هه ر کهس به هيزتر بي نه وي ديکه هه لده ستيني
و ده بيکشي بولا ي خوي. [ف] نام يک بازي
جوانان

چاوغاين: چاو حيز، که سيک که به چاوي
خه يانه ت و حيزانه ته ماشاي مال و نامووسي
خه لک دهکا. [ف] هيزچشم

چاو قايم: که سيک که گوي ناداته خه لکي و
نه وه ي پي خوش بي دهکا. (له به رچاوي خه لکي
له و کولانه دا له گه ل کهه قسه ي دهکرد هينده
چاو قايم بوو پني و ابوو کهس ديار نييه.) [ف]
نترس

چاو که سک: گيايه کي گه لا پانه وه که سيوړه
وايه بنجي به زهويدا پان ده بيته وه. [ف] نام گياهي
است

چاو ميل: کلچوک، کلچوک، ميل، ميل، کلچ،
ميلچوک. [ف] ميل سرمه کشي

چاو هجاخ: ناگردان، کوانوو. [ف] اجاق

چاو هچري: چاو له وه راندن، تولازي. [ف]
چشم چراني

چاو هږاو: چاو گيږان، ږوانين بو دوزينه وه ي
شتيک. [ف] نگاه کردن براي پيدا کردن چيزي

چاو هلچاو: چاو هچاو، چاو هږواني، چاو هچري. [ف]
به هر سو نگرستن

چاوي رهش کال بوونه وه: بريتي له خه جالته
بوونه وه، تهريق بوونه وه و ناهوميد بوون. (به
هيو بووي کاره که ت بږ بکا چاوي رهشت کال

چریکه: ژانی په‌یتا په‌یتای له‌ش. (تاو نا تاویک
چریکه‌یه‌ک له پشتم هله‌دستی) [ف] تیر کشیدن
بدن

چغقو: چه‌قو. [ف] چاقو

چقاتگه: کومه‌لگه. [ف] جامعه

چفته‌لیس: چلپه‌خوړ، کاسه‌لیس، زگه‌پړو، چلیس،

زگهانک. [ف] شکمو

چقیر: چه‌قهره، چه‌کهره. (پیا‌زگه چقیر داگه) [ف]
جوانه

چک: چه‌کهره، چه‌قهره. [ف] جوانه‌ی تازه‌ی گیاه

چکر: نینوخ، نینوک، نووخان. [ف] ناخن

چکره: منال، زارو. [ف] کودک

چکل له قنگه: پووش‌به‌قوونه، پووش‌به‌قنگه،

زه‌لبه‌قوونه. [ف] سنجاقک

چکل: چقل، دروو، درک. [ف] خار

چکنه‌ر: چه‌وه‌نده‌ر، چونه‌ر. [ف] چغندر

چل تیکه: (جوړی پادهریبه له کاموای چه‌ند

ره‌نگ یان په‌ړوی ره‌نگاو‌ره‌نگ دروستی

ده‌کهن:) رانک و چوخه‌ی پارچه‌یی که وه‌ک

بووزو شوین شوین ده‌کری:) هر شتی‌ک له

په‌ړوی ره‌نگاو‌ره‌نگ و له‌توکوت دروست کری

وه‌ک: لیفه و په‌رده و سه‌رچادان و پادهری و

... ؛ ۴) جوړی نارنجه‌ک، نارنجه‌کی چل تیکه. [ف]

(پادری درست شده با پارچه‌ی رنگارنگ؛)

لباسی که مانند شال تکه‌تکه بدوزند؛) هر

چیزی که از پارچه‌ی رنگارنگ درست کنند؛ ۴)

نوعی نارنجک.

چلاک: ره‌ختاوین، ته‌خته‌یه‌که قیتکه و قولایی

چرگه‌ن: (زه‌ویی پر گژ و گیا و فریزوو که

به‌زه‌حمه‌ت ده‌کیلدری) شوینی که گیا و گژی

لیکی دابی. (له‌و چرگه‌نه ده‌رناچین) [ف] (زمینی

که برای شخم زدن دشوار باشد) علفزار انبوه.

چرنووک: چرنووک، نینوکی تیزی درنده و

فرنده. [ف] چنگال

چرنووک گرتن: رنین، چرنووک لیدن، وه‌ک

پشيله چرنووک ده‌گری. [ف] خراشیدن با ناخن

چرنه و پرنه: هه‌رچی و په‌رچی، تیکه‌ل و

پیکه‌ل. (چرنه و پرنه تی رژاون) [ف] ناچیز و

بی‌ارزش

چرهنه‌مووره: ناوی دیوکی نه‌فسانه‌یبه ده‌لین

هه‌زار جاری بکوژی دلویی خوینی برژیته سه‌ر

عه‌رز زیندوو ده‌بیته‌وه. [ف] نام دیوی افسانه‌ای

که می‌گویند اگر هزار بار کشته شود یک قطره

از خونس روی زمین بریزد زنده می‌شود

چروکو: بیسه، دارستان، لیره‌وار، میسه. [ف]

جنگل، بیسه‌زار

چرووساوه: (+) کرووساوه، پروت و قووت

بوونه‌وه‌ی دار و گیا. [ف] ریختن برگ درخت

چرووسکه راو: جوړی راوه‌کهو، به‌شه‌ودا

ئاوړ ده‌که‌نه‌وه و کاتی‌ک که‌وه‌کان دین بو

ده‌وری ئاوره‌که شه‌واره‌ه‌بین و ده‌یانگرن. [ف]

نوعی شکار کبک

چره‌وه: چرو، شکوفه‌ی دار. [ف] شکوفه

چریش: گیاه‌که شه‌ش‌ه‌وت‌گه‌لای به‌قه‌د

قامک پان ده‌رده‌کا، بستیک بلینده سریشی لی

دروست ده‌کهن. [ف] گیاه سریش

- پىۋەيە جىل و بەرگى پىدا ھەلدەواسىن. [ف] بالايى درخت
لباس گىر
چلپە خۆر: برىتى لە خۇفروش و ئۆكەرى بىگانە.
[ف] كىنايە از آدم خائن و خدمتگذار بىگانە
چلدرۇ: برىتى لە كەسكىك كە زۆر درۇ دەكا،
درۇزنى گەورە. [ف] دروغگو
چلقلۇك: بەترووسكە، تىرىشكدار، پىرىشنگدار، بە
برىقە، درەوشاۋە. [ف] درخشان
چلك: (+) ماكەو، كەوئ مى. [ف] كېك مادە
چلكبەر: ئەو دەرمانەى چلك و تەشەنى لەش
يان برىن دەرپەوئىنى. [ف] آنتىبىوتىك
چلكتاۋ: چلك ھەلگىر، جلكى رەش و شىن و بۆر
كە چلكيان پىۋە دىارى نادا. [ف] چركتاب
چلكن دەۋلەمەند: دەۋلەمەندى پىسكە و پژد و
شەرپۇش. [ف] ثروتمند خسىس
چلك: پۇلا، ئاسنى ئاۋدەدە. [ف] فولاد
چلمە چلم: فمەفم، چلم ھەللووشىنى زوو زوو .
[ف] بالا كشيدن پىدرى خلم
چلمپىردە: شەۋژەن، چۆلەپىچەن، دارى پىشت
درگا بۇ قايم كردن، شەۋبەن. [ف] چوبى كە پىشت
در نهند براى بسته شدن
چلوان: چلەكانى سال، چلە گەورە و چلە
چكۆلە. (مانكى كانوونى بە چلوان دەركرام/ وەك
برايمۆك لەو ولاتە راۋنرام «ھىمىن».) [ف] چلە
چلۆسك: چلووسك، چلىسك. [ف] ھىزم نىمە
سوختە
چلۆنك: چلەپۇپەى دار، ترۇپكى دار. (سىۋىك
بەسەر چلۆنكى دارەكەۋە مابوۋ.) [ف] شاخەى
- بالايى درخت
چلوورە: (+) چىلكەى سەر بە ئاور، چلووسك،
بزووت، سەلكەبزووت، دارى نىۋە سووتاو. [ف]
چوب نىم سوز
چلووگىر: نەخۇش كەۋتنى منالى ساۋا لە
تەمەنى چل رۆژەدا. [ف] مريض شدن طفل در
چەل روزگى
چلەپاندن: دەم تەقاندن بە دەم خواردنەۋەى
شتى ئاۋەككىيەۋە. ئاۋ خواردنەۋەى سەگ.
(دەمى لە ئاۋەكە ناۋە و دەپلەپىنى.) [ف] خوردن
مايعات و صدای لب و لوچه
چلىتاۋ: بەفر و قورپى تىكەلاۋ. [ف] برف و گل
قاتى شدە
چمچەكۆلە: كەۋچكە قۆلە، كلكەتەشى، بەچكە
بۇقى لاق دەرەھاتوو. [ف] بچه قورباغەى دست
و پا درنياورده
چنارەكەلە: چنارەكلە، گىايەكە گەلاكەى وەك
چنار وايە دەيكوتنەۋە و لەسەر بىرۇى دادەنن
بە تەۋاۋى شوئىنى برىنەكە دەسووتىنى و
پىستى دادەمالى و دوايى چاك دەبىتەۋە.
چەچەپى. [ف] اسم گياھى داروبى
چنجىرى: خانەخانە، پارچەى دامەيى. [ف] پارچەى
شطنجى
چنگ لە ئاسمان گىر كردن: برىتى لە رق
ھەستان و توورە بوونى زۆر (وا) رقى
ھەستابوۋ چنگى لە ئاسمان گىر دەكرد) [ف] كىنايە
از عصبانيت زياد
چىنگانە: درمەغ، گولكىش، درمغ. [ف] چنگك علف

جمع کردن

و حذف می‌کنند

چنگ‌په‌ش: ده‌س‌په‌ش، که‌سیک که خیری به‌ده‌سته‌وه نییه و که‌س خیری له ده‌س نابینی.

چۆ‌ه‌ل: داری هه‌لوو‌کین، دار هه‌لووک. [ف] چوب بلند الک دولک

[ف] کسی که برای مردم منفعت ندارد

چۆ‌ه‌لین: هه‌لوو‌کین. [ف] الک دولک

چنگل: (+) خیز و به‌ردی بنی چالاو، (بیره‌که گه‌یشته‌وته چنگل شوکور ئاوی زور ده‌بی،) [ف] شن و ریگ کف چاه

چوخساندن: نه‌نگاوتنی مه‌پمه‌پ له می‌شیندا به جۆریک که مه‌پمه‌پی هاوشیتراو له‌جیگه‌ی مه‌پمه‌پی داکراو راوه‌ستی، بریتی له ده‌رکردن و جیگه‌گرتنه‌وه. [ف] در اصطلاح تیله‌بازی به تیله‌ای گفته می‌شود که تیله‌ی رقیب را می‌زند و جای او را می‌گیرد

چنگوپک: چرنووک، چنجرووک. [ف] پنچول

چنگه پرماسکی: ☞ چنگه پلماسکی

چنگه پشيله: ☞ پی پشيله

چۆ‌ه‌بازه‌له: خه‌زایی، عه‌ینه‌مه‌ل، مه‌لیکه وه‌ک سیروو وایه به‌لام ره‌نگی به‌له‌که. [ف] سار ملخ‌خوار

چنگه په‌لماسکی: ده‌ستبازی و یه‌کتر تلاندنه‌وه. (خه‌ریکی چنگه په‌لماسکی بوون،) [ف] دست‌بازی و غلطاندن یکدیگر

چوپ: میز، گمیز. [ف] ادرار

چنگه په‌لماسی: چنگه په‌لماسکی، چنگاوه‌ش، ده‌ستبازی و یه‌کتر تلاندنه‌وه. [ف] دست‌بازی و غلطاندن یکدیگر

چۆ‌رال: چۆ‌رقال، چۆ‌رکال، ئاویکی که‌م. [ف] جرعه

چنگه فلیقی: (فلیقاندنه‌وه‌ی میوه و شتی ئاودار به‌ ده‌ست؛) چنگه په‌لماسی، یه‌کتر خه‌پاندنه‌وه‌ی دوو که‌س به شه‌پ یان به‌یاری [ف] (له کردن میوه و چیزهای آبدار با دست؛) بر زمین زدن و غلطاندن یکدیگر

چۆ‌رقال: چۆری، نه‌ختی ئاوه‌کی. (چۆ‌رقالی ئاوی نه‌داینی،) [ف] جرعه

چۆ‌رکال: ☞ چۆ‌رال

چۆ‌رکه: ☞ چۆ‌رال

چوپن: میزکه‌ر، ده‌له‌میز، که‌سیک که هه‌میشه میز ده‌کا به‌خویا. [ف] شاشو

چوارمیله‌که: چوار می‌رده‌کی، چوار مه‌شقی. [ف]

چوپۆ: ☞ چوپن

چهار زانو نشستن

چوپه‌قازلاخ: چوپه‌گه‌لوازه. [ف] چکاوک

چواندن: له‌کایه‌ی گۆره‌وی‌بازیدا به‌ئهو گۆره‌وی‌بانه‌ ده‌لین که‌شکیان لینیان نییه پشکیله‌که‌ی تیدا بی و ده‌ستی پیدا ده‌نین. (ئهو سێ گۆره‌وییه‌ بجی، ئهو‌ش گۆل،) [ف] جورابی که در جوراب‌بازی گمان نمی‌کنند تیله در آن باشد

چوپه‌گه‌لوازه: چوپه‌قازلاخی، جۆری چۆله‌که‌ی کیویه. [ف] چکاوک

چوزه‌مار: سوچه‌مار، ماریکی سه‌رپشت سووری بن زگ سپییه. (خوت تووخنی مار

نەكەى كەم و زۆر/ مار مارە چوزە و سېى و
رەش و بۆر «مەم و زىن» (ف) نوعى مار

چوس گورگ: پىرايشۇكە، پىرۆشك، جىيىكى
بۆرى چكۆلەيە قوولكىكى گلە نەرمە و لووس
ساز دەكا و لەبن گلەكەيدا خۆى مات دەدا، ھەر
جانەوھرىكى ورد وەك مىروولە و خالخالۇكەى
تېكەوئى ناتوانى بېتەوۋە دەرى و دەيگىرى
دەيخوا. (ف) خرخاكي

چۆقان: ناوى گيايەكە كەف دەكا و بۆ شتنى
قاپ و قاچاخ كەلكى لى وەردەگىرن. (ف) نام
گياھى است

چۆكشكىتە: جۆرى دېووى سەخت و تىژە،
واتە ئەگەر بە لاقدە بچى ھىزى رۆيشتنى لى
دەبى. (ف) نوعى خار

چوكلىت: شەگلەلەت، نوقل و مینوو. (ف) شكلات
چۆلاو: ئەو چىلكانەى دواى پىر كىرنى سەوۋەتە
لە كا و وىنجە و ... لە دەورەكەى دەچەقېن
بۆئەوۋەى زياتر بەرى. (سەوۋەتەكە زۆر قورس
نىيە چۆلاوى بۆكە با زياتر بەرى.) (ف) فرو
كىرن چوب در سېد براى اينكە بىشتىر جا
بگىرد

چۆلەپېچ: () راوى ئەو دەمەى كەو خەرىكى
ھىلكە كىرنە و نېرە كەو و ماكەو زۆر جار
خەرىكى جىوتگىرى دەبن و لەو كاتەدا نېرەكە
نزيكەى چارەگە سەعاتىك لە شوئىنك بە
دەورى ماكەودا دەخولتەوۋە راوچى لەو ھەلە
كەلك وەردەگىرى و راويان دەكا؛ () شەوژەن،
چۆلەپېچەن، چۆلەچەپېن، دارىكە شەوانە

دەيخەنە پشت درگا بۆ گالەدان؛ () توولەپېچ،
دەرىئانى كەرويشك و پىوى لە كون بە
دارىكى سەردوۋاچە كە دەيكەن بە كونەكەدا
و نووكى دووسەرى دارەكە لە پىستى
كەرويشكەكە ھەلدەچەقېن و بايدەدەن و
دەيھىنە دەرى؛ () شەتەك دانى بار و شەغرى
لەسەر پشتى يەكسەم و توند كىرنى بە دارىكى
چكۆلە، جەپەبابەدان، واتە دارەكە لە بەينى
گورىسەكە دەخەن و بايدەدەن ھەتا بارەكە بە
تەواوى توند دەبى. (ف) شكار كېك ھىگام
جىتگىرى؛ () بىستن در خانە با چوبى بلند كە بە
پشتى مى اندازند؛ () بىرون آوردن خرگوش و
روباہ از سوراخ با چوب؛ () محكم كردن بار
با چوبى کوتاہ

چۆلەپېچەن: چۆلەپېچەن
چۆلەكە سەيدانە: جۆرى چۆلەكەيە. (ف) نام
پىرنەداى است

چۆلەكەمشكە: جۆرىك چۆلەكەى زۆر چكۆلە و
بۆرە لەنئو لقوپۇپى داراندا دەژى. (ف) گنجشكى
كوچك كە در ميان بيشه زندگى مى كند
چۆلەوانى: چۆلى، چۆلگە، بىئەوۋەدانى. (ف) بيابان
چۆلى: (+) ژىشك، ژىژۆ، ژىژى، ژۆو. (ف)
جوجەتىغى

چۆلى: چكۆلە، چووكە، بچووك. (ف) كوچك
چۆماو: چۆمەل، چۆمى كەم ئاو. (ف) نھر
چۆمەل: چۆمى چكۆلە و كەم ئاو. (شاهو رىخنە
دەگەرى وا لە دەراوى چۆمەل/ دىنى، دىنى گولە
ئەو بولبولى دل پىر لە ئەوين «ھىمەن».) (ف)

رودخانه ی کوچک	چه پۆکه سه ر: ژیر چه پۆکه، ده ست به سه ر،
چوچهله زری: ناوی یارییه که. [ف] نام یک بازی	بن ده ست. [ف] تحت سلطه
چوگلله قنگه: (+) نوقلی ده سک دار، نوقلی	چه پۆکه سه ری: ژیر چه پۆکه یی، چه وسانه وه. [ف]
ئه لاسکه. [ف] آبنبات چوبی	تحت سلطه بودن
چوونه حاشا: حاشا کردن، ده ست له شوو	چه پۆله دادان: هه لتووته کانی ریتی و گه مال و
به ردانی ژن بو پیاویکی تر. [ف] جدا شدن زن از	... [ف] چمباته نشستن سگ و روباه و ...
شوهر و رفتن به خانه ی مردی دیگر	چه پووک: چه پۆک، چه په لۆک. [ف] توسری
چوونه سه ر به ره: بریتی له چوونه خوازیینی.	چه په ترووک: گیایه که له نئو گه نمدا ده روئ وهک
(چه ندجار چوونه سه ر به ره که ی کچه که ی	برویش وایه. [ف] گیاهی بلغور مانند
نه د/ینی.) [ف] کنایه از خواستگاری رفتن	چه په لووش: هه لمه قووت، لووش کردن. [ف] قورت
چووه: مووی تازه رواوی سه ر و روخساری	دادن
گه نج. (تازه پشت لیوی چووه ی لی هاتووه.) [ف]	چه ته ول: پاسه وان، کیشکچی، قهره ول. [ف]
موی تازه روییده ی رخسار جوانان	پاسبان
چویر: (+) گیایه کی کئیویه وهک رازیانه له نئو	چه خس: راده بو لیدان، چین، چه سپ،
به فردا ده روئ و بونیکی خووشی هه یه. [ف] نام	(چه خسیکی چاکی کوتا.) [ف] اندازه برای کتک
گیاهی است	زدن
چوئله که: چۆله که، سواندوکه، پاساری،	چه خماخ سارم: جورئ تفهنگی قه دیمی بوو.)
مه لووچک [ف] گنجشک	سه رده میکی راوچی بووم ده گه رامه وه له
چه پاره: غیرهت، وره، (چه پاره م نه ما در یژه به و	راوی/ راوی خۆم داویشته وه سه ری قه په کیان
رئگایه بده م.) [ف] غیرت	بنه بنی مام خالی/ هه لمده ستاندوه کاری
چه پچه پی: چناره که له، گیایه که له میزگان شین	کارمازی دلم نه ده هات به شینکی چه خماخ
ده بی لاسقی هلوله و گولیکی زهرد ده رده کا. [ف]	سارمی پیوه نئیم، ده مداوه بهر هه لات هه لاتی
نام گیاهی	سواران خرپی ئاوزه نگیان / دامده گپراوه بو
چه پره ک: کۆن، له کار که وتوو. [ف] قرازه	به ر ده غل و دانه که ی پیره خالوانی. «فۆلکلور»
چه پله ک: چه پره ک. [ف] قرازه	[ف] نوعی تفنگ قدیمی.
چه پنگ: گیل، گه مشو، گه لحو، خول. [ف] ابله	چه دان: (+) شوینی کۆ کردنه وه و له ته ره دانی
چه پۆق: ده سک قه ننه، لووله ی سه بیله. [ف]	تووتن. [ف] محل جمع آوری توتون
دسته ی پیپ	چه رخه: (+) واشه، باشوو، سه قر، مه لیکی

راوەکره. [ف] قرقی

چەرداوەپوو: (چەرداوەپوو، مەلەبەندیکە لە کوردستان؛) بریتی لە مەروی بێشەرم و هەیا. [ف] چەرداوە، مەلەبەندەکانی کوردستان؛) کناوەیە لە ئادەم بێشەرم

چەرمپیس: بریتی لە پۆرد و سەقیل و گۆنەکر، چەرم و مەستقووچاوە. [ف] کناوەیە لە ئادەم ناخەشک و خەسەس

چەرمی ئاوەسوو: (چەرمی ئاوەسوو چەرمیکە لە چەرمی دیکە قایمتر و باشتر و بۆ کالە و پیتاوی زیاتر بەرگە دەگرێ؛) بریتی لە کەسێک کە عەیبەیی پێی عەیب نییە و زۆر پوو هەلماڵدراوە. بریتی لە مەروی خاوەن ئەزموون و سەختی دیتوو، (مەیندە گەراوە بۆتە چەرمی ئاوەسوو). [ف] چەرمی محکم و بادوام؛) کناوەیە لە کەسێک کە بێشەرم و بێشەرمە (کناوەیە لە ئادەم سەختی دیدە و باتجەربە.

چەرهەخۆرە: (+) بریتی لە مەروی زۆرخۆر و زەزەل، کەسێک کە تێر خواردنی نییە. [ف] کناوەیە لە ئادەم شکمو.

چەری: برینگ، مەستەستی خوری هەلپاچین. [ف] دوکارە، قیچی پشەم چینی.

چەژگە: چەژگە، چەشکە، چەژ کردن، چەشتن. [ف] چەشتن

چەژگە کردن: چەشتن، چەشکە کردن. [ف] چەشتن

چەسپ لێدان: پێزی نێزەمی، سەلۆی سەرباز لە فەرماندەرەکە. (سەرگەورەکە یە چەسپێکی

بۆ لێدان). [ف] احترام نظامی

چەسپ: (+) رادە بۆ لێدان، چەخس، چین. (دەبێ چەسپێک بکۆتم) [ف] اندازە بۆ کۆتێ زدن

چەغەنەبار: چاوەنەزێر، چاوەنۆک، چاوەنەبار، چاوەبەرس، چاوەچوو. [ف] حەریص

چەغماغە دان: چەخماخە دان. [ف] آذرخش

چەفتی: حەرزجواب، وریا و بە دەمۆدوو، کەسێک کە بۆ وەلام دانامینی. [ف] کەسێک کە بۆ جواب دانە درنمی ماند

چەقەر: ناوی دارێکی نێو قۆپی و قەرەاغ رۆبارە. [ف] نام درختی است

چەقەنگ: ئالا، بەیداخ، دروشم. [ف] علم

چەقین: سەرچاوەی کانی، چەمە. [ف] چشمه

چەق و نێرە: هەرا و کێشە، زەنا زەنا، گالۆبوغر. [ف] سروصدا هنگام جدال

چەقەبەستن: جێ کەوتن، شتێک کە بە یە کجاری دەبێتە باو، شەکل و شیوە گرتن و نەگۆران. [ف] جا افتادن

چەقەقۆک: چەقەنە، چەقەک، ئامرازیکە لە ئاشدا. [ف] وسیله‌ای در آسیاب آبی

چەقەقە: مەکینەیی خەیااتییە دەزەوی پێو دەکرێ و هەلەز دابەز دەکا. [ف] شیطانک

چەقەرۆزە: ناوی گۆلێکە. [ف] نام گلی است

چەقەرە: گا و کەل و گامینی نیوچاوان سپی،

بەش، قەشان قەشقە، [ف] حیوان پیشانی سفید

چەققەلۆ: چەقەش، جۆری شەنگی شاخییە

چەققەیی لێ دەگرن، گەلاکەیی وەک لۆ وایە. [ف] اسم گیاهی است

کاسنی؛ (کنایه از گردن باریک و لاغر.
چه کمه سووره: بالداریکی لاق دریژ و سووره
له که نار چۆم دهژی. [ف] نام پرنده‌ای
چه کمه‌جه: داخله‌ی میز، خوانچه‌ی میز. [ف] کشو
میز

چه کمه‌په‌ش: گیاهه‌کی کویستانییه چله‌چله
ده‌روئ گه‌لاکه‌ی وه‌ک چنوور وایه و لاسقی
وه‌ک که‌ما ده‌چی، رهنگی لاسقه‌که‌ی مه‌یله‌و
په‌شه. [ف] نام گیاهی است

چه‌کوچۆل: تهنه‌نگ و که‌ره‌سه‌ی شه‌پ، چه‌ک و
ته‌قه‌مه‌نی. [ف] سلاح و وسایل جنگ.
چه‌که: به‌سته‌ پوول، به‌سته‌ی پاره. (چه‌که‌یه‌ک
ه‌زار تمه‌نی شینی له‌ گیرفانیدا بوو). [ف]
بسته‌پول.

چه‌که‌خالانه: دابیکی کۆنه له‌نیو هۆز و
عه‌شیره‌ته‌کاندا باو بوو کاتی ژن خواستن
ده‌بوو دیارییه‌ک وه‌ک ئه‌سپ یان چه‌ک بدن به
خالئ بووک بوئوه‌ی رازی بی. [ف] رسمی که‌نه
میان عشیرتها که هنگام خواستگاری از یک
دختر باید یک اسب یا تفنگ به دای‌ی عروس
می‌دادند که راضی شود

چه‌که‌ره له‌ی کردن: بریتی له‌ سل له‌ی کردن و
مه‌ترسی له‌ کاریک. (چه‌که‌ره له‌ هیچ کاریک
ناکا). [ف] پرهیز کردن از کاری

چه‌له‌بان: (چه‌له‌وان، هاروهاج، شه‌یتان؛)
ته‌نافبان، که‌سیک که به‌سه‌ر ته‌نافدا ده‌روا. [ف]
ناآرام و بازیگوش؛ (طناب‌باز
چه‌له‌حانی: دم به‌ دممه، : شه‌په‌دندووکه،

چه‌قولوور:) سه‌گوهر و لووره لووری زوری
سه‌گه‌ل. (سه‌گه‌ل له‌ ده‌وری مالان چه‌قولووریانه.)
؛ (بریتی له‌ نه‌په‌نه‌پ و هه‌للاوبگری زۆر. (ئه‌ری
تاوئ بی ده‌نگ بن ئه‌و چه‌قولووره‌تان له‌ چیه‌؟)
[ف] صدای پارس و زوزه‌ی چند سگ با هم؛)
کنایه از سروصدای زیاد.

چه‌قه‌دووکه‌ل: چه‌په‌دووکه‌ل، چه‌په‌چه‌مان [ف] دود
غلیظ

چه‌قه‌سرو: چه‌قاوه‌سوو، زۆربلی، چه‌نه‌وه‌ر،
ده‌مه‌وه‌ر. [ف] پرگو

چه‌قه‌ش: گیاهه‌که وه‌کوو گیا کولکنه وایه
بنه‌که‌ی ده‌پرن و چه‌قه‌ی لی ده‌گرن. [ف] نام
گیاهی

چه‌قه‌لۆ: گیاهه‌که وه‌کوو لۆ وایه ساقه‌ته‌که‌ی
زهرده، مالات نایخوا. [ف] نام گیاهی است

چه‌قه‌نه: داریکه له‌سه‌ر به‌ردی سه‌ره‌وه‌ی ئاشی
ئاوی له‌نگه‌ر ده‌گری و هه‌لبه‌ز دابه‌ز ده‌کاو
ده‌بیتته هۆی دارژانی دانه‌که. [ف] وسیله‌ای در
آسیاب آبی.

چه‌قی په‌ش کردن: بریتی له‌ زۆر هه‌ول دان،
ئه‌خت و چار کردن. (چه‌قی په‌شم کرد له‌گه‌لم
نه‌هات). [ف] کنایه از کوشش کردن زیاد.

چه‌که‌کووله: چه‌که‌کیله، شه‌مشه‌مه‌کویره،
پارچک [ف] خفاش

چه‌که‌کی: (+) قۆچه‌قانی، قه‌لماسک، به‌رده‌قانی،
که‌هنیک. [ف] فلاخن

چه‌که‌کیله: (چه‌چه‌قه، گیاهه‌که؛) بریتی له
ملی زۆر باریک، ملی ده‌لئی چه‌که‌کیله‌یه. [ف]

دهمقره، شهره قسه. [ف] جدال لفظی.	چشم به راه
چه له گه: (چه لاگ، داری دریژی میوه ته کاندن. (داریکی دریژه له نیوه راستی خه رمان دهیچه قینن. [ف] (چوبی که در وسط خرمن قرار می هند) چوب بلند میوه چینی.	چه مه لؤکه: چه پوک. [ف] توستری
چه لینگ: گۆچان، وه کاز. [ف] عصا	چه میاگ: چه ماوه، خوار بوو. [ف] خمیده
چه ماوه سسو: به ردی لووسی چوم که ئاو سوویه ته وه، ئاوه سسو. [ف] سنگ صاف شده ی رودخانه	چه ناکه: چه ناکه، چه نه، ئارچه ن. [ف] چانه
چه مچقین: چاوپه رین، پیلوولهرینی بی ئیختیار. [ف] لرزش پلک	چه ناکه: چه نه، چه ناکه، ئارچه ن. [ف] چانه
چه مره: بن تا، وه چی شلک و نه رمی داره بی، که دوا ی برین هله داته وه. [ف] جوانه ی نرم و تر درخت که بعد از بریدن شاخه می روید.	چه ناکه دریژ: چه ناکه شکاو: چه ناکه دریژ، بریتی له زور بلی، چه نه وه ر. [ف] وراج
چه مره: چه میله، ترؤزی. [ف] چنبر خیار	چه نه به چه نه ویستان: دمبه دمه کردن و جوابه جهنگی، (گه وره و چکوله نازانی چه نه به چه نه ی باوکیشی ده ویستی). [ف] جدال لفظی.
چه مک: (+) سووچ، گوشه. (به لام کاتی که با چه مکی عه باکهی لاده دا تاوئ/ ده ریژی پووزی نایابی له سحری خوایی لافاوئ «هه ردی»). [ف] گوشه	چه نه به ری کردن: جوابه جهنگی کردن، شهره قسه کردن. [ف] جدال لفظی
چه مره چوپی: هه لپه رین و گورانی خه ماوی له دهوری مردوو، چه مه ری. [ف] مرثیه و نوحه خوانی برای مرده.	چه نه به رنه هاتن: ده ره قهت نه هاتن، که سیک که زور دم پیس و بی حه یایه وقسه ی له گهل نایه. [ف] کسی که بسیار دهن کج است و نمیتوان حریفش شد.
چه مه رگه: شیوه نگا، جیگای شین و زاری. [ف] شیونگا.	چه نه ویرغه: چه نه وه ر، هه له وه ر، ده مه وه ر، چه قه سرؤ. [ف] وراج
چه مه رگین: شین گین، عازیه تبار، تازیه بار. [ف] عزادار	چه وان: گیایه که وهک قومام وایه بؤ باقه بین ده بی. [ف] نام گیاهی است
چه مه پری: چه مه پرا، چاوه پری، چاوه پروان. [ف]	چه وبازه: چاوبازه، چاوپانکه، چاوکوتکه. [ف] نام گیاهی خوراکی
	چه وبه س: چاوبه ست، چاوبه ند، ده ستیر، فیلبار، خاپینوک. [ف] حيله گر
	چه وه بن: چه وبه س. [ف] حيله گر
	چه وپیس: چاوپیس، چاقینوک. [ف] شور چشم

چەوچە: نەزىلە، مەتەلۆكە، مەتەل. [ف] معما، چىستان	هەلپاچىن. [ف] دوکارد
چەورىنە: ناوى گىايەكە دەخورى، چەورۆكە، چەورچەورۆكە. [ف] اسم گىايى خوراكى	چىق: ترس، خۇف. (تو چىقچەتە ناوئىرى تەكمانا بىنى؟) [ف] ترس، يارا
چەوماخ: چەخماخ، چەخماخى تەنگ. [ف] گلنگدن تەنگ	چىق چوون: زاور چوون، زور ترسان، زىلك پزان، برىتى لە زور ترسان و تۆقین. [ف] بسيار ترسىدن، زەرەترک شدن
چەوئەندەر بە ترش: چىشتىكە لە چەوئەندەر و سماق ساز دەكرى. [ف] غذای چغندر و سماق	چىكرۆك: دروست كراو، داتاشراو، چىكراو. [ف] درست شده
چەوئەندەرە كىويلە: جۆرىك گىا دۆكۆليوۋە وەك گەلاچەوئەندەر وایە. [ف] نام گىايى است شبیه برگ چغندر برای آش دوغ.	چىكولانە: چوكلىت، شەگەلات، نوقل و مینوو. [ف] شكلات
چەوئەنوۋ: چاوەنۆپ، چاوەرۆ، چاوەروان. [ف] چشم به راه	چىلك: (چلك، ماكەو، ژەرەزى مى. (دەرزى گەورە، تەبەنە. [ف] (كېك مادە) سوزن بزرگ
چەوین: ناوى گىايەكى بۆن خۆشە. [ف] نام گىايى خوشبو	چىم: چاو، چىەم، چەغف. [ف] چشم
چىالىك: شلىك، توفەرەنگى. [ف] توت فرنگى	چىن: (تاقم، بەشىك لە كۆمەل، چىنى كرىكار، چىنى بازارى و ...؛) (چەخس. رادە بۆ لىدان. (دەبى چىنىكت بكوتم. [ف] (قسمتى از اجتماع؛) اندازه برای كتك زدن
چىاو: چىاگ، ئاوى سارد، ئاوى چىاو. [ف] خنك چىتال: چىوشەق، شەقە، دارشەق. [ف] چوب پا	چىنك: ناوكى ميوە. (ئەو خورمايەى تۆ خواردووتە من كايەم بە چىنكەكەى كردووە. [ف] هستەى ميوە
چىچگ: چىكل، جىكل، جىقل. [ف] چىنەى هضم نشده در سنگلاخ مرغ	چىچگدان: جىكگدان، جىقلدان. (چەنى بى چىچكدانى. [ف] سنگدان
چىچىلە: چىچلە، بەلگى گوى، شلكەى گوى، بەلگ. [ف] نرمەى گوش	چىچىلە: چىچلە، بەلگى گوى، شلكەى گوى، بەلگ. [ف] نرمەى گوش
چىرتوق: رېيۇق، چلكى چاو. [ف] ژفك	چىوار: چۆدار، چىودار، كەسىك كە مەپ و مالات دەكرى و دەفرۆشى. (خالى نىو سىنەى كەوتەسە قەتار/ ئەيژى پەزىكە تى لەدواى چىوار «فولكلور». [ف] چوبدار
چىرگ: (+) برىنگ، مقەستى مەپ برىنە. [ف] دوکارد.	چىرە: چەرى، برىنگ، مقەستى خورى

چټوپاساری: گوټسوانه، سواندان، گوټسه بانه، داری پټ بووی لیواری سهربان. [ف] چوب بیرون آمده ی لبه ی بام چټوه چزه دان: جه زره به دان، ئازار دان. [ف] اذیت کردن چټوه خرته دان: دواندن، سهر خستنه سهر که سیک بوئه وه ی قسه بکا، (هرچی چټوه خرته مان دا قسه یه کی نه کرد.) [ف] سربه سر کسی گذاشتن برای اینکه به حرف بیاید.	چیهرگ: برینگ، مقهستی مه پ برینه وه. [ف] دوکار د چیهم: چه، چاو، چه عف، چاف. [ف] چشم چیهم چارکی: چاوهرچی، چاوله وه پینی، تولازی. [ف] چشم چرانی. چیهم ده ژین: چاو یه شه، نه خوشی چاو. [ف] چشم درد. چیپه تی: ئه سل و پیشه ی شتیک. [ف] ماهیت
---	--

گله‌ی دیگر می‌ورد هنگام جفت‌گیری؛ (مردی که هیز و لالایی و بیکاره است	حاپوولک: دهرفته، نۆره، نۆبه له کایه‌دا. (حاپوولکی تویه کایه‌ت بکه.) [ف] نوبت در بازی
حاوین: راهینه، که‌سیک که ده‌بیته هۆی	حاته: گه‌مارۆ، ئابلۆقه، ده‌ورده‌دان. [ف] محاصره
حه‌وانه‌وه‌ی که‌سانیکی دیکه. [ف] پرورش‌دهنده	حاجی‌لۆکه: گیایه‌که گولێ زه‌رده کاتیک پیر
حدوود: مه‌رز، که‌وشه‌ن، سنوور، تخووب،	ده‌بی نۆی گوله‌که‌ی شتیکی وه‌ک لۆکه ده‌رده‌کا.
تخووم، سه‌رحه‌د. [ف] مرز	[ف] نام گیاهی است
حسری: توونی، تینوو. [ف] تشنه	حازر به‌ده‌ست: ئاماده و له‌به‌ر ده‌ستدا، شتیکی
حللیر: بالداریکه له له‌قله‌ق چووکه‌تره، لاق و	که له‌به‌ر ده‌ست‌دا بی و بۆی مه‌حتهل نه‌بی. [ف]
ده‌نووی قوله‌تره و په‌نگی بوّره. [ف] نام	در دسترس
پرنده‌ای شبیه لک‌لک	حاست: حاند، هه‌نا، ئاست، شوین، هه‌نده‌ر. (له‌و
حمیز: ئامیز، باوه‌ش. [ف] بغل	حاسته دانیشه.) [ف] مکان، جا
حدوود: (حدوود، سنوور؛) نوعی اسب	حاسن: (عاسن، وه‌په‌ن، جارز؛) ناوه بو ژنان.
اصیل. [ف] مرز؛) نوعی اسب	[ف] (عاصی؛) نام زنانه
حورمه‌ت گرتن: پیز گرتن، قه‌در گرتن. [ف]	حاشا‌حازری: دوور بی له پووی حازران.
احترام گذاشتن	(حاشا‌حازری ده‌لایی که‌ره ده‌له‌وه‌پیی.) [ف] دور از
حورمه‌ت‌دار: به‌پیز، به‌قه‌در. [ف] محترم	روی حضار
حوسکه: ناوی جوړی تفه‌نگی قه‌دیمی بوو. [ف]	حاشار: ☞ ئاشار
نام یک تفنگ قدیمی	حالۆری: به‌ران و نی‌رییه‌ک که له کاتی وه‌به‌ران
حوّقه‌باز: فیله‌باز، گزه‌ون، [ف] حقه‌باز، مکار	و وه‌ته‌گه هانتی مه‌پ و بزندا له‌نیو می‌گه‌لیکه‌وه
حوکم کردن: په‌لپ گرتن، پی چه‌قاندن. (حوکمی	ده‌چیته نیو می‌گه‌لیکی تر؛) بریتی له پیاوی
کردووه ده‌لی هه‌ر ده‌مه‌په‌پیی.) [ف] دستور، حوکم	تۆلاز و به‌په‌للا. [ف] قوچی که از گله‌ای به

کردن

وهخته بوو شیت بـمـ) [ف] افسوس

حوکمت: دهولت، حوکومهت. [ف] حکومت

ههجمین: ههجمان، داسهکنین. (کوانی ئه و

حولووربا: کونه با، خهفنگ، کونی دیوار و

شه وکاره بیدهنگه ی له ژوانگه ی جی ههوار/ کچ

سهربان بۆ ههواکیش. (حولووربايه/ رووی له

رهووک بوو، من گوتم: هیدی به! ههجمینم دهوی

خوایه (کولوکه) «مه تل». [ف] هواکش

«هیمن». [ف] آرام و قرار

ههپوولک کیشانه وه: له کایه ی میشیندا ئه گهر

هه دوسه د: هه رت، جنگه، کات. (هه دوسه دی

هه لمات له لاقی که سیک بدری سه رله نوێ

ئه وده بته وه. [ف] موسم

دهیاهونه وه و دهلین ههپوولک ده کیشیتته وه. [ف]

هه رام کردن: خه سار کردن، له هه رام گیران. [ف]

اصطلاحی در تيله بازی

هه ر دادن

ههپوولک: دوپات کردنه وه ی کایه. (دهست

هه پی ئاو: قوراو، لیته زیلاقه، چلپاو. [ف] گل آبکی

په بکه وه ههپوولکی تویه. [ف] دوباره بازی کردن

هه زه رت: (تاسه، ئاره زوو؛) به پیایوی گه وره

هه په حۆل: هه پۆل. گه مژه، گه لحو، خول،

دهلین، هه زه رتی عیسا، هه زه رتی... [ف] اشتیاق

هه پله گون. [ف] ابله

(حضرت

هه په میش خۆر: بریتی له مروقی گه لحو و گیژ

هه زه رته من: تاسه مه ند، تاسه بار، تامه زرو. [ف]

و ویژ، خول و حۆل. [ف] کنایه از آدم ساده لوح

مشتاق

و گیج

هه زه نگ: خه م، خه فته، که سه ر. [ف] غم، اندوه

هه په ئۆت: هه په نتی، زه به لاح، ته ژه ی پان و پۆر،

هه ژبه ت: هه ژمه ت. [ف] غصه.

هه یته. [ف] لندهور

هه ژمه ت: (+) هه جمه ت. [ف] غصه.

هه په نووس: (به ردیکی رهشی به نرخه؛)

هه سه ن ئاو: دوو گوندی ناوچه ی فه یزوللا به گی

بریتی له زۆر رهش. [ف] (آبنوس؛) کنایه از

بوکان بوون که وخته بهر سه دی کورش که بیر.

بسیار سیاه

[ف] دو روستای منطقه فیض الله بگی بوکان زیر

هه تحه تۆک: گه لوازه، ئه و مووروو و

سد کورش کییر رفتند

له یستۆکه ی به لانکه وه هه لیده واسن بۆئه وه ی

هه فار: (+) هه لم، بوغ، هو لم. [ف] بخار

منداله که پتی ژیر بی. [ف] اسباب بازی که به

هه فت تۆخه: پیفوک، کیفوک، فیشتوک، پیشتوک.

گهواره آویزان می کنند

[ف] گیاهی با پیازه ی خوردنی

هه جمان: هه جمین، ئۆقره، تاقه ت. (له تاوی

هه گال: له چکه، سه ریۆشی ژنان. [ف] روسری

سه رم هه جمانم نییه. [ف] آرام و قرار

هه ل: (+) هه لووک. [ف] چوب کوتاه الک دولک

هه جمه ت: هه ژمه ت، هه یبه ت. (له هه جمه تان

هه لال و حازر: شتی له به رچاو و بی تاریف لی

چه وەندەر، بړویش، رۆن. [ف] یک نوع آش محلی که با شلغم ونخود و کشمش و گوشت و چغندر و بلغور و روغن می پزند.

حه و تاو کردن: گلاو کردن، شتنه وەی جی دەمی سەگ به قورپاو و ئاوی خاویښ، واته هەوت جار ئاوی پيدا دهکەن

حه و تگرځ: گيايه کي ورده زۆر بهرز نابيسته وە جومگه جومگه يه. [ف] نام گياهي

حه و توپلکه: جوړه کوانتيکي به ژانه له جهسته دي و تا هەوت توپخ فري نه دا ده رکي نابي. [ف] نوعی دمل

حه و ته وانان: هه و براله، هه و ته وانه. [ف] هفت برادران

حه و جوښي: جوړي کووله که يه وەک کووله که سەراوی وایه. [ف] نوعی کدو

حه و جی: هه و جه، پښوېست، هه و ج. (خه و جی به خیراتن نییه). [ف] نیاز

حه و دەم: بریتی له مروځي چه نه وەر و بی حه یا، دەم چه پله. (حه و دەمیکه له وانه يه پیاو بخوا). [ف] وراج

حه و ل و دەول: هه ول و تیکوشان. (له هه ول و دەولي نه وەدا بووم کاریکی بڼ بدوزمه وە). [ف] تلاش و کوشش

حه یا به خۆ: به حه یا، به نه دهب. [ف] باادب حه یا ت لی برین: کوشتن، سارد کردنه وە، له نیو بردن. [ف] کشتن

حه یا دار: به حه یا، شهرمن، به شهرم، فه دیوک. [ف] شرمو

کردن. (حه لال و حازر نه وە شته که يه). [ف] حی و حاضر

حه لاو حه لاو: هان دانی سەگ بۆسەر گورگ، تی به ردانی سەگ له گورگ و درنده، هه له له. [ف] تحریک کردن سگ برای راندن گرگ

حه للوو: هه لوو کین، چۆحه لین. [ف] الکدولک حه لمەت: هه لمەت، هیرش، هۆمەن، ئیرشت. [ف] یورش

حه له م قه له م: ئەدا و ئەتوار، کار و قسه ی ته شه راوی. [ف] رفتار و ادای تشرآمیز

حه له وین: میشتین، که لایین. [ف] تيله بازی حه م باز: قه له م باز، خۆ هه لدان و بهرز بوونه وە

له سەر زهوی. [ف] پرش حه مرین: ناوی زنجیره چیا به که له باشووری

شاری که رکوک که ئەم زنجیره چیا به سنووری کوردستانی باشوور دادنری. [ف] نام کوهی در جنوب شهر کرکوک که مرز جنوب کردستان است.

حه مزه لاین: حه مزه ل، یاری به که دهسته يه که داده نه وینه وە و دهسته يه کی تر به سەریاندا باز ده دهن. [ف] نام یک بازی

حه واپ: وه حه واه ووتوو، له زهوی جیا بۆوه. [ف] معلق در هوا

حه و اتیلکه: به ستنی پەتیک به به ردیکی چکۆله ی در یژۆکه وە و هه لدانی به ره و حه واه. [ف] بستن نخ به سنگی باریک و پرتاب کردن به طرف بالا

حه و ترینگه: چیشتیکی کورده واری به هه و ت شتی تی ده کری، شه له م، نۆک، میوژ، گوشت،

حەيس و بەيس: لەسەر قسە پۆشتن، شەرەقسە.
 (ئەو حەيس و بەيسەى ناوچى خەتاي ھەر
 دووکیانە). [ف] بحث و جدل
 حەیلانکى: جۆلانى، دنگلاف، ھەلۆرتک، دیلانى.
 [ف] تاب
 حیزەفیل: فیل و گزی کردنى ترسەنۆکانە و
 خویپیانە. [ف] کلک زدن بزدلانە
 حیزەلە: حیزەل، ترسەنۆک، بىغیرەت. [ف] ترسو،
 بزدل
 حیلاندىن: حیلە، دەنگى ئەسپ، کۆرژن. (ئەسپەکە
 حیلاندى). [ف] شیهە اسب

خاپىنۆك: گەوج، حۆل، گەمژە، ھەقمەق، گەلحۆ، گەمشۆ. [ف] ابلە	خارچك تەقىلە: كارگ، جۆرى قارچكە وەك كلاو دەچى. [ف] نوعى قارچ شىبە كلاه
خاتر گەرد گرتن: زيز بوون، رەنجان، تۆران. (ناوئىرى بلىي كىشە مەمرە، خاترى گەرد دەگرى.)	خارچك جووينە: جۆرى كارگە لەنىو جارە جۆدا ھەلدەتۆقى. [ف] نوعى قارچ
[ف] رنجيدن، دلگير شدن	خارچك سەگانە: كارگە گولانە، قارچكە گولانە. [ف] نوعى قارچ سمى
خاتردار: بەرپىز، بە حورمەت. [ف] محترم	خارچك گەنمىنە: جۆرى كارگە لەنىو گەنم جاردا ھەلدەتۆقى. [ف] نوعى قارچ
خاتوو زەمھەرىر: پىرىژنى ئەفسانەيى كە دەلین خوشكى چلەگەورە و چلەچكۆلەيە و دواى نەمانى چلەكان شين دەگىرئ و باران و بەفر دەبارىنى، دە پۆژ بەر لە نەورۆز. [ف] زمهرير	خازىك: داخ، مخابن، ھەسرەت. [ف] افسوس
خاتوون سىمانكە: پەپووسلىمانكە، شانەسەرە. [ف] هدهد	خاسەخۆر: خوش خۆراک، تايبەتى خۆر. [ف] خوش خوراك
خاجە نشين: خواجە نشين، سەكۆى بەر درگاى مال بۆ دانىشتن. [ف] سكوى جلوى خانه	خاسەسى: سىخاسە، قازى دەشتى. [ف] غاز خاكستري
خاچ پەرست: ئەرمنەنى، عيسايى، پىرپەوى دىنى ھەزەرەتى عيسا. [ف] مسيحي	خاشاك: خاشال، چىلكە و چال، پىر و پووش. [ف]
خادان: ھىلكەدان، تۆمەدان. [ف] تخمدان	

خار و خاشاک	ئاکاری وهک خالی وایه. [ف] بچه‌ای که بیشتر به
خاشخاشکه ماره: جوړیک گولّه خاشخاشکه	داییش رفته
گولّه‌که‌ی گه‌وره‌تره له خاشخاشکی ئاسایی و	خال‌هوما: جوړی کۆتری کونجی کونجی جوانه.
ره‌نگه‌که‌شی سووری مه‌یله و نارنجییه، که‌لووی	[ف] کبوتر خال خال
گولّه‌که‌شی بهر له پشکووتن دريژۆکه‌یه و.	خامووت: قایشی عاره‌بانه که له ملی چاره‌وی
به‌قه‌د قامکه تیتۆله ده‌بن و زیاتر له بووره و	ده‌کرئ بۆ راکیشانی. [ف] لاستیک پیوند اسب و
بهر که‌نده‌لان و شوینی به‌رده‌لان ده‌روئ. [ف]	گاری
نوعی شقایق	خانه خشتوور: خانه خراپ، مال ویران، مال
خاشخاشۆکی: خاشخاشک، چاره‌چه‌قیله. [ف]	کاول. [ف] خانه ویران
شقایق	خانه‌میری: (ناوی هه‌وايه‌کی گۆرانیی کوردییه
خاشه‌بې کردن: له ریشه ده‌ره‌یتان، بن‌بې کردن،	(ناوی هه‌لپه‌پکشییه‌کی کوردییه. [ف]) نام یک
دوایی پی‌هینان. [ف] از ریشه کردن	آهنگ کردی) نام یک نوع پایکوبی کردی.
خاکاو: ئاودانی دی‌راوی تازه هه‌ل‌دراو به‌ر	خاو شکاندن: دهر کردنی مال‌ات له به‌ه‌اردا بۆ
له‌وه‌ی شه‌تل و تووه‌که‌ی تیدا بچه‌قیئن. [ف] آب	ماوه‌یه‌کی کورت و هینانه‌وه‌ی بۆ مالی. [ف] به
دادن خاک جالیز قبل از کاشتن	صحرا بردن حیوانات اهلی در فصل بهار برای
خاکه‌ر: هیلکه‌که‌ر، مریشکی هیلکه‌که‌ر. [ف] مرغ	مدتی کوتاه و برگرداندنش به خانه
تخم‌گذار	خاوبه‌ستن: بریتی له فریو دان، هه‌ل‌خه‌له‌تانندن.
خاکه‌را: خو به که‌م زان، بی‌ده‌مار. [ف] متواضع	(و‌ریابه‌ خاوت نه‌به‌ستی. [ف] فریب دادن
خاکه‌پایی: خو به که‌م زانین، بی‌پۆز و هه‌وا	خاوه: چه‌رمیکی نه‌رم که شه‌نه‌ی داری پی
بوون. [ف] تواضع	دروست ده‌که‌ن. [ف] نوعی چرم نرم برای درست
خال‌خالۆکه: (+) شنگه ماینانه، ئه‌سپنگه ماینه. [ف]	کردن چنگک
نوعی گیاه خوراکی	خاوه‌ماس‌ت: ماستی شل و ئاو تی کراو بۆ
خالۆزه: خال‌خالۆکه، خال‌خالۆک، خال‌خالک. [ف]	مه‌شکه، خاوه‌می. [ف] ماست آبکی برای مشک
کفشدوزک	خاویلکه: ته‌مبه‌ل، کار نه‌که‌ر، ده‌ست و پی
خال‌وله‌د: خاله‌وله‌د	سپیلکه، خاو و خلیچک. [ف] دست و پا چلفتی
خاله‌خشکی: خلیسکین، خشخشانکی. [ف]	ختووره: به دالدا هاتن، به خه‌یالدا هاتن، غایله.
سرسره‌بازی	(دلی ختووره ده‌کا. [ف] خطور
خاله‌وله‌د: مندالیک که زور له خالی ده‌چی، یان	ختی‌متی: ختیلکه، ختووکه، قانه‌قدیله. [ف] غلغلک

لهو پیک هاتووه و به هوی سپل و میسکی
یهسقان دروست دهبن و دوو جورن: خرۆکهی
سوور و خرۆکهی سپی، خرۆکهی سوور
تۆزی پانکهلهن و ژمارهیان له لهشدا یهكجار
زۆره و له ههر میلی مهتری مکهعهبی خویندا
پینچ ملوین خرۆکهی سوور ههیه، له خوینی
ئاژده ژمارهیان جیاوازه. ههر کاتیک ژماره
خرۆکهی سوور له خویندا کهم بیتوه مروف
تووشی کهم خوینی دهبی و پهنگی ههله بزرکی.
خرۆکهی سپیش سلول گهلیکن له کۆمهلیک
پیرتوپلاسم و ناوکهیهک پیک هاتوون و
ژمارهیان له خرۆکهی سوور کهمتره و له ههر
میلی مهتری مکهعهبی خویندا شهش ههتا ههوت
ههزار دانه ههیه [ف] گبول

خرۆگژ: کتومت، ههروهک، عهینهن. (عهلی
خرۆگژ ههر باوگییه) [ف] درست مثل، شباها
زیاد.

خرهپاندنهوه: کایه کردن و دهستبازی و
تلاندنهوه. (یهکتری دهخرهپاندنهوه) [ف] بازی
کردن و غلطاندن کسی.

خرپهکه: (+) قوله داریکی بهقهده بستیکه
نهقیزهیهکی پتوه بوو به پهتیکهوه، سوار له
مهچهکی دهکرد بۆ لیخوڕینی یهکسم. [ف] چوب
کوتاه نوک تیزی که سوارکار با ریسمانی به
دست می کند و با آن اسب و الاغ را می راند
خرهنگیز: ههنگه ژاله، زهردهواله. [ف] زنبور زرد
خرینگ: کرۆشکه. [ف] غضروف

خرپنه بره: چوار ددانه گه وره ی پشه وهی

خدوو: خوی سروشتی، ته بیعهت. [ف] غریزه
خدووک: (+) کولی گریان، ئوناق. [ف] بغض
خدووک ههستان: کولی گریان ههستان، ئوناق.
(زۆری خدووک ههستابوو) [ف] بغض کردن
خرپه لاندان: کۆ کردنهوه، خرپ کردنهوه.
(کارانه کهی خرپه لدا و به رهو مالی رایدان) [ف]
جمع کردن

خراپۆچکه: بیکه لک، کهم بایهخ. [ف] بی ارزش
خرپۆشک: چیرۆک، خه به رویشک، هه قایهت،
قهواتی. [ف] افسانه

خرپهک: دهغلی ته نک، دهغلی لاسک باریک که له
شوینی کپال دهروئ. [ف] مزرعهی گندم که
خاکش ریگزار باشد

خرت: نیری و به رانی چوار ساله. [ف] بز و قوچ
چهار ساله

خرتک: کهندپ، ئاودپ، بوودپ، شیوی قوولی
تهنگ. [ف] آبکند

خرمچوو کردن: چوار پهل به ستنی مالات بۆ
سهر برین و به عه رزدا دانی. (گوریستیک بینن
خرمچووی کهن دهنا ناکه وئی) [ف] بستن و به
زمین زدن حیوان برای سر بردن

خرمژن: دهنگی له رانهوه و خرمه خرمی کرمهک
و به رموور و ژیر چه نه. (رپیکتر له گهری
ره شهبه لک/ خوشتتر له خرمنزی کرمهک
«هیمن».) [ف] صدای زیور آلات

خرپناک: لووت، که پۆ، دقن. [ف] بیننی
خرۆکه: گردیله ی زۆر وردی نیو خوین که به
زه پهبین ده بیندیری و چوار له دهی خوینی لهش

مرؤف. [ف] دندان نیش	ناحه سیته وه. [ف] دلوایسی
خزمت کردن: کار بۆ که سیک کردن، ریز گرتن	خلینه: کاکیلکه، کاکیله. [ف] دندان آسیاب
و به دهوردا هاتن. [ف] خدمت کردن	خمام: ته مومژ، ته مومتومان، دومان، [ف] مه
خزلیک: (+) جۆری کرمی لووس و زهرده له	خمل: پیشبینی، مه زنده کردن به چاو. [ف] تخمین
جیگای شینداردا دهژی. [ف] نوعی کرم	خمل خستن: مه زنده کردن به چاو، پیشبینی
خشتور: خاپوو، کاول، ویران. [ف] ویران	کردن. [ف] تخمین زدن
خشته: (+) چوارخانه، جه دوهل. [ف] جدول	خملخه: پیشبینی که [ف] تخمین زن
خشته ی لیکدان: جه دوهل زهره. [ف] جدول	خملکه: خملخه. [ف] تخمین زن
ضرب	خنجولک: خنجیله، خنجیلانه. [ف] کوچولوی
خشخشانکی: خلیسکین، خاله خشکی. [ف]	دوست داشتنی
سرسره بازی	خندپک: بوودر، که ندپ، ئاودپ، شیو. [ف] گودال
خشکه: (+) بهو هه لماته دهگوتری که له میشیندا	خنوک: ئهوک، تینتینۆکه، قورقورچکه، بینه قاقا
به سهر زه ویدا دهروا، پیچه وانیه هه لگرته. [ف]	قورگ، قوروو، گهروو. [ف] گلو، حلقوم
راندن تيله بر روی زمین در تيله بازی	خو بادان: (خو هه لسوورپاندن؛) سهرپیچی
خلخل: (+) جۆری مراوی کیوییه. [ف] خوتکای	کردن له کار، (که م خوت باده ئه گه ر بشمری
سفید	دهبی ئه وکاره بکهی. [ف] (تاب دادن خود؛)
خلم: چلم، ئاوی لووت. (خلمی لووتت بسهه). [ف]	سرپیچی کردن از کار
آب دماغ	خو به ئاو و ئاوردا دان: بریتی له ههول دانی
خلمن: چلمن، چلمه. [ف] خلمو	زور. (بۆ پاروویهک نان خو به ئاو و ئاوردا
خلندور: گیاه که دهکری به چیشته، گیاه که له	دهدا. [ف] خود را به خطر انداختن
لۆرکی دهکهن. [ف] نام گیاهی	خو به زل زانین: له خوبایی بوون، غلور بوون،
خلیفه: پاپۆکه، په پکه. (ئه وروو ماریکم دی خلیفه	بادیهه و بوون. [ف] خود بزرگ بینی، تکبر.
دا/بوو. [ف] چمبره	خو به دهسته وه دان: خو ته سلیم کردن، خو
خلیفه خواردن: خلیفه دان، پاپۆکه خواردنه وه،	خستنه بهردهست. [ف] تسلیم شدن
قهف خواردنه وه، [ف] چمبره زدن	خو تیگه یاندن: خو نیشان دان، سهر لی
خلیفه دان: پاپۆکه خواردن، په پکه کردن، قهف	هه لئنان. (خوی له کهس ناگه یینی، پییم وا ئه و
خواردنه وه [ف] چمبره زدن	خوی تی نه گه یاندی. [ف] خود را نشان کسی
خلیله: غایله، دله خورپه. (دلم خلیله دهکا و	دادن

خۆ تیوهردان: خۆ له کاریک هه‌لقوتاندن. [ف] مداخله

خۆ جوان: ژیکه‌له، جوان، ژیکول، جوانی سروشتی. [ف] زیبای طبیعی

خۆ دۆراندن: (وره به‌ردان، ده‌ست له خۆ به‌ردان، ناهۆمید بوون؛) خۆ فروشتن. [ف] (نومید شدن؛) خود را باختن و مزدور شدن

خۆ پانان: (خۆ کیشان به‌رهو پێشه‌وه، هیز له‌خۆ دان بۆ رویشتن؛) خۆ هه‌لکیشان، خۆ نواندن و پۆز لیدان. [ف] (کشیدن خود به جلو و راه رفتن؛) فخر کردن

خۆ پیک خستن: (خۆ شیرین کردن، خۆ یه‌ک خستن له‌گه‌ل که‌سیک؛) خۆ له یه‌کتر هه‌لساوین. [ف] (خودشیرینی؛) خود را به یکدیگر ساییدن

خۆ فروشتن: خزمه‌ت کردن به بیگانه، جاشیه‌تی. [ف] خودفروشی

خۆ گنخاندن: خۆ مات کردن و کار نه‌کردن بۆئه‌وه‌ی کات بگوزهری. [ف] وقت‌کشی

خۆ له ته‌پلی گولی دان: خۆ رازاندنه‌وه، خۆ جوان کردن. (کچی ئه‌وه بۆ وا خۆت له ته‌پلی گولی داوه؟) [ف] کنایه از آرایش کردن زیاد

خۆ له خواره‌بایان گرتن: بریتی له خۆ لێ‌نابه‌له‌د کردن، خۆ لێ‌نه‌دان. (زور زیره‌که خۆ له خواره‌بایان ده‌گرێ و ئه‌ننه‌هوو هه‌ر نه‌یدیوه.) [ف] خود را نابلد جا دادن

خۆ له ده‌سک نان: خۆ حازر کردن بۆ جیگایه‌ک، خۆ به که‌سیکه‌وه هه‌لواسین و به زۆر له‌گه‌لی رویشتن بۆ سه‌فه‌ر. (خۆی له ده‌سک ناوه له‌گه‌لیان برۆا.) [ف] خود را بر کسی تحمیل کردن.

خۆ له قه‌ره (نه) دان: تخون که‌وتن، خۆ نیشان که‌سیک دان. (ناوێری خۆ له قه‌ره‌م دا، خۆ له قه‌ره‌ی که‌س نا‌دا.) [ف] به کسی نزدیک شدن یا نشدن

خۆ له مال خستن: (حاشا کردن. (ژنه‌تیوه خۆی له مالی خستوه و بۆی چۆته حاشا؛)) بۆ ئاشت بوونه‌وه و چوونه‌ مالیک بۆئه‌وه‌ی تاوان یان خه‌تاکه‌ی بیه‌خشن. (تازه هاتوه‌ و خۆی خستوته مالت ده‌بی له‌گه‌لی ئاشت بیه‌وه.) [ف] زنی که شوهر خود را ترک می‌کند و به خانه مرد دیگری می‌رود؛) برای آشتی کردن به خانه‌ی کسی پناه بردن

خۆ له‌گه‌ز دان: بریتی له خۆ درێژ کردن، تخیل بوون، راست راکشان، په‌هیل بوون. [ف] دراز کشیدن

خۆ لێ بواردن: چاو لێ قووچاندن، خۆ لێ گیل کردن. [ف] اغماز

خۆ لێ به پشتدا خستن: حاشا لێ کردن و خۆ به خاوه‌ن نه‌کردن، گوێ پێ‌نه‌دان. [ف] خود را صاحب نکردن

خۆ لێ خوش کردن: خۆ به‌ته‌مای شتیک کردن، که‌وته‌ سه‌ر ته‌ماح. (خۆم لێ خوش کردبوو بیه‌م بۆ خۆم.) [ف] به‌امید چیزی بودن

خۆ لیدان (نه‌دان): (خۆ پێ‌دادان، (گیانم خۆلاویه خۆتم لێ‌مه‌ده پێس ده‌بی؛)) خۆ له

- كار شارىدەنەۋە. (خۆلە ھېچ كارىك نالدا). [ف]
- برخورد؛ (از زىر كار در رفتن
- خۆ مەلەس دان: خۆ ھەشار دان، خۆ مات
- کردن. [ف] ساكت و بىحرىكت شدن
- خۆ ھەلداشتن: خۆ فېردان، خۆ لە بەرزايى را
- ھەوا دانە خوار. [ف] خود را پرتاب کردن
- خو ھەلشەنگاندن: شانازى بە خۆۋە کردن. [ف]
- بە خود باليدن
- خواتىلە: خوى تالە، خويى تال. [ف] نمک تلخ
- خوارك: پوور، پلك، مېمك. [ف] عمه، خاله
- خواروا: بنزىل، بن بېژنگە. [ف] تەنشىن غربال شەدە
- خوازىنىنى کردن: داوا کردنى كچ بۆ كور،
- خوازەنىنى کردن. [ف] خواستگارى کردن
- خوازەنىنى كەر: خوازىنىنى كەر، داواكار. [ف]
- خواستگار
- خواژن: پەيكەرەى جوان بۆپەرەستىن. (قېنىۋوس
- خواژنى جوانىيە. [ف] الەھ.
- خواسايى: ئاسايى، عادەتى. [ف] معمولى
- خوالە: (+) بت، خواى دەستكرد. [ف] بت، صنم
- خوالىنە: (خويلىن، كانگەى نمك؛) كانىياۋى
- سوئىر، سوئراۋ. [ف] (معدن نمك؛) چشمه‌ى آب
- شور
- خوباب: بەرخەبەبە، غەۋغەۋ، غەبغەب، پېستى
- داكەۋتوۋى بەر مل. [ف] غبغب
- خۆبىزىۋ: شتىك كە خۆى كار دەكا، مەكىنەيەك
- كە خۆى ھەلدەبى و دەكوژىتەۋە، ئوتوماتىك. [ف]
- اتوماتىك
- خۆبىز: خۆۋىژ، كەسىك كە گۇرانييەك رىك
- دەخا و ھەروا لەبەر و خىرا خىرا دەيلى. [ف]
- ترانەخوانى كە فىالبادھە مىخواند.
- خۆتېن: كارىك كە پىاو بە زەرەدى خۆى بى.
- (شەرى خۆتېن نەيكەى چاترە). [ف] كارى كە بە
- زىان خود باشد
- خوتن: (+) پژد، چكووس، رەزىل، قېنىس،
- پىسكە، چكوود، چرووك، دەستقوۋچاۋ،
- سەقىل. [ف] خسىس
- خوپك: خوشك، خوار، خويشك. [ف] خواھر
- خودا خودا: بە تاسەۋە ويستىن، خۆزگە
- خواستىن. (خودا خودامە جارىك بىيىنم). [ف] آرزو
- کردن
- خوداۋپاستان: ئەزقەزا، قەزائەن، بەرىكەۋت. [ف]
- ازقضا
- خودرى: خۆرست، خۆدەر، خۆرەسك. [ف] خودرو
- خوردە بوون: دانەخۆرە بوون، دەمەچىشتە
- بوون. [ف] چشتەخوار شدن
- خوردە کردن: دانەخۆر کردن، دەمەچىشتە
- کردن. [ف] چشتەخوار کردن
- خۆركە: خۆرە، مۆرانە، مۆریانە، جانەۋەرى
- دارخۆر. [ف] موريانه
- خورمەچىچان: گولە مىلاقە، رەبەنۆك. [ف] آلاله
- خورى شۆر کردن: برىتى لە کوتانى زۆر، بە
- دار لە كەسىك دان. [ف] كناية از چوبكارى کردن
- خۆرىكخەر: خۆ شىرىن كەر، كەسى كە جىيى
- خۆى لە دلى خەلكدا دەكاتەۋە. [ف] خود را
- شىرىن کردن
- خورىنى: خورىن، دواى لە خەۋ ھەستانى

به يانی هېچ نه خواردن. (ئهم دهوایه به خورینى بخو). [ف] ناشتا

خوزره: زیندووله، میکړوب. [ف] میکروب
خوزه: خو مات دانی که رویشک له نیو به فردا.
(که رویشکه که خوزهی کردبوو). [ف] پنهان شدن
خرگوش میان برف

خوزه دان: به پیدزکه دهرباز بوون، رویشتن به
ئهسپایی و دهره دزه پیدان. [ف] جیم شدن
خوزهو: خوزگه، خوزی، خوزیا. [ف] کاش
خوزیلک: قوز، کوز، خه مشه. [ف] آلت تناسلی
زن

خوسپه: که سهر، خه فته، خه م. [ف] اندوه
خوسه ند: جنیو، جوین، دژمان، [ف] فحش.
خوش دادن: مانگایه که به جوانی شیره که ی
دهدوشری. (ئهو مانگایه هه تا گوئیکه که ی
نه لیسیتیه وه خوش دانادا). [ف] گاوی که شیر ی به
خوبی دوشیده شود

خوش هه لکیشه: یانجووز، گیایه که وهک تالوو
وایه به لام که لاکه ی پانتره لاسقی سپیه و
گوئی زهرده له نیو گه نمجاردا شین ده بی. [ف] نام.
[ف] نام گیاهی است

خوش ئازو: ئهسپی خوش پکیف و تیزپو. [ف]
اسب خوشرو

خوشاروکی: قهری قهری، چاوشارکی. [ف]
قایموشک

خوشامایی کردن: ریایی کردن، کلکه سووتی،
خو شیرین کردن، ماستاو سارد کردنه وه،
تهشی ریسی. [ف] تملق و خود شیرینی

خوش داکه نه: (بریتی له ژنیک که زوو خو
به دهسته وه دها و دهرپیکه ی داده که نی؛)
نارنگی، میوه یه که وهک پرته قال وایه
تیخوله که ی به ئاسانی پاک ده کری. [ف] (کنایه از
زنی که زود همخوابه می شود؛) میوه ی نارنگی
خوشدر: بریتی له که سیک که جلوه رگی باش
له بهر دهکا. [ف] کنایه از کسی که لباس شیک می
پوشد.

خوشدهر: ئافتاوه، لولینه، مه سینه. [ف] آفتابه
خوش پرست: تاجیه که که بو پرست کردن رام و
دهسته مویه. پیچه وانیه ی به درپرست. [ف] یوز
شکاری که خوب رام شده باشد

خوش کول: شتیک که باش دهکولی، بو له په و
نووک و باقله دهگوتری. (کیلویه کم له په ی
خوش کول کریود). [ف] حبوباتی که به خوبی پخته
می شود

خوش گله یی: که سیک که هه میشه گله یی
به دهسته وه یه. (هتیده خوش گله ییه ناویری
سلاوی لی بکه ی دهست دهکا به گله یی). [ف] کسی
که همیشه گله دارد

خوش مه شره ب: خوش مه شره ب
خوش مه شره ف: خوش مه شره ب، گالته چی،
زمان خوش. (پیاویکی خوش مه شره ف). [ف]
خوشرو، شیرین زبان

خوشه کردن: (تیک هه لشیلانی قور بوئه وه ی
خوشه بی بو دیزه و گوزه و کوته ل و تهنوور
و...؛) راهینانی منال بوئه وه ی له کار کردن
رابی؛) کولاندنی نیوکه چه قاله ی تال بوئه وه ی

خۆلەپۆك: بېستانى كە گياى ھەرزەى تېدا
نەمايى و بە تەواوى بژار كرابى. [ف] جاليزى كە
از گياھ ھرزە پاك شەدە باشد
خۆلەخۆلە: بانگ كردنى بەرخ. [ف] صدا زدن برە
خولەك: (عەقرەبەى سەعات:) دەقيقە. [ف]
عقربە ساعت: (دقيقە

خۆلەكوو: خۆلەكەو، خۆلەميش. [ف] خاكستر
خۆلەمژ: خۆلەميش، خۆلەكەو. [ف] خاكستر
خۆلى كردن: ترساندن، توقاندن. [ف] ترسانيدن
خونچ: قوون، كۆم، كونگ. [ف] مقعد

خۆواو: ئاوى كە لە مەزرا دەگيرى و بى ئاويدىر
خۆى لە زەوييەكە ئاژين دەبى. [ف] آبى كە بە
صورت طبيعى زمينى را آبيارى مىكند
خوودار: شيت، دەلوو، ليۆ، دىن. (بەجارى
خوودارى كرد). (هيندە ترسام لەوانە بوو خوودار
بم) [ف] ديوانە

خووزە: خۆ شارندنەو، كەرويشك لەبىن
بەفردا، كاتيك ھەست بە مەترسى دەكا دەچيتە
بن بەفردەو و تەنيا لای لووتى زەرد دەبى و
بەفردەكە دەتاوينيتەو. (كەرويشكە شين لە
خووزەدا بوو تاجى ھەليانساند). [ف] پنهان شدن
خرگوش ميان برف

خوگەملە: گەمەيەكى لاوانەيە دوو كەس بەرى
پنيان بە يەكەو دەنيىن و گورپس يان پشتيتنيك
دوو سەرەكەى گري دەدن و لە ملی دەخەن
ھەركاميان بە ھيژتر بى ئەوى تر ھەلدەستيتنيە
سەر پى. [ف] اسم يك بازى جوانان
خوئ چيژ: تام كردنى چيشت بۆئەو، كەبان

ببيتە خۆشە. [ف] بە ھەم زدن گل رس براى كوزە
و تنور و مجسمە و ...: (پرورش دادن فرزند
براى اينكە كار ياد بگيرد:) جوشاندن ھستەى
تلخ زردآلو براى اينكە شيرين شود
خوفروش: سيخوپ، جاش، بى شەرەف، فسوس.
[ف] خودفروش

خوفك: رەحەتى، ئامرازىكى زار گوشادى بن
تەنگە شتى تراوى پى دەكەنە دەفردەو. [ف] قيغ
خوفيه: ئيشى سيخوپ، كارى جاش، كەردەو،
خوفروش [ف] جاسوس

خوفيه گەر: سيخوپ، جاش، خوفروش [ف]
جاسوس

خوفيه گەرى: جاشيتى، سيخوپى [ف] جاسوسى
خۆل لە پارووى خۆ كردن: برىتى لە زەردە لە
خۆ دان، خۆ تال كردن. [ف] كنايە از بە ضرر
خود كارى كردن

خۆل لە چاو كردن: برىتى لە فريودان، بە فريو
بردن، كلاو لەسەر نان. [ف] کلکل زدن
خول ھەلبوون: برىتى لە خۆ بادان و بە پەلە
پويشتن بەرەو كاريك. (خيرا لەو لاو، خول
ھەلبو، ھات بۆ لامان). [ف] با عجلە رفت

خولامانە: (+) پەلكى گولى گولەبەپۆژە. [ف] گلبرگ
آفتابگردان

خولقەت: خووخدە، ئاكار، تەبيەت. [ف] عادت
خولقینەر: بەدى ھینەر، داھینەر. [ف] خالق،
آفريننده

خولگە: جەغز، گردى، بازنە. (لە خولگەيەكى
تابيەتدا ھەلدەسوورين). [ف] دایرە

خوین سووک: سەحەت سووک، رەزا شیرین،
(چەندی لە کچ و ژن و لە بەربووک/ چەند لاوی
لەبار و قوز و خوین سووک «مەم و زین» . [ف]
زییای دوست داشتنی

خەبابەت: خۆ ئامادە کردن، حازر بوون، خۆ
تەیار کردن. [ف] مەیا شدن

خەپ خەپین: ناوی یارییەکی لاوانی گوندنشینە،
شەوانە لە کۆرەکەیاندا چرا دەکوژیننەو هەر
کەس مست بۆ کەسیک دادینیتەو، جا هەر
کەس وریا بی جی خالی دەکات بۆئەوێ
مستی هاوڕیکە و عەرزێ بکەوێ. [ف] نام یک
بازی جوانان

خەپان: خەپ، خەپەتۆلە، جوان و نەرم و نۆل.
[ف] تیل

خەپلەخری: کایە و دەست بازی ژن و میرد و
یەکتەر تالاندنەو. [ف] بازی زن و شوهر و
غلطاندن یکدیگر

خەپۆلە: کولێرە، ئەستوورک. [ف] نان بربری

خەپە: (+) جۆری شەنە و گەورە و پانە کای پی
تێدەکەن. [ف] نوعی چنگک چوبی.

خەپەخان: شەلتان، شەلال، خەلتان. (خەپەخان
بووگە لە خوون). [ف] آغشته

خەپەخان کردن: لە خوینا شەلال کردن.

(خەپەخانی کرد لە خوون). [ف] آغشته کردن

خەت خەت: پێ پێ، خەتدار. (پانتۆلی خەت

خەتم کړیوه). [ف] راه راه

خەت کیشان: (خەت پێدا هینان (مامۆستا
مەشقەکە ی بێ خەت کیشام) ؛) شوین و کار و

بۆی دەرکەوێ چیشتهکە ی بی خوینیە یان
سویرە. [ف] چشیدن غذا

خویری: (+) تەمبەل لە دەرس خویندن. (هیندە
خویریە هیچ فێر نابێ). [ف] تنبل

خویریگر: خویری ویست، لایەنگری لە خویری،
پشت بە خویری بەستن. (چەن چکۆلەن پەلەوەر
لەو بەرزە/ ئاخ کە چەن خویریگرە ئەم عەرزە
«سواری» . [ف] پستخواه

خویریگری: خویریەتی کردن، کاری حیزانە و
پەست، سووک و چرووکی. [ف] فرومایه گی

خویریلە: لات، بۆرەکە، بیکارە، بۆرە پیای
خویری و بیکارە. [ف] بیکاره، فرومایه

خویریەتی: خویریگری، پەستی، چرووکی،
خویری سفەتی. [ف] فرومایه گی

خویرنگ: هەلە، سووچ، نەزانکاری. [ف] اشتباه

خویرگە: شوینی خوی پێدانی ئاژەل. (میگەلەکە
راوە بۆ سەر خویرگە). [ف] محلی که نمک برای گله

می ریزند

خوین بەری چاو گرتن: بریتی لە زۆر تووڕە
بوون، چاو سوور بوون لەبەر رق و تووڕەیی.

(خوین بەری چاوی گرتوووە حەتمەن کەسیک
دەکوژی). [ف] کنایه از عصبانیت زیاد

خوین بژی: خوین بایی، خوین بژاردن، قەرە

بووی خوینی کوژراو. [ف] خونبها

خویندکار: قوتابی، دەرس خوین. [ف] محصل

خوین پێژ: قاتل، پیاو کوژ، خوین خۆر. [ف] سفاک

خوین سۆل: خوینبایی، خوین بژی، خوین بژاردن
[ف] خونبها

خه رسهک: ته وه زل، قون قورس و له ش گران.
(ده لئی خه رسه که له جئی خوی نابزوی) [ف] تنبل
خه رگه: (+) دوشه کی ته ستور و گه وره له
په پو پالی کون. [ف] تشک کلفت و بزرگ از پارچه
و لباس کهنه

خه رمانه ستیز: ته رازوو کو، کوته رازوو، پولی
ته ستیزه. [ف] خوشه ی پروین

خه رمیز: که رمیز، له شوینیک که گوید ریژیک
میزی کردی، هه تا ماوه یه که هر که ریک به ویدا
بروا ته ویش میز دهکا؛ (بریتی له که سیک که
زور چاولی که ری دهکا و لاسایی ته و ته و
دهکاته وه. [ف]) جایی که الاغ ادرار می کند و
بقیه الاغها تا مدتی در آن محل ادرار می کنند؛)
کنایه از آدم چشمچشم

خه رنووک: خرنووک، بنچیکی دپکاوییه به ریکی
وهک قه زوان دهگری/خه لکی گه ییه جله بی روج
و ته و خه ریکی شانه یه/حه ز له ته سییحی گلین و
خه رنووک و قه زوان ته کا «قانع». [ف] بوته ای
خاردار

خه پرووک: خرنووک، به ریکی دار مازووه. [ف]
نوعی ثمر درخت مازوج

خه روهن: خه ربه نگ، خه ربنگ، ناوی گیایه که،
قایقاپوک. [ف] اسم گیاهی است

خه ره زهنگ: غه ره زهنگ، خه ره زهنگ، قامچی که
و گا ناژوتن. [ف] تازیانه

خه زخو: خه زگان، قازان، به روش، مه نجه ل. [ف]
دیگ مسی بزرگ

خه ساراو: قووناو، پاشاو، ئاو یک که له زهوی

بار بو دیاری کردن. (ته وه خه تیان بر بکیشی
ته وای ده که ن؛) لی گه ران، کار پی نه بوون.
(ته وه هر خه ت بکیشه، پیاده تیی له ده ست نایه،
[ف] خط کشیدن مشق؛) نقشه ی کاری کشیدن؛
(کسی را خط کشیدن، انتظار از او نداشتن

خه تابار: تاوانبار، خه تاکار. [ف] خطاکننده

خه تاکار: خه تابار. [ف] خطاکننده

خه ت خوش: که سی که خه تی خوشه،
خوش نووس. [ف] خوش خط

خه تسین: خنکان، خه فه بوون. [ف] خفه شدن

خه جاله ت بوونه وه: شه رمه زار بوون، تریق
بوونه وه. [ف] خجل شدن

خه جاله ت کردن: شه رمه زار کردن، تریق
کردنه وه. [ف] شرمند کردن

خه جاله تبار: شه رمه زار، شه رمه نده، فه دیکار. [ف]
شرمسار

خه جاله تی کیشان: هه ست به شه رمه زاری
کردن. [ف] شرمسار شدن

خه جلان: عه به سان و ده ست تیکه ل هاتن،
حه په سان و سه رلی شیوان. (هر چاوی به
وه ستاکه ی ده که وی ده خه جلی) [ف] دست و پا گم
کردن

خه رتوله: (سه گی چکوله ی قه له وه، سه گی
خرپن؛) مندالی جوان و خرکه له، مندالی
خه په توله. [ف] (سگ کوچک و تپلی؛) بچه تپل و
زیبا

خه رسه خول: ته رسه قول، ته رسی یه کسم. [ف]
مودفوع اسب و الاغ

كه شه فيك دادنه ين و ده يگيرن، هر كه س به پتي خواستی خوځی بهری دهستی له خه نه ددات و بری پاره داده نئ. [ف] حنابندان.

خه نه پيچ: ده سمالیكي سي گوشه يه كاتيک ژنان سريان له خه نه ددهن له سهری ده پيچن. [ف] دستمالی كه هنگام حنا زدن به سر می پيچند

خه نه تيلكه: خه نه تيفك، كرپژده به رد. [ف] گل سنگ خه نه زاری: شهرمه زاری، تريق بوونه وه، خه جالته بوونه وه. [ف] شرمسار

خه نه ك: (+) نیری شل كه ملی كه ل و گا ئازار ددا. (نيره كه خه نه ك بروه ملی گايه كه ی هه موی بريندار كړيووه). [ف] يوغی كه شل شده باشد و گردن گاو را آزار دهد

خه وپه رژين: ليك دهره وهی خون [ف] معبر خواب خور: (+) هه وير، هه فير. [ف] خمير

خه ورترش: هه وير ترش. [ف] خميرمايه خه وړپو: كه سئ كه به دم خه وه وه دپروا. [ف] کسی كه در خواب راه می رود خه وهر: خه بهر، هه وال. [ف] خبر

خه وهر دار: خه وهر دار، هه وال پي گه يشتوو. (كه س له ی كاره خه وهر دار نه وو). [ف] باخبر

خه وهر دان: خه بهر دان، هه وال پي دان. (كه ی خه وهر دان پيمان). [ف] خبر دادن خه وهر دهر: هه وال دهر، كه سئ كه خه وهر ددا. [ف] خبررسان

خپچه هيل: خه تی خوار، هيلی خوار و خپچ. [ف] خط خمیده

خيزخوړ: خوړين، به ستيني چوم كه ئاوه كه ی

ئاژين ده كړی و له و سهری دهرده چي و به فيړو دپروا. [ف] آبی كه از زمین بیرون می رود و ضایع می شود

خه سجر: شيواو، ئالون، شپړيو. [ف] آشفته خه سووته قينه: ناوی كراسيكي ژنانه يه. [ف] اسم پيراهنی زنانه

خه شه خوری: گونيه ی زور گه وره كه خوری تی ده خن، هوړ. [ف] گونی بسیار بزرگ برای پشم

خه شه ماسی: ماسيه خاتوون، جوړی ماسی پنو ك پنو ك. [ف] نوعی ماهی

خه فوك: (+) كه سئ كه هه ميشه خه والووه و له وهخت و بي وهختا ده خه وئ، خه وخه و. [ف] خواب آلود

خه فه تخان: خه فته بار، خه مبار. [ف] اندوهگين خه فه نگ: هه واكيش، په نجيره ی چكوله له لای سهره وهی ژوور بو هه واكيش، ده لاقه. [ف] هواکش

خه لاتی: كفن، بهرگی مردوو. [ف] كفن خه له سكوو: ئامانج، ئاوات، هيو. [ف] آرمان، آرزو خه مسارد: خه مسار، گوی نه دهر، كه مته رخه م، كه تره خه م. (ئهر ئی قهره خه مساردی؟) [ف] لاقيد خه مساردی: كه مته رخه می، بی موبالاتی [ف] لاقیدی خه مهره: گرفت، ئينته لا، نه خوشی هه زم نه كړنی خوراك. [ف] بیماری املا

خه نگ: خه نده، كه نين، پيكه نين. [ف] خنده خه نه پوولی: خه نه به ندان، شه وی بهر له گوښته وهی بووك كه قاپی خه نه له سهر

خوپه و خیزی وه‌سه‌ر کشاوه. [ف] جایی از رودخانه که جریان آب سریع است و شن و ماسه بیرون زده است

خیزکه‌لان: خیزه‌لان، زاخیر، زیخه‌لان. [ف] ریگزار خیزگان: خلیسکین، قوونه خلیسکی، (له‌سه‌ر به‌فره‌که خه‌ریکی خیزگان کردنن). [ف] سرسره‌بازی.

خیزه‌ر: (+) به‌زین، بو‌ر خواردن، (که‌له‌پیره‌له خیزه‌ره). [ف] شکست خوردن

خیسکان: خیزه‌لان، زیخه‌لان. [ف] شن‌زار خیسکن: په‌نگی خیز، گل‌یک که به‌شی زوری خیز بی. [ف] خاکی که بیشترش شن باشد

خیشمه خیشم: خیشه‌خیش، راکیش راکیش، (به نه‌یم راکیش‌شان به‌سه‌ر زه‌ویدا). [ف] کشیدن

برروی زمین خیشه‌سه‌ر: سه‌رقورس، رق ئه‌ستور و ده‌غل. [ف] خیره‌سر

خیلخانه: بارگه و بنه. (ئه‌ی خیلخانه‌یه بو‌ر کو‌ی ده‌بن). [ف] بار و بندیل

خیله‌سه‌ر: خیشه‌سه‌ر، سه‌رقورس. [ف] خیره‌سر

خیوان: گونجان، ریک و پر به پیست، شتیک که بیخه‌یته جییه‌ک یان نیو شتیکی تره‌وه به ته‌واوی جی‌گیر بی. ده‌لین به باشی خینوایتی، ئه‌گه‌ر جی‌گیریش نه‌بی ده‌لین نایخیویتی. [ف] در هم جا گرفتن

خیناندن: لیدان، داهیتانه‌وه‌ی زه‌بر. (زله‌یه‌کی خینونده لا روومه‌تی). [ف] زدن.

داباش: (+) ئامۇژگارى، مۇجيارى. [ف] نصيحت	داديار: دادوهر، قازى. [ف] دادستان
دابەستىن: (+) شەپە قسە، شەپە چەقە. (لەگەلم دامەبەستە/ دەمت دەللى مەقەستە). [ف] جدال لفظى	دار ھەنە: ئەو دارەى تەونى لەسەر دەچنن، دارە تەون. [ف] چوب قالىيافى
داپچكوپان: ژاكان، بزركان، زەرد ھەلگەپان. [ف] پژمرده شدن	داربەلەك: داھۆل، داوھل. [ف] مترسك
داپۆكان: پړووكان، پړزين، پړتووكان. [ف] پوسيده	دارپيتار: پيتار، دارى به تەمەن و نيو ھەلۆل، پيرەدار. (خەمىن و بىكەس داخ لە دل بار بى/ قامەت خەم و نىيەى دارى پيتار بى). [ف] درخت كهن سال و پوسيده
داتووكان: ھەلترووشكان، ھەلتووتەكان، وشەيەكى ناحەزى فەرمان پىدانه بۆ دانىشتن. (وەرە لىرە داتووكى). [ف] بتمرگ	دارجوخين: دارى چەقندراو لە نيوەپراستى خەرمان كە گىرە بە دەوریدا دەخولیتەو و كارى گای بنە دەكا. [ف] چوبى كە در وسط خرمن به زمین مىكوبند
داچكە: بنىشت، چاچكە، چەقە. [ف] آدامس	دارچەلە: چەلەك، قىسپ، ئەو دارە ئەستوورەى چىغى پىو دەبەستىن. [ف] ميله‌ى چوبى
داخ پىپشتن: رق پىپشتن، لىدانى كەسك كە زۆرت رق لىنى ھەستابى. (خو رىقى پى كرىبووم، وەللا داخى دلى خو پىپشت). [ف] كتك	داركلۆرە: داركونكەرە. [ف] داركوب
زەن كسى كە داغ توى دل رىختە	دارگولە: تىرەگى چادر، ئەستونەكى خىووت، گەورەترىن ئەستونەكى رەشمال. [ف] تىرگ چادر
داخدار: ☞ داغدار	دارمىشە: جۆرىكە لە دار بەپوو. [ف] نوعى درخت بلوط
داخستىن: بەرگرتنى بىستان. (بىستانەكە داخستوو). [ف] بە بار نىشتن جالىز	
دادپەمردم: پارچەيەكى ژنانەى پىپى بوو	
دەيانكرده كراس. (يارم گورپووى لى گرتووم بى كراسى دادپەمردم). [ف] نوعى پارچەى زنانه	

دارنووک: قه‌لهم، پینووس، قه‌لهمی دار. [ف]مداد	داغدار
داروبار: (+) نیر و ئاموور، یهره‌ق و نیله. [ف]	داغدار: داخدار، دل‌به‌سو، دل‌بریندار. [ف]اندوه‌گین
خیش	داغه: ناوی هه‌لپه‌رکییه‌کی کوردییه. [ف] نام یک
داره‌بو‌ق: داریکی دپ‌کاوویه وه‌ک شو‌پ‌ده‌توو	رقص کردی.
وايه. [ف] نام درختی خاردار	دال دال کردن: له‌ت له‌ت کردن، به‌ش به‌ش
داره‌ت: بوار و مه‌سه‌له، بارودوخ. (ختری له‌و	کردن، دالبه‌خش کردن. [ف] تکه تکه کردن
داره‌ته نه‌دا. [ف] مورد	دالبه‌خش: دابه‌ش، به‌سه‌ردا به‌خشینه‌وه. [ف]
داره‌ته‌رم: دارمه‌یت، تابووت. [ف] تابوت	تقسیم کردن
داره‌ته‌قیته: دارکونه‌ره، دار کلوره. [ف] دارکوب	دالغه: زهین، بیرگه، فکر. [ف] ذهن
داره‌لوسک: ده‌ست پیوه‌گرتن و هه‌ستان.	دالغان: شو‌پ‌ر بوونه‌وه. [ف] آویزان شدن
(مناله‌که تازه‌خه‌ریکه پی ده‌گری و به‌دار و	دالکه‌پیران: که‌نگری لاسق باریک و تال.
دیواره‌وه داره‌لوسک ده‌بی. [ف] دست به‌چیزی	(دالکه‌پیران/ بۆ ده‌زگیران) [ف] کنگر تلخ با ساقه‌ی
گرفتن و برخاستن	باریک
داره‌نه: که‌وانی په‌ره‌که‌ر، که‌وانی هه‌لاجی. [ف]	دالگۆشت: کز، لاوان، بنیس. [ف] لاغر
کمان حاجی	داله‌پووچکه: خو پیوه‌هه‌لواسین، پیا
داژهن: خه‌سوو، دایکی ژن. [ف] مادرزن	هه‌ل‌پووچکان. [ف] خود را به‌چیزی آویزان کردن
داساکین: داسه‌کنین، هه‌دا دان، ئوقره‌گرتن،	دالیا: گولئیکی خو‌مالی کراوه‌له‌باخچه‌ی
داسره‌کان. [ف] آرام گرفتن	ماله‌کاندا دایده‌چیتن. (ناوی کچانه. [ف]) نام گلی
داسره‌کان: داسه‌کنان، داسره‌فتن، داسره‌وین،	است (نام دخترانه.
داساکین. [ف] آرام گرفتن	دامردوو: (دامرکاو، داسه‌کناو؛) کوژاوه،
داشقه: (هیلینگه، گاری، عاره‌بانیه‌ک که	خاموش کراو. [ف]) آرام گرفته؛ (خاموش
یه‌کسم رایده‌کیشتی؛) عاره‌بانیه‌ی ده‌ستی، ئه‌و	دامرکاو: دامردوو
عاره‌بانیه‌ی که‌لوپه‌لی پی‌ده‌گویننه‌وه و به‌ده‌ست	دامژین: هه‌ناسه‌ده‌ردانه‌وه، پشو و له‌سینه‌دا کو
پالی پیوه‌ده‌نین. [ف]) گاری که‌با اسب کشیده	کردنه‌وه و ده‌ردانه‌وه. [ف] پس دادن نفس
می‌شود؛) گاری دستی	دامسقه: دامووسک، دامووس، مووی بادرای
داخ له‌دل: (رق له‌زگ، دل به‌داخ، زووری لی	کلکی یه‌کسم. [ف] موی دم‌الاغ و اسب
داخ له‌دله‌بیگری هه‌ر ده‌یکوژی.؛) خه‌مبار،	دامووسک: (+) به‌نیکی پلاستیکی باریکه‌چهند لو
داغدار، دل‌به‌سو، دل‌بریندار. [ف]) کینه‌توز؛)	بایده‌ده‌ن ده‌بیته‌شریت و که‌ندر. [ف] نخ رشته‌ی

به هم تابیده	رهشکه وایه. [ف] نام گیاهی
دانش: گهنمیک که دهیبهن بۆ لی کردن له	دانه که وه: دانه خوره، چه شه خواردوو،
ناشی [ف] گندمی که برای آرد به آسیاب می برند	دهمه چیشته. [ف] چشته خوار
داناو: (+) یه که م ئاو که له مهشکه ی ده که ن. [ف]	دانی خیر پیدا نه هیئان: به چاکه باس نه کردن،
اولین آب که در مشک می ریزند	به خراپه نیو بردن. [ف] خوب تعریف نکردن
دانپه: ئاژه لیک که پوژیک نهیدوشی یا	دانیفلان: خپ بوون، بی دهنگ و جووله،
بیچووه که ی نه میژی و وشک بکات پیی ده لین	کروکپ، مات بوون. [ف] مبهوت شدن
دانپه بووه. [ف] خشکیدن شیر گوسفند یا گاو	داواکار: خوازیینی. (کچه که مان داواکاری
داندوقه: که ره کیوی، خه رگولیک، که ره کیفی. [ف]	هاتووه. [ف] خواستگاری
گورخر	داوال: (داوهل، داهول:) چله گهنمی به جیماو
دانگوئی: به تیکرای، به گشتی، نان خواردنی	له پاش دروینه وان. [ف] (مترسک:) شاخه گندم
چهن که س پیکه وه. [ف] غذا خوردن چند کس با	درو نشده در عقب دروگر
هم	داوداوه کۆسته: شوان هه لئه تینه، شوان
دانه له ق له ق: توله که، کولیره ی حاجی له ق له ق،	خه له تینه. [ف] بوتیمار، پرنده ای است
نانه حاجیله. [ف] گیاه پنیرک	داوک: بۆسه، که مین، ره به ت. [ف] کمین
دانه بیژه: کاتی نیوه پو که شوان مه پ دینیتیه وه	داوک: ده زوو، به نی بادر او. (ئای له بیوه ژن
بۆ دوشین. (مهشکه بژی چ خیره/ مه پ گه ییه	دهلی بی داوکم/ کیریکم دهوی بگاته ناوکم
دانه بیژه/ کابان دهلی که نیره «فولکلور». [ف]	«فولکلور». [ف] نخ
آوردن گله از صحرا هنگام ظهر برای دوشیدن	داوکه: داوکه، شوینی داوانانه وه. [ف] دامگه
دانه پال: (+) گونا ه پیوه به ستن. (بیچاره بی تاوان	داوه ته نه: جۆلاته نه، جالجالو وکه. [ف] عنکبوت
بوو، توم تیان دایه پالی. [ف] تهمت زدن به کسی	داوهل: (+) داهول
دانه پروته: دانه پوکه، دانووله ی نوک و گهنم	داوین: (+) دامین، بناری کیو، پیده شت. [ف]
دروست کردن بۆ دهرهاتنی ددانی منداال.	دامنه ی کوه
(کورپه که ت خه ریکه ددانی بی دانه پروته ی بۆ	داوین شل: بریتی له ژنیک که زوو خوی به
بکه. [ف] گندم و نخود آب پز	دهسته وه ددها و دهرپیکه ی داده که نی، خوش
دانه رهشکه: گیایه که گه لاکه ی وه ک گوی	داکه نه. [ف] کنایه از زنی که زود برای هم خوابگی
به رخوله وایه بستیک له زهوی بهرز ده بیته وه	تسلیم می شود
و گولی چیره یی دهر دهکا و دانه که ی وه کوو	داهاتوو: (+) ناینده. [ف] آینه

داهۆ: دهۆ، فیل، گزی. [ف] حیل، نیرنگ
 داهۆل: (+) لقه گهنمی به جی ماو و به پیوه و
 دروینه نه کراو. [ف] گندم جا مانده از دروگر.
 داههژ: ته فگه، جووله. [ف] تکان
 داهینه ریتی: توانایی داهینان. [ف] خلاقیت
 دایک برا: برایه که دایکیان یه که و باوکیان
 جیایه. [ف] برادرانی که مادرشان مشترک است
 دایه مه مده به گورگی: ناوی یارییه کی مندالانه یه.
 [ف] اسم یک بازی بچه گانه
 دایه گه وره: نه نک، دایکی دایک و دایکی باب. [ف]
 مادر بزرگ
 دایه نگه: شوینی په روه رده کردنی مندالان،
 دایه نخانه. [ف] مهدکودک
 ددان به جه رگدا گرتن: سه بر کردن، پشو و
 دریتژی، دان به خودا گرتن. [ف] کنایه از تحمل و
 صبوری زیاد
 ددان به جه رگدا نان: ددان به جه رگدا گرتن. [ف]
 کنایه از تحمل زیاد
 ددان شاش: که سیک که ددانی که لینی هیه و
 لیک دوورن. [ف] کسی که دندانهایش از هم
 فاصله دارند
 ددان گپ ساندن: ددانه چیره، چپرکردنه وهی
 ددان له بهر رق و قینی زور. [ف] دندان کروچه
 ددانه: (+) ئامرازیکی مه کینه ی به رگدرووه
 پارچه که راده دا. [ف] کار پیش بر
 دانی خیر پیدانه هیتان: ددانی ههق
 پیدانه هیتان.
 ددانی ههق پیدانه هیتان: دانی خیر پیدانه هیتان،

به چاکه باس نه کردن. (هیچ کهس ددانی ههقی
 پیدانه هیتان.) [ف] به خوبی از کسی تعریف نکردن
 دپیدان: خو به نیو ئاپوره ی خه لکدا کردن و
 ری باز کردن. (دپی به خه لکه که دا و هاته
 ژورری.) [ف] توی انبوه مردم راه باز کردن
 درکان: لارو، دژاو، زهوینی نابار و لیتژ که
 ئاوی پیوه گیر نابی. [ف] زمین ناهموار
 درکه لان: درکه جاپ، مه زرای دپوواوی. [ف] زمین
 پوشیده از خار
 درگاوان: دهرکه وان. [ف] دربان
 درگاوبان: دهرک و بان، دهوروبه ری مال. [ف]
 اطراف خانه
 درگه نه: که لله رهق، رقه ئه ستور، خیشه سه ر. [ف]
 لجاز
 درمان: به رانی پینج ساله. [ف] کوچ پنج ساله
 درمناسی: په تاناسی [ف] آفت شناسی
 دروشم: (+) شوعار، شیعی ری دژایه تی
 و به رخودان. [ف] شعار
 دروکامین: به درۆ، درۆیین، درۆیینه، به ده ل. [ف]
 دروغین.
 دپوو مامیلکه: گیا دپوو، وه ستا مسته فا،
 نه رمه به دۆ، گیایه که بۆ دۆکولیو ده بی دپووی
 هیه. [ف] نوعی سبزی برای آش دوغ
 دپووله: ☞ نه رمه به دۆ
 دپووه پوورایشی: درکیکی شینه په پووله پایزه
 دهرده کا. [ف] نام خاری است
 دپووه زهرکه: دپووه زهرده، دپووه کاخلی
 دپووه کاخلی: دپوویه کی زهرده گوله که ی

- وهک کاڅلی وایه. [ف] نوعی خار
- دېر ووه کهله ووه: چوک شکینه، سهپان ترینه، ناوی
- دېر ووه کهله به راوان شین دهیې دړکه کهی زور
- سهخت و تیژه. [ف] نوعی خار
- دروینه: دروکامین. [ف] دروغین
- دړه با: دړه شه با، بای تووش. [ف] طوفان
- دړیژنه: دړچنه، کولاوکه، کلاوړوژنه، کولانچکه،
- کولانجه. [ف] روزنه بام
- دز کوشکه: (+) دزی خو مالی، خاوهن مالی
- شهریکه دز. [ف] عضو خانواده و شریک دزد.
- دزاودز کهوتن: پیک گهیشتنی دوو دز له
- شونینک و له یه کتر ترسان و هلاتن. (هر تو
- قه ولت دا من شه و نه خه وتم/ هاتمه درگا کهت
- دزاودز که وتم «فولکلور».) [ف] به هم رسیدن دو
- دزد در یک محل و از یکدیگر ترسیدن و فرار
- کردن
- دزه باوانی: داییکه له هیندئ شوینی کورده واری
- کاتیک بووک باوه خوین ده کړیته ووه شتیک له
- مالی باوکی ددزی. [ف] رسمی که دختر بعد از
- عروسی به خانه ی پدر برمی گردد و چیزی
- می دزد
- دژ کردن: (+) قرتانندی مووی کلکی جوانووه
- نہسپ بؤ نه ووی پر و جوان بی. [ف] بریدن دم
- کره اسب برای اینکه پر پشت شود
- دژ کرده ووه: هه لو یست گرتن له به ران بهر
- کاریکدا. [ف] مخالفت
- دژاو: که سیک یان هیوانیک که زور کهم ئاو
- ده خواته ووه، دوو دل له ئاو خوار دنه ووه. (لار او
- زهویی لیژ و نابار که ئاوی تی ئاژین ناکړی. [ف]
- (زمین ناهموار) (مرد در آب خوردن)
- دژدانه ووه: دړنگدانه ووه به شتی ووهی سه لبی،
- دړنگدانه ووهی نیگه تیف. [ف] تاثیر منفی
- دژکار: نه یار، دژمن، دژ. [ف] مخالف
- دژواز: پیچه وانه ی رازی، ناکوک، دژایه تی. [ف]
- تضاد
- دژوین: (+) جنیو، دژمان، دژمین، جوین. [ف]
- فحش، دشنام
- دفتان: خیر کردن بؤ مردوو، هه قی کفن دروو و
- گور هه لکه ن. [ف] پول گور و کفن و دفن
- دگلدگانه: وشه یه ک بؤ هاندانی که له شیر دهیلین
- له کاتی شه ردا. (دگلدگانه، دگلدگانه/ که له شیر
- سور شه رده مه یانه.) [ف] کلمه ای که برای تحریک
- خروس هنگام جنگ می گویند
- دل ئاو خوار دنه ووه: دل هه سانه ووه. [ف] خاطر جمع
- شدن
- دل به سیله ووه دان: دل به کوچکه ووه دان. [ف] داغ
- روی دل گذاشتن
- دل به کوچکه ووه دان: داغ له سهر دل دانان، دل
- سووتانندن. [ف] داغ به دل گذاشتن
- دل به گهرداو: دل به خه م، دل نیگه ران، (ئی
- له خو م غه ریب و دل به گهرداو/ من ده لیم
- سووک برؤ سووک شه قلاوان باو/ دس بده ووه
- گوزله به بیانووی سهر ئاو/ مه مکولانت به من
- بمینیته ووه به باغی میرانی بابیزه گی/ که به ران بهر
- و پیشاوینشه له گه ل کاو له شه قلاو/ «هیران».)
- [ف] اندوهگین، نگران

دل پندان: (+) گوی پندان، (دل ناداته هیج کاریک بویه فیر نابی) [ف] توجه کردن	دل فهریج: جیگای با سه فا و دلکهره وه (دهشتیکی خوش و دلفهریحه) [ف] دلگشا
دل تیک هالان: دل تیکه ل هاتن [ف] دل به هم خوردن	دل قایم: به ئیمان، به وره، به تاقهت [ف] باراده
دل خاو بوونه وه: دل بوورانه وه، بریتی له برسییه تی زور [ف] کنایه از گرسنگی زیاد	دل کوچه ر: بی دین، بی باوه ر [ف] بی دین
دل سوار: دله دوا، نیگه ران نگران [ف] دلواپس	دل گهر: کهر دل، که سی که خه می هیچی نییه [ف] خردل
دل سوار بوون: خه مباری، دله دوا بوون. (له و کاته وه ریشته وه دلم سواره) [ف] دلواپسی	دل میج: بازنه ی شووشه [ف] انگوی شیشه ای
دل له بووره وه چوون: دل له خو بوونه وه، له سه رخو چوون له بهر برسییه تی، بوورانه وه [ف] از حال رفتن بر اثر گرسنگی	دل و پرت زدن [ف] پرت زدن
دل له ژیللا هاتن: هیلنج دان، رشانه وه، دل له خیله وه هاتن [ف] دل به هم خوردن	دل خورپه: دله و پرتزه [ف] نگرانی
دل له خو بوونه وه: بوورانه وه، له هوش خو چوون [ف] غش کردن	دله شیر: گیایه که دوو گه لای پان دهر دهکا و له بهینی گه لاکانیدا دوو دهنک توو دروست دهبی
دل او دل بوون: دوو دل بوون، خاترجه م نه بوون. [ف] تردید داشتن	به یه که وه دهنووسین [ف] نام گیاهی است
دل او دل کردن: بیره بیره، دوو دلی، دل له دل دان. [ف] تردید	دله و پرتزه: دله خورپه، دله خورپی، دله له رزه [ف] نگرانی
دل به سو: دلسووتاو، خه مبار، جه رگ سووتاو. [ف] دلسوخته	دله یسو: پیکه وه روان، پیکه وه روانی سهگ و تاژی له کاتی جووت بوندا [ف] بهم چسپیدن
دل حه سانه وه: خاترجه م بوون، دل ئاو خوار دنه وه، ئه رخه یان بوون، دلنیا بوون [ف] خاطر جمع شدن	بیستاندا دهروئ و بیستانه که وشک دهکا [ف] نام نوعی انگل گیاهی در جالیز می روید
دل دوز: کار له دل کهر، دل ئازار دهر [ف] آزارنده دل	دلینی: دلاری، ئه شقینی، حه ز لی کردوویی [ف] عشق بازی
دل سان: به خشنده، دهه نده [ف] بخشنده.	دمازا: پاشه به ره، دوایین مندالی بنه ماله [ف] آخرین فرزند خانواده
	دماوهر: دم پاراو، زمان پاراو، قسه زان [ف] سخندان
	دمبهل: دمه ل، کوان، قونیر [ف] دمل چرکی

دم پاراو: دماوهر. [ف] سخندان	كهوتن. [ف] دنبال كار بى سرانجام رفتن
دم قورس: دهم قورس. [ف] رازدار	دواى كلاوى لار كهوتن: بریتى له قوون به
دمله قووت: له خواردن دابړان. [ف] از خوردن	گيچهل و دواى فيل و تهلهكه و كيشه كهوتن،
افتادن	وه دواى كارى نابه جي كهوتن. [ف] دنبال كار
دمه چيشته: دهمه چيشته، دانه خوړه. [ف]	بى سرانجام رفتن
چشته خوار	دوپړاو: ئاژه لیک كه شیره كهى وشك دهكا
دمه داچه قه: دهمه داچه قى، ئاويلكه دان، بریتى له	(مانگا مرد و دى برا) [ف] مردن گاو شیر ده.
كاتى سهرمه مرگ. (كهوتوته دمه داچه قى له	دوپرده: جوریک نه خوشی پاتاله. [ف] يك مرض
گيانه لارايه) [ف] كناية از هنگام مرگ	احشام
دمهك دپاو: ناو زړاو به خراپه و دهنگ دانه وه.	دوپ: (+) میترگ، له وه پرگه. [ف] چراگاه
ته پل دپاو	دوتله میران: دهر ویشه ماره، کرمه توکنه،
دند: دهنده، ئه و داره و ئامووره كه گاسنى پيدا	ته ته له میران. [ف] نوعی کرم گياه خوار کرکدار
دهگرى. [ف] وسیله ای درخیش	دوچن: تووره كه دى، کیسه دى، تووره كه یه كه
دندووک سوور: جوریک بالداره لاق و	دوى تى دهكهن و دهپا لئون. [ف] پالونه
دهندووکى سوور و دریزه له گوى چومان	دوخه سته: دپووله، گيا دوكوليويكه. [ف] نوعی
دهژى و ماسى دهگرى. [ف] صدف خوار	سبزی برای آش دوغ
دنگلاډ: دنگله ډ. [ف] تاب	دوراج: كهو، ژهره ژ، دورگ، كوهك. [ف] كبك
دنگله ډ: هه لورک، جولانې، ديالانې، هیزوک،	دوراجى: (كهوباز:) قهره چى، دؤم.
هيله كان. [ف] تاب	(مه سخهره دى دؤم و دوراجى ئه و سر و ئه و
دنیا به كوله وه گرتن: بریتى له دل به دنيا	خواره خوم «ئاوات».) [ف] كبك باز:) كولى
خوش كردن و ته ماحى زور. [ف] كناية از دوست	دوربه: قوژبن، په نا، په سيو. [ف] پستو
داشتن دنيا و آرز و طمع زياد	دورج: مجرى، صندوقى چكوله كه شتى
دنيا قوونه كهو كردن: بریتى له تاقىكارى و	بايى دارى تيا هه لده گرن. [ف] صندوقچه
ئهموونى زور. [ف] كناية از جمع كردن تجربه	دورچ: قهفه ز، ركه، تووله. [ف] قفس
دو هه لئانه وه: كولاندنى دى بى كه شك. [ف]	دورگ: كهو، ژهره ژ، دوراج. [ف] كبك
جوشاندن دوغ برای كشك	دورپوا: بهر ديكى قيمه تيبه رهنگه كهى قاوه بيهكى
دوامه تى: كوتايى، ئاكام. [ف] عاقبت	توخه. [ف] سنگى قيمتى به رنگ قهوه اى
دواى كلاوى با برديو كهوتن: دواى كلاوى لار	دۆزهر: كه سيك كه شتيك ده دوزيته وه. [ف]

کاشف

دوژ: دوزخ، جهندهم، دژه- [ف] جهنم.

دوسول: تورخ، دوسویر، توراغ. [ف] دوغ آب گرفته شده

دوسویر: ☞ دوسول

دوش دابردن: مووش کردن، دوش دامان، مان کردن پیش خوار دنده وه [ف] مات و پکر ماندن دوش دابردوو: مووش کردوو، دوش داماو، پیش کردوو. [ف] مات و پکر شده

دوشمین: دوژمان، جوین، جنیو، دژوین، دژمین. [ف] دشنام

دوقلیشه: گیاهه که وهک ئاله کۆک وایه بز ن له چیا تووشی بی به سمی دهیداته وه بنه که ی دهردهینتی و دهیخوا. [ف] نام گیاهی است دۆک: ئه و خلتی وهک که فه لۆوکه وایه له که ره ی تاواوه دهگیرئ. [ف] تفاله ی کره

دۆلاب: (+) خشلیکی به رۆکی ئافره تانه. (بوگمه و دۆلابی زیرین له سه ر دوو سنوی کاله). [ف] نوعی زیور زنانه

دۆلاو: (+) ئه و ئاخوړه ی له دار یان له تنه که دروستی ده که ن بۆ ئاو خوار دنده وه ی مالات. [ف] آخور آب

دۆلدر: پر، لیواولیو، لیپاولیپ. (ئه ستیره که دۆلدر بووه که لاه دهکا). [ف] لبریز

دۆلکیش کردن: بریتی له به زین و به سه رشوړی گه رانه وه. (دۆلکیشیان کرد و حیزانه رۆیشتن). [ف] کنایه از شکست خوردن و دور شدن

دۆلوویژ: هه لواسراو، ئاو یزان. [ف] آویزان

دۆله دۆله: وشه یه که بۆ راداشتنی منال دایک دهیلئ بۆ ئه وه ی میز و گووه که ی بکا. [ف] کلمه ای که مادر هنگام گرفتن بچه برای دفع ادرار و مدفوع می گوید

دۆله مه: ده له مه، ده له می، په نیری هیشتا نه گوشر او. [ف] لخته، دلمه دۆمبه ران: دۆمبه لان، دمه لان، گیاهه که بنه که ی وهک سی بنه عرزیه وایه ده خورئ. [ف] نام گیاهی است

دومه رکۆل: دهماره کۆل، دوو پیشک. [ف] عقرب

دۆنقه: جگی ره شه ولاغ. [ف] شتالنگ گاو دوو ئاژۆ: پاشه ننگ، که سیک که له دواوه ی کاروان ده پروا. [ف] کسی که در عقب کاروان می رود.

دوو ئاو بوون: مالاتیک که کاتیک دهم به ئاوه وه ده نیت ناهیلن تیر بخواته وه و له ئاوی ده که ن، جاری دووه هم که ده یهیننه وه سه ر ئاو، ناتوانی به جوانی ئاوه که ی بخواته وه. (لئی گه ری با تیر بخواته وه دوو ئاو ده بی). [ف] حیوانی که بار اول نمی گذارند سیراب شود و برای بار دوم دیگر نمی تواند به خوبی آب بخورد.

دوو چاوه کی: رقه به رایه تی، رقه به ری، ئینکه به رایه تی. [ف] چشم هم چشمی

دوو قامکه: جوړئ میشتینه به هه لماتی گه و ره ده کرئ و به دوو قامک ده یه اون. [ف] تیه بازی با نوعی تیه ی بزرگ

دوو قسوز و دوو قنگ: ☞ دوو قوز و دوو

دوور زهين: شتيك كه جتي باوهړ نيه و له زهين دووره. [ف] باور نكردني	قوون
دووك: (+) سپيبي ټارهقه كه له جلوه‌رگ ديته دهري، دوكه. [ف] سپيدك عرق بر روي لباس.	دوو قوز و دوو قوون: بريتي له مروی دووړو و دووزمان. [ف] كنایه از آدم دورو و متملق
دووكان: (+) كه‌رته زهويي ريك و چوارگوشه‌ی سه‌وزی و پيواز و ... (سه‌وزی‌خانه‌كه‌م دوازه دوكانه چواريانم كړدووه به تهره‌تيزه). [ف] زمين سبزي‌كاري	دووات: داووت، زه‌ماوهند، شايي. [ف] عروسی دوواتوونه: پوځلانه، كادق، دياربي شايي. [ف] كادوي عروسی
دووكه‌ريسه: گوره‌ويلكه، گوريه‌چنه، بالداريكي چكوله‌يه له بولبول چكوله‌تره هيلانه‌ی وهك گوره‌وي ساز دهكا و به لقه دارانه‌وه شوړي دهكاته‌وه. [ف] پرنده‌ی چرخ‌ريسك.	دووبنه‌كي: كه‌سيك كه مالي هم له شاره و هم له ديه. كه‌سيك كه له دوو شوين مال و مه‌زلي هيه. [ف] كسي كه در دو مكان خانه و كاشانه دارد
دووكه‌ل ټاوسه: جوړيك قالونچه‌ی وردی بالداره له دهوري دووكه‌ل و ټاور كو دهبنه‌وه. [ف] نوعی سوسك بالدار كه به دود آتش نزديك می‌شود	دووبه‌دهر: ديوادهر، كوناوديو. [ف] ديوار سوراخ شده
دووكه‌ل ژو كردن: قانگ دان، دووكه‌ل كردنه نيو كونه ريويه‌وه بوئه‌وه‌ی بيته دهري. [ف] پر از دود كردن جایی	دووپشكه: دووپشك، دهماركول، دماره‌كول. [ف] عقرب
دووكه‌لدان: (+) ټيكسوزی ماشين و ته‌راكتور و ... [ف] اكسوز	دووچك: (كلک، دؤڅ؛) جووچك، جووجه‌له. [ف] (دم؛) جوجه
دووك قه‌له‌شینه: گياه‌كي شيني مه‌يله‌وسپيه وهكوو وينجه وایه و خورسكه مالات به‌تاييه‌ت مه‌ر چاكي دهخوا و پيی قه‌له‌و دهبي. [ف] نام گیاهی است	دووحاچه: دووپه‌ل، دووهاچه، دووفليقانه. (سر مه‌خمه‌ري بن دووحاچه/ په‌له‌پيتكه‌ی هيه وهك ده‌مانچه «قوز» مه‌ته‌ل). [ف] دوشاخه‌ی نزديك به‌هم
دوولينگه: شاپوالي عه‌جه‌می، پانتول. [ف] شلوار	دووخور: چه‌قه‌ل، تيروو، توورگ. [ف] شغال
دووندا: عه‌ولاد، روله، ټوجاخ. [ف] فرزندان	دووده‌سرؤكه: دووده‌سماله، جوړي سه‌ما كردنه به دوو دهره. [ف] نوعی رقص
	دوورنه: چه‌لتووك، دهنكيكي بوره له‌نيو برنجدا ده‌بيندري. [ف] دانه‌ای شبیه شاهدانه كه در میان برنج دیده می‌شود

دوونیا: چالایی، زهویی ناته‌کوز، زهویی‌هک له
چالاییدا هه‌لکه‌وتبی. (ئهم زهویی دوونیا به تئوی
زور دهوی). [ف] زمین ناهموار
دووییینه: دوودانه‌یی، دووشتی پیکه‌وه نووساو،
[ف] دوگانه.
دووه: به‌رانی قور، به‌رانی گون داچوراو. [ف] کوچ
فتقی
دووهاچه: دووفلیقانه، دوولک، دووفلیقانه. [ف]
دوشاخه
دووه‌له‌قی: کلکه‌سووتی، ریایی کردن. [ف] تملق
دویژ: ژووری دانیشتن، وه‌تاغ، ژوور. [ف] اتاق
دویژ: دز، چه‌ته، جهرده. [ف] دزد
دویکیل: دووکه‌ل، کادی. [ف] دود
دویندان: دووندا. [ف] فرزند
دوینه: (+) دوینی، پوژری رابردوو. [ف] دیروز
دهئیغه: ده‌عبا، دیو، می‌رده‌زمه، دیو‌زمه،
پمووزن. [ف] هیولا
ده‌بار: (+) ئالف و کاوتفاقی وشک‌کراو بو
زستان. [ف] علف و کاه برای زمستان
ده‌بنه کردن: نیشانه کردن، شوین په‌یدا کردن.
(وهره با برۆین له و قه‌دی کتوه ده‌بنه‌م کردووه).
[ف] نشانه کردن
ده‌بنی: چه‌شنی، وه‌کوو، وینه‌ی. [ف] مانند، مثل
ده‌بوتخانه: ده‌بوتخانه. [ف] انبار مهمات
ده‌بوتخانه: ده‌بوتخانه، هه‌ماری چه‌ک و
ته‌قه‌مه‌نی. [ف] انبار مهمات
ده‌به: (+) گایه‌ک که یه‌خته کرابی. [ف] گاو اخته
شده

ده‌به‌ر: ده‌قەر، ده‌وهر، ناوچه، ناوه‌قه. [ف] منطقه
ده‌به‌گولوو: شتی که له دوو به‌رابه‌ره‌وه بووی
به‌چهند به‌رابه‌ر. [ف] چیزی که از دو برابر به
چند برابر رسیده باشد
ده‌بیه کردن: ده‌به کردن، گزه‌کردن، فیل کردن.
[ف] کلک زدن
ده‌بیه: ده‌به، فیل، ته‌له‌که، گزه. [ف] کلک
ده‌بیه‌کار: فیل‌باز، گزیکار. [ف] کلک‌باز
ده‌پیس: (چکووس، قرنیس، رژد؛) دز، خاین به
ئهمانه‌ت. [ف] (خسیس؛) خائن به امانت
ده‌حه: جار، که‌ره‌ت، چه‌ل، (دوو ده‌حه چووم
جواو‌بان نه‌دامه‌و). [ف] دفعه
ده‌خو نووسان: له‌خو نووسان، فشار بو خو
هیتان، قه‌وه‌ت له‌خو دان. [ف] به‌خود فشار آوردن
ده‌خووس گرتن: ده‌خووس نان، خووساندن. [ف]
خیساندن
ده‌خووس نان: ده‌خووس گرتن (مه‌شکه‌که‌مان
ده‌خووس ناوه نهرم بیت‌ه‌وه). [ف] خیساندن
ده‌خه‌ز: رق، قین. [ف] کینه
ده‌راندن: (+) درکاندن، ئاشکرا کردن. [ف] افشا
کردن
ده‌راو: (+) جووری پاو‌یژ، هه‌وای دهم (بی‌دوینه
بزانه ده‌راوی دهمی چونه). [ف] طرز ادای کلمات
ده‌رج هاتن: چاره هاتن. (ئه‌وانه ده‌رجیان دی،
ده‌ردی گه‌ورده‌تر هه‌یه). [ف] چاره شدن
دهرد تیدا نه‌بوون: بریتی له رق هه‌ستان و داخ
و هه‌سره‌تی زور. (له داخانا ده‌ردم تیدا نه‌بوو).
[ف] کنایه از حسرت زیاد

دەردەس: دەسگىر، دىل، گىراۋ. [ف] اسير	رھايى
دەرزى قۇ: دەرزىلە، قىرئىلە. [ف] سرخارە	دەردەزە پىندان: خۇ دىزىنەۋە لە كار. (نىو)
دەرك بوون: (+) دەر ھاتنى چلک و كىمى برين و دمەل. (برينەكەى دەركى بوو،) [ف] بىرۈن	ساعات كار دەكا و بە پەنايەكدا دەردەزەى (دەداتى) [ف] جىم شىدن ھىنگام كار
آمدن چرك دمل	دەردەقۇك: ھەقايت، خەبەرۈشك، خىرېۋشك، ئەوسانە. [ف] افسانە
دەركەزا: خانەزا، نۇكەرىك كە لە مالى ئاغاكەيدا لەدايك بووبى. [ف] خانەزاد	دەردەوشار: شاربەدەر، لە شار وەدەرنان بە زۆرى (بۇ دەردەوشارم دەكەن لە سەر ھىچ و خۇرايى؟) [ف] نفى بلد
دەرمالە: موۋچە، ھەقدەست. [ف] حقوق	دەردەويىر: درۋىز، چىلدرو، دەردەويىن، دەلەسەباز. [ف] دروغگو
دەرمەجىلە: چەپەر، دەرمەنجە، درگاي بە توول تەنراۋ. [ف] درب چپر	دەزوولە: (+) مۇخى نىو مۇغەرەى پىشتى مرقۇف. [ف] نخاع
دەرنارد: ئەو كالا و كووتالەى دەنئىردى بۇ دەردەۋەى ولات. [ف] صادرات	دەژىن: (ئىش، ئازار، ژان؛) يەشان، ژان كردن. [ف] درد؛ (درد كردن
دەروون كۆلى: پىشكىنى بىر و باۋەر و ناخ. [ف] تفتيش عقايد.	دەس قوچياگ: مست قوۋچاو، رەزىل، قرنىس. [ف] خسىس
دەرويشەمارە: كرمەتوۋكنە، جۆرى كرمى توۋكنە بەسەر يەكدا ئاپۈرە دەدەن و تۈپرىكى تەنك بەسەر خۇياندا دەكېشن. [ف] كرم كركدار	دەس لەۋەر: بەدەست لەۋەردان بە ھىوان (ئەۋ بەرخە ۋا دەستەمۇ بوو بە دەس لەۋەر
دەرە دزە پىندان: خۇ دىزىنەۋە، خوزەدان. [ف] جىم شىدن	دەرە: (+) چەقۇى گەۋرەى قەسابى، كىرد. [ف] چاقوى بزرگ قصاب
دەرەبوار: سەرەتاي بەھار. [ف] اول بهار	دەرەتەن: مەۋداى دەرباز بوون، دەرەفەتى پزگار بوون. (چاۋم لە لكى ھومئىدە بۆم دانايە/ ئەى خۇزگە كە داشدەھات بەرى ھەبۋايە/ زىندانە ژيانم دەردەتان نايىنم/ ئالۋز و گرىپوۋچكەيە ئەم ھەۋدايە «خەيام».) [ف] فرصت
	دەس پىچك: (+) بەھانە، پەلپ، بىيانوۋ، ۋېك. [ف] بهانه
	دەستازۆ: (+) فەرمانى ترومبىل و پاپوپ و... [ف]

سکان، فرمان. دهستانونگ: دهسکاونگ، ئاونگ به دهسکه که یه وه، [ف] هاون با دسته اش. دهستاویژ: (+) به لگه، دهلیل. [ف] مستمسک. دهست به دهم پانه گه یشتن: (که سی که کاسپی باشی نییه و به شی خهرجی خوی پهیدا ناکا؛) که سی که زورخوره و تیرخواردنی نییه. (کسی که دخلش کفاف خرجش را نمی کند؛) کنایه از آدم شکمو دهست به زهره د: که سیک که دهست بو ههر کاریک ببات خراپی دهکا. [ف] کسی که هر کاری بکند ضرر می زند دهست تیگهل هاتن: سه رلی شیوان، ههول بوون. [ف] هول شدن دهست چهور کردن: دهم شیرین کردن، به رتیل پیان، دهم چهور کردن، سمیل چهور کردن. (تا دهستی چهور نه که ی کاره که ت بو جیه جی ناکا.) [ف] رشوه دادن دهست خهرو: به ردهست بوون، خو به دهسته وه دان. [ف] تسلیم شدن دهست پاست: که سیک که له تیره ندازیدا به باشی نیشانه دهپیک، ئهنگیوه. (هینده دهستی راسته مورو دهپیک.) [ف] تیرانداز ماهر دهست پویشتن: دهسه لاتداری، دهست پوین (دهستم که پویشتنبا خودا ئاسایی/ گهردوونی ترم دهخته پروو سانایی «هه ژار».) [ف] قدرت دهست پویشتوو: به دهسه لات. [ف] مقتدر دهست پوین: دهست پویشتن. [ف] قدرت

دهست رهقاس بوون: راهاتنی دهست به کار. (دهستم رهقاس بووه.) [ف] مهارشدن دست درکار دهست سارد بوونه وه: ناهومید بوون له کار (که ئه و قسه م بیست، دهستم سارد بووه) [ف] سرد شدن در انجام کاری دهست شل بوونه وه: ناهومید بوون و سارد بوونه وه له کار، دهست بو کار نه چوون. (که ئه و قسه ی کرد دهستان شل بووه.) [ف] نومید شدن از کاری دهست فریای دهم نه که و تن: [ف] دهست به دهم پانه گه یشتن دهست گرویی: یارمه تی دان، یاریده دان، هاریکاری. [ف] امداد دهست له دل (نه) بوونه وه: پازی (نه) بوون، مل (نه) دان. (هینده سهخته دهستی له دلی نابیته وه.) [ف] کنایه از تردید زیاد دهست له دهست نان: (توقه کردن، دهست و مشتاخ؛) ماره برینی کچ له کوپ، (نه مرم دهستان دهنیمه دهستی یه ک.) [ف] دست دادن؛ (عقد کردن دختر برای پسر دهست له رهش و سپی نه دان: بریتی له کار نه کردن، بی کار دانیشتن (ههمیشه له مالی دانیشته و دهست له رهش و سپی نادا.) [ف] بیکار و تنبل دهست له گوزهدامان: بریتی له هیوا براو بوون. [ف] کنایه از نومید شدن دهست له ههمبانه بهر بوون: ناهومید بوون، هیوا براو بوون. [ف] ناامید شدن

دەست تێر: دەست تێر. [ف] ثروتمند	دەست لەدل بوونەوه: دل نەرم بوون، رازی
دەست حیز: دەست پیس، دز. [ف] دزد	بوون بۆئەوهی کاریک بکە. (دەستی لە دلی
دەستدا: ژێرچەپۆکە، ملکەچ، ژێردەستە، [ف]	نابێتەوه خێریک بکا. [ف] کنایه از راضی شدن.
زیردست	دەست لەپوو نان: داخوازی کردن، داواکاری
دەستدریژ: دەستدریژ، داگیرکەر. [ف] متجاوز	(من قەت دەست لەپووی پیاوی وا نانیم.) [ف]
دەستدریژی: دەستدریژی، زۆرداری کردن. [ف]	خواهش کردن
تجاوز	دەست لی داشتن: ناھومێد بوون، هیوا
دەستمژ: دەستبلاو، دەست شاش، هەلەخەرج،	پێنەمان. (تازە بە هیوای نیم دەستم لی
دەسباد. [ف] ولخرج	داشتووه.) [ف] از چیزی دل کندن
دەستوولپاز: دلوا، دلفراوان، بەخشندە، سەخی.	دەست لی ساندن: بەزاندن (بەجاری دەستی لی
[ف] سخاوتمند	ساندووه.) [ف] شکست دادن
دەستەچز: تی هەلچەقان، دپوو لە دەست	دەست لی راگرتن: مۆلەت پێدان، لەسەر
هەلچوون. [ف] خلیدن	راوەستان. [ف] مهلت دادن
دەستەخۆ: دەستبەجی، خێرا، لەپێوه. [ف] فوری	دەست لی وەرپێنان: باوەش پێداکردن، لە
دەستەسەر: دەسروکە، دەسماڵ دەست. [ف]	ئامیزگرتن (وەرە کۆلمەم لە کۆلمە ی تو خشینم/
دستمال کوچک	وەرە با دەست لە بالاگەت وەرینم «هێمن».) [ف]
دەستەک: (+) دەست نیشانکراو، دیاری کراو. [ف]	درآغوش گرفتن
نشانه شده	دەست لی هەلپێنان: بریتی لە پەلە کردن لە کار
دەستەکوکی: دەستەکوکی، پەل کوتان،	(ئەگەر دەستی لی هەلپێن بۆ ئێوارێ ته‌واو دەبی.)
بەکوێرەکوێرە بۆشتیک گەپان. [ف] کور مانند با	[ف] عجله در کار
دست جستجو کردن.	دەستبار: بار هەلگرتن بە دوو کەس کە
دەستەلێن: دەستەمۆ، دەسەلێن، کەوی. [ف] رام	دەستیان پیکەوه دەگرن و تاییەکە ی دەخەنە
دەستەملە: زۆرانی دەست، زۆرەزمی. [ف] پنجه	سەر و بەرز ی دەکەنەوه (شەنگەبیری یار و
انداختن و امتحان قدرت.	دەستباری کوری کۆچەر نەبی/چۆن دەگاتە جی
دەستەوا: (+) خوازه، ئیستعاره، ناوی خوازاو	هەوار و هۆبە، ئەو بارگەوبنە. «هێمن».) [ف]
لە شیعردا. [ف] استعاره	برداشتن بار بە وسیلە ی دو نفر
دەستەوام: دەستەوا، یاریدەدانی یەکتەر بە ئۆبە.	دەستبەند: (+) دەستەوانە، دەستبەندی زیر. [ف]
(مامە مامە دنیا دەستەوامە.) [ف] کمک کردن بە	دستبند طلا

ھەمدىگر	ۋ لاقى مندال لە لانكەدا. (لەنئىر كورد نەبى
دەستەوانە: (+) دەستبەند، لىزگە موورووى كە	دەسرازە نىيە/ ئەو بەند ۋ قوئلف قەرازە چىيە؟ [ف]
لە دەستى دەكەن. [ف] دەستبندى كە با مەرھەلەى	نواری پششى دەستباف بىراى بستن نوزاد در
رنگى بە دەست مى كند	گھوارە.
دەستەوبەجى: دەسبەجى، لە پئو. [ف] فورى	دەسره: (+) شاشك، مئزەر، پئچ (دەسره كەت لە
دەستەوخۆ: دەستەخۆ. [ف] فورى	سەرت پئچە با برۆين. [ف] دەستار
دەستەوداۋين: پارانەو، تكا ۋ رجا	دەس پەش: ڤ چنگ پەش
(دەستەوداۋينى مەلا ۋ شىخ بووم). [ف] خواھش ۋ	دەسگرو: (دەستەمۆ، كەوى؛) ياريدە، يارمەتى،
تمنا، دەست بە دامن شدن	دەستگرتن. [ف] رام؛) كەمك، يارى
دەسەۋستان: (+) دەسەۋسان، سست ۋ تەمبەل،	دەسگرو: دەسەنقەس، بەقەستى، ئانقەست. [ف]
بەساۋە ساۋ(ئەى مىللەتى مەزلووم ۋ فەقىر ۋ	عمدا
دەسەۋستان/ ئەى كوردى پەراكەندە لە گەرمين	دەسمىيەت: ياريدە، يارمەتى (مەمنوونم لەى
ۋ لە كوستان «مەلا مەرف كۆكەيى» [ف]	كارە دەسمىيەتم دان. [ف] كەمك
سست، ناچار، لاعلاج.	دەسنىا: دانان لەسەر كار، دامەزراندن، كەسىكى
دەستى تەپ لە دوو دان: بريتى لە فريو دان ۋ	كە بە تايبەتى لەسەر كاريكى دادەنن. (هيو)
بە ناھومئدى بەرئ كوردنى كەسىك. (دەستىكى	دەسنىاي خۆمە لەو ئيدارەيە. [ف] دەست نەشانە
تەرى لە دوو/ ۋ بەرئى كرد. [ف] كەنايە از فريب	دەسەبەر: (زامن؛) ناو، ئەستەملى، دەفرى
دان رد كردن كسى.	قور كيشان، تەشتى قور؛) عەرەبانەيەك كە
دەست تير: دەست پير، دەولەمەند، بئ نياز. [ف] دارا،	بە دەست لئى دەخوړن. [ف] ضامن؛) ظرف
ثروتمند	گل كشى؛) گارى دەستى
دەسچن: (بە دەست چنراۋ؛) ميوەى بە دەست	دەسەر: دەستار، دەساپ، بەردى دانەوئە
لە دار كراۋە. [ف] دەستباف؛) دەستچين	ھارپنەو. [ف] دەستاس
دەسچين: شيناۋەردى تۆم وەشاۋ، بەرانبەرى	دەسەك: (+) بيانو، بەھانە، پەلپ، ورك. [ف] بەھانە
خۆرست. [ف] كاشتە شەدە	دەسەلئىن: دەستەمۆ، دەس گورو. [ف] رام
دەس حيز: ڤ دەست حيز	دەسەنقەس: بە ئانقەست، لە قەستى، ھەلە لە
دەس دار: سەيدا، مامۇستا. [ف] معلم	رووى ئاگادارىيەو. [ف] عمدا
دەسرازە: ئەو پەتە پانەى بە بەنى رەنگاۋرەنگ	دەسیاۋ: دەستخوشانە، پاداشى كارى جوان. [ف]
وەك كەژوو دەپھۆننەو بۆ بەستەنەو دەست	انعام

دهلدله کانی: هه قلی مه قۆ. [ف] الاکلنگ	دهشپوول: پیشی شووشه ی ماشین، جه عبه ی
دهلله: (+) ئامرازی کون کردنی کراس و بهرگ	به رده می شو فیر. [ف] داشبرد
بۆ قرتینه. [ف] وسیله ای برای سوراخ کردن	دهغه ز: (وهره م، گریمانه ی سهر دل؛) رق،
پارچه برای قرته	قین. [ف] (ورم؛) کینه
دهلم: دۆلچه، دهولک، سه تللی جیر. [ف] دلو	دهغه زدار: وهره م هه لئناو؛ (رق له زگ. [ف])
دهلنگان: پله ندهر، بی ئابروو، بی نامووس،	ورم کرده: (کینه توز
پووسیا. [ف] بی آبرو	دهغه لکار: گزیکار. [ف] کسی که وجدان کاری
دهلۆ: ناوی هۆزیکێ کورده. [ف] نام یک ایل کرد	ندارد
دهله: (+) ته وه لا، لانه واز. [ف] پرنده ای که از	ده فیکه وه چوون: ☞ ده کوریکه وه چوون
لانه اش بیزار می شود	دهقن: لووت، که پۆ. [ف] بینی
دهله شپ: به تانه و ته شهروه به کچ دهلین.	دهفه: (+) کهرکیت، خه په، ئامرازی کوتانی پۆی
(قور به سهر به چوار دله شهروه چبکا.) [ف] کنایه	فه رش له ته وندا، هه په، هه پک. [ف] شانه ی
از دختر	پودکوبی در فرش بافی
دهله مه: (+) ولوله، هیلکه ی تیکول نه کردوو که	دهقن: قور و زیلاقه، باتلاق، زۆنگ. (له و دهقنه دا
زووتر له کاتی خوی مریشک دهیکا. [ف] تخم مرغ	که وشه کانم به جیما.) [ف] باتلاق
بدون پوسته که مرغ زودتر از وقت می گذارد	دهقودوغر: قسه ی راست و ته واو، راست و
دهله مین: که سیک که میزی بۆ پاناگیرئ و زوو	بی پرده قسه کردن. (پروودا وه که م بقودوغر بۆ
زوو دهیکا به خویدا، میز دل. [ف] کسی که بسیار	گتیرایه وه.) [ف] حرف رک و پوست کنده
بشاشد و خود را خیس کند	دهکوده هو: فیل و ته له که، فروفیل، گزه. [ف] کلک.
دهلین: سه رسام بوون، سه رسوو پمان،	دهکوریکه وه چوون: سه له مینه وه (که چاوی پیمان
واقو پمان. [ف] متعجب	که وت ده کوریکه وه چوو.) [ف] رم کردن
دهم به قوته وه گرتن: (هیچ نه خواردن، دهم له	دهگه له: که په نکي له به پرده دروست کراو. [ف]
هیچ نه دان؛) قسه نه کردن، پاره ستان له	پالاپوش درست شده از گلیم
قسه کردن یان نان خواردن (بیرت له کوئییه ئاوا	دهلا: هه لماتی گه وره، مه رمه پی زه لام،
دهمت به قوته وه گرتوووه.) [ف] لب به غذا	دوو قامکه. [ف] تیه ی بزرگ
نزدن؛) حرف نزدن	دهلان: ناوده لان، پله ی په یژه. [ف] پله ی نردبان
دهم به هاوار: که سیک که هیچی له دهمدا	دهلانه: پله ی نیردیوان، پله ی په یژه. [ف] پله ی
پاناوه ستی، دهم پانه وه ستاو. (هینده دهم به	نردبان

بێچارە بەجاری دەم لە پووشن «مەم و زین»
[ف] ناامید

دەم لە جەرگ نان: بریتی لە زۆربەیی و
مزاحیم بوونی زۆر، چەقەسروویی زۆر کە
دەبێتە هۆی ئازاری گوێگران. (دوو سەعاتە
دەمی ناوەتە جەرگم، هەر دەپیتسی و دەمی شل
نابێ.) [ف] کنایه از وراجی زیاد

دەم لە دەم نان: شەرە دەندووکی (کورە دەم
مەنێ دەمی ئەو هەرزەیه.) [ف] دهن به دهن شدن
دەم لەسەر پشت: ⑤ دەم لەسەر قنگ
دەم لەسەر قنگ: دەم لەسەر پشت، هەلبەڕین و
وهدوا کەوتن. (دەم لەسەر قنگ لەولاو هینای.)

[ف] دنبال کردن
دەم مردوولە: (مندالیک یان بەرخ و
کاژیلەیهکی کە ناتوانی و هیزی مژینی دایکی
نییه:) کەسێک کە زۆر شەرمیۆنە و نازانی
قسە بکا (بچەای کە نەمیواند پستان مادر را
بمکد:) کسێ کە نەمیواند حرف بزند

دەم هەپک: دەمەوەر، چەنەوەر، چەقەسرو، دەم
هەراش. [ف] وراج

دەم هینانە پێشی: بریتی لە خۆ تێ هەلقوتاندن
و قسە کردن. (تۆ چکارەیی ئەوئەندە دەم دینییه
پێشی؟) [ف] مداخله کردن

دەمار فروش: بە پۆز و هەوا، بادیهەوا، بەفیز.
[ف] متکبر

دەمباریک: جۆریک ئاموور دەستی نووک باریکە
[ف] دمباریک

دەمبەر: گۆترە، گۆترمە. (هەر دەمبەر بیلی بزانم

هاواره بۆئەو نابی هیچی لەلا بدرکینی.) [ف] کسی
کە راز نگه‌دار نیست

دەم پان کردنەو: بریتی لە پیکەنینی گەوجانە و
حیزانە. (داوەشیی مەگین هەر دەمت پان کەیه‌و.)
[ف] تبسم هیزانە

دەم تەشی: بریتی لە دەم باریکی زۆربلی، دەم
تیژ و چەنەوەر. [ف] دهن باریک وراج

دەم چەپلە: دەم شە، زۆربلی، زۆر ویژی قسە
پیس. [ف] وراج

دەم چەورکردن: دەم شیرینکردن، سمیل
چەورکردن، بریتی لە بەرتیل پێدان. [ف] کنايه از
رشوه دادن

دەم کردنەو: پێشکەش کردنی مەڕ یان بزن لە
لایەن خەزورەووە بۆ بووکەکەیی بۆئەوێ قسە
بکا. (مەریکم پێدا دەمی بکاتەووە دوو مەری
دەدەمی ببەستیتەووە.) [ف] هدیه‌ای از طرف
پدرشوهر برای عروس که شروع کند به حرف
زدن با پدرشوهرش.

دەم گاوس: بریتی لە دەم زل، (دەمی دەلیی
گاوسە/ لە عالەمی ئاوسە.) [ف] کنايه از آدم دهن
گنده

دەم گەنیگ: زار بۆگەن، دەم بۆگەن. [ف] کسی که
دهنش بو می‌دهد

دەم گیرفان: کەنارەیهکی پارچەیه کە بە قەراغی
زارکی گیرفانی پاتۆلیدا دەدروون. [ف] نواری که
دور دهنه‌ی جیب شلوار می‌دوزند

دەم لە پووش: ناھومیڤ، ناکام، بەئاوات
نەگەیشتوو. (لە ژیاڤی دەمئینەووە کە چووشن/

نه‌زه‌ری چه‌ندت هه‌یه. [ف] تخمین بدون اندازه‌گیری
 دهمبزیو: بریتی له که‌سیک که دهمی راناوه‌ستی و قسه ده‌کا، دهم‌چه‌پله. [ف] وراج، پرگو
 دهم‌بۆر: ناوی تیره‌یه‌که له هۆزی مامه‌ش. [ف] نام طایفه‌ای در ایل مامش
 دهم‌به‌ل: دمه‌ل، کوان، قونیر، دهمه‌ل. [ف] دمل
 دهم‌په‌لووله: قسه نه‌زان و گیزوولکه، که‌سیک که ددانی له دهمدا نییه و قسه‌ی بۆ نایه. [ف]
 کنایه از کسی که حرف زدن بلد نیست
 دهم‌حیز: که‌سیک که هه‌میشه قسه‌ی سووکی له‌سه‌ر دهمه و به‌دهم ئه‌م و ئه‌وه‌وه پیده‌که‌نی.
 [ف] کسی که همواره می‌خندد و حرف زشت می‌زند
 دهم‌ده‌مان کردن: دهم له‌نیو دهم نان بۆ ماچ کردن. (دهمه‌کت بینه دهم‌ده‌مانی که‌م/ دهم و ساحه‌ب دهم به‌قوربانی که‌م). [ف] دهن در دهن گذاشتن
 دهم‌پووت: بریتی له لاوی موو لی نه‌هاتوو، لووسکه، هه‌رزه. [ف] کنایه از جوان
 دهم‌په‌ش: که‌سێ که قسه‌ی باش ناکا و شوومی باش نییه. [ف] کسی که گفتارش شوم باشد
 دهم‌سارد: (+) تاجیه‌ک که که‌رویشکی بۆ هه‌لناگیری بیهینیته‌وه بۆلای راوچی. [ف] تازی که نمی‌تواند شکارش را بردارد
 دهم‌سپی: که‌سیک که قسه‌ی جوان ده‌کا و قازانجی خه‌لکی تیدایه. [ف] حرف آدم خیرخواه

دهم‌شر: (جنیوفرۆش؛) که‌سیک که قسه‌ی له دهمدا راناوه‌ستی. [ف] بد زبان؛ (دهن لق
 دهم‌قهره: دهمه قالی، شه‌ره دهن‌ووکه. [ف] جدال لفظی
 دهم‌قورس: راز هه‌لگر، که‌سیک که رازی که‌س ئاشکرا ناکا. [ف] رازدار
 دهم‌کوت بوون: بیده‌نگ بوون، مت بوون. [ف] ساکت شدن
 دهم‌کول: دهم قوله، دهم بچکۆلانه. (شه‌وه له‌و سه‌وزه‌زاره له‌و دهم ئاوه/ مه‌کۆی خه‌م لاچوووه
 دهم‌کول چماوه؟/ مه‌که‌و لاچۆ دهمانین بیانوون/ به‌یانه دهم بنی دهم، دهم نه‌ماوه «هه‌ژار»). [ف]
 کوچک دهان
 دهم‌کون: بریتی له که‌سیک که ددانی پیشه‌وه‌ی که‌وتبی. [ف] کنایه از کسی که دندان نیشش افتاده باشد
 دهم‌گۆ: واته‌وات، دهن‌گۆ. [ف] شایعه
 دهمه تیخه‌له: دهمی چه‌قۆی ده‌سک شکاو. [ف] چاقوی دسته شکسته
 دهمه دهمه: دهم به دهمه، کیشه و هه‌را، شه‌ره دهن‌ووکه، دهم له دهم نان. [ف] جدال لفظی
 دهمه‌چیشه‌شته: چه‌شه‌خواردوو، دانه‌خۆره. (دهمه‌چیشه‌شته بووه ده‌ست هه‌لناگری). [ف]
 چشته‌خوار
 دهمه‌داس: له‌تکی تیغی داس که په‌پیی. [ف] تیغ شکسته‌ی داس
 دهمه‌دۆ: ئازه‌لیک که رایگرن بۆ شیره‌که‌ی. (مانگایه‌کیان هه‌یه بۆ دهمه‌دۆ). [ف] نگهداری گاو

ماده برآي استفاده شخصي از شيرش
 دهمه ژهني: چيژکردن، چيشتن (دهمه ژهني
 چيشته كه بكه بزانه خوني چونه) [ف] چشيدن از
 غذا برآي امتحان نمك
 دهم هه لار: دهم هه راش، دهمه وه، چه نه وه،
 زور بل، چه سه سروق [ف] پرگو
 دهن دووك بيله: بالداريكي به قهه له كه له كه سه ري
 دهنووكي پانه له ته نكاوان ماسي و بووق
 دهگري [ف] نام مرغى ماهيخوار
 دهن دووك قازوويي: جوړى گويزي دريژوكه يه
 كالله كه ي باش ده رنايه [ف] نوعى گردو
 دهنده لووشك: قنگه لاشك، قانگه لاشك، دپووي
 وشكى كنگر [ف] خار كنگر
 دهنگ داگورپين: نيوان تيك چوون، بهين ناخوش
 بوون. (له سه ره هيچ و خورايي دهنگي لى
 داگورپيوم) [ف] قهر كردن
 دهنگ له تيرييه وه هاتن: [ف] دهنگ له جيى
 گهرمه وه هاتن
 دهنگ له جيى گهرمه وه هاتن: بريتي له قسه
 كردنى نه ترسانه و به كه سيك پشت گهرم
 بوون، بريتي له قسه كردن له پووي
 بي نياز ييه وه [ف] كنايه از كسي كه از روى
 بي نيازى حرف مي زند
 دهنپوه وه چوون: به سالا چوون، به ته مه ن،
 گه پاره [ف] سالخورده
 دهوام: (ماوه، مؤلّهت (خودا دهوامت نه دا) ؛)
 ئيش، كار، كاري ئيداري (ئهمرئ دهوامم هه يه
 ناتوانم بيم) [ف] (فرصت؛) كار ادارى

دهور: (+) پۆل، نهخش له فيلم و شانؤدا. [ف] نقش
 دهوردان: پاك كردنه وه و كوژاندنه وه ي سايي.
 (ئوهوش قه رزه كهت له دهفته ركه دا دهوري ده له
 بيرت نه چي) [ف] پاك كردن
 دهورگيتي: ئه كته ر، كه سيك كه له فيلم و شانؤدا
 ياري دهكا. [ف] بازيگر
 دهوريش باليك خوه ر: تاجيلوكه، تاژيلوكه،
 ئه سپي ئه حمه د راوكه ر، خوشتر خوا، بالووك.
 [ف] آخوندك
 دهوريش چوينه: [ف] دهوريش باليك خوه ر. [ف]
 آخوندك
 دهوسيه: په روه نده. [ف] پرونده
 دهولك: دهقلك، سه تلئ ئاو هه لگو يستن. سه تلئ
 جير بو ئاو هه لكيشان له بير. [ف] دلو
 دهوه دهوه: گه مه يه كه به دار و هه لووك
 دهكرئ، رتاندن. [ف] بازي الك دولك
 دهوهك: كه فى سه ر دو له مه شكه دا كه ده بيته
 كه ره. [ف] كف دوغ
 دي نه گه يي دووكه ل گه يي: بريتي له
 سه ره لدانى شتيكي ناوهخت و نابه جي. [ف] كنايه
 از آمدن چيزى نابه هنگام
 ديپوكري: ديپوكري. [ف] [ف] ديپوكري
 ديدار ئاخو بوون: به ئاوات نه گه يشتن و
 نه ديتنى نه خوش له كاتي مردندا (چه نده ي
 ويست كوره كه ي ببيني ئاخري نه هاته وه و ديدار
 ئاخو بوون) [ف] مردن و از ديدار عزيزان
 محروم شدن
 ديپراو هه لدان: دروست كردنى ديپراو به

که ردووکیش بۆ شووتی و خه یار و ته ماته و ...
 [ف] درست کردن جوی با گراز برای کاشتن
 هندوانه و خیار و گوجه فرنگی و ...

دیرو: گیاهه که وهک مۆسک وایه گۆلی زهرده.
 [ف] نام گلی است

دیروغه: دیرو پر کردن له ئاو و شکاندنی بۆ
 دیروهکانی دیکه، دیروخه. [ف] جوی مانندی که
 برای جالیز درست می کنند و از آب پر می کنند
 دیره: فیستان، کراسی ژنانهی کوردستانی
 ژوورووکه له پارچهی رهنگاوهرنگ دهیدروون.

[ف] پیراهن زنانه

دیرو دۆخ: [ف] دیرو دۆخ

دیرو دۆخ: [ف] دیروغه

دیروان: پاسهوان، کیشکچی. [ف] نگهبان

دیروانی: پاسهوانی، کیشکیتچی. [ف] نگهبانی

دیروپا: سی کوچکه، سی بهردهی کوچکاور،
 کوانوو. [ف] اجاق سنگی

دیزه به دهرخۆنه پی کردن: شارندنه وهی باسیک،
 پۆشینی راز و نهیتی. (ئهو قسهیه هه ر لیره دیزه
 به دهرخۆنه پی دهکەین). [ف] پوشیدن راز

دیزه له دوو شکاندن: بریتی له دهر کردن و
 ته ره کردنی ملۆزم به یه کجاری. [ف] کنایه از
 راندن مزاحم برای همیشه

دیزهل: دیزیل، گیاهه که له نینو بیستاندا شین
 دهی گۆلی سپی دهر دهکا و گه لای په نجه بییه.

[ف] اسم گیاهی است

دیزیل: دیزهل. [ف] گیاهی است

دیژله مه: دیشله مه، شیلامه، چای تال به قهندی

کلۆوه [ف] چای قندپهلو

دیسپا: [ف] دیروپا

دیو دیقانی: سهره تاتی، سهرکیشان به
 دزییه وه. [ف] دزدکی نگا کردن

دیگونه چاری: ناوی کچی که له حه قایه تی
 فولکلوردا زردایکی زوری ئازار دها و ناهیل
 خوازینی کهر چاویان پیی بکه وی له جیاتی
 زپرچه کهی، کچه کهی خوی پیشان
 خوازینی کهران دها. بویه کچه کهی خوی
 گونیک له چهنه ی دپته دهری و کیری که له نینو
 چاوانی و ناوی دهنین دیگونه چاری. [ف] نام
 دختری در افسانه ای به این نام.

دیلاف: ریژگی چۆم، شوینیک که ئاو به
 غورهم دهرژپته رووباره وه. [ف] جایی که آب به
 رودخانه می ریزد

دیلدیله: شات، داریکه ته گهریکی چکۆله ی پیوه
 ده لکین مندا کایه ی پی دهکا.

دیلولان: دهرزی لیفه دوورین، دهرزی ته به نه. [ف]
 سوزن لحاف دوزی

دیم: (+) پروو، رووخسار، ئه دگار. [ف] چهره

دیمو کری: ناوی هۆزیکی کورده. [ف] نام یک ایل
 کرد

دیوارین: یارییه کی مندا لانه یه به درزیله دهیکه ن.
 دوو کهس یه کی درزیله یه که به دهسته وه دهگرن
 و یه کهم کهس به دیواره کهیدا دها و
 دهکشیتته وه، کهسی دووه میش به دیواره کهیدا
 دها ئه گهر به ئه ندازه ی بستیک له درزیله ی
 یه کهم کهس نزیک بۆوه دهرزیله که هه لده گری

بۆ خۆی و بۆ دريژهي کايه که دهبي ئهوهی
 دۆراندوويه دهريزهيه کی دیکه بيتی. [ف] نام یک
 بازی کودکان
 دیتو تهرم: ئاوگه رم که ر. [ف] آبگرمکن
 دیتو لکه: گیتزه لووکه، گه رده لول، دیتو هلووکه،
 سایکلون، باگه پ، باهۆز. [ف] گردباد
 دیوناس: ناسیاو، شناس، ئاشنا، ناسراو. [ف] آشنا
 دیتو هرژهنگ: دیتو هرژهن، قورم و تۆزی به
 میچه وه نووساو. [ف] دود و غبار غلیظ
 دیتو شهله: ئه و ئه ستیره ی که له و شهش
 ئه ستیره که ی تری هه و براله گه وره تره. [ف]
 ستاره ی که از دیگر ستاره های هفت برادران
 بزرگتر است
 دیتو هلووکه: (+) گیتزه لووکه، گه ژگه پینک، باگه پ،
 سایکلون، گه رده لول، باهۆز، زه مه ن. [ف] گردباد

پاپینوک: جۆلانی، هیژۆک، هۆرک، هه‌لۆرتک، دنگلاف. [ف] تاب	مفسر
پاپسکووتن: تی‌هه‌لبوون، وه‌سه‌ر که‌وتن (رسته مه‌ره‌ز له‌ قولیدا/ راپسکووتن به‌ دۆلیدا «راوچی»). [ف] بالا رفتن از تپه	پاسان: (+) هه‌ستان، راپه‌رین (هه‌ژاران دژی زۆرداران پاسان). [ف] قیام
راپیچه‌ک دان: ره‌پیچه‌ک دان، رامالین. (شوانه مه‌ره‌کانی به‌ره‌و مالی راپیچه‌ک دا). [ف] با شتاب راندن و بردن	پاساو: راپه‌ریو، هه‌ستاو. [ف] قیام‌کرده راستاویژ: جوانه‌گایه‌ک که‌ له‌ گه‌ل گایه‌ک به‌ ئامووری بی‌گاسن جووتی پینده‌که‌ن بۆئه‌وه‌ی رابی و بۆ به‌هاری سالی داهاتوو فی‌ری جووت‌کردن بی. [ف] گاوی که‌ با خیشی بدون گاواهن برای شخم زدن آماده می‌کنند.
پاتۆل: گه‌رۆک، گه‌رال، گه‌ریده. [ف] سیاح راچفرین: راجه‌نین، داچله‌کین، راپه‌رین، راجفلین. [ف] یکه خوردن	پافزی: بی‌حه‌یا، بی‌ئابرو، کارخانچی. [ف] بی‌آبرو پافه: چاره‌نووس، که‌سیک که‌ ده‌بیته‌ هۆی ئاشنایه‌تی دوو بنه‌ماله‌ و زه‌ماوه‌ند کردنی کچ و کورپان. [ف] کسی که‌ موجب آشنایی دو خانواده می‌شود برای ازدواج پسر و دخترشان پاقه‌وان: راقه‌کار، راژه‌وان، ششی‌که‌ره‌وه، لیکۆله‌ر، شروقه‌که‌ر. [ف] مفسر، شرح دهنده پاقه‌نان: سه‌رنگوون، که‌له‌واژ بوونه‌وه، سه‌ره‌ونخوون. [ف] سرنگون
پادار: (+) ده‌که‌لی بنیتری هه‌وال و راگه‌یاندن و بینینی ته‌یاره و ... [ف] رادار پاداشتن: (+) گرتنی چرا بۆ که‌سیک له‌ تاریکی‌دا. (چراکه‌م بۆ رادیره‌ تا له‌ و قوولکانه‌ ده‌په‌رمه‌وه). [ف] گرفتن چراغ برای کسی در تاریکی پادبه: راتبه، خرکردنه‌وه‌ی نانی فه‌قی و سوخته. [ف] جمع کردن غذای طلبه پاژه‌وان: (خزمه‌تکار، نۆکه‌ری ئیومال؛) راقه‌وان، لیکۆله‌ر، شروقه‌کار. [ف] (مستخدم؛)	پانه‌بیتره: مه‌ره‌بیتره ☞ دانه‌بیتره پانه‌ر: خولقینه‌ر، به‌دییه‌ینه‌ر (ده‌ته‌ه‌وی چاوی له‌

تو بی رانه ری چاو و سهرت/ پاشی مردن پر
به دل بی دینه ری بهرگ و بهرت «راوچی». [ف]
خالق، آفریننده.

پاوپاوان: هه لات هه لات، هه لبر دابر. [ف] تعقیب و
گریز
پاوپاوپین: پاوپاوان.

پاوه هه ردی: جوړی پاوه کهوه له زستاندا
دهکری و نهو کهوانه ی گهرمیتن و کویتستان
ناکهن، زستانان راوچی پاپوان دهکهن. [ف] شکار
کبک در زمستان
پاوه بپا: پاوه کهوی کاتی گه وره بوونی
باره کهو، ناخری هاوین. [ف] شکار کبک در آخر
تابستان

پاوپین: تیلیکی درکدار و کون کونه له بن میچی
داری ددهن و به گهچ سپیکاری دهکهن
بوئه وهی داری بن میچه که به دهره وه نه بی. [ف]
راوین

پیشینه: فیل، ته له که، گزی. [ف] حيله
پزگاری خواز: نازادی خواز، لایه نگری پزگاری.
[ف] آزادی خواه

پزگاری خواز: هه واداری نازادی. [ف] آزادی خواه
پژد: گاسنیک که نوو که کهی قیت ده که نه وه
بوئه وهی زیاتر عهرز بدری، نه گهر بشیان نه وئ
زور عهرزه که نه بدری و گایه کان زور ماندوو
نه بن مالی دهکهن. (کاسنه که ماله توزی پژدی
که). [ف] بلند کردن نوک گاواهن برای اینکه
بیشتر به زمین فرو رود

پشوهت: پشقهت، بهرتیل، پاره یه که که

کاربه دهست بو ریک خستنی کاریک به ناره و
دهیستین. [ف] رشوه

رفین پفین: فران فران، ههر کهس بهشی خوی
هه لگری و بیرفین. (بوو به رفین رفتنیک
به جاری تاپویان کرد). [ف] ربودن دسته جمعی

رقات: ریز، له پال یه که چندراو، جهلله کراو. [ف]
ردیف

رقه: گوپر، مله، کی بهرکی، ململانی. [ف] رقابت
رقه به رایه تی: رقه بهری، رقه. [ف] رقابت
رقیف: رفیق، هه وال، دؤست، هه فال، هاوپی. [ف]

رفیق
رک: رهگ، بیخ، ریشه. [ف] ریشه گیاه
رمبازین: هه لاتن و هه لبه زدابنه، بو
ئه سپسواریش دهگوتری. [ف] بالا و پایین پریدن
رموسک: گیاه که له میزگدا شین ده بی و
لاسقه کهی دهوری، ریمؤسک، مؤسک. [ف] نام
گیاهی است

رمه رکیر: بهران، یه کانه. [ف] گراز
پندول: که ندر، ئاودر، شیوی به ئاوی لافاو
دروست بوو. [ف] آبکند

پوچ له فهن دی: جوړی کراسی ژنانه ی قه دیم
بوو. [ف] نوعی پیراهن زنانه در قدیم

پوچ: (+) پوو. [ف] روی
پوچ: (+) پوو، پوچ فافون. کانزایه که کتری و
قاپ و که وچک و دیزه ی لی دروست دهکهن. [ف]
روی

پوچسووک: گوئی پادیر، ناده غه ل. (ئه وهنده
کوریکی پوچسووک ههر کاریکی پی بلنی به دل

ئه نجامی ده/ا. [ف] سبک روح

به تخم گذاری کند

پوحم تلیسانه وه: بریتی له بزووتنی پهحم و به زهیی، ده برینی خوشه ویستی. (خودا به خیری بگیری سیر روحمه که ی بۆمان تلیساوه ته وه.) [ف] اظهار مهر و دوستی

پۆنده: (+) جار. زهویی نه کیل دراو، به یار. [ف] بایر پوو: پۆح، فافۆن، پوچ، (پارچه گوشتیکه دلی من پوو نییه/ ناله نالی من درهنگه زوو نییه «هیمن».) [ف] روی.

پوحم سارد بوونه وه: بی مهیل بوون، مهیل سارد بوونه وه (بۆرا روحمه که ت سارد بۆته وه.) [ف] کم شدن ترحم

پووباد: ئهو ماکه وهی له پکه دا دایده نین و داوی له دهوور ده نینه وه و پاوی کهوی تری پینه کهن. [ف] کبکی که برای شکار کبکهای دیگر از او استفاده می شود

پوحم: به زهیی. [ف] رحم

پۆژان: ناوی کچانه [ف] نام دخترانه

پووبه ر: (+) پووکار. [ف] سطح

پۆژه په شه که: گرانی، بریتی له دامان و موحتاج بوونی زۆر. (وهک پۆژه په شه که دامابووم بۆ له تی نان.) [ف] کنایه از گرسنگی و احتیاج

پووبه سته: پوو داپۆشراو، ئافره تی به ئه دهب و نه جیم. [ف] رو پوشیده

پۆژه ف: چۆنیه تی و بارودۆخی پۆژ، پوو داوگه لی باوی پۆژ [ف] رخ دادهای روز

پووسارد: (+) بی نان، لاره مل. (کچی بیچاره هه تا له ماله بابیشیه تی هه ر پووسارده.) [ف] گردن کج پووسل: شه رمن، شه رمیون، فریت (ماست فروش کچی جوان و پووسلم/ ماست فروش ماست ئاویتیه ی دلم «گورانی».) [ف] خجالتی

پۆژین: (وهک پۆژ پووناک؛) ناوی کچانه پۆسه کنان: داسه کنان، سره وتن، داساکین، داسره وین. [ف] آرام گرفتن

پووسووری: خوینی نیشانه ی کچ بوون که به خامیکی سپیه وه له مالی زاواوه ده نیردریته وه بۆ مالی باوکی بووک. [ف] خون بکارت

پوقیسۆر: پیحۆله. [ف] روده

پووش هه لاتن: تووپه بوونی پشيله و مراندنی. [ف] عصبانی شدن گربه و آماده شدن برای حمله. پووناخۆش: مپومۆچ، پووگرژ، نیوچاوان تال. [ف] اخمو

پۆل: دهوور، نهخش. [ف] نقش پۆمان: چیرۆکی درێژ، چیرۆکی خه یالی که به شیوه ی په خشان و هۆنراوه دهنووسری. [ف] رمان

پووناکییر: پۆشنییر، زانا و خوینه وه وار. [ف] روشن فکر

پوممه: پاوکه، رامکه، هیلکه یان به ردیکی خری سپی که له کولانه ی مریشکی داده نین بۆئه وهی هیلکه ی له سه ر بکا. [ف] تخم مرغ یا سنگ سفیدی که در لانه ی مرغ می گذارند تا مرغ را تحریک

پووه: بارانی توند به باوه، له نگیزه. [ف] باران شدید همراه با باد

هاته كوردستان گوتى رەجمى شەياتىم دەوى
«هەيمەن» (ف) رجم

پەچلەخۆر: كرمى ريشە قىرتىن، تىرتىرە (ف) كرم
ریشە خوار.

پەحەتەلقوم: شىرىنىيەكى نەرم و پەنگاوپەنگە
بە شەكر و نیشاستە دروستى دەكەن. (ف)
نوعى شىرىنى كە با نیشاستە و ژلە و آرد
درست مېكەند.

پەحىف: لىفە، ئورغان. (ف) لحاف
پەختاویز: ئەو تەختەى كە قتيكە و قولایی
پتوہیە و جلوبەرگی پتوہەلەندەواسن. (ف)
رخت آویز

پەخیزە: گيايەكە وەكوو گويىنى بنجى ھەيە
بەلام درووى نىيە. (ف) نام گياھى است
پەزاسووک: خوين شىرىن، لەبەردلان، سەحەت
سووک. (ف) سېك روح

پەزال بەرەزال: ھەلاھەلا و لەبەريەك چوو (مار
پتوہى دا و بەزال بەرەزالى كرد) (ف) لەھيدە و از
ھەم پاشيدە

پەزىانە: ريزيانە، گيايەكى دەرمانىيە بۆ
زگنئيشە دەبى. (ھو كاكى جووتيار جووت
شەنگول بى/تقوت رەزىانە خەرمانت گول بى.)
(ف) رازيانە

پەسمچى: وينەگر، نىگاركىش (ف) نقاش
پەشەلەك: (+) خالبەلەك، رەشانگى كوستان
(كوستان رەشەلەك بوو). (ف) خالخال شدن
كوستان.

پەش پاهاتن: ون بوون، بزر بوون، لەپر

پویتیق: جیقنە، ریقنە. (ف) فضلەى پرندگان
پە: () رەگ، دەمار (رەپىن پىشتاوى كىشان) ؛
ریشە، بىخ (رەپىن دار توييا كوير دەچنە خوار).
(ف) رگ؛ () ریشە

پەبادان: نقورچك لىگرتن. (ف) نیشگون
پەپاوپوو: بەرەوپوو، رووبەروو. (ف) روبرو
پەپبوون: بریتی لە زۆر ماندوو بوون، لەكار
كەوتن لەبەر ھىلاكى زۆر (لەبەر ماندوويەتى
رەپ بوو). (ف) گنايە از خستگى شديد

پەپگە: گەنم و جووى كە لە شوينى خيزەلان
دەچيندري و كەم بەرز دەبيتەو و زوو پتەدەگا
و بەرھەمى كەمە. (ف) گندم و جو كاشتە شدە در
زمين شنزار

پەپەرەپ: خوقيت كردنەو و بە ھەوا بوون،
فیز و دەمار و خوناندن، (بە كەر ناوئيرى بە
كورتان رەپەرەپيەتى). (ف) غرور و خودنمايى

پەپى بوون: ھەستانە سەرپى، كىل بوونەو. (ف)
بەپا خواستن

پەپى نان: ھەلبرين، دواكەوتن (سەفا خزا لە
ھۆدەى سىر و كى و بەسام/پەرىي رووناكى
مۆتەى رەشى شەوى رەپى نا «ئەمىن
گەردىكلانى» (ف) دنبال كردن

پەپىچەك دان: راپىچەك دان
پەتەل بردن: ھەلەنگووتن، سەرسەم دان،
ھەلەكووتن. (ف) سكندرى

پەتەلدان: ھەلەنگووتن، لەتردان. (ف) سكندرى
پەجم: بەردباران، سەنگەسار، كوچكواران. (بۆ
فرىشتەى داد بە سىنەى پىر لە كىنە و داخەو)

- لەبەرچاۋ ون بوون (ھەر ئىستا كىتەبەم لىرە
دانا نازانم كوئىرا رەش رەھات) [ف] گم شدن
رەش و شىن بوونەو: برىتى لە گريانى زۆر
(منالەكە ھىندە گرياوە رەش و شىن بۆتەو) [ف]
كنايە از گريە كردن زياد
رەش ئەسمەر: سەوزە، رەشتالە، ئەسمەرە [ف]
سبزەى گندمرنگ
رەش چىڭك: رەش چىڭكە، سىزو، گاوانى،
رېشۆلە، [ف] سارسياھ
رەش چىڭكە: سىزو، رېشۆلە، گاوانى [ف]
سارسياھ
رەشكوژ: (+) تاجىيەك كە لە رەشايى و
شىئو رەشيدا دەگاتە كەرويشك [ف] تازى كە
خوب مى دود در خشكى شكار مى كند
رەشنە: بەخت، شانس [ف] شانس
رەشوپووت: (+) برىتى لە خىزانى زۆر و
ھەژار، مال و مندالى زۆر و بىئەنوا (ئەو
ھەموو رەشوپووتە بەچى تىر دەكا) [ف] خانوادە
زياد و بينوا و تھيدست.
رەشە چنار: پەك، جۆرى دارى چنارە [ف] نوعى
درخت چنار
رەشە ھەرمى: ھەرمى رەشە
رەشەبى: بى رەشە [ف] بيدمشك
رەشەكەوتە: لارەشە، سىيازاخ (رەبى
رەشەكەوتە گرى) [ف] سياه زخم
رەشەگوئىنى: جۆرىك گوئىنيە رەنگى لاسق و
درووەكانى رەشە [ف] نوعى گون
رەشى مشى: شەولەبان، ئاشەگوئىرئ، ناوى
- شتىكى نەبووى خەيالئىيە مندالى پىدەترسىنن
(نەگريى رەشى مشى بۆت دى) ، (بىدەنگبە
شەولەبان ھات) ، (دانىشە گوئىرئ دەبەن بۆ
ئاشى) [ف] موجودى خيالى براى ترساندن بچە.
رەشەمەل ھاتن: بەرھەم ھاتن، بەكار ھاتن
(حاسلەكەم بۆ رەشەمەل نايە) [ف] برداشت حاصل
كشاورزى
رەشەمەل ھىنان: بەرھەم ھىنان، بەكار ھىنان [ف]
بەنتىجە رسانيدن
رەشيقان: مەيتەر، سىەس، خزمە تكارى ئەسپ [ف]
مەتر
رەقىتە: (+) قەتماخە، رەق بوونى خوئىن بەسەر
برىنەو: (رەق بوونى سەرقوئل و مليوانەى
كراس لەبەر چلكنى [ف]) خون خشكيدە؛ (سفت
شدن لباس براثر چرك
رەكە: ھەوراز، سەرەوژوورى. (بە ھانكە ھانك
لەو رەكە وەسەر كەوتىن) [ف] سربالايى
رەگاژۆ: ڤېشاژۆ
رەگژى: (رەچەلەك، رەگەز) رېشە، رەگ، بىخ.
[ف] (نژاد) ريشه
رەگەز: (+) بنەما، ئەسلى شتىك [ف] عنصر
رەگەما: رەگەز، تىرە، نەژاد (ھەردوو لە
رەگەمايەكن) [ف] نژاد
رەگى گون مردن: لە پياوھتى كەوتن، وشكاو
ھاتن (رەگى گونى مردووە داواى ژنىش دەكا) [ف]
اقىم شەدە
رەمانە: جۆرى دانەوئىلەى خۇمالى كراو ھەك
ھەرزى و دىمىلە نانى لى دى [ف] دانەى مانند

ارزن كه بىراى نان مورد استفاده است.
 پەمۆك: سىل، قوشقى، سىلۆك، سرک، تۆپ،
 پەمۆك. [ف] رموك
 پەن: (+) زەوى گوى چۆم كه كشتوكالى تىدا
 دەكەن. [ف] زمين حاصلخيز كنار رودخانه.
 پەنج بەخەسار: پەنجەپۆ، پەنج بەبا. [ف] رنج بر
 باد رفته
 پەنج بەزايەچوون: پەنج بەخەسار بوون،
 پەنجەپۆيى. [ف] رنج كشيدن بى بهره
 پەنجى قالدۇنچە: بىرىتى لە كارى بى ھودە و
 زەحمەتى خۇپايى، قالدۇنچەى گوگلىنە بە شياكە
 گزمولەيەك دروست دەكا و دواى ئەودەى
 ماوہيەك تلى پىدا و زەحمەتلىكى زۆرى لەگەل
 كىشا بەجىنى دىلى. [ف] كنايه از زحمت زياد و
 بيهوده
 پەندى: ناوى ھەلپەركىنەكى كوردىيە. [ف] نام يك
 رقص كردى.
 پەنگ ھەلپەرسخان: پەنگ ھەلپەرزكان، پەنگ
 تىكچوون. [ف] رنگ باختن
 پەنگدانەوہ: (+) شوين دانان. [ف] تاثير
 پەواسە: پىوى، پۆقى، پىقى. [ف] روباه
 پەوان: (+) پەوہوان ۛ پەوہوان
 پەواندوو: لايە، چەسپى پارچەيى بۆ نيو يەخە
 و سەردەستى كراس. [ف] آهار چسپى
 پەوپەويلكە: شىلاقە، مەلىكى تىژ و چالاكى لاق
 دىيژە لە قەراغ چۆم و ئاوان دەژى. [ف] نام
 پرندەاى است
 پەوگە: پىياز، شوينى ھاتوچۆ. [ف] گذرگاه
 پەوگىر كردن: بە زۆرى ئەستاندن، داگىر
 كردن. [ف] بە زور گرفتن
 پەوہ: (+) دارى دىيژى گويژ تەكاندن. [ف] چوب
 بلند گردو تكاندن
 پەوہكى: گەپۆكى، لە ھالى پۆيشتندا. [ف] سيارى
 پەوہوان: () كەسيك كە پەوہى بەدەستەوہيە و
 دار گويژ دەتەكيتى (شوان، شقان. [ف]) كسى
 كە با چوب بلند درخت گردو را مى تكاند ()
 گلەبان
 پەھەند: (+) لا، ئالى، گۆشە. [ف] بعد
 پى كردن: سازان، ھەوانەوہ. (لەگەل كەسدا پى
 ناكا. [ف] سازگارى
 پىيائى كردن: مەرايى كردن، ماستاو سارد
 كردنەوہ. [ف] تملق كردن
 پىيائى: مەرايى، تەشى پىسى، كلكەسووتى. [ف]
 تزوير
 پىيائى باز: مەرايى كەر، تەشى پىس. [ف] متملق
 پى بەدى: پىنوئىنى، پىنومايى. [ف] راهنمايى
 پىتكە: (+) نامىزان بوونى تەقەلى مەكىنەى
 بەرگدوورى بە جۆرىك كە دەزووہكە لە
 ژىرەوہ كۆ دەبىتەوہ و بە جوانى نايدوورى،
 (مەكىنەكەم دوو پۆژە پىتكە دەكا ناتوانم كارى
 پىتكەم) [ف] نامىزان بودن بخيەى چرخ خياطى كە
 نخ زيرين جمع مى شود
 پىتەل: پىوہلە، كز، لەر و لاواز، دالگۆشت. [ف]
 لاغر و نحيف
 پىحال: زين، جلىكى پىشتى ئەسپ كە لە دار و
 چەرم دروست دەكرى. [ف] زين

رېحانه كيويله: گيايه كي بونخوش و خوړسكه
 گه لاکه و شک دهکن و وهک چا دم دهکړئ
 و بؤ ژانه زگ که لکی لی و ده دگرن. [ف] نام گياهی
 رېخان: بازه لېن، تولین، قاجوو، قه مچان. [ف]
 یه قول دوقول
 رېخشانن: لی خستن، پیدا خشانن. [ف] ساییدن
 به چیزى
 رېخلونی: خیزه لان، زیخه لان. [ف] ریگزار
 رېخوله دريژ: بریتی له به سهر و خوړاگر،
 به تاقهت. [ف] صبور
 رېخوله کیش: بریتی له ئازا و به پرشت،
 کولنه دهر و ماندووی نه ناس. [ف] کنایه از جسور
 و با اقدام
 رېخوله دوازده گری: رېخوله ی بنی گه ده. [ف]
 روده ی اثنی عشر
 رېخه تاله: شیاکه ی شلی مالات که به هاران
 گياى شین دهخوا و ته په کی ده گری. [ف] مدفوع
 شل احشام
 رېزه په: دهگه ن، شان. [ف] نابغه
 رېزدار: به ریز، خاوه ن ریز. [ف] محترم
 رېزه له: (+) یه سکیکی خره له چوکی مالات دایه.
 [ف] استخوانی گرد در زانوی حیوان.
 رېزه له مارانه ☞ رېزه له ماره
 رېزه له ماره: رېزه له مارانه، تری ماره، تری
 مارانه. [ف] تاجریزی
 رېزیانه: جوړیک گيايه تووه که ی بؤ زگچوون
 ده بی. (مالت پر بی له رېزیانه و مندالت به
 زگ نیشه بمرئ!) [ف] رازیانه

رېژگه: (+) ئه وشوینه ی که چومه ل تیکه ل
 روو باری گه وره ده بی. شوینی تیکه ل بوونه وه ی
 دوو چوم. [ف] محل به هم پیوستن دو رودخانه
 رېژله گه وهن: سووره گوینی، سووره گه وهن.
 [ف] گون سرخ
 رېژنه: (+) ئاوپاشی حه مام، دوشی گه رماو. [ف]
 دوش حمام
 رېژوان: (رېگه ی ژوان، رېگایه ک که دوو دلدار
 پیک دهگه یینی:) ناوی کچانه. [ف] راه
 میعادگاه:) نام دخترانه
 رېژه: (مه شقی نیزامی:) چن به رانبر، راده و
 داهات. (رېژه ی گه نمه که له وه زیاتر بوو). [ف]
 رژه ی نظامی:) اندازه برای محصول
 رېژه ک: قالب، دفری که کانزای توواوه ی
 تی دهکن بؤنه وه ی ببیته شمش. [ف] ظرف
 قالب بندی شمش
 رېژه و: (+) رېژنه، لیژمه، بارانی به غورپهم. [ف]
 رگبار باران
 ریس: رووس، رووت، بی بهرگ (ریس و بنیس
 هاتیروه دهری). [ف] عریان
 رېسمه: گریژنه، پاژنه ی درگا (درگا که یان له
 رېسمه برد). [ف] پاشنه ی در
 ریش له بهر گرتن: بریتی له تکا لی کردن و
 پارانه وه له که سیک و داوی به خشین و
 لی خوشبوون. (ئه و عالمه چوونه لای بؤ تکا و
 ریشیان له بهر گرت به لام که لکی نه بوو) [ف] کنایه
 از خواهش و تمنا کردن
 رېشاژو: په گاژو، پیشه داکوتان به هه موو

لایه کدا. [ف] ریشه دواندن	پیکلاو: کلاوبنه، قالاکنگ، لاسقی گهلا ریواس. [ف]
پیشکو: پیشوو، پیشوک، پیشوکه، هه لوه شاوی بادراوی که ناری میزهر. [ف]	ساقه ی برگ ریواس
منگوله.	پښکوتن: (پښکوتن: هه لبرین، پښکوتن نان (پښکوتن به لام بوم نه گیراوه.) (پښکوتن، وږی کهوتن [ف]) دنبال کردن (به راه افتادن
پیشه بزن: گیاه که بنیکی و هگ گیزه ری هیه	پیموسک: گیاه کی بونخوشه له میترگ و گوی
پهنگی سپیه و دهخوری. [ف] نام گیاهی خوراکی	جوگه دهرویی و هک گه لای گیزه ری وایه بو
پیشه لوک: بیه چه که، په گه ز. [ف] نژاد	دوکولیو ده بی. [ف] گیاهی خوشبو برای آش .
پیتار: رووبار، چوم، چه م. [ف] رودخانه	پیموله: پیتشکه و پیتشکه، چاو له پده شه و هاتن.
پیتان: (بزووتن، جوولانه وه) شاره زای پیتکه، پیتاس. [ف] (حرکت). (راهنمای راه.	(چوم پیموله دهکا و خه ریکه بکهوم به عرزدا.)
پیتکه: سه رها، هه ودهل. [ف] ازل	[ف] سیاهی رفتن چشم
پیت: (+) زگچوون، به له فیه، ته قه فیه. [ف] اسهال	پیتاس: پیتان
پیتن: که سی که زور زگچوون دهگری، فیرن.	پینجو: گوج، شه لهل، سه قهت، زروپ. [ف] افلیج
[ف] کسی که زیاد اسهالی می گیرد	پینگاو: ئاوی خهستی نیسک و باقله ی کولاول [ف]
پیتناسه: قورگ، گهروو، قورقور اچکه، قوروو.	آب غلیظ عدس و لوبیای پخته شده
[ف] حلقوم	پیتاق: سپیای ناو خورما که و هک شیله ی
پیتو: پیتو	هه نگوین پیکه وه نووساوه. [ف] شهد خرما
پیته: پیتن	پیتو: ریواس، نیرتکی باسکلاو. [ف] ریواس

زاخرخانه: (+) زاخه، کویل، ئاغه‌له مه‌ری له	زارکه‌بیننه: ☞ زاربیننه
کیو دابراو. (بریتی له دیوی زور سارد.)ئه‌م	زاره و دهر: سهر ته‌ندووری بهر ئاوه‌لا. ☐ سر
دیوه هینده سارده ده‌لئی زاخرخانه‌یه. ☐) زاغه.	تنوری که جلوش باز باشد
(کنایه از اتفاق بسیار سرد.	زافه‌وهر: زه‌یستان، ژنی تازه زاو. ☐ زن تازه
زاخه خانه: ☞ زاخرخانه.	فارغ شده
زاخه‌کن: که‌نده‌سمه، هه‌وره‌نگیله، په‌نگریژه،	زاو و زاتوول: به‌چکه و مه‌چکه، مندالی
میش‌خوره. ☐ نام پرنده‌ای است	سه‌روپیچکه. ☐ بچه‌های کوچک و زیاد
زاخیز: خیزه‌لان، زیخه‌لان. ☐ شنزار	زاوا پی‌وی: زاوایه‌ک که ده‌چیتته سه‌رمالی
زاربوغازه: شه‌له‌گی دیراو، ئه‌و شوینه‌ی ئاوی	خه‌زوور ☐ دامادی که در خانه‌ی پدرزن زندگی
لیوه ده‌چیتته نیو که‌ردوو. ☐ دریچه‌ای که آب از	می‌کند، داماد سرخانه
آن داخل جوی می‌شود	زاوا زی‌پینه: تازه زاوا، زاوای خو‌شه‌ویست. ☐
زاربیننه: زاربین، شتیکه له دار یان په‌رۆ بو	تازه داماد
تی‌ئاخنینی زارکی گۆزه و جه‌ره، توپه‌وانه. ☐	زاول: ملۆزم، میمل. ☐ مزاحم
ده‌انه‌بند	زایه‌ند: گان، سیکس، نزیکی کردنی نی‌ر و می. ☐
زارجوو: ئه‌ندازه‌یه‌ک بنیشت بو جاوین.	جماع، سکس.
(زارجوو‌یه‌ک بنیشتی له ده‌مدا بوو) ☐ مقدار	زبلاخه: زبلدان، زبلگه، شوینی رشتنی زبل و
آدامس که در دهان می‌گذارند	زال. ☐ زباله‌دان
زارچکه: جاجکه، بنیشت، چه‌قه. ☐ سقر، آدامس	زبلکوان: زبلگه، زبلدان. ☐ زباله‌دان
زارچن: بزارچن، مه‌ساسه‌یه‌کی چکوله‌یه بژاری	زبیل: چیلکه و خیز و خۆل له‌نیو ده‌غلدا (ئه‌گه‌ر
پی‌ده‌کن. ☐ ابزار وجین	توکه‌که زبیلی که‌مه که‌وی مه‌که. ☐ آشغال

زجاو: زه لكاو، زۆنگ، باتلاغ. [ف] باتلاق	دتيه كه له نزيكى مه هاباد. [ف] (شكم گنده؛) نام
زپ: وشك، كزر (ئهو دانه ويله ته ره له بهر خور	روستايى در نزيكى مهاباد
هه لخن با زپ يى. [ف] خشك	زگهانك: زگزل، ورگن، گه ده زل. [ف] شكمو
زراو: بالابه رز و قه دباريك (له تيشكى روومه تت	زگه شۆره: زگچوون، ته قه فيره، سكه شۆره،
سارده هه ناسه م/ كز و بى تينى ئهو به ژنى زراوم.	به له فيره، ته قه تۆره. [ف] اسهال
«هه ژار». [ف] كمر باريك	زگه شۆرى: زگچوون. [ف] اسهال
زريوزيندوو: ساخ و سلامهت و وريا، زيت،	زگه وۆپ: (زگزل، گه ده زل، ورگن، زگهانك؛)
وريا (زريوزيندوو له لامان راوه ستاوه) [ف]	زگه پۆ، زۆرخۆر. [ف] (شكم گنده؛) شكمو
سلامت و هشيار	زگيتنى: زه گه پۆيى، چليسى. [ف] شكمو بودن
زپخه و: خه وزراو، خه وپه پيو (تازه پرخه و بيوه	زلحۆل: زلحۆ، ته ژدهى ناقولا و گه مژه، گه وچى
خه وى لى ناكه ويته وه. [ف] از خواب پريده	زه لام. [ف] لندهور احمق
زروپ: نوستان، سه قهت، پينجو. [ف] فلج	زلخاو: كالان، كيلان. [ف] غلاف، نيام
زرووقه: شۆق، بريقه، شه به ق. [ف] درخشش	زلووقياگ: هه راهه را، زه نازنه نا، هه لاوبگر. [ف]
زپه بيزا: گياهه كى كوستانيه لاسقى په قى هه يه	سر و صدای زياد
[ف] نام گياهى است	زله موو: مووى پيرى بن چه ناگه ي پيرى ژنان.
زپه چيترگ: بالداريكه له چيترگ چكوله تره. [ف]	(هينده پيره زله مووى له چه ناگه هاتووه) [ف]
هوهره	موى كه به علت پيرى روى چانه پيرزن
زپه كهش: زه وبييه ك كه باش ئاو نه درابى و	مىرويد
جيگا جيگاي به وشكى مايته وه. [ف] زمينى كه	زمان به چاو نه گه يشتن: برىتى له تينو يتى
خوب آبيارى نشده باشد	زۆر. (هيندهم توونيه زمانم به چاوم ناگا.) [ف]
زپه لاو: گياهه كه قالورى هه يه و پهنگى سپيه،	كنايه از عطش زياد
زۆر به رز ده بيته وه و له نيو قوپيدا شين ده بى.	زمان به مۆله ق ويستان: زمان له گو چوون،
[ف] نام گياهى است	زمان شكان. [ف] از حرکت افتادن زبان.
زپه مه ندئ: ☞ به له به شوانه	زمان پاراو: دهم پاراو، ده ماوه، قسه زان. [ف]
زگ له وه پين: زگه پۆ، مشه خۆر، زگدراو، سك	سخندان
له وه پين. [ف] شكمو	زمان له گو چوون: ☞ زمان به مۆله ق ويستان
زگچوون: زگه شۆره. [ف] اسهال	زمانه خه سوو: گياهه كى گه لا پان و دپكاوييه له
زگدراو: (زگهانك، زگه پۆ، زۆرخۆر؛) ناوى	گولداندا په روه رده ده كرى. [ف] كاكئوس

زمير: زمهر، ئازووخه ي زستان. [ف] ذخيره
 زناک: (نيشانه، تابلوی نيورې؛) نيشانه له
 نووسيندا وهک: ؟، ؛ [ف] (تابلوی راهنمایي و
 رانندگي؛) نشانه های نوشتن مانند: ؟، ؛
 زنگار: زنار، تيشه شاخ. [ف] سخره
 زنه: (+) کانيله، کانيلکه. (دايکي زانايه کورې ئازا
 دهنيړيته خه بات/ من گوتم توش تيبگه ناگاته
 دهريايه زنه. «هيمن».) [ف] چشمه ي کوچک
 زنه کيش: (+) زونگ کيش، جوگه له دروست کردن
 له نيو زونگا بؤه وه ي ئاوی زونگا وهک ي پيدا
 بړوا. [ف] درست کردن جوی آب در چمن آبا.
 زوخ: خووس، خوين، زوقم، ئالشک، ئاليسکه،
 سيخوار، خووسار. [ف] سرماريزه
 زوخ برده: گياوگژ ويستان و زهرحاتي
 سه رمابردوو. [ف] سرمازده
 زورار: (+) قه دباريک. که مهر باريک، زراو. [ف]
 کمر باريک
 زورکاندن: دهنگي يه ستر، يه ستر ده زورکيني. [ف]
 صدای قاطر
 زورکه: دهنگي يه ستر. [ف] صدای قاطر
 زورهان: پير، بيختيار، به سالاجوو (پيري
 زورھانی که نهفتی ده رده دار/ داته پيوي
 بي پيوي کوله وار. «هيمن».) [ف] پير، مسن
 زورينه: لانی زور. [ف] اکثریت
 زوقره کردن: فججه کردن، ديق کردن، له داخا
 مردن، (ئهم شه و بي تو خه و دالداريکي نامويه و
 نايه ته ژوان/ وهک دوو دالداري تامه زرون
 پيلووه کانم/ له سويي قومه وه نه وزيکا زوقره يان

کرد/ له تاسه ي رامووسينيکا هه لپروکان. «قادر
 عه ليخا».) [ف] دق کردن.
 زوکوله: زمانه چکوله. [ف] زبان کوچک
 زولانه: تهوق، قه لاده، قه لاته، ئالقه ي ملی تاژي.
 [ف] قلاده سگ شکاری
 زولف شه مسه: شهش گولينگي پيشه سه ر بوو
 به شه ده وه که سي به ملادا و سي به ولادا شوړ
 ده بؤوه. [ف] منگوله اي که زنان به دستار آویزان
 می کردند
 زولم: سته م، ناهه قی، گووج، نارده وایي. [ف] ظلم،
 ستم
 زوما: زاوا. [ف] داماد
 زوميا: کووره، زوپا، سؤبه. [ف] بخاری
 زونگ کيش: ☞ زنه کيش
 زووبر: تهخت، راست، عه ردا زووبر، زه ويني
 راست. [ف] زمین هموار
 زووروو: سووتووی خوری (به داسه که دهستي
 خوی بری زووروومان بو کرد خوينه که ي وشک
 بوو). [ف] خاکستر پشم و مو
 زوورووشک: گهوج، که لحو، ناهير، هه قه ق،
 گه مشو، نه فام. [ف] نادان، ابله
 زووقا: گيايه کی ده رمانيه بستیک له زهوی
 به رز ده بيه ته وه و گولي قاوه يی ده ر ده کا. [ف] نام
 گياهی است
 زووقانندن: دهنگي يه ستر، يه ستر ده زووقيني. [ف]
 صدای قاطر
 زووقه: دهنگي يه ستر. [ف] صدای قاطر
 زهجره به: جه زره به، ئازار، عه زيه ت. [ف] اذیت

زەحمەتکیش: ڕەنجکیش، کرێکار. [ف] زەحمەتکەش	کراسی ژنان. [ف] نام یک پارچە ی قەدیمی
زەخم: (+) توند، مەحکەم (بەنەکە زەخم گری دان). [ف] محکم	زەعف: زۆر، زەهف، فرە، گەلەک. [ف] زیاد
زەخمەر: زامار، بریندار، کۆلەوار، [ف] زخمی	زەقەر: (+) چالاک، گورجوگۆل. [ف] چابک
زەربەقوونە: هێلکە، هێک، زەبرەقوون. [ف]	زەقەنگ: داخوازی، خوازیاری، داوا. (گەلەک
تخم مزغ	ژباڤا وی زەقەنگ کرن نەهاتە رازی بوونی. [ف]
زەرحات: شیناوەرد، بیستان، تەڕەکاری. [ف]	تقازا
جالین	زەق: (+) هەلمات، مەڕمەر، کەللا. [ف] تیلە
زەرد و ماھ: شاخی بەرز و ئەستەم، ڕەوێزی	زەقان: میتشین، ماتانی، هەلماتین. [ف] تیلەبازی
ڕژد و بەرز. (گەیشتمە سەر ترۆپکی ئارەزوو	زەق زەقە: ئەستێرە، هەسارە، ستێر، ئاسارە. [ف]
ڕۆژی کە چی ڕوانیم/ لە پێشمادیە زەرد و ماھو	ستارە
سەخت و ئەستەمیکێ تر «هێمن». [ف] سخرە ی	زەلامە بەفرینە: پیاو بەفرینە، ئەو پەیکەرە ی
صعب العبور	منالان بە بەفر دروستی دەکن. [ف] آدم برفی
زەردەگوینی: جوړیک گوینییه ڕەنگی لاسق و	زەلبەقوونە: پووشبەقوونە، پووشبەقنگە. [ف]
درووێکانی مەیلەو زەردە. [ف] نوعی گون	سنجاقک
زەردەلۆک: (مەیلەو زەرد، زەردواش). (زەردەل،	زەل زەلە: (ئاوی برین، زنجکاو، (برینەکە ی
کز و لاواز. [ف] (رنگ مایل به زرد) لاغر، نحیف.	زەل زەلە ی لە سەر نیشتبوو). (کۆلۆی نەخووس
زەردی زروقی: جوړی کەوشی قەدیمی ژنانە	لەنیو قوردا. (پاستاوێکە ت چاک نەخووساندوو
بوو. [ف] نوعی کفش قدیمی زنانه	زەل زەلە ی تندیە. [ف] (کلوغ خشک در گل (آبی
زەردیکە: زەردوویی. [ف] یرقان	کە روی زخم می نشیند.
زەرق: ڕیا، دووڕوویی، تەشی پێسی. [ف] تزویر	زەلمە: گیایەکە لە قەراغ چۆم شین دەبی. [ف] نام
زەرهج: ژەرەژ، دوراج، کەو. [ف] کبک	گیاهی است
زەرەند: گوژارک، کوژالک، کالەکە مارانە. [ف]	زەلە: زایەلە، دەنگدانەو (کزە ی پایز پڕووزانی
هندوانە ی ابو جەهل	پەر و بالی هەلۆی هەردم/ لە کویتسانی سەقز
زەریکە: خنازیل، خەنازیر. [ف] گواتر	نایە زەلە ی دەنگی تەواری تر. «عەلی سەلیمی
زەریم: نیرگن، گۆلێکی گەلا سپی بەهارییە،	بابامیری ...پەشتیو». [ف] پژواک
نەرگس. [ف] نرگس	زەلیو: زەوینی زۆر خووساو بە باران کە لاقی
زەپی مسقالی: پارچە یەکی قەدیمی بوو بۆ	تێ هەل دەچەقی. [ف] زمین خیسیدە
	زەمانە: پۆژگار، پۆژیار، پۆجیار. [ف] روزگار،

زەمبەر: (+) پادە بۇ لىدان. (دەبىي زەمبەرىكت لىيەم) [ف] اندازه برای کتک زدن	زەمبەر: (+) پادە بۇ لىدان. (دەبىي زەمبەرىكت لىيەم) [ف] اندازه برای کتک زدن
زەمبەلەك: ئەستەملى، ناو، قوپكىش، دەفرى قوپكىشان. [ف] ظرف گل كشی	زەمبەلەك: ئەستەملى، ناو، قوپكىش، دەفرى قوپكىشان. [ف] ظرف گل كشی
زەمبىلۆكە: قەرتالەي چكۆلە. [ف] سبد کوچک	زەمبىلۆكە: قەرتالەي چكۆلە. [ف] سبد کوچک
زەنجەف: زىپ و زمبەر، متوموروو، كەرەسەي خۇپازاندەنەوئى ژنان. [ف] زيورآلات.	زەنجەف: زىپ و زمبەر، متوموروو، كەرەسەي خۇپازاندەنەوئى ژنان. [ف] زيورآلات.
زەندووك: زەندەك، پارچەي باسكپۇش بۇ كار وەك سۇرانى، قۇلچاخ. [ف] پارچه‌ای كه هنگام كار به ساعد و بازو می‌بندند	زەندووك: زەندەك، پارچەي باسكپۇش بۇ كار وەك سۇرانى، قۇلچاخ. [ف] پارچه‌ای كه هنگام كار به ساعد و بازو می‌بندند
زەنگۆل: تەمبەل، تەپلۇس، قوون گران، تەوئەل، كاھىل. [ف] تنبل	زەنگۆل: تەمبەل، تەپلۇس، قوون گران، تەوئەل، كاھىل. [ف] تنبل
زەنگۆل: گويزنگ، گويزك، قاپى پا. [ف] قوزك پا	زەنگۆل: گويزنگ، گويزك، قاپى پا. [ف] قوزك پا
زەنگۆلە: (+) شانەي زەردەواللە. [ف] شانەي موسە.	زەنگۆلە: (+) شانەي زەردەواللە. [ف] شانەي موسە.
زەنگەر زەنگەر: لەرزەلەرز، لەرەلەر. [ف] لرزان لرزان.	زەنگەر زەنگەر: لەرزەلەرز، لەرەلەر. [ف] لرزان لرزان.
زەواد بېرىن: (خواردىنى خۇراك، نان خواردىنى كەسىك كە ماوئەيەكى زۇر برسى بوو. (دو رۇژە زەوادەم نەبىيود. ؛) بېرىنى پسق و رۇزىي كەسىك. (گوناحن ئەو تۇزە زەوادەشيان لى مەبەر. [ف]) خوردن غذا بعد از مدتی؛) روزی کسی را بریدن	زەواد بېرىن: (خواردىنى خۇراك، نان خواردىنى كەسىك كە ماوئەيەكى زۇر برسى بوو. (دو رۇژە زەوادەم نەبىيود. ؛) بېرىنى پسق و رۇزىي كەسىك. (گوناحن ئەو تۇزە زەوادەشيان لى مەبەر. [ف]) خوردن غذا بعد از مدتی؛) روزی کسی را بریدن
زەواد كىردىن: زەواد بېرىن، خواردىنى نان و پىخۇر. [ف] خوردن غذا	زەواد كىردىن: زەواد بېرىن، خواردىنى نان و پىخۇر. [ف] خوردن غذا
زەوارە: تەختەي بارىكى لىواری سندوق و پەنجىرە و ... چوارچىوئەي ئاسن يان تەختەي	زەوارە: تەختەي بارىكى لىواری سندوق و پەنجىرە و ... چوارچىوئەي ئاسن يان تەختەي

بەلبەلەشۋانە. [ف] نام گىياھى خوراكى	نابىندىرئ. [ف] مىكروب
زىلاقە: قورۇق چىچاق، لىتە. (لەقورۇق زىلاقەيەدا)	زىندە بەتال: بىكار و بەرەللا، خويىرى. [ف] لات و
گىرم خوارىبوو. [ف] گل شىل كە بە پا مىچسبىد	لابالى
زىلىك: (+) زراو، كىسەى زەرداو، [ف] كىسەى	زىندەخەو: بىرەخەو، چوونە فكرەو بەجۆرىك
زەرە	كە ھۆشى لەلا نەمىتى. [ف] بە فكر فرورفتن
زىلىك پۇژان: زراو تىۋىق، زراو پۇژان، زراو	زىندى سەر: بە زىندوويى، لە حالى ژياندا (بە
چوون. [ف] زەرترىك	زىندى سەرى خويى مالى بۆرە ولادەكانى جيا
زىمار: زامدار، بىرىندار، زامار. [ف] زخمى	كرىدەو. [ف] در حال زندگى
زىن: (+) كورتكراوەى خاتووزىن، ناوى ژنانە،	زىيەلە: زراوى گياندار، زىلىك، كىسەى زەرداو. [ف]
گراوەكەى مەم. [ف] نام زنانه	كىسەى زەرە
زىندوولە: مىكرۇب، جانەورىكى بچووكە بە چاو	

ژارو: ژاری، هه ژار، فه قیر، به له نگاز. [ف] فقیر،	کانیبه که پۆلی ژن و ژال ئاپۆرەیان داوه. [ف] انبوه
تهیدست.	ژنان
ژارین: پارانه وه، دوعا کردن، لالانه وه. [ف] نیایش	ژنگار: جۆری ههنجیره. [ف] نوعی انجیر
ژاژک: (+) باویشک، پینه کی. [ف] خمیازه	ژنیلانه: ژنانیله، پیاوێ که ئاکاری ژنانه ی ههیه.
ژاقین: ژیانسه وه، بووژانه وه. [ف] دوباره جان	[ف] مردی که رفتار زنانه دارد.
گرفت	ژوقار: شوڤار، نه مام، دوو زمان، قسه به ر. [ف]
ژالانه: ناوی چیا به که له هه ورامان [ف] کوهی در	سخن چین
اورامانات	ژوقم: تال، تامی تال، ته حل. [ف] تلخ
ژاله مۆ: ژیهله مۆ، ژیهله، زیله مۆ، پوولووی بن	ژونرو: ژانی ئیسکی لهش، پوماتیز. [ف]
خۆله میش. [ف] آتش زیر خاکستر	روماتیس
ژاوه ژاو: (+) لاژه لاژ، به کاوه خۆ قسه کردن،	ژووژیان: (+) پشوودان، هه سانه وه، سانه وه. [ف]
قسه ی زۆر و هیچ و پووچ. [ف] حرف زدن آدم	خستگی در کردن
گیج و بی ارزش	ژهرژی: جووجه له، جووچک. [ف] جوجه
ژقلته: ژه قنه مووت، ژه هریکی کوشنده یه، شتیکی	ژهمه خویری: قاوه لوتوون، نان و چایی نیوان
که زۆر تال بێ. [ف] زهری کشنده	به یانی و نیوه پۆ. یان عه سروژه، ئەو ژهمه ی
ژمیریار: ژماریار، بژمیر. [ف] حسابدار	که له نیوان نیوه پۆ و ئیواره دایه. [ف] غذا میان
ژن و ژال: دهسته ی ژن و میوینه (له دهوری	صبحانه و نهار، یا میان ناهار و شام

ژدهمه ناههقه: ژدهمه خویری، عهسرۆژده. [ف] غذا خوردين هنگام عصر

ژهنگ و ژار: (قار و قین؛) ژهنگ و غهوری

سهر كانزا. [ف] سختی و ناراحتی، كینه‌توزی؛ (زنگ روی فلز

ژدهه: (+) قه‌حبه، سۆزانی، به‌ستۆكه، سه‌لته. [ف] قه‌حبه، روسپی.

ژدهره‌ماسی: گیاهه‌کی گه‌لا تووكنی مه‌يله‌و زهرده گولی زهره‌ دهر ده‌كا و لاسقه‌كه‌ی قاوه‌بییه زۆر له گۆگه‌م ده‌چی، وشکی ده‌كه‌ن و به‌مه‌لۆ ده‌بییه‌ن له چۆمی ده‌كه‌ن و به‌دار ده‌یكوتن تالاه‌كه‌ی ماسی ده‌كوژئ. [ف] نوعی گیاه تلخ كه برای شكار ماهی استفاده می‌شود.

ژی‌رپاتۆل: ژیره‌لوار. [ف] زیرشلوار

ژی‌رپشتین: په‌رۆیه‌کی چه‌ند لایه پیکیدا ده‌دوورن، ژنان له‌ژی‌ر پش‌تینه‌وه ده‌بییه‌ستن بوئه‌وه‌ی جوان راه‌ه‌ستی. [ف] پارچه‌ی چند لایه‌ای كه زنان زیر شال می‌بندند

ژی‌رچه‌پۆكه: ده‌سه‌سه‌ر، چه‌وساوه، ، چه‌پۆكه سه‌ر ، زه‌للی به‌رده‌ست، دیل و كۆيله. (كورد تا كه‌نگی هه‌ر ده‌بی ژیر چه‌پۆكه بی.) [ف] زیردست، تحت سلطه.

ژی‌رچه‌پۆكه‌یی: ده‌ست به‌سه‌ری، چه‌پۆكه سه‌ری. [ف] تحت سلطه بودن

ژی‌رشه‌پوال: ژیرپاتۆل. [ف] زیرشلوار

ژی‌ركه‌ن: بنكۆل، كۆلینی بنه‌وه‌ی شتیك. (هینده‌یان گله‌كه ژیركه‌ن كرد هه‌تا روه‌خا.) [ف] كندن از زیر

ژی‌ژه‌له‌جۆری گۆینی مه‌يله‌و سوور، سووره گه‌وه‌ن. [ف] گون سرخ

ژی‌گول: (ژیکه‌له، جوان، ده‌لال، شه‌پال؛) ناوی كچانه. [ف] (زیبا؛) نام دخترانه

ژی‌لوان: ناوی چیايه‌كه له كوردستان. [ف] نام كوهی در كردستان

ژینگه: جیگه‌ی ژیان، شوینی ژیان. [ف] محیط زیست

ژیوان: (بژیو، مایه‌ی ژیان؛) ناوی گۆلیكه. [ف] (مایه‌ی زندگی؛) نام گلی است

ژی‌وه‌ل: (خړ و خۆل، نه‌رمونۆل و خریلانه، خه‌په‌تۆله؛) بووژانه‌وه، ژیان‌ه‌وه. [ف] (تپلی؛) دوباره جان گرفتن

ژیویان: جوولان، بزووتن. [ف] حرکت کردن

ساردخانه: (شوینیک که میوه و گوشت و شتی دیکه‌ی لی راده‌گرن بؤئه‌وه‌ی خراپ نه‌بی،) شوینی مردوو تیدا راگرتن له نه‌خوشخانه. [ف]	ساردخانه	ساپ: به‌ردی پانی یاریی ساپساپانی. [ف] سنگی پهن و کوچک برای بازی ششخان.	ساپساپانی: یارییه‌کی مندالانه‌یه به به‌ردیکی پان و ته‌نک ده‌کری و ده‌کوو شه‌شخان وایه. [ف]
سارده پهریز: جاره گهنمی که نه‌کیلدرایی و بؤ سالی دواپی به جاپی مابیتته‌وه. [ف] مزرعه‌ی گندم که شخم نزنند و برای سال بعدی بماند	سارده گوج: به‌چکه‌ی مالاتیگ که دره‌نگ ژه‌کی دده‌نی و هیزی مژینی گوانی دایکی نییه. [ف] بره یا بزغاله‌ای که توانایی مکیدن مادرش را ندارد.	اسم یک بازی بچه‌گانه	ساتار: شوینی بی‌دار و پرووته‌ن له‌نیو دارستاندا. [ف] جایی در میان جنگل که درخت ندارد
سارده گوز: ☞ سارده گوج	سارده‌کیل: زهوی و مه‌زرایه‌ک که له قه‌وس و سه‌رمای پایزدا ده‌کیلدری. [ف] شخم هنگام سرمای پاییز	ساتور: (+) کاتور، زهوی و مه‌زرای پرووتاوه و گیا لی‌نه‌ماو (جاره‌که وا ساتور بووه مه‌ره‌کان تیر ناخون). [ف] مزرعه‌ی بدون علف	ساتوسه‌ودا: ☞ سارد و سه‌ودا
سارنجوک: سه‌لاجه، یه‌خچال، به‌فره‌چال. [ف]	یخچال	ساچینه‌ر: ساریژکه‌ر، که‌سیک که برین ساریژ ده‌کا. [ف] التیام‌کننده‌ی زخم	ساردوسه‌ودا: مامه‌له، کرین و فروشتن، ساتوسه‌ودا. [ف] معامله

ساروو: سهرمه‌ست، شه‌یدا و سه‌رخۆش، شاد و به‌كه‌یف. [ف] شاد و شنگول

سارین: ساورین، سابریڤ، نیری ته‌گه. [ف] بز نر ساقه‌ته سووره: زه‌ر نه‌قووته، بیچوو ه‌ب‌اندیه‌ی په‌ر ده‌رنه‌کردوو. [ف] جوجه‌گنجشک پر درنیاورده

ساک: (+) جانتا، کیف. [ف] ساک

ساکار: () ساده، بی‌نه‌خش و خه‌ت؛ () مرۆی ساده و دل‌ساف. [ف] ساده و بدون خط؛ () انسان ساده و پاکدل

ساکن: ئۆقره‌گرتن، سیچهن گرتن (ده‌مه‌که‌ت بینه‌بینی ناو ده‌م/ ده‌با ساکن بی‌له‌که‌ی پرخه‌مم. «فولکلۆر»). [ف] آرام گرفتن

ساکه‌ده‌شت: ساکه‌گۆر، گۆره‌پان، ده‌شتی پان و به‌ریڤ. [ف] دشت وسیع

ساکه‌گۆر: گۆره‌پان، ده‌شتایی. ساکه‌ده‌شت. [ف] میدان، دشت

سالاو: سالتیک که ئاو زۆر بی، ته‌ره‌سال. [ف] سالی که آب زیاد باشد

سالدانه سالدانه: هیواش هیواش، سووکه سووکه، ئارام به‌ریدا پۆیشتن (سالدانه سالدانه له‌ولایا هات). [ف] سالانه سالانه

سالم: ساق، ساغ، سلامه‌ت. [ف] سالم

سالووز: لیزان، شاره‌زا، وه‌ستا، کارزان. [ف] ماهر ساله‌وه‌خت: سالهات (مناله‌که‌مان ساله‌وه‌ختی

هاتوته‌وه‌ پین ناگری). [ف] سالگرد

سامالسا: ساف و لووس، (به‌فر شاخ و هه‌ردی سامالسا کردوو). [ف] صاف

سامۆته: سامۆرته، که‌ژوو. (ده‌لالۆ لالۆ هه‌سته‌وه/ به‌هن سامۆته‌ی زینه‌وه/ تفه‌نگه‌که‌ت، قه‌له‌مه‌که‌ت، گواره‌ی سووری گۆیجکه‌ی می‌ژوون هه‌شتا هه‌رده‌له‌رینه‌وه. «شیرکو بینکس»). [ف] فتراک

سان: سیته‌ر، سا، سیۆهر، نیسی (سان داریی خوه‌شه‌که‌وماری نه‌وی/ دل‌داری خوه‌شه‌به‌وکاری نه‌وی «گورانی»). [ف] سایه

ساوان: (+) داریک که له‌سه‌ر دوو کۆله‌که‌ پایل ده‌کری جلوبه‌رگ و که‌لوپه‌لی پیندا هه‌لده‌واسن. [ف] چوبی که بر دوستون قرار می گیرد برای آویزان کردن لباس و وسائل دیگر.

ساوه‌له‌وانی: ساوه‌ساو، خاوه‌خاو، ته‌مه‌لی له‌کاردا (له‌کاردا زۆر ساوه‌له‌وانی ده‌کا). [ف] تنبلی، سستی

سایکلۆن: گێژه‌لووکه، باهۆز، باگه‌پ، گه‌ره‌پێچ، گه‌ژگه‌پینک، گه‌رده‌لوول، زه‌مه‌ن، گه‌رده‌بل. [ف] گردباد

سایلۆخ: ساویلکه، ساکار، مرۆقی دل‌ساف. [ف] ساده‌لوح

سایلۆکه: ساویلکه، سایلۆخ، ساده‌دل. [ف] ساده‌لوح

سایه‌د: ئاگادار، نگابان، چاو له‌سه‌ر داپچرین و ئاگاداری لی کردن (پۆژ تا ئیواره‌ له‌سه‌ری سایه‌ده). [ف] دیده‌بان

سبیرۆک: جوۆری چۆله‌که‌ی بۆر و زۆر چکۆلانه‌یه‌ له‌نیو دارستان و بی‌شه‌دا هیلانه‌ ده‌کا. [ف] نوعی گنجشک بسیار کوچک

سپی پوژ: ئەو پوژانەى کەشە هەورى سپی بەرى پوژ دەگرئ، پوژى سپی. [ف] روز سفید سپی: کۆشى گەنم کە دانەکەى زۆر کەم بئ. گولە گەنمى بئ. دان. [ف] ساقە و خوشەى گندم کە دانەاش کم باشد سپی: ئەو دەنکە گەنم و نوکانەى لە قوزاخە نەهاتونە دەرى و لەنیو سوورایى جەزەکەدا دیارن. [ف] دانەای کە از خوشە بیرون نیامدە سپی: لۆک، سپی واش، مەیلەو سپی. [ف] مایل بە سفید ستیپە: شوقەلەت، ستیپک، سەکۆى رەشمال. [ف] سکوى سیاچادر سچیل: ناسنامە، هەویە. [ف] شناسنامە سچیل نووس: کەسى کە هەویە دەدا بە خەلکى، کوێخا سچیل. [ف] صادرکنندهى شناسنامە سپی: (+) بئ. ئاگا، بئ. حەس (بوکتور دانی بئ سپی نەکردم کیشای). [ف] بئ. حس سپی: سەپۆلە: مەوێ گێژ و کاس و هیچنەزان، کاس و وپ. [ف] گێج و منگ سزگە: مۆچرک، تەزووی لەش. [ف] تیر کشیدن و سیخ شدن موى بدن سزگاو: تیژاو، سزگ، ئاوى پەنیر کە لۆرکى لئ دەگرن. [ف] آب پنیر سستەر: ☞ سیستر. سقەر: سقەدە، سەردەرانە. [ف] نردەى بالای در. سکه پو: زگەرپو، زگەرپاو، زگهانک، بریتى لە زۆرخۆر. [ف] کنایه از آدم شکمو سلموچک: سلموچک، قەلەشتى نێوان سمى

ئاژەل. [ف] شکاف سم حیوان سلۆک: سل، سرک، پەوێک، پەوک. [ف] رموک سلیمۆتەوەرە: پەپووسايمانکه، خاتوون سیمانکە. [ف] هدهد سلیه: گولە، فیشەک. [ف] تیر سمپسم: پئ. چەقاندن، منجربوون، بە زۆر و ئیسەرەم کاریک کردن. [ف] پافشارى سمکۆل: (+) پئ. کۆل، سم بە زەویدا خشاندنى جوانەگا کاتى شەر کردن سمیل چەخماخی: سمیل تیژ و باریک، کە سیک کە سمیلی درێژووکیە. [ف] کنایه از سیل دراز و باریک سمیل چەورانە: بریتى لە بەرتیل، دەمشیرینی. [ف] رشوه سمیل قیت: بریتى لە مەوێ بە پوژ و شایى بەخۆ، مەوێ لووت بەرز و قیت و قۆز. [ف] آدم مغرور خوش تیپ سمیلە خنچکە: بسکەى سمیل، زەردەخەنەى پیاو. [ف] لبخند مردان سن: (+) ناوى هۆزیکى بچووکە لە هۆزى بلباس. [ف] نام طایفه‌ای از عشیرت بلباس سنجانە: سەرپۆش، لەچکە. [ف] روسرى سنخچی: شکستەبەند، جەرأح. [ف] جراح سندووقە شەیتان: تەلەویزیون، تی.ف. [ف] تلویزیون سنگ شییری پشت ماکەر: بریتى لە پیاوى زەبەلاح و کەمگیرەت. [ف] کنایه از مرد لندهور بئ. غیرت

سنگه سۆژە: دلە کزێ، ژان و کزانە وە ی سینگ. [ف] سوزش سینە
 سنگەل: تەپک، گریوولکە، جیئەک بە قەدی
 کێووە کە شین بێ و گیای پێووە بمێنێ. [ف]
 تپەای کوچک در کوه که سرسبز بماند
 سنه سن: خاوە خاوە، تەمبەلی و دەستە و ستانی لە
 کاردا (بە بەر ئەو کارەووە هەر سنه سنه تی). [ف]
 تنبلی کردن هنگام کار
 سواره و پیاده: ناوی جۆری ئۆییە بە
 زەنگیانە گیراوەیە لە پەرەوێزی دەسمالی دەدەن
 بۆ جوانی. [ف] نوعی زیورآلات زنانه
 سواری قسه ی خۆ بوون: بریتی لە پێچەقاندن
 و پێداگری لەسەر قسە و بیرورای خۆ (سواری
 قسه ی خۆی بوو بە ئامان و زامان واز ناهێنێ).
 [ف] پافشاری بر حرف خود.
 سواله شیونکە: فشه، گیایە کە لە نێو گەنمدا
 شین دەبێ و کاتی دروینە نایەلی سوالە ی
 دەستی دروینە وان پیکەووە بنووسی و فشی
 دەکاتەو. [ف] نام گیاهی
 سواندان: پاسارە، سواندە، سوانە، گوێسە بانە،
 گوێسوانە. [ف] لبه ی بام
 سوتقه: هەلکەوت، دەگمەن. [ف] ندرت
 سۆدە: (کلۆر، دەرمانیکە تیکەل ئاوی
 خواردنەووەی دەکەن بۆئەووەی خاوینی بکاتەو؛
 (بلخ، بەلخ، بەلغ. [ف]) کلر؛) جرم
 سوپالک: گیایە کە بەقەد کیفوار گەلاکە ی وەک
 گەلای گەسگەسک پەرە پەرە یە و شین و
 مەیلەو سوورە، لە ئاودا لەگەڵ بەن دەیکولێتن

بەنەکە سوور دەکا. [ف] اسم گیاهی
 سۆراویک: مراوییه کتوی. [ف] مرغابی وحشی
 سۆرغەرە: رەنگیکی زەردی مەیلەو قاوەییە بۆ
 ئاسک و ئاژەل. (ئاسکێکی سۆرغەرەمان بە بەر
 قەدی کێووەکەووە دی). [ف] رنگ بور مایل به
 قهوہای
 سوریت: سرووت، کلۆش، لاسقی گەنم و جۆ.
 [ف] ساقه ی گندم و جۆ
 سوژن بەدز پێکردن: بریتی لە شاردنەووەی
 مەسەلە یەک لە نێوان چەند کەسدا. (وایان شوژن
 بەدز پێکرد تازە کەس تێی ناگا). [ف] مخفی کردن
 چیز ی میان چند نفر
 سۆشین: گیایە کە ئەستورە لە گۆگەم دەچی،
 بنەکەشی وەک چەوێندەر وایە و شکی دەکەن و
 لێی دەکەن ئاردەکە ی دەکەن بە پەلۆولە. [ف] نام
 گیاهی
 سوکوچرووک: ئابروو تکاو، ریسوا، خوێری. [ف]
 فرومایه و رسوا
 سوکور: سیخو، سیخچوولە، ژیشکی گەورە ی
 تیرهاوێژ. [ف] سگرنه
 سۆلەخانە: سارداو، ژیرخان، قوولکە لە
 عەرزیدا بۆ ئاو سارد کردن. [ف] سردابه
 سۆلین: گیایە کە کۆیستانییە بە پۆل دەپوێ
 زۆر بەرز دەبێتەووە قالۆری هەیه گەلاکە ی وەک
 گەرچەک وایە. [ف] اسم گیاهی است
 سۆمپا: سۆبا، زۆپا، سۆبە، کوورە. [ف] بخاری
 سۆمەر: مەلە، مەلێ. [ف] شنا
 سۆنەیی: ناوی هەلپەرکێتەکی کوردییە. [ف] نام

يک رقص کردی.	شتی ویگرا دهوئ. (بۆتە سووری دووگر
سونع: تەمەن، عومر (یاریکم گرتوو لە سونعی	خورماشی دهوئ و بەغداشی دهوئ.) [ف] کنایه از
خۆمە، [ف] ھەسن و سال	کسی که دو چیز را با هم می‌خواهد
سووتەبا: گرە، گرەبا، سەبوون، بای گەرەم. [ف]	سووژیت: سووژە. [ف] سوژە
سبون	سووک: نەقیزە، دارێک که نوکیکی ئاسنی
سووتەپۆک: جیگای سوتمان، چارە گەنمیک که	تیچەقاوہ و گا و ولاخی پی لی دەخوون. [ف] فلز
دەسووتی و رەش دەبیتەوہ. [ف] مزرعە ی	نوک تیزی که برای راندن حیوانات به سر
سوختە	چوبی فرو می‌کنند
سووخەت: ئاکار، خو، رەوشت. [ف] اخلاق	سووکە: ئازارە مریشک. [ف] آبلە مرغان
سوورمالک: سوورە بانوو، زەویی بی‌خیز. [ف]	سووگە: گردی نہوی، تەپۆلک، تیرەگ، کەلک. [ف]
زمینی که خاک است و شن ندارد	تپە
سوورمل: (+) جەمسەری کێو. [ف] خط‌الراس	سوول: سەوڵ، سەرو، داری سەرو. [ف] درخت
سوورمەن: زەویی گلە سوورە، سوورە بانوو،	سرو
گوشتە زەوی. [ف] زمین نرم	سوولان: (+) شایی، زەماوہند، ھەلپەرکی؛ (
سوورە بانوو: زەویی گلە سوورە، بەرانبەری	تاڤگە، سۆلاف، قەلبەزە، ئاوەلدیر. [ف] (رقص و
خیزەلان. (ئەم پەتاتە ھە خاکەکە ی سوورە بانوو	پایکوبی؛) آبشار
بوە تامی زۆر خۆشە.) [ف] زمین که خاک سرخ	سوونوو: سوون ھاتنەوہ، بلووغ بوون بۆ
باشد	سەگ و تاژی. [ف] بلوغ سگ و تازی
سوورە پنگ: پنگە سوورە، جۆری پنگە ھە	سوونە: سن، بۆگەنکە، کیسەلە، جانەوریکی
گەلاکانی مەیلە و سوورە ھەرکەس بیخوا	وردی بۆرە ئافەتی گەنمە و شیلەکە ی دەمژی.
زگچوون دەگرئ. [ف] نوعی پونە	[ف] سن، آفت گندم
سوورە چیغ: جۆری چیغە ھەوارچییان لە	سوئیانە: سواندان، گوئیسوانە، پاسارە، سوانە،
قامیش دروستی دەکەن. [ف] پرچین نی	گوئیسەبانە. [ف] لہە ی بام
سوورە گوئینی: جۆری گوئینی مەیلە و سوورە،	سویر قسە: کەسیک کہ لە قسە کردن تیر نابێ.
ژێژلە گەوہن، ژێژلە. [ف] گون سرخ	کەسیک کہ زۆری دل بە قسە و باسەوہیە. [ف]
سوورە مراوی: سوورەقانگ، جۆریک مراویہ	وراج، پرحرف
کئیویہ رەنگی سوورە. [ف] نوعی اردک	سۆیلانە: جۆری گولی جوان و بۆنخۆشە. [ف] نام
سووری دووگر: بریتی لە کەسیک کہ دوو	گلی است

سویلیک: بهرخ و کاژیله‌ی ساوا. [ف] بره و بزغاله‌ی تازه به دنیا آمده.

سه‌بوون: (+) قه‌دهم، تینیک که له قرچه‌ی هاویندا وهک شه‌پۆل له نزیک زه‌وی ده‌بیندری. [ف] هاله که در گرما دیده می‌شود

سه‌چاک: سزا، پاداشتی چاکه‌وخرابه. [ف] عقوبت

سه‌حانه: دهر و کاسه‌ی مسین. [ف] ظرف مسی

سه‌حەت خو‌ش: رووخو‌ش، په‌زا شیرین، خو‌ین‌شیرین، په‌زاسووک، خو‌ین سووک، سه‌حەت‌سووک. [ف] دوست‌داشتنی، خوشرو

سه‌حەت‌گران: په‌زاگران، مپوموچ، په‌زاتال، رووناخو‌ش. [ف] اخمو

سه‌خ: (بن‌میچ، بن‌بان؛) مه‌لاشوو، ملاشک، مه‌لاژگ. [ف] (سقف خانه؛) سقف دهان

سه‌ختان: سه‌خناخ، سه‌خله‌ت. [ف] مسیر سخت در کوه

سه‌خله‌ت: (+) سخناخ، سه‌ختان، شوینی رژد و نه‌سته‌م له چيادا. [ف] سراسیمه‌ی سخت در کوه

سه‌خمه‌رات: چه‌رمه‌سه‌ری، کویره‌وه‌ری. [ف] سختی

سه‌ده‌قی خو‌ لیدان: رای خو‌ دهر‌برین. [ف] نظر خود را مطرح کردن.

سه‌رئاسینه: جوړیک درکی تیژه له‌نیو گه‌نمدا ده‌پو‌ی، سه‌پان ترینه، دپووه که‌له‌وه، چوکشکینه. [ف] نوعی خار

سه‌راسو: لای به‌رزایی، سه‌راسو‌ی. (به‌سمان لی بگره سه‌راسو‌ی بانی/ له تو مالی زور له من جوانی «گورانی ژنان».) [ف] طرف بالا

سهرئاسو کردن: (مل کیشان و چاو لی کردن (بجو سهر ئه‌و بستوکه سهرئاسویه‌ک بکه بزانه که‌س دیار نیه) ؛) سهردان، دیده‌نی کردن، هه‌وال پرسین، به‌سه‌ر کردنه‌وه، (قه‌ت سه‌راسویه‌کمان ناکه‌ی). [ف] (نگا کردن از بالا؛) ملاقات

سهراف: (+) قه‌راغ ئاو، لیواری چۆم. [ف] کنار رود

سهرانگیرو: گه‌رانه‌وه له سهردا بو‌ خواری. (هه‌وارچییان له کوستانه‌وه به‌ره‌و گه‌رمین مالاتیان سهرانگیرو کرده‌وه). [ف] برگشتن از بالا به پایین

سهراره‌رد: (+) مهرزی نیوان زه‌ویوزار، (گوندی قاجر و کانی پانکه سنوور و سهراره‌ردیان پیکه‌وه‌یه) [ف] مرز میان زمین کشاورزی.

سهر ئه‌ستوور بوون: بریتی له فکر و خه‌م و خه‌یالی زور (سهرم ئه‌ستوور بووه هینده‌م بیر کرد‌ته‌وه). [ف] سرگیجه گرفتن بر اثر بیکاری

سهر‌برې: (+) دوورینه‌وه‌ی گه‌نم و جو و وینجه به‌مه‌له‌غان به‌شیوه‌یه‌ک که سهری گوله‌که‌ی بقرتین. (ئو وینجه‌یه حه‌یفه سهر‌بر مه‌یدووره‌وه). [ف] درو کردن و قطع کردن گندم و جو از نزدیک خوشه.

سهر‌برده: سهر‌گوریشته. به‌سه‌ره‌ات، سهر‌به‌ورد. [ف] سرگذشت

سهر‌بگرد: به‌سه‌ره‌ات، سهر‌برده، سهر‌به‌ورد. [ف] سرگذشت

سهر‌به‌ران: به‌رانیک که ته‌مه‌نی له پینج سال پتر

بی. [ف] قوچ از پنج سال به بالا
 سهر به رده: بانیژ، ئه و جیگه ی گهنمی لیوه
 ده پیژنه ئاشه وه. [ف] محل فرو ریختن گندم به
 دهانه ی آسیاب
 سهر به پووله: قوله داریکی به قهده بستیک ده بی
 لای سهر ووی باسکیشی ده کوتن ده بیته هو ی
 پیوه نددانی نیرو ئاموور، پیمیکه گاینجه که
 راده گری. [ف] پیمی چوبی درخیش
 سهر به ورد: به سهر هات، سهر برده،
 سهر گوریشته. [ف] سرگذشت
 سهر به هه ش: سهر به قور، تازی به بار، که سیک که
 خوشه ویستیکی مردووه و سهری بو له قور
 ناوه. [ف] کنایه از عزادار
 سهر بیژنگه: بریتی له مرؤی ده سته وستان و
 بی ده سله ات. (ئه و سهر بیژنگه یه هیچ کاریکی له
 ده ست نایه.) [ف] کنایه از آدم تنبل و ناتوان
 سهر پنچ: گیاهه که وه کوو که رته شی وایه به لام
 درکی نییه. [ف] نام گیاهی است
 سهر پیلک: ده سپیک، سهر هتا. [ف] ابتدا
 سهر به کلاوه: (+) بارانی ده نک درشت که له
 گولاوه ئاوی دها و بلوقی پی ده کا. [ف] باران
 درشت که بروی آب حباب درست می کند
 سهر به خوزدا گرتن: سهر داخستن و
 بیرکردنه وه. جوړی سهر داخستن که چهنه به
 قوولکی مله وه بنووسن. [ف] پایین انداختن سر.
 سهر بی ده لاک تاشین: بریتی له کاری
 ناشاره زا و بی پرس و را. [ف] کنایه از کار
 ناشیانه و بدون مشورت

سهر په ژان: بریتی له ده رفه ت و هه ل، (برو)
 بکه هینه گرفتارم سهرم ناپه رژی دنا ده هاته
 خزمه تان، فرصت داشتن
 سهر توول: سهر لقی شلک و باریکی داره میو
 که پیچ پیچه و ترش و خوشه ده خوری. [ف]
 شاخه ی باریک و پیچان تاک
 سهر ته ته ی بن مافه ته: بریتی له پواله ت جوانی
 له دهروونا پیس و خراب. [ف] کنایه از ظاهر زیبا
 و باطن خبیث
 سهر ته پکه: په پویه کی ته پ کراوه به سهر گونته که
 هه ویریدا ددهن بوئه وه ی کرپژ نه هینن یانی
 رهق نه بیته وه. [ف] پارچه ی خیزی که روی چونه
 نانوانی می اندازند
 سهر تیک: جه مسهری دروومان. [ف] محل وصل
 پارچه ی دوخته شده
 سهر تیکه: سهریدوکه، گیاهه که به ریکی خر
 ده گری و ده خوری. [ف] اسم گیاهی خوراکی
 سهر جن کردن: سهری برکه تووتن
 هه لپه رتاوتن بوئه وه ی گه لاکانی پان بی. [ف]
 بریدن قسمت بالایی بوته ی توتون برای اینکه
 برگش پهن بشود.
 سهر چادان: په پویه کی گردی گولڈوزی کراوه
 دهیدن به سهر قوری چاییدا بوئه وه ی دهم
 بکیشن. [ف] دمکش
 سهر چرووک: سهر چلووک، سهر لقی دار. (تازه
 یاریکم گرتووه خه لکی شاری که رکووک/له به ر
 مه مکوله ی دهمرم وهک سنوی سهر چرووک
 «گورانی».) [ف] شاخه ی بالایی درخت

سەر سۆفلىكە: گىياھكە ۋەك تالۆ ۋايە گۆلىكى
توۋىكى سىپى خې دەر دەكا. [ف] نام گىياھى است
سەر سۈور: جۆرىك مراوى كىۋىيە سەرى
سۈورە. [ف] اردك سر حنايى

سەر سۈورى بەحرى: جۆرىك مراوى كىۋىيە
سەرى سۈور و كلالونەيە. [ف] اردك تاجدار
سەرسەپۆل: سەرسەپۆلە، مېۋى گىژ و وىژ و
كاس. [ف] سەرسەپۆلە

سەرسەرەكى: لەگۆترە، ئاكۋى، گۆي پىنەدان،
لەخۇرا كارىك كردن. [ف] سەرسى
سەرسەوز: (+) مەزرا و شاخ و كىۋى زەنۋىر
و پىر گىا و دار؛ (برىتى لە سەيد، عەۋلادى
پىغەمبەر. [ف] سىز؛) كىنايە اولاد پىامبەر.

سەرشىلكە: (ئەۋ پەرۋىيە بەسەر ھەۋىرىدا
دەدەن دۋاى شىلانى.) ئەۋ بەنەئى لە بەينى داۋ
و سىنگ دايە. بەنىكى درىژۋكەيە چەند سىنگى
پىۋەيە دايدەگوتن و داۋەكان بەۋ بەنەۋە
دەبەستىن و بۇ كەۋى دەننەۋە. [ف] پارچەاي كە
روى خمير نان مى اندازند.) نخى كە در دام
كېك بەكار مى رود.

سەرقورس: (تەمبەل، تەۋەزەل؛) بەدگوز،
خىشەسەر و گۆنەدەر. [ف] تىنبل؛) كەشق
سەرقورس بوون: داهىزان، ماندوۋ بوون و
ھىز لى بران. [ف] تىباسيدن.

سەرقۆزى بن ئالۆز: كەسىك كە زۆر
دەستكورت و ھەژارە، يان خەمناك و
دالناخۇشە، بەلام خۇى شاد و دلخۇش نىشان
دەدا و لافى دەۋلەمەندى لى دەدا. [ف] كسى كە

سەردووشى: دوو لەتە پارچەي دووراۋ و رېك
كە بە سەر شانى چاكەتدا دەيدروون ھەردوۋ
سەرى لای يەخەكەۋە بە دوگمە قايم دەكرى. [ف]
سەردوشى

سەردوولكان: چەمەرى، ئىلىگى، ۋىلىك،
سەردوولكە، شىعەر بە مردوۋدا ھەلگوتن. [ف]
مرثىە

سەردەژىن: ژانەسەر، سەرنىشە. [ف] سەردە
سەردەلىل: سەرچۈپىگەر (دەسەر ھابەدەس
سەردەلىلەۋە). (شۇخى نەشمىل بى دەلىل
تۋراۋە لىم/ شايى رۇخە و سەردەلىل تۋراۋە
لىم. «نادر نىروومەند "بۇران"». [ف] پىشاهىنگ
رقص گروۋى.

سەردىر: ئاۋدانىكى كەم بۇ گەنم لە پايزدا كە
تەنيا ئاۋەكە ۋەسەر زەۋىيەكە دەكشى و تىيدا
راناۋەستى. [ف] آبىارى در فصل پايز

سەردىر: ناۋى بابەتى نووسراۋە (چىرۋىك لە
ژىر سەردىرى ئەۋە ... د. / [ف] عنوان

سەرداپاۋ: لای سەروۋى جىگەرپاۋ. [ف] طرف
بالايى شكارگاہ

سەردىكرن: سەر بىرېن. [ف] سەربىدن.
سەردەشە: (+) گىياھكى گەلا بارىكە ۋەكوۋ پوار
ۋايە. [ف] نام گىياھى است

سەرسارد: كەمتەرخەم، بى موبالات، كەترەخەم.
[ف] لالابالى

سەرسۈالک: رىخۇلە گەۋرە. [ف] رۋدە بزرگ
سەرسۈرك: چىشتىكى كوردەۋارىيە. [ف] نوعى
غذاي كردى

تەیدست و غمگین است و خود را ثروتمند و شاد نشان می دهد

سەر قوق: کەچەل، یال گەنیگ، سەر گەنیگ. [ف]

کچل

سەر قەباغ: (+) پارچەبەک کە بەسەر گیرفانی دا دەدوورن و بە دوگمە دادەخوێ، سەر گیرفان. [ف]

روپوش جیب لباس

سەر کردنەو: دەر فەتی دەست کردنەو، (ناهیلی سەر بکاتەو). [ف] مهلت دفاع ندادن به حریف

سەر کالاه: (+) چوکلە ی سەر دەسکی کەردووکیش کە دەستی راستی پیوه دەگرن. [ف]

تکە چووبی کە بە انتهای دەستە ی گراز میگویند برای دست گیره.

سەر کوێر کردن: لیدان و شکاندنەو ی منداڵ لە بەرچاوی خەلکی. (هیندە ی لیداه سەر کوێری کردووه بۆیه هیچ فیر نای). [ف] کنایه از زدن کودک به نحوی که قدرت یادگیری را از دست بدهد.

سەر کەوا: جۆری جلی ژنانە یە پەراوێزەکانی بە سیم دەنە خشیئن. [ف] نوعی روپوش زنانه.

سەر گەنیگ: کەچەل، یال گەنیگ. [ف] کچل

سەر گین دان: ژووریکە لە تەویلە دا کە پەینی تیدا هەل دەنەو بۆئەو ی وشک بیتەو. [ف] جای سرگین خشک کردن

سەر لە پێ دا بوون: بە دل لە خزمەت کەسیک دا بوون. (هەر ئەمریکی بێفەر مویی سەرم بۆت لەرێ دایه). [ف] با جان و دل در خدمت کسی بودن

سەر لە بەر: (بە تەواوی، تیکرا. (سەر لە بەری کارە کە ئەو کردی)؛ (سەر دە بەر، مرقۆی پۆح سووک و فەرمانبەر، مل کەچ. [ف]) بە کلی؛ (گردن کچ

سەر ما تۆپین: سەر ما گێرەو، بریتی لە جلی زۆر گەرم. [ف] ضد سرما

سەر ماسین: سەر ئەستور بوون، بریتی لە بیر کردنەو ی زۆر (سم سمی کەر و چنگ چنگی یاسی، من سەرم لەو کارە دەماسی. «پەند». [ف] سرگیجه گرفتن

سەر ما قوتانی: سەر مە قولات، سەر مە قولاچ. [ف] معلق

سەر ما مۆستا: سەرۆکی مامۆستایان، سەرۆکی قوتابخانە. [ف] مدیر مدرسه

سەر مردوولە: مرقۆی شەرمیون و فەقیرۆکە (ئەو سەر مردوولە یە هیچی لە روو هەل نایه). [ف] کنایه از آدم شرمو

سەر مەنجەلانی: ئەو پارە یە زوا لە کاتی ئامادە بوونی چیشتا بە ئاشپەزی دەدا. [ف] انعامی که داماد به آشپز می دهد.

سەر مەند: سەر سام، واقوړماو، سەر سووړماو. [ف] متحیر

سەر نا: سەرین، سەنیر، بالشت، بالیف. [ف] بالش

سەر نووسەر: کەسیک کە بە سەر کار و باری پۆژنامە و گۆفارداد پادەگا. [ف] سردبیر

سەر نەرم: بریتی لە مرقۆی گۆپرایەل و پۆح سووک. (کوپیکی سەر نەرمە چۆنت پیخۆش بێ واکار دەکا). [ف] کنایه از آدم حرف

- شنو و سېك روح. سەرنیزە: ئامرازيكى پۇلايه وەك خەنجەر وايە
 لە سەرى تەنگى دەبەستەن. [ف] سەرنیزە
 سەرۈپچەكە: مەندالى ساوا، مەلۇتەكە، زارۇك. [ف]
 نوزاد
 سەرۈدل گرتەن: برىتى لە مزاحىم بوون (دېسان
 ھات سەرۈدلەمان بگرى). [ف] مزاحم شەدن
 سەرۈدل لى ھاتەن: گەشكە كەردن، فى لى ھاتەن. [ف]
 غىش كەردن
 سەرۈعوزر شۆر: برىتى لە كچى عازەب، كچى
 جەيل. [ف] دختر بالغ
 سەرۈسوۋژن دان: سەنگ و سوۋژن دان
 سەرۈكلاۋىكەل بوون: بە شەپ ھاتەن، ئاۋقاي
 يەك بوون. [ف] جدال و دعوا و گلاۋىز شەدن.
 سەرۈي: ھېمەن، ھىدى، لە سەرۈخۇ. [ف] آرام
 سەرۈيەن: مېزەر، دەسەرى سەر، پېچ. [ف] مەندىل
 سەرۈپىرژن: برىتى لە كچى چكۆلەى زۆرزان.
 [ف] كىنايە از دختر كوچك و دانا
 سەرۈتەشى: پووشبەقەنگە، زەلبەقوونە،
 پووشبەقوونە. [ف] سىنجاك.
 سەرۈجە: تابووت، دارە تەرم، دارە مەيت. [ف]
 تابوت
 سەرۈخەر: (+) سەرۈ كەرىك كە لەنىو بېستان
 ھەلىدە ھاسەن بۇ چاۋەزار (بېستان و
 بى سەرۈخەر). [ف] كە لاغ كە در جاليز آويزان
 مى كەردن براى رفع چشم زخم
 سەرۈدىقانى: سەرۈ تاتكى، رۈانىن بە دزىيە ھە.
 [ف] دزدكى نگاه كەردن
 سەرۈپۇ: (+) پېشەنگ، سەرۈجەلەى كاروان. [ف]
 پېشاھنگ
 سەرۈژن: ژنى قەسەزان و كەيخودا، ژنى زانا و
 ويچو. [ف] زن سخور و دانا
 سەرۈگاۋخان: ھۇگان، گامەرز. ئەو شويئەى
 خەتى جووت دەگاتە ئەوسەر و دەگەپتە ھە
 سەر خەت. [ف] محل دور زدن در شخم
 سەرۈمەپ: (مەپىك كە دوو زگ زابى؛) مەپىك
 كە لە پېشە ھەى مىگەل دەپوا، سەرگەلە؛ (ناۋى
 چىرۇكە شىعەرىكى مامۇستا ھەژارە. [ف]
 گوسفندى كە دوبار زاييدە باشد؛) گوسفند
 پېشاھنگ گلە؛ (نام شعرى بلند از استاد ھەژار.
 سەرۈمىكوتە: كەۋچكە قولە، چمچە كۆلە،
 كلكەتەشى. [ف] بچە قورباغەى پا درنياوردە.
 سەرۈندەر: سەرۈدەر، زانىن و تىگەيشتن. [ف] راه
 در كەردن.
 سەرۈدەر كەردن: برىتى لە پى دەر كەردن،
 شارەزايى، رى دۆزىنە ھە. [ف] راه در كەردن
 سەرۈوقوم: سەرۈوبىن لە ئاۋدا، ئاۋەژو
 بوونە ھە لەنىو گۇمدا. [ف] سىرگون شەدن در آب
 سەرۈوقولە: نووكووسۇ، يارىيەكى كچانەيە بە
 دەرۈزىلە دەر كى. دەرۈزىلەيەك لە مشتىان دەرۈخەن
 و دەبى بە نۆرە ھەلىدەن سەرۈكەى لاي
 سەرۈوھىە يان قولە، ھەر كەس ھەلىيەنى
 دەرۈزىلەكە ھەلدەگرى بۇ خۇى. [ف] نام يك بازى
 دخترانە
 سەرۈلېرىن: (سەرۈلېرىن، سەر بەرز
 كەردنە ھە؛) سەر بېرىن. [ف] (سر بلند كەردن؛)

سر بریدن	سه‌فه‌ر: (+) که‌رته، جار، را، چهل (ئه‌م سه‌فه‌ر
سهره‌لنه‌هاتن: بریتی له شهرم کردن،	تسه بکا دهمی ده‌شکینم. [ف] دفعه، بار
خه‌جالتی کیشان (له شهرمانا سهری هه‌لنایه،)	سه‌قله: قه‌بز، توند بوونه‌وه‌ی پیسی. [ف] بیوست
[ف] از شرم سرش بلند نمی‌شود	سه‌گبایی: (باداریی سه‌گ؛) نه‌خوشییه‌که له
سهری ته‌ماح برین: چاوپۆشی کردن له ته‌ماح	سهرما و سه‌غله‌تدا یه‌کسم تووشی ده‌بی و
له کاتی مامه‌له‌دا، (بریا ئه‌وکاته سهری ته‌ماح	پاشووی له هه‌ره‌که ده‌که‌وی و له‌سهر پیتشووی
ببرییایه و خانووه‌که‌م بفرۆشتبایه، ئیستا هیچ	را‌ده‌وه‌ستی و که‌فه‌لی له عه‌رزی ده‌خیتشین. [ف]
ناکا. [ف] چشم‌پوشی از طمع	(مرض سگ؛) بیماری الاغ که پاهای عقبش از
سهری خۆ خۆینده‌وه: بریتی له سهر حیسابی	کار می‌افتد.
مال و سامانی خو بوون. (با سهری خۆم	سه‌گغان: سه‌گوان، تیرهاویژی زانا و ده‌ست
بخوینمه‌وه ئه‌گه‌ر بۆم هه‌لسوورا یارمه‌تیت	راست، نیشانه ئه‌نگیو. [ف] تیرانداز ماهر، تک
ده‌ده‌م. [ف] سر‌حساب دارایی خود شدن	تیرانداز.
سهرینا: سهرینگا، سهرین، سه‌نیر، بالنج، بالیف،	سه‌گ گلاوک: سه‌گلاو، سه‌گاف، سه‌گاو،
بالگه. [ف] بالش	سه‌گای. [ف] سگ آبی
سهرینچاوه: سه‌رچاوه، ئاخیزگه. [ف] سرچشمه	سه‌گ گورگ: ☞ سه‌گورگ
سهریوان: (ته‌پۆلکی خۆل و زبل، زبلکوان،	سه‌گ و شوان هاتنه‌وه: بریتی له وه‌رشکه‌ست
زبلدان:) سهرانگۆیلک، گووڤه‌ک، سه‌لوینک. [ف]	بوون و مال به‌ده‌سته‌وه نه‌مان. (جا ئاوا کاسپی
زباله‌دان، محل جمع‌آوری زباله؛) سرگین‌گاه	بکه‌م سه‌گ و شوانم دیته‌وه. [ف] کنایه از
سه‌عانه: سه‌حانه، سه‌هه‌ن، ده‌فری مسین. [ف]	ورشکست شدن
ظرف کسی برای غذا	سه‌گورگ: سه‌گ گورگ، سه‌گی‌ک که شیوه‌ی
سه‌غ: سه‌خ، بن‌میچ، بنه‌بان، ژیربان. [ف] سقف	گورگ ده‌دا یان له په‌گه‌زی گورگه. [ف] سگ
سه‌غله‌ت: (+) سهرما و ته‌پ و تووشی باران و	شبهات به گرگ
کرپوه. [ف] سرمای شدید و بارش.	سه‌لته: (+) کولۆنجه، کولیجه، سیخمه‌ی قول‌داری
سه‌غیربار: که‌سی‌ک که ئه‌رکی چه‌ند مندالی	ژنان. [ف] نوعی بالاپوش زنانه.
سه‌غیری که‌وتیته ئه‌ستۆ. (خیر بۆ ئه‌و ژنه	سه‌لته‌زینه: سواری ته‌نیا، پیتیواری به‌ته‌نی. [ف]
سه‌غیربار و بی‌که‌سه باشه. [ف] کسی که	سوارکار تنها، تک‌سوار
سرپرست چند بچه‌ی یتیم است	سه‌لته قه‌مچی: بریتی له پاوچییه‌ک که
سه‌فا: پزگاری، ده‌رباز بوون. [ف] رهایی	به‌ده‌ستی خالی ده‌چی بۆ پاو یان له‌گه‌ل کۆپی

له‌ش له خه‌ودا راوه‌ستانی گه‌ریانی خوین،
مرۆف به‌ جوولانه‌وه چاک ده‌بی له‌سه‌ر ئه‌و
باوه‌ره‌ن هه‌ر که‌سیک سه‌نگ گرتی (مۆته
سواری بوو) ده‌ست به‌ری بۆ دۆخینه‌که‌ی
خه‌به‌ری ده‌یته‌وه. [ف] کابوس

سه‌نگاو: (گولاو، شوینیک که‌ ئاوی بارانی لی
کۆ ده‌یته‌وه؛) شارۆچکه‌یه‌که‌ سه‌ر به
پاریزگای که‌رکووک. [ف] محل جمع شدن آب
باران؛) شهرکی از توابع شهر کرکوک

سه‌نگاوبه‌ردنان: سه‌نگه‌وبه‌ردنان، خسته‌نه‌ ژیر
شتی قورس، ماست و شیر و ... ده‌خه‌نه‌ ژیر
قه‌رتاله‌ و به‌ردیکی له‌سه‌ر داده‌نین بۆ ئه‌وه‌ی
پشيله‌ نه‌یخوا. (ماسته‌که‌م سه‌نگاوبه‌رد ناوه‌). [ف]

زیر پوشش سنگین گذاردن
سه‌نگوردوو: سه‌رانگویتک، گووفه‌ک، سه‌لویتک.
[ف] سرگین‌گاه

سه‌نگوسوژن دان: به‌ وردی گه‌پان و
چاواگیران و ولات‌پیشکنین (ئه‌و مال‌ه‌م
سه‌نگوسوژن دا نه‌مدۆزییه‌وه‌). [ف] به‌دقت دنبال
چیزی گشتن.

سه‌نگه‌سیر: به‌ربه‌سیل، چیشتی گوشت و
ماست. [ف] آش‌ماست و گوشت

سه‌نگه‌ل گوان: گوانی ئاژه‌لیک که‌ یه‌کیان له
یه‌کیان شوپتر بی و شیرزی زۆرتتر تیدایی. [ف]
پستان حیوانی که‌ یکی از دیگری بزرگتر باشد
سه‌واد بوونه‌وه: سیواد بوونه‌وه، روو کرانه‌وه،
سه‌وازه بوونه‌وه له‌ کاریک راهاتن و فیربوون.
[ف] چشم و رو باز شدن.

راوچییان و ریواران ده‌که‌وی و به‌ده‌ستی
به‌تال ده‌گه‌ریته‌وه. (راوچییه‌کان هه‌موو سه‌له‌ته
قه‌مچی گه‌رانه‌وه‌). [ف] ده‌ست‌خالی برگشتن
سه‌لمکه: سه‌له‌مکه، گیایه‌که‌ بۆ دۆکولیو ده‌بی.
[ف] سلمه

سه‌لمۆکه که‌رانه: گیایه‌که‌ وه‌ک سه‌لمکه وایه
ناخوری. [ف] اسم گیاهی است

سه‌لمۆکه: سه‌لمکه، سه‌له‌مکه، سه‌لمکه. [ف] گیاهی
خوراکی برای آش
سه‌لمکه: ☞ سه‌له‌مکه
سه‌له‌مکه: ☞ سه‌لمکه

سه‌لیم: (+) ساغ، سلامه‌ت، سالم، ساغ و سه‌لیم.
[ف] سالم و سلامت

سه‌مبور: سه‌بوون، گرّه، گرّه‌با، هالاوی گه‌رما.
[ف] سموم.

سه‌ناز: روخ، قه‌راغ، که‌نار، لیوار. [ف] کناره‌ی
رودخانه

سه‌نجۆر: ☞ سه‌نجۆل
سه‌نجۆل: که‌له‌وه، که‌له‌مه، که‌له‌وانه. [ف] چنبره‌ی
گردن گاو درخیش

سه‌نده‌لووس: جوژه‌ داریکی کورته‌ بنه‌یه
به‌ریکی وه‌ک قه‌وزان ده‌گری ته‌زییحی لی
دروست ده‌که‌ن. [ف] بوته‌ای که‌ ثمر آن شبیه
چاتلانقوش است برای تسبی حاستفاده می‌کنند.
سه‌نگ دادان: منال له‌ سکی دایکیدای کاتی هاتنه
دنیا دیته‌ به‌ر موسولّدانی ژن و ده‌لین سه‌نگی
داداوه. [ف] پایین خزیدن بچه‌ هنگام زایمان

سه‌نگ گرتن: مۆته‌ سوار بوون، قورس بوونی

سەۋازە بوونەۋە: سەۋاد بوونەۋە

سەۋزالف: دەبار، وینجە و گزەرى وشكەۋە
 كراو بۇ زستان، ئالیک. [ف] یونجەى خشک شده
 سەۋس: گوناح، تاوان، سووچ، پيازە. [ف] گناه
 سەۋلەجان: گۆچان، ۋەكاز. [ف] عصا
 سەھلاب: گيا سالمە، گيايەكە بستیک بەرز
 دەبیتەۋە گولەكەى سوورە، بنیکى خرى نەرمى
 ھەيە ۋەك سیتبەەرزیلە ۋایە و زۆر بەنرخە.
 [ف] گيا سلمه

سەیووت: سەبر، تاقەت، تامل. [ف] صبر، تحمل
 سى بە گايە: (+) گايەكە لەگەل سى جوانەگا
 لە جووتى دەكەن بۇئەۋەى جوانەگاكان
 راستاۋىژ بن و زۆرىش ماندوو نەبن.
 ھەرچارى يەکیانى تى دەكەن. [ف] گاۋى كە با سە
 تا گاۋ جوان درخیش کار می کند، برای اینکه
 گاۋهای جوان یاد بگیرند

سى و دوو لى نەکردن: خیرا و دەسبەجى
 کاریک کردن، بەبى بیر کردنەۋە و شک و
 گومان کاریک کردن. (بىئەۋەى سى و دوو لى
 بکا کارەكەى بۆ کرد.) [ف] انجام دادن کاری بدون
 تردید و گمان

سیار: تارمايى، تاپۆ. [ف] شبح
 سیازاخ: (+) لارەشە، نەخۆشییەكى ئازەلە.
 رەشەكەۋتە. [ف] سیاه زخم

سیاسووت: راۋە كەۋى ھەۋەلى بەھار. [ف] شكار
 كېك در اوایل بهار
 سیاكام: بەراۋە كەۋىك دەلین كە كەۋىك لە
 قەقەسدا دەبەنە كىو و داۋى لە دەور دەنیتەۋە،

كاتىك دەخوینى كەۋى دىكە دىن بۆلای و
 بەداۋەۋە دەبن. [ف] نوعى شكار كېك
 سىپارى شەۋ: شەۋ درەنگان، زرىنگانەۋەى
 شەۋ. (سىپارى شەۋ تىپەرىپوۋ.) [ف] نصف شب
 سىپرەكى: بە سەر لە يەكتەردانى كەل و گا لە
 كاتى شەردا. [ف] كلەزدن گاو بە يكدیگر
 سىچاك: عابا، كەۋاى شۆر. عابايەك كە سىلای
 شاقەلەكەى ھەلدراۋى ھەبى. [ف] قبايى كە سە
 چاك داشته باشد

سىچەر: سووچەر، سىخوچ، جوړى ژيشكى
 گەۋرەيە تىر دەھاۋى، سىخچوولە، تىرھاۋى. [ف]
 تشى.

سىچەر: جوړى چۆلەكەى كىۋىيە بەقەد پاسارى
 دەبى، پەرشەخۆرە، پەرشخۆركە. [ف] نوعى
 گنجشك كوهى

سىچەن: ئۆقرە، ئارام. [ف] قرار، آرام
 سىچەن گرتن: ئۆقرە گرتن، داسەكنان، ھەدا
 دان. (لە ھىچ شۋىتنيك سىچەن ناگرى.) [ف] آرام
 گرفتن.

سىخاسە: خاسە سى، قازى دەشتى. [ف] غاز
 خاکستری

سىخمە: سوخمە، گلۆنجەى بى قولى ژنان. [ف]
 جلیقه‌ی زنانه

سىخوار: سىخار، زوقم، خویز، خووسار،
 ئالشت، ئاليسكه. [ف] سرماريزه

سىخوار لەپشت: كەرويشكى قەلەۋى پايزان كە
 سىخوار لەسەر پىشتى دەكەۋى. [ف] خرگوش
 چاق پاییزی كە سرماريزه روى پشتش می افتد.

سیستر: په رستار، سستهر، سه رپه رشتیاری
 نه خوش. [ف] پرستار
 سیسی: (+) گیایه که خوئی له قهه گیا و گژی
 دیکه ده هالینئی و وشکی دهکا، جله. [ف] گیاهی که
 آفت گیاهان دیگر است، پیچک
 سیقی: سیوی، هه تیو، سه غیر، به تایبته بؤ
 مندالی دایک مردوو. [ف] بچه مادر مرده
 سی قنگ: کوراده، قوراده، کنیوال. [ف] تره کوهی
 سی قوته: قوخه ره شه. [ف] سیاه سرفه
 سیقه: (+) نزگه ره، به رسینچکه. [ف] سکسکه
 سیک کردن: زارویه که له میشیندا، یانی پروت
 کردن، پاره پی نه هیشتن. [ف] اصطلاحی در
 تیله بازی یعنی بردن تمام پولهای طرف بازی
 سیکلدانچکه: لوله ی سیپه لاک، ئه و په گه
 لوله ییانه ی به سیپه لاکه وهیه. [ف] شش
 سیکمه سیکم: (هاتووچو و ملوموی سهگ له
 دهرک و بان؛) سوکه سوک، پیاویک که زور
 هاتووچوی جیگایه که بکا و بیههوی به زور
 کچیک سازکا. [ف] گشتن سگ و بوکردن زیاد؛
 (مرد هیز که زیاد به جای رفت و آمد دارد و
 عاشق است
 سی کوژ: سهقر، بالداریکی راوکه ره، و اشه،
 باشوو. [ف] قرقی
 سی کویره: جوئی مراوی که له قهراغ ئاوان
 دهژی. [ف] غاز پا زرد
 سیکه دانه: سیکه توره، کوله زرگ، سیقه توره. [ف]
 سنگدان مرغ
 سیکه نه و سه رخان: تیکه و لیکه، کهس له کهس

سیخه سیخ: دهنکی هه ناسه سواربوون (سیخه
 سیخی سیگی دی). [ف] خس خس سینه
 سی رسکین: یارییه کی دوو که سیه به شهش
 داش ده کړئ و هه رکام له و دوو که سه یه کیان
 سی بهرد هه لده گړئ و ئهوی دیکه یان سی
 چیلکه بؤئه وهی داشه کانیا ن نه گوږدرئ. وهک
 دامه وایه. [ف] نام یک بازی است
 سیروش: تینوو، توونی. [ف] تشنه
 سیروول: میشه نگوین. [ف] زنبور عسل
 سیره سه گانه: ☞ پیازه سه گانه
 سیره قوراله: ☞ سیره قوروله
 سیره قوروله: کوراده، کنیوال، سی قنگ، جوئی
 سیری خوړسکه گه لاکانی وهک که وهر وایه. [ف]
 نوعی سیر خوراکي
 سیره کوللوره: جوړیک سیره گه لاکه ی وهک
 پیواز لوله ییبه له دوکولیوی ده که ن. [ف] نوعی
 سیر کوهی
 سیره گه نکه: سیره مارانه، سیره بؤگه نه. [ف]
 نوعی سیر بدبوو.
 سیړه هه لگیران: بریتی له تاریک داهاتنی هه و،
 واته چاو هه تهر ناکا تا سیړه بگری (کاتیک
 که یشتینه ئاوی سیړه هه لگیرابوو). [ف] کنایه از
 تاریک شدن هوا
 سیره ونه: قوونسوور، سوورقوون، گیایه که بؤ
 دوکولیو ده بی. [ف] نام گیاهی خوراکي
 سیس هه لاتن: ☞ سیس هه لگه ران
 سیس هه لگه ران: سیس هه لاتن، ژاکان. [ف]
 پژمرده شدن

(سیگنال و سەرخانیکه سهگ ساحه بی خوی ناناسی) [ف] بلبشو
 سیگنال: بوقی ماشین، بۆری، هۆرن.
 (ئۆتمۆبیلکه سیگنالی بۆ لیداین) [ف] بوق
 سیلۆخ: کز و سیس و نه خۆش، له پ، مرده لۆخ،
 ریوه له [ف] لاغر و مردنی.
 سیمپ سیمپ: شانەچیرە، پالەپەستۆ، به زۆر خۆ
 به نیو ئاپۆره ی خه لکدا کردن. (سیمپ سیمپ
 دهیویست خۆ به نیو حه شامه ته که دا بکا و
 بیه ژموری) [ف] خود را به میان جمعیت چپاندن
 سیمرخ: (+) سیخورمه، مشت قووچاندن و به
 نووکی قامکه گه وره له که له که ی که سیک کوتان
 [ف] زدن کسی با مشت
 سیمکه: (+) که له وه، که له مه، چوار داری که وانییه
 له نیرو ئاموردا ده خرپته ملی گایه کان و له
 بنه وه به بهن که له وه ده بیه ستن. [ف] چهار عدد
 چوب کمانی شکل که گردن گاوها را به یوغ
 پیوند می دهد
 سیمۆت: سامۆته، سامۆرتە، که ژوو. [ف] فتراک
 سیوشکه گه یشتن: بریتی له توونییه تی زۆر،
 سیوشکه هه لاتن. (هینده ی تینووه سیوشکه ی
 گه یوته تی) [ف] کنایه از عطش زیاد
 سیوشکه هه لاتن: بریتی له زۆر تینوو بوون،
 توونییه تی زۆر (هینده م توونییه له وانه یه
 سیوشکه م هه لی) [ف] کنایه از عطش زیاد
 سیول: تویل، هه نی. ناوچاوان، جه مین. [ف]
 پیشانی
 سیول: قامک، کلک، تل، ئەنگوست. [ف] انگشت
 سیوه تاله: جۆری سیوی خۆرسکی ورده زیاتر
 به شاخ و کتیه وه ده پوی. [ف] نوعی سیب تلخ
 سیوه ترشه: جۆریک سیوی ورد و ترشه
 داره که ی خۆرسکه و زیاتر به شاخ و کتیه وه
 ده پوی. [ف] نوعی سیب ترش
 سیوه لۆوکه: سیفه لۆوکه، گیایه کی گه لا پانه
 به ریکی خپ ده گری و ده خوری. [ف] نام گیاهی
 است خوردنی
 سیهک: سییه ر، سیوه ر، سییتاق، سا،
 سیهسییتاق، نیسی. [ف] سایه.
 سیینه: سی دانه یی، سی شتی پیکه وه نووساو،
 [ف] سه گانه.

شا به سه پان نه گرتن: بریتی له که سیک که له
ژیانی هه ژارانه ی خوی رازییه و ژیانی خوی به
هیچ کهس ناگوریتیه وه. (هینده دلخوشه شا به
سه پان ناگرئ). [ف] کنایه از زندگی فقیرانه و شاد
بودن
شاپک: رانک، پاتۆل. [ف] شلوار
شات: دیلدیله، داریکه سه ره ته نه که یا شتیکی
پان و خری پیوه داده کوتن منداڵ لی ده خورن
و کایه ی پی ده کهن. [ف] اسباب بازی ده ست ساز
شات به ستن: هه لّخولان و رویشتنی شتی پان
و خپ (پاره کهم له ده ست که وته خواری و شاتی
به ست). [ف] چرخیدن و دور گرفتن چیز گرد
برروی زمین
شاتا: ئیشتیا، مگیز. [ف] اشتها
شاتانه سه ره: گیایه که وهک برکه ی شووتی وایه
به ریکی چکۆله ده گری به قه د هیلکه یه ک ده بی و
کاتییک ده قه له شیتیه وه ناوه که ی سووره و تامی
زور تاله. [ف] گیاهی شبیه هندوانه
شات شاتین: یارییه که به شات ده کری. [ف]
چرخ بازی

شاته تیری: نان تیری، نانی ته نکى ته ندوور. [ف]
لواش
شاجۆگه: جۆگه ی گه وره که ئاوی پیندا بچی بۆ
چه ند جۆگه ی چکۆله تر. [ف] جوی بزرگ
شاخ ده رهینان: بریتی له سه رسوو پمانی زور
(هینده م پی سه یر بوو وه خته بوو شاخ ده رهینم).
[ف] تعجب کردن
شاربه گر: وشه یه که له قهری قهریدا ئه و
که سه ی ده ست له شار ده دا و گول ناگری
ده لی شاربه گر. [ف] کلمه ای در قایم باشک بازی
شاربیژ: جۆره پارچه یه کی قه دیمی بوو بۆ
کراسی ژنانه. [ف] نوعی پارچه ی قدیمی زنانه
شارشارین: شارشارکین، ناوی یارییه کی
مندالانه، قهری قهری، خوشارکی. [ف] بازی
قایموشک
شارق کردن: گه پان، توژی نه وه، لیکولینه وه. [ف]
پیجویی کردن
شارق: (+) دووباره پیندا چو نه وه. (په روه نه ده
جاریکی دیکه شارق بکری باشه). [ف] تجدیدنظر
شارقچه: شاری چکۆله، شاره دی، شارۆکه.

شالک: (+) شالق، لقي هره گه وره ي دار. [ف]

شاخه‌ی اصلی درخت

شامیۆ: تراوکه‌ی سه‌رشتن. [ف] شامیۆ

شامەرگ: مردن له بهر خوۆشی و شادی. (له

خوشینا شامه‌رگ بوو. ف مردن از شادی

شامہ لّحہ م: ناوی گبایہ کہ مہ لّحہ مے برینے لے

ساز ده‌کهن. [ف] نام گیاهی، دارویی،

شاف و لاف: شاتوشووت، خو هه لکشان. [ف]

نۆک و گەنمەشامی و کونجی و جەوان و گەنم

و گولہ برؤڑہ و شووتی و تونگہ ہک ئاو

داده‌نځ. [ف] سفره‌ی چهارشنبه‌سوری

شانگ: (+) شانہ، شہی، ف شانہ

شانہ دہر: ئەشکە و تێکە لە ناوچەی هەولێر

بہسک و پرووسکی، ناندرتالی، تیدا

دۆزراوه تهوه. [ف] غاری در کردستان

شانەرەقە: قۆلنج، كۆلنج، سەرمايەون و شان و

مل داگیران. [ف] قولنج

شانہ سہرہ: یوویو وکھرہ، یہ یووسلیمانکہ،

خوراندنی، یشتی، مالیات به رنه ک. [ف] خاراندن

شانہ مهرگ: شاگہ شکہ، کہ شکہ کردن لہ

شالدار: شوردين، كهل و گاميش. (ئەو كهل و

شاوہ سبیلکہ: بالدارتکے سببہ لہ لہ کلہ کی

گه وره تره زستانان زوره. [ف] اگرت بزرگ

شاوهرس: له ښه مالهي شأ، شازاده (هڼده به فز

و ده‌ماره ده‌لّی، شاوهرسه.) [ف شاهزاده

شاه هر بنده: حوری، بالدار، سینه به قهر

کوئٹہ دہی لہنیو گاراندہ دہیندری و لہسہر

بشته، گا و کهل دهنشے و منشے سہر بشتان

لیباس که چاک نه کریتته وه. [ف] پاره و پوره
 شپړل: که سیک که جلی شپړ و دړاو له بهر
 دهکا. [ف] کسی که لباس پارپوره به تن دارد
 شپړه گپړانه وه: بریتی له به ده ست هاتنی
 کاروباری ژیان. [ف] کنایه از توانایی کار و بار
 زندگی

شپړه گپړه وه: بریتی له که سیک که توانایی
 کاریکی هه بی. (باشه ده توانی شپړه بگپړیتته وه.)
 [ف] کنایه از کسی که می تواند کاری انجام دهد
 شریټ: (+) نه واری زهفت، کاسیت. [ف] کاست
 شغاټه: شقارته، شه مچه، شقالته، شخاټه. [ف]
 کبریت

شفره شکی: کویر، ئیتون، نابینا، کور. [ف] کور
 شلپیتاو: بریتی له چیشتی ئاوه کی و بی تام و
 ناخوش. [ف] کنایه از شوربای بی مزه.
 شلتان: خلټان، شه لال، خووسان به ئاره قه یان
 خوین. (شلتانی خوینه ئازای ئه ندای.) [ف] خیس
 شدن بر اثر عرق یا خون
 شلکه بیزا: گیا سیریز، گیایه کی بونخوشی
 کویتانه. [ف] نام گیاهی است

شلو: جوړه کراسیکی قه دیمی ژنانه بوو. [ف]
 نوعی پیراهن قدیم زنانه
 شلوئ: (+) لیل، تیک چوون، رهنګ گورپان (سه
 قسه ی پی بلیی شلوئ نابی.) [ف] ناراحت،
 رنگ باختن

شله پیدان: نهر می نواندن، ده غه لی کردن له
 کاردا (له قهستی شله ی پیدای و خوی گیل کرد بۆ
 ئه وه ی دهربازی بکا) [ف] تنبلی و نرمی نشان

رپاو دهکا، زیاتریش له دهم چوم و دهر او ان
 ده سووړیتته وه (شاوه ریخنه ده گه ری و له
 دهر او ی چومه ل/ دینی دینی گوله ئه و بولبولی دل
 پر له ئه وین. «هین».) [ف] نام پرنده ای است. گاو
 چرانګ

شاوه زردکه: بالداریکی مه یله و زهرده، کاکولیکی
 رهشی هه یه لاقی دریزه و به قه د له کله کیک
 ده بی. [ف] حوصلی ارغوانی
 شاوه سولټانی: بالداریکی لاق دریزکی کاکولداره
 شیوه ی شاوه زردکه ددها و له و چکوله تره. [ف]
 حوصلی خاکستری

شاوه عه سله: ☞ شاوه سولټانی
 شاویر: (ئاوی کهم، ورده زنه، گولاوی چکوله ی
 له په نا یه ک) گیاهی کی گه لا پانه، گه لاکانی پر به
 پر پیکه وه دهنووسین و به زهوییه وه پان
 ده بیتته وه. شاقیر. [ف] (نام گیاهی است) آب اندک
 شای ژنان: سهره ژن، ژنی مالدار و که یخوا،
 که یخوداژن، (وه کورپه نان و وه کورپه دؤ/ به رخل
 به ره به ره و جو/ شای ژنانه دایکی تو
 «فولکور».) [ف] زن دانا و کدبانو

شایی جندوکان: گیزه لووکه، باهوژ، گه ره با،
 گه رده لوول، باگه پ، وئوله جنانی، عینواره ش،
 زه من، داوه ته جندوکان، گیزه با، گه ره پیچ،
 گه رده بل، سایکلون. [ف] گردباد

شبری: کورتان، شهکار، کوپان. [ف] پالان
 شتیر: شینکه و چیمه نی قه راغ ئاو و کانی له
 چیا دا. [ف] سبزه ی کنار چشمه

شپ و په تور کردن: له ت و کوت کردنی جلک و

دادن در امری

شمشه کيشان: شمشه کارى، راست کردنه ودهى
ديوار بۆ سپىکارى. [ف] ميزان کردن ديوار برای
گچ کارى

شمشیرى: (جورىک برينجى باش و بۆن
خوشه:) جورىک قۇلى کراسى ژنانه يه.
(کراسه کم با قۇله کهى شمشيرى بى.) [ف] نوعى
برنج؛) نوعى دوخت برای آستين پيراهن زنانه
شملى بهرکه ت: شهنگله بهرکه ت، شهنگله. [ف]
دو دانه ميوه ي به هم چسبيده

شن: ناوى دارىکه بالا پياويک بهرز دهبيتوه
گه لای وهک گه لای سيوه ره وایه و گه وره تره.
[ف] نام درختچه اى است با برگهاى شبيه شبدر
شنروئ: ناوى چيايه که له نزىک شارى
هه له بجه. [ف] نام کوهى در نزديکى شهر حلبچه
شنکه ماينانه: گيايه که له ميترگدا شين ده بى
لاسقه کهى شيرىکى ره شى هه يه و ده خورئ. [ف]
نام گياهى خوردنى

شنوه: (+) لووره ي گورگ. (شنوه ي گه له گورگ
له و دۆله دا دهنگى ده دايه وه.) [ف] زوزه ي گرگ
شوال پليت: شوال چه پهل، داوین پيس، داوین
ته پ. [ف] زناکار

شوال چه پهل: دواين پيس، زيناکار، شوال پليت.
[ف] زناکار

شوان گيل که ره: شوان خه له تينه، شوان
هه له تينه. [ف] بوتيمار.

شور: (+) گيايه کى گه لا وردى ساقه ت سووره
له جيگای مهيله و شوره کات شين ده بى. [ف]

گياهى شوره زارى

شورپشقان: شورپشگير. [ف] انقلابى

شورپشوان: شورپشقان

شورپشورک: تافگه، ئاوشار، ئاو هه لدير،
سؤلاف، قه له زه. [ف] آبشار

شورک: تافگه، شورپشورک. [ف] آبشار

شورکه: (+) که ژوو، که ژگ. [ف] نوار پهن تنگه ي
ستور

شوق له ته پاله برين: بریتى له زور ناحه ز و
دزير. به کينايه ده لين هينده جوانه شوقى له
ته پاله برپوه. [ف] کنايه از آدم زشت

شوقه له ت: ستيرک، سه کوى ره شمال. [ف] سکوى
سياچادر

شوکا: پارانه وه، تکا، ره جا، سکالا. [ف] شکوه
شوکه: دۆکه، سپياى ئاره ق که به جل و
بهرگه وه يه. (نير پشتي هينده ي شوکه ده رداوه
ده لى دوى پيدا رژاوه.) [ف] شوره ي عرق

شؤلاوگه: کوبونه وه ي ئاو يان خوین له
شوینىک (هينده ي خوین له بهر روييوى له بهر پيدا
شؤلاوگه ي به ستبوى.) [ف] جمع شدن آب يا خون
در جايى

شو و لى هه لکيشان: بى حه يايى و
رووه لمالدراوى له راده به ده ر. (به جارى بوته
که له گا و شووى لى هه لکيشاوه.) [ف] رودارى
بیش از حد

شووتى بره کين: کايه يه که به شووتى ده کرى،
هه رکه س شووتى خوى ده با و له سه ر
جيگايه کى ليژ به ريز دايدنه ين و تلارى

خه‌ج له کوئیه بۆم بگێڕێ گهرمه‌شین «هه‌مین».

☐ آغشته

شه‌ته‌کاندن: شه‌ته‌ک دان، توند به‌ستن. (خودایه
توچ نه‌که‌ی چ نه‌کرینی/ تا کاری من بسازینی/
بابی من گه‌نمی ده‌کا زیرانه‌ی بینی/ چه‌لتووکی
ده‌کا داروو جان بینی/ تووتنی ده‌کا که‌له‌ی بینی/
چونکه‌ من ده‌داته‌وه به‌ گوله‌یه‌کی سی جار سی
سال شه‌و هه‌تا رۆژ پشستی خۆیم پی ده‌خورینی/
نامداته‌وه به‌ جحیله‌کی چوشت و چالاک/ وه‌کوو
ریزی فیشه‌کدان له‌ قه‌دی خۆیم بشه‌ته‌کینی
«حه‌یران».) ☐ محکم بستن

شه‌خسه: شه‌خته، پایزه. ☐ پایزه

شه‌خسه: شه‌خته، پایزه، سه‌رمای پایز که
بیستان ده‌شه‌مزینی. (بیستانه‌که شه‌خسه
لێی داوه.) ☐ خراب شدن جالیز برائ‌ر سرمای
پاییز

شه‌را: بی‌هۆش بوون له‌به‌ر ژان پیگه‌یشتنی
زۆر. (هه‌نده‌ی یه‌ش پیگه‌یشت چوووه شه‌رای
مه‌رگ.) ☐ بیخود شدن برائ‌ر درد شدید

شه‌را: هه‌وربردوو، گه‌نمیک که به‌ر له‌ کاتی
قه‌فوگول وشک ده‌بی. (وه‌ک گه‌نم قه‌رقوو شه‌را
بردی‌ه‌سم/ قسه‌ی هاتوه‌ووت ناکه‌س کوشتییه‌سم.
«فولکلۆر».) ☐ گندمی که قبل از گل دادن
می‌خشک

شه‌رت‌په‌رین: ته‌واوبوونی واده‌ی شوانی، کاتی
دانیشتنی شوان. ☐ تمام شدن مدت چوپانی
شه‌رتە شوانی: گیسک یان کاوړیک که له‌ کاتی
شه‌رت‌په‌رینی شواندا پێی‌ده‌ده‌ن (حه‌وت سال

ده‌که‌نه‌وه شووتی هه‌رکه‌س زیاتر بر‌وا
شووتیه‌کانی دیکه هه‌لده‌گرێ بۆ خۆی. ☐

نوعی بازی با هندوانه

شووتی وه‌بن هه‌نگل دان: بریتی له‌ تاریف
کردن بۆ فریو دانی که‌سیک. (به‌سمان شووتی
وه‌بن هه‌نگل ده.) ☐ کنایه از تعریف کردن از
کسی به‌ منظور فریب دادن

شووخال: شوینی لێدان له‌سه‌ر پیست (وای
لێداوه به‌ توولکه‌ ته‌ر جیکاکه‌ی شووخالی
هه‌ستاده.) ☐ جای ضربه‌ی چوب و تازیانه بر
پوست

شووش: شووخال، هه‌موو جیی قامچییه‌که
شووشی هه‌ستابوو. ☐ جای تازیانه بر پوست
بدن.

شوول سایه‌د: ئه‌و شوولانه‌ی له‌ پشت جۆخین
ده‌یچه‌قینن بۆئه‌وه‌ی کاتی شه‌ن کردن ئیوانی
دان و کا دیاری بکا. ☐ ترکه‌های میان خرمن و
توده‌ی کاوه.

شه‌باک: (+) شیشبه‌ندی سه‌ر چاک و پیران ☐
نرده‌ی مزار و امام‌زاده

شه‌بوون: کۆن بوون، له‌ نرخ که‌وتن. ☐ که‌نه
شدن

شه‌به‌نگ: شووشه‌ی چه‌ند پالوو که نوور
ده‌کاته چه‌ند ره‌نگ. ☐ طیف

شه‌په‌تێڕ: ناوی یارییه‌کی منداڵانه‌یه. ☐ نام
یه‌ک بازی بچه‌گانه

شه‌تل: (+) شه‌لال، شه‌لتان، خووسان به‌ خوین
یان ئاره‌قه. (شه‌تلی خویناوم منی سارده‌ برین/

شوان بوم قه‌دریان نه‌زانیم/ کاورئکیان دامی بؤ
شهرته شوانیم «قولک‌ور». [ف] بز یا بزغال‌های
که در هنگام به‌پایان رسیدن خدمت به چوپان
می‌دهند

شهرعی ماری به داری: شهر کردن له‌گه‌ل مار
به دار ده‌کری، یانی مار که هیرشی بؤ هینای
به دار له‌گه‌لی بجوولئوه، ئاماژه‌یه به ماره‌که‌ی
شیخ هوم‌ری که ماره‌که له سه‌رما و که‌سیره
بوون نه‌جات ددها و ده‌بیاته‌وه مالی، کاتیک
ماره‌گه‌رمی ده‌بیته‌وه ده‌لی چونکه ئه‌و
چاکه‌یه‌ت له‌گه‌ل کردووم پیوته دده‌م چونکه
جوابی چاکه خراپه‌یه. ناچار ده‌چن بؤ شهرع له
لای دار و کانی و ئه‌وانیش هه‌ق به مار دده‌ن
و ده‌لین پیوه‌ی ده چونکه جوابی چاکه خراپه‌یه.
هه‌تا ریوی فیری ده‌کا به‌شیوه‌یه‌ک دار هه‌لگری
و ماره بکوژی. بویه ده‌لین شهرعی ماری به
داری. [ف] داوری کردن برای مار باید با چوب
باشد، یعنی ما را باید با چوب کشت
شهرلاتان: مروی بی‌حه‌یا و شهرانی، که‌سیک
که بؤ شهر کردن له به‌هانه ده‌گه‌ری. [ف]
شارلاتان

شهرمنوک: شهرمئون، شهرمن. [ف] آدم خجالتی
شهرمه‌گیلاخه: بریتی له که‌سیک که شهرم ده‌کا
به‌لام له ده‌وه پی‌خوشه. [ف] کنایه از کسی که
شرم می‌کند اما از تهل راضی است
شهرمه‌ون: شهرمئون، شهرمن، شهرمؤک،
فه‌یتوک، فه‌دیوک. [ف] خجالتی
شهرپول: شهرانی، شهرخواز، جینگزی. [ف]

ستیزه‌جو

شهره‌با: بای توند و گئژ دانی، پیکه‌وه هاتنی
شه‌مال و زریان به توندی. [ف] وزیدن باد شمال
و جنوب با هم

شهره‌فپ: شهره جنیو به گالته و به شیعر،
شهره قسه و ناونیتکه له یه‌ک هه‌ل‌دان به
شوخی (ده‌تبه‌مه سه‌ر ناله‌شکینه/ هه‌ر ده‌تگیم و
به‌رد بشکینه* یه‌ک‌یکت لی‌ده‌م سووری
سی‌گری/ سی مانگه‌ی زستان خودا بنگری*
ده‌تبه‌مه سه‌ر چاله‌نیسکی/ تیت‌ده‌برم حه‌وت
گونه گیسکی) [ف] هجو یکدیگر با شعر
شهره‌که‌ر: (شهر کردن گویدریژ) بریتی له
شهر و لیکدانی دوو یان چه‌ند که‌سی نه‌فام و
هه‌رزه. [ف] (جنگ خرها با هم) جدال چند نفر
احمق و هرزه

شه‌ش‌ئاگر: ☞ شه‌شلوول

شه‌ش‌ته‌قل و مانگه‌شه‌و: بریتی له ته‌قه‌لی
درشت و گه‌وره لیدان، ته‌قه‌ل ترؤزی.
(پاتوله‌که‌ی شه‌ش‌ته‌قل و مانگه‌شه‌و بؤ دووری)
[ف] کنایه از دوختن لباس با بخیه‌ی درشت
شه‌ش‌خان: (+) ساپسپانی، یارییه‌کی مندالانه‌یه
به له‌تیک سوآله‌ت یان به‌ردیکی پان ده‌کری،
له‌سه‌ر عه‌رزه‌که شه‌ش‌خانه‌ی گه‌وره
ده‌کیشنه‌وه له‌سه‌ر لاقیک ده‌بی به نووکی لاقی
له به‌رده پانه‌که هه‌لدا و نه‌هیلی بکه‌ویته سه‌ر
خه‌ته‌کان، به‌رده‌که بکه‌ویته سه‌ر خه‌ته‌کان
ده‌پرووزی. [ف] نام یک بازی کودکان
شه‌ش‌ده‌م: بریتی له مروقی زوربلی و چه‌نه‌وه‌ر.

ف کدو حلوائی

شہ قہ جووت: جوانہ گایہ ک کہ فیّری جووت

کراوہ و لہ گہل گایہک جووتی پی دہکھن۔

(جوانہ گاکہم راستاویژ کردووه و بو بہاری

دهبیتہ شہقہ جووت و لہ گہل گایہ کہ دیتہ وہ۔) [ف]

گاو جوانی که شخم زدن یاد گرفته باشد

شہک: (+) بہ تاجیے، دوو سالہ دہلین. [ف] تازی

دو ساله

شه‌کړه‌څه‌نه: بزه‌ي شېرېن. [ف] شکر خند

شہ کرہ سٹو: [ف] نوعی، سب ریز تاسستانی،

شہکہ زہکات: زہکات دہر کردن له شہک و

کاور. [ف] زکات دادن بره

شہ کے: (+) دار کے، چہ نگہ لیسہ بہر کے، وہ ک فندق

دہگری، ناوی تو وسکوولہ. [ف] نام درخت، جنگلی

شەگەلات: چىكۆلانە، چۆكىت، نوقل و مینوو. [ف]

شکلات

شہ لیپنی: دہریہ دہری، ئاوارہ ہی۔ [ف] آوارگی،

شہ للاتی: ہے شہرم، ہے حہیا۔ ف ہے شرم

شہلہل: فہلہج، نو قستان. (ماوہہ کہ تووشے،

شہلہل بووہ) ف فلج

شہمؤلکہ داگرتن: مووش کردن، یش

خوار دانه و ه. ف خود خوری کردن

شەمە و تەداز: دەورەدان، گەمارۆدان،

تے ورو و کان، تے مرو و کان۔ [ف] دور گرفتن

شبهه‌خوله: گیت و گه‌ر، حه‌ه‌ح‌ل، گه‌ل‌ح‌ف

گنج و ایلہ

شبهه ۴: دوت به رست. ف بت رست

شہ مثلاً: (+) بُو خُو شہ و بستے بہ شہ مے دہ لَرن.

شه‌و سووتکه: (+) جوړی زیکه‌ی وردی
سووره له مندالی ساوا دی. [ف] نوعی جوش
قرمز بچه خردسال درمی‌آورد

شه‌وارکی: شه‌ونشینی، دانیشتنی شه‌وانه له
دهوری یه‌ک. [ف] شب‌نشینی

شه‌وپه‌ر: فرینی که‌و له کاتی بوومه‌لیلی به‌یانی‌دا.
(که‌و شه‌وپه‌ر ده‌که‌ن و له‌م‌به‌ر و ئه‌وبه‌ر
ده‌خوینن.) [ف] پریدن هنگام صبحگاه

شه‌وخه‌ف: (چرای شه‌وانه بو‌خه‌وتن، گلویی
که‌م شو‌قی خه‌وتن، شه‌وخه‌و؛) به‌ستوکه‌یه‌ک
له‌سه‌ری شه‌وه‌وه‌ه‌تا به‌یانی لای پیاو
ده‌مینیت‌ه‌وه. [ف] چراغ شب‌خواب؛ (روسپی‌ای
که‌ از اول شب تا صبح پیش مرد می‌ماند
شه‌وخه‌و: ☞ شه‌وخه‌ف

شه‌وپن: رینیی بیستان به‌شه‌ودا. (دیم و
ه‌له‌دم‌ژم شنه‌ی کویتسانی کورد/ دیم و ده‌چمه
شه‌وپرنی بیستان کورد. «هیمن».) [ف] دستبرد
شبان به‌جالیز

شه‌وپه‌و: (+) جوړی کرمی نوکه‌ پیشه‌که‌ی
ده‌خوا له‌ بن خو‌له‌وه. [ف] نوعی آفت نخود

شه‌وگورد: (شه‌وگه‌ر، لاویک که‌ له‌م دی بو
ئو دی به‌شه‌ودا ده‌پوا بو‌ ژوان؛) ته‌خته
جاجم، به‌رمال، دوو شه‌وگورد ده‌بیته‌ بارمالیک.
[ف] (شبگرد؛) قطعه جاجیم و سجاده

شه‌وگه‌ر: (+) جوړیک ماری بو‌ره به‌شه‌ودا دیته
ده‌ری و ده‌گه‌ری. [ف] نوعی مار شبگرد
شه‌وه‌که‌ژ: له‌وه‌راندنی ناژهل به‌شه‌ودا، شه‌و
له‌وه‌ر. [ف] چراندن گله در شب

(زور له‌میژده ناره ناری منی نه‌بیست/ ه‌ر وه‌کوو
شه‌م‌زین شه‌میله‌ی خو‌ش‌ده‌ویست «هیمن».) [ف]
به‌خاطر دوست داشتن به‌شه‌می می‌گویند

شه‌نگ: هیمن، توانا (شه‌نگی رویشتم نییه.) [ف]
رمق، توان

شه‌نگست: پرنسیب. [ف] مبادی
شه‌نگوله: مرو‌فی شه‌ش قامک، شه‌شو. [ف] شش
انگشت

شه‌نگه‌شه‌پال: زور جوان، به‌ده‌و، ده‌لال. [ف]
بسیار زیبا

شه‌نه: (+) گه‌نمیک که‌ هیمشتا نه‌گه‌یشتووه و
کاتی دروینه‌ی نه‌هاتووه. [ف] گندمی که‌ هنوز
نرسیده و آماده‌ی درو نیست

شه‌نه‌با: (شهن کردن، خو‌یان ه‌لاویشتن؛)
بای شهن کردن. [ف] (برباد دادن خرمن؛) بادی
که‌ برای برباد دادن خرمن مناسب است

شه‌نیار: شهنکه‌ر، شهنه‌دیر. [ف] کسی که‌ خرمن
باد می‌دهد

شه‌و ده‌شه‌و به‌زین: دریژبوونی شه‌و، (پایزه
شه‌و ده‌شه‌و به‌زیوه.) [ف] دراز شدن شبها در
پاییز

شه‌و ده‌شه‌ودا بوون: ☞ شه‌و ده‌شه‌و به‌زین
شه‌و په‌و کردن: مه‌ر وه‌سه‌ر گه‌ران، رادانی
میگه‌ل له‌سه‌ر په‌رچه‌ به‌شه‌ودا. [ف] رفتن
گوسفندان شبانه هنگام استراحت

شه‌و زرینگانه‌وه: شه‌و دره‌نگ بوون، له‌نیوه
لادان. (شه‌و زرینگاه‌وه و ئه‌من ناله‌ی دلم ه‌ر
به‌رزه شه‌و.) [ف] از نیمه گذشتن شب

شەيتان بازار: بازارى پەش و پىر فىل و تەلەكە. [ف] شىطان بازار

شەيدانك: كونجى، دانەوئەلەكەكى وردە پۇنى لى دەگرن. [ف] كنج

شەيتەتوتون: گىژەلووكە، گەردەلوول، سايكلون، گەپەپىچ. [ف] گردباد

شىپال: شىر، دراو، پەتور. [ف] پارە، پارچەى پارە و پورە

شىپال دىر: شىر و پەتور، شىروور، پەروى لەتوكوت كراو. [ف] پارە و پورە

شىپۆك: منگن، گن، كەسىك كە لە لووتدا قسە دەكا. [ف] كسى كە تودماغى حرف مى زند

شىتەشيت: ھەراھەرا، چەقەچەق، شىرەشىر. (دە بەسە ئىتر شىتەشيت مەكە مېشكى سەرت بىردم.) [ف] غرولند كىردن

شىتەل: شەيدا، ئاشق، بەنگىن. [ف] عاشق

شىتەلە: شىتۆكە، سەرشىت. [ف] ديوانە

شىتتىن: (شەلتىن، شىلەوگەرم، شىرتتىن؛) ديوانەين، ئىمە شىتتىن. [ف] (آب ولرم؛) ديوانەايم

شىخز: جوړى ماينى مەيلەو خۆلەمىشىيە. (دەلىلى ماينى شىخزە.) [ف] نوعى مادىيان

خاكستى

شىخەل: نەمامى يەكسالەى بەروو و مازوو. [ف]

نھال يك ساله بلوط و مازوج.

شىروشەپال: جوړى گولۍ سىپى خۆپسكە، بەبىبون. [ف] بابونە

شىروكۆل: دارىكە دەيدەنە بەر كۆلەكە و بە چەند پياو لە سەرەكەى ترى دەنەون و مېچى

پى بەرز دەكەنەوہ بوئەوہى دەستەك بگۆرن

يان دەستەكى دىكە لە مېچەكە ھەلكىشن. [ف]

اھرم

شىرانە: شىربايى، ھەقى شىر كە لە لايەن زاواوہ دەدرى بە مالى بووك. [ف] شىربھا

شىرسووت: ئەو مندالەى بە ھۆى خواردنى شىرى زۆرەوہ كزولواوہ دەبى. [ف] كودكى كە بر

اخرخردن شىر زياد لاغر مى شود.

شىرشىپە: جىكجىكە. [ف] زنجەرە

شىرە بەفرىنە: دروست كىردنى پەيكەرە بە بەفر (لەبىرمە شىرە بەفرىنەم دەكرى سوارى دەبووم بىزىن/ نىسى بوو جىكەكەى دەبىبەست دەما تاكوو دەمى ھاوئىن. «پىرەمئىر».) [ف] شىر برفى

شىرە تىپەپىن: گەنم و جوئەك كە كاتى دوورىنەوہى نىزىك بوويىتەوہ، زەرد بوونى گەنم و جو. [ف] زرد شدن گندم و جو

شىرىن بەلەك: مىكووك، شىرىن بەيان. [ف]

شىرىن بىان

شىرىن بەيان: (گىايەكى دەرمانىيە، مىكووك؛) قسە شىرىن. [ف] (گىايە داروى شىرىن بىان؛)

شىرىن سخن

شىرىن خىل: كەسىك كە چاوى خىلە بەلام زۆرى لى جوانە. [ف] لوچ زيبا

شىرىن شوک: گىايەكى كوئىستانىيە گەلا پانە بستى لە زەوى بەرز دەبىتەوہ گولۍكى سوورى

جوان دەردەكا سەلكەكەى وەك پىواز وايە تامىكى شىرىنى ھەيە. [ف] نام گىايە است

شىرىن شەل: كەسىك كە شەلىنەكەى لى جوانە

و وهك سۆنه له نجه دهكا. [ف] کسی كه زیبا می‌لنگد

شیرینه کر: کر كه وتنی كه و ئه و كاته ی كه دوو سی پۆژی ده مینی هیلكه كانی هه لئینی و زۆری لی نزیك ده بییه وه هه لئافری و به ئاسانی به دهست ده گیرئ. [ف] خوا بیدن كبك بر روی تخم و چند روز مانده به سر درآوردن جوجه ها از تخم كه خیلی نزدیک می‌شوی پرواز نمی‌کند

شیشبه‌ند: نه‌رده‌ی قه‌راغ شه‌قام و باخ و پرد، ته‌له‌بند، لاجامه. [ف] نرده

شیش‌كوت: پشكینه‌ر، كه سیک كه به شیش بار و شت ده پشكنئ. [ف] مفتش

شیشلوق: زل‌كوئیر، چاوی زل و ده‌رپه‌ریو و بی‌سۆما. چاوزه‌ق. (یاخو) كوئیر بی سه‌مه‌دخان/ بو ژئی بو منی هیناوه/ چاوی ده‌لئیی شیشلوقه/ جا وهره لئیی مه‌توقه. «فولكلور». [ف] کسی كه چشمش بیرون زده و کم‌بینا است

شیشۆل: سمۆره. [ف] سنجاب

شیف: چرۆ، پشكوژ، خونچه. [ف] شكوفه

شیقیار: جووتیار، وهرزیر، جووتبه‌نده، جووتیر. [ف] کشاورز

شیق: قه‌له‌شت، درز. [ف] شكاف. ترك

شیق بردن: شه‌ق بردن، قه‌له‌شان، درز دان. [ف] تركیدن، شكاف برداشتن

شیکار: (كه سیک كه خوری و لۆكه شی ده‌كاته‌وه؛) توئژه‌ر، رافه‌كار. [ف] کسی كه پشم و پنبه‌زنی می‌کند؛) شارح

شینلانه: قه‌یسی، شه‌لانه (له‌داخی خه‌لكی ئه‌و خواره‌ی به‌كشمیشی ده‌لئین میوژ/ ئه‌من شه‌رته له‌مه‌ولاوه به‌شینلانه بلیم گینۆژ «حه‌قیقی»). [ف] زردآلو

شیلخه: خاویلكه، ده‌ست و پی سپی. (ئه‌و هه‌تیوه شیلخه هه‌ر ده‌لئیی نه‌میوه هه‌یج کاریکی له‌خۆی نه‌گرتووه). [ف] دست و پا چلفتی

شیله: ددانی مالات و جوانووه ئه‌سپی سی سالا كه له ئاخری ددانه‌كانی پێشه‌وه‌ی ده‌ردی و له پینج سالییدا ده‌كه‌وی و به‌رازه كه كه‌لپیکی تیژه له‌جیی سه‌رده‌ردیئیی. (مانكاكه شیله‌ی نه‌ماوه). [ف] دندان حیوان

شیله‌سواغ: گه‌سكه‌سواغ، سواغ‌دانی دار و دیوار به‌قورپوی سپی. [ف] گل‌کاری دیوار

شیله‌مال: شیله‌سواغ، سواخیکی ته‌نك و جوان بو دار و دیواری ناوه‌وه‌ی مال. [ف] گل اندود کردن نازك

شیلئ بوون: شیوان و به‌سه‌ر یه‌كدا دران، تیکه‌ل و پیکه‌ل بوون. [ف] تشویش

شیمپ: شالو، هاشاول، شاتاول. [ف] یورش

شین به‌ش: كه‌ل و گامیشی خۆله‌میشینی نیوچاوان قه‌شان. (كه‌لی مالی سۆفی حه‌مه‌ه‌ شین به‌شه). [ف] گاو و گاومیش خاكستری پیشانی سفید

شینكه: (+) جووری گه‌نه‌ی ورده به‌تۆپه‌ل به‌گوچه‌ی مالاته‌وه ده‌نووسین. [ف] نوعی كنه‌ی ریز

شینگایی: گریان و پۆرۆ بو مردوو، گه‌رمه‌شین، شین و شه‌پۆر. [ف] شیون برای

مردہ

خطرناک

شینگل لهخودان: جینگل لهخودان، خو
راپسکاندن. [ف] خود را تکان دادن

شیوان: (+) ئیواره، بانگی شیوان، نویژی شیوان.
(له دوگمهی سوخمه دویئی نویژی شیوان/

شین و گابوږ: شین و شهپوږ، گریان و ږوږو.

بهیانی دا سپیدهی باخی شیوان. «نالی». [ف]

[ف] شیون با صدای بلند

غروب، مغرب

شینه قورینگ: شینه شاهو. [ف] درنا

شیوه غه‌ریبه: ئه و نان و پینخورهی خه‌لکی

شینهمار: جوړی ماری بڼه‌وژده‌راوییه بنسکی

ئاوایی له پرسه و سه‌ره‌خوشیدا سازی ده‌که‌ن

زهرده و سه‌رپشتی شینه، شینی گاوه‌نگی. [ف]

و ده‌یبه‌ن بۆ مزگه‌وت یان مائی مردوو، بۆ

نوعی مار سمی

میوانان. [ف] غذایی که اهل روستا برای مهمانان

شینی گاوه‌نگی: جوړی ماری پیس و ژده‌راوییه

عزاداری درست می‌کنند

په‌نگی شینه و بن زگی زهرده. [ف] نوعی افعی

شیوه‌ل: شیوه‌لووکه، شیوه‌له. [ف] دره‌ی کوچک.

عاجوچ و ماجوچ: بریتی له مندالی زۆری	گوسفند سیاہ پیشانی سفید
هاروهاج. ههزاره زیله. [ف] کنايه از بچه‌های	عه‌بله‌خه‌رج: هه‌له‌خه‌رج، ده‌ست‌بلاو، ده‌سباد،
شلوغ	ده‌س‌شاش. [ف] ولخرج
عاجوول و ماجوول: [ف] عاجوچ و ماجوچ	عه‌به‌سران: حه‌په‌سان، واق‌ورمان، په‌شوکان. [ف]
عادن: عاجز، جاپز، وه‌پهن، عیجن، عیذن. [ف]	سراسیمه شدن
عاجز	عه‌ترچایی: جوړی گولی گه‌لا په‌نجه‌یی
عاره‌قگیر: (+) کراسی بی‌قۆل که له ژیره‌وه	بۆنخۆشه له گۆلداندا په‌روه‌رده ده‌کړی. [ف] نام
له‌به‌ر ده‌کړی، ژیرکراس. (ئهری به توئی	گلی است خوشبو
ئاره‌قگیر یار درواو به‌جیم دیلی/ به غولامی دوو	عه‌تره‌نگی: سووریکي کال، سورخابی. [ف] رنگی
پیلووی دیم ماچی که‌م نامه‌ییلی «حه‌سه‌ن	نزدیک به صورتی
زیره‌ک». [ف] زیرپیراهن	عه‌ته‌ب: ئیراد، په‌خنه. [ف] انتقاد
عاسان: سانا، هاسان. [ف] اسان	عه‌دوسه‌د: جه‌نگه، کات، حه‌ده‌حه‌د. (عه‌دوسه‌دی
عنیشک: ئانیشک، هه‌نیشک. [ف] آرنج	ئه‌وده‌یه په‌یدا بئی. [ف] وقت، موسم
عوزرمایی: حوزرخوایی، داوای لی‌بوردن،	عه‌ده‌عه‌د: حه‌ده‌حه‌د، عه‌دوسه‌د، کات، جه‌نگه.
داخوازی به‌خشین. [ف] معذرت‌خواهی	(عه‌ده‌عه‌دی ئه‌وده‌یه بیت‌ه‌وه). [ف] وقت
عیلم‌باز: به مه‌کر، جادووباز، عه‌یار. [ف] حيله‌گر	عه‌پابه: عاره‌بانه، ئه‌پابه. [ف] ارابه
عه‌به‌ره‌ش: (+) مه‌پی تاله‌ی نیوچاوان سپی. [ف]	عه‌راف: درۆزن، فیشال‌باز، ده‌له‌سه‌باز. [ف]

دروغگو	دریژ دەبنەو. [ف] نام گلی است
عەزەربات: عەشیا، عاشتەبا. (هیندە دەستکورتە	عەمزەل: حەمزەل، کایەییە کە کەسیک کۆم
عەزەرباتی خودای نییە. [ف] هیچ.	دەبیتەو و یەکیکی تر بەسەر پشتیدا باز دەدا.
عەسرۆژە: ژەمەخویری، نان خواردنی کریکار	[ف] نوعی بازی بچه‌ها
و جووتیار لە کاتی عەسردا. [ف] غذای عصرانە	عەنجوو: خرچە، قەرەخرچە، ئەنجوو. [ف]
عەقل سووک: ناھیر، کەمئەقل، گەوج. [ف] ابلە	خربزە ی کال
عەقل: فام، ئاوەز، (ئاقل، ژیر، ئەقڵدار. [ف]) عقل؛	عەوام: خەلکی رەشوکی و نەخویندەوار، (عەوام
(عاقل	لە عەوام قەت نابێ حالی/ کاسەپر نابێ لە گۆزە ی
عەمبارا: بۆشکە ی لە تەنە کە ساز کراو بۆ	خالی «فولکلور». [ف] عوام
راگرتنی ئاو. [ف] انبار آب	عەو: دەرقت، پێوەستان. (هیندە بەهیزە کەس
عەمبارە سووت: عەمبارە پۆ، رزیوی نیو هەمار.	لە عەو ی نایە. [ف] قدرت
[ف] پوسیدە در انبار	عەیلەمەنە: جووری چۆلە کە ی بن سک سپیە و
عەمبارەپۆ: هەمارەپۆ، کالای رزیوی نیو	ئاشقی بالۆوکە، خەزایی، ئاگرمەلووچ. [ف] سار
عەمبار. [ف] جنس پوسیدە در انبار	ملخ‌خوار.
عەمرۆکە: گۆلیکە وەک گۆلە گەزیزە وایە دوو	عیار: چەرم، پیست، کەول، پینس. [ف] چرم
بەست بەرز دەبیتەو رەنگی شین و سپی و	عیرفایی: جووری کورتانی قۆلە و نەرم بۆ
بنەوشە، گەلاکە ی وەک شلیرە وایە لە مانگی	سواری. [ف] نوعی پالان نرم و کوتاه برای
بانەمەردا گۆل دەردەکا، کاتیک لاسقەکە ی	سواری
دەشکینی شیلەکە ی وەک داوی جالۆوکە	عیلمە: پۆ، ئەو بەنە ی فەرش ی پێدەتەنن، ئیلمە.
کیشی دێ و لە شوینی قرتاوەکەو دەیان تال	[ف] پود

غار غارو کین: غار غارین، گریوه غار. [ف] مسابقه

دویدن

غایله: ختووره، دلّه راوکی و نیگه رانی. (دلت

غایله نهکا زور جیی متمانیه.) [ف] تشویش و

نگرانی

غوباب: بهرخه به به، بهرچیله، غه به به. [ف] غبغب

غوره: دهنگی خویندنی که وی نیر. کی بهرکی

خویندنی که و. (لیی گه پئی دندووی به بهر تیژ

بکا/ غورپه بکا و بانگی کوپ و کیژ بکا

«ئاوات».) [ف] صدای کبک نر

غهرقه: دوشه کی مندالان که نایلونی تی ده خه ن

بوئه وهی کاتیک میز ده کاته جیگا که یه وه

همووی ته پ نه بی. [ف] تشک با برگی نایلونی

مخصوص بچه ها

غهره زه ن: قامچی لیخو پینی که ل و گا.

خهره زه نگ. [ف] تازیانه

غهره زه نگ: غهره زه ن، خهره زه نگ. [ف] تازیانه

غله به: (+) هه راهه را و ژاوه ژاو، دهنگه دهنگ و

تیک هالانی خه لک. (ئهری ئه و غله به به چیه،

بلیی شهر بی؟) [ف] سرو صدای ازدحام

غهلیفی: دوورینی که و له دیوی ناوه وه که

کونیک ده هیلنه وه و له ویوه هه لیده گی پنه وه.

(که واکه م غهلیفی کردووه هه ر سهر درووی ماوه.)

تودوزی لباس

غهو غه و: بهرخه به به، غوباب، بهرچیله. [ف] غبغب

فاته باره: گیاهه کی گه لاپان و خوړسکه له سهر	شوین که سیک یان شتیکدا. [ف] جستجوگر
برینی داده نین دهر کی دهکا. هه روه ها ریشه که ی	فجه کردن: دیق کردن، مردن به تاسه ی
وشک ده که ن و تیکه ل تووتنی ده که ن بونه که ی	شتیکه وه، (هینده ی دل پیوه ی بوو له وانه بوو
خوش دهکا. [ف] اسم گیاهی است	فجه ی بو بکا. [ف] مردن براثر آرزوی زیاد
فارگون: فەرغوون، ناسرگه. [ف] فرغون	فجوق کردن: فجه کردن، دیق کردن. (وهخته
فافیش: چاو و ړاو، شاتوشووت، خو هه لکیشان	له تاوانا فجوق بکه م. [ف] دق کردن
و درو. [ف] لاف و گزاف	فجوو قین: ناوی یارییه کی مندالانه یه
فام کردنه وه: بو مندال ده گوتری کاتیک خه ریکه	کولکه داریک داده نین و به پیشکان تیی
شت فیر ده بی. (کورده که مان تازه فامی	هه لده که ن ده بی نوو کی پیشکانه که له
کردوته وه. [ف] رشد فکری برای کودک	کولکه داره که بچه قی. [ف] نام یک بازی بچه گانه
فاماندن: تی گه یشتن، نه قل پی شکان. (جاری	فر هاتن: بردنه وه، به رنده بوون له یاریدا. (له م
منداله نافامینی. [ف] فهمیدن	دهسته ی دؤمینه دا ئیمه فر هاتین. [ف] بردن در
فتراق: گه ړان، به دوا دا گه ړان، ئاواره به دوا ی	بازی.
شتیکدا. (هامای فتراق کار به دوا ی یاره وه. [ف]	فراژ: کامل، فراژوو، هه راش. (گیا و گژ ته واو
جستجو	فراژ بوونه. [ف] تکامل
فتراق کار: ئاراگیل به دوا ی شتیکدا، گه ړوکی به	فراژوو: فراژی، هه راش بوو، به خو دا هاتوو. [ف]

تکامل یافته

فستق: پسته. [ف] پسته

فراقهت: لهش ساغ، سالم، سلامهت. [ف] تندرست

فرپدان: حهوادان، فرپدان، توور ههلدان. [ف]

پرتاب کردن، دورانداختن

فرمه: پرمه، دهنگی لووتی یهکسم کاتیک شتیک

دهچیته لووتیهوه. [ف] صدای بینی اسب

فروو: پرووناکی، پووشنایی. [ف] روشنایی

فرهزان: زورزان، زیرهک، زانا. [ف] دانا

فریچک: شیلاروک، فریشک. [ف] پنیرمایه

فرپدان: ﴿﴾ فرپدان

فریشته: فرشته، حوری. پهری (کچی کوردی

هریمیی یا فریشتهی/لهنیو عهرشی خوداییدا

فرپویی. «راوچی».) [ف] فرشته

فریشک کهوتن: نهخوشیهکی مندالانهیه زگ

چوون دهگری. دهلین مندالی چکولهی هیشتا پی

نهگرتوو سهرهوبن کهی یان سهرمهقولاتی پی

بدهی تووشی ئهوه نهخوشیه دهبی. [ف] اسهال

شدن بچه

فریشک هینانهوه: منال که فریشکی بکهوی

دایک یان ژنیکی لیزان لهسهر کوشی

رایدهکیشی و به پهنج له بنی لاقی منداله که

دهدا و دهلی: (فریشکه جی فریشکه جی فریشکی

کورپه م بیتهوه جی) پاشان دوو سی

سهرمهقولاتی پی دهدا، بهوجوره نهخوشیی

منداله که چاک دهبیتهوه. [ف] معالجه کردن بچهی

که اسهال گرفته است

فرپ ههلدان: توور ههلدان، فرپدان، حهوادان. [ف]

دورانداخت، پرت کردن

فسخواردن: (ههلیشتنی مریشک کاتیک

دهیاننهوی بیگرن. خهوتنی مریشک لهژی

کهله شیردا کاتی جووت بوون:) بریتی له

مروقی خویری که خیرا خوی بهدهستهوه دهدا

و دهبهزی. (وهک مریشک خیرا فس دهخوا.) [ف]

خوابیدن مرغ هنگام گرفتن یا زیر خروس

هنگام جفتگیری:) کنایه از آدم ترسو

فسقانج: جوری قالونچهیه وهک کۆ وایه به

دارانهوه دهنیشتی و کاتیک دهکهویتی عهرزی

دهنگی فسهفسی دی. [ف] نوعی سوسک بال دار.

فسکولیو: تسکولیو، بریتی له تهنهال و

تهوهزل، کهسپک که لهجی خوی ههلناستی و

هیچ کاریک ناکا. [ف] کنایه از آدم تنبل و بیکار

فسون: ئهسپی ئاوی. [ف] اسب آبی

فسقانندن: دهنگی کهل و گامیش و بهراز.

(گامیش و بهراز دهفیشقینن) [ف] صدای گاومیش

و گراز

فشه: (+) سواله شتوینکه، گیایهک لهنیو گهنمدا

شین دهبی و کاتی دروینه ناهیلی سواله که

پیکهوه بنووسی و بلاو دهبیتهوه. [ف] نام گیاهی

است

فلق و هوپ: فلقهفلق، فلقهی زور و لهسهر یهک.

[ف] صدای پیایی بههم خوردن مایعات

فلقن: چلمن، بلقن. [ف] خلمو

فلیقاته چوون: بریتی له گهیشتنی زوری میوه.

(قهیسییه که هینده گهیشتنوه فلیقاته ی چووه.) [ف]

رسیدن بیش از حد میوه

فەنجل: ﴿ پنجل	فەیز: ئابروو، حەیا. ﴿ آبرو
فووتبال: فوودانە، میزەلان، تیزانگ، ﴿ بادکنک	فەیزچوون: ئابرووچوون، (بە جاری فەیزمان
فوودانە: فوودان، میزەلان، پزدان، فووتبال. ﴿	چوو) ﴿ رسوا شدن
بادکنک	فیچانەوہ: (نەرم بوونەوہ. پووچانەوہی شتی
فەتراک: بەدکار، زیاندر، ئازاردەر. ﴿	رەق. (جاران ئەو هەموو قەلەو و جوان بوو
زیان رسان	ئێستا فیچاوتەوہ: ؛ (خواربوونەوہی ئاسن.
فەداندر: خولقینەر، بەدیھینەر، داھینەر. ﴿	(ئاسنەکە بە جاری فیچاوتەوہ) ﴿ نەرم شدن
مخترع	و خالی شدن باد: (خم شدن آهن
فەدر: گزە، فیل و فەرەج، تەلەکە. ﴿ کلک	فیچقە: (+) ئامرازی دەرزی وەشاندن، ئامرازی
فەرزی: رۆلە، عەولاد، جگەرگۆشە. ﴿ فرزند	دەرزی کوتان. ﴿ سرنگ
فەرغون: فارگون، ناسرگە. ﴿ فرغون	فیرکن: فیرن، گووبەخۆداکەر ﴿ اسهال گرفته.
فەرمی: رەسمی، قانونی. ﴿ رسمی	فێستان: دێرە، جلکی ژنانەییە لە پارچەیی
فەروار: (+) هەوارگەیی زستانی کۆچەرەان،	رەنگاورەنگ دەیدروون. ﴿ لباس زنانه
ئاران. ﴿ قشلاق	فیسقەل: جووکی، مروۆفی ترسەنۆک کە لە
فەروو: کەپەنک، قاپووت. (ئەگەر گورگ لە باران	شەردا هەراھەرا دەکا و دەنەپینن. ﴿ کناپە از
بترسایە فەرۆییەکی لەبەر دەکرد. ﴿ بالاپوش	آدم ترسو
نمدی	فیشق و هوپ: دەنگی پیکەنین و پرمەیی چەند
فەرھادتاش: شوینەواریکی میژووییە لە	کەس پیکەوہ. (ئەو فیشق و هوپە چییە سازتان
کوردستان. ﴿ از آثار تاریخی در کردستان	کردووە. ﴿ صدای خندیدن چند کس باهم
فەریح: هەراو، بەرفەرەوان. ﴿ وسیع	فیشقە: دەنگی کەل و گامیش و بەراز. (بەراز و
فەریح: فەریح. ﴿ وسیع	گامیش فیشقەیان دئی. ﴿ صدای گامویش و
فەریکە چایی: چایی دەمنەکیشاو، چایی پەپوولە	گراز
بەسەر، چاییەک کە وردە پلتەیی بەسەرەوہ بئی.	فیشەککیش: کولاس. ﴿ گلنگدن
﴿ چایی دمنکشیدە	فیشەکلغ: (+) گوللەیی وەک زنجیر هونراوہی کە
فەقی وەتمانە: ناوی تیرەدییەکە لە ھۆزی مامەش.	راست و چەپ لە شانی دەکەن. ﴿ نوار فشنگ
﴿ نام طایفەای در ایل مامش	فیلەباز: فیلەزان، گزەوہن. (وتی فیلەباز پیری
فەیتوون: عارەبانەیی سواری کە چارەوئی	زەمانە/ بالندەت نەھیشت پار ئەو دەمانە/ ئیستا
رایدەکیشی، فایتوون، ھیلینگە. ﴿ درشکە	چیپووە چیت لی بەسەر ھات/ ئەو بالندانە بۆ

هاتوونە لات. «رەشاد شەمسەدینی» (ف) کلکباز، نوعی اسهال مدت‌دار
 مکار
 فیلی سەرسەرین: گەمەیه‌کی منداڵانەیه. (ف) اسم
 فیلە مانگ: جۆریک زگچوونی درێژخایەنه. (ف) یک بازی کودکانه

قاستا: پشتیوان: یاریده‌دهر، هاریکار. [ف] پشتیبان	وهرکه‌وتن. (میره‌ک له بن داره‌که فه‌له‌زیابوو). [ف]
قجر: خیل، چاولار، قیچ. [ف] لوچ	دراز کشیدن
قرسو: برووسکه، بریسکه، بلاچه. [ف] آذرخش	قه‌نا: دره‌خت، دار. [ف] درخت
قه‌ته‌قیان: جیا بوونه‌وه، کلا بوون، لیک هه‌لبران.	قیاد: (+) زه‌ویی نه‌رمان، گوشته زه‌وی. [ف] زمین
[ف] جدا شدن	نرم و بدون سنگ
قه‌جین: کاویژ، کاویچ، قاویچ. [ف] نشخوار	قیام: گه‌شه، گه‌وره بوون و گه‌شانه‌وه. [ف] رشد
قه‌ره‌سین: تیک‌چوون، له‌به‌ریه‌ک بلاوبوون. [ف]	قیسه‌ن: کالوکرچ، سوور و سپی، پرووئال. [ف]
به‌هم پاشیدن	سرخ و سفید
قه‌ریژ: په‌ریژ، جاپه گه‌نمی دووراوه. [ف]	قیقراندن: ئاشکرا کردن، قه‌وه‌راندن. [ف] افشا
مزرعه‌ی درو شده	کردن
قه‌سنا: ئیراده، خواست، لی‌بران. [ف] اراده	قیلا: ده‌شتی به‌رین و لیژ. [ف] دشت وسیع و
قه‌شارکو: چاوشارکی، قه‌راقه‌را، خوشارکی. [ف]	شییدار
بازی قایم‌وشک	قیناس: خو‌شه‌ویستی، ئه‌وین. [ف] مهر
قه‌شتی: خوازیار، داواکار. [ف] خواهان	قینه: ئاره‌زوو، ئاوات. [ف] آرزو
قه‌له‌زیان: پاکشان، رازان، تختیل بوون،	قئوار: تامه‌زرو، تاسه‌مه‌ند. [ف] مشتاق

قابگارە: گویزینگ، زەنگۆل، گویزک. [ف] قوزک پا	قاپکەولە: قاپ کزینە، گیایەکی گۆل زەردی
قابله مه: (+) مه کووک، ئامرازیکی مه کینه ی	سپی واشە. [ف] نام گیاهی است
خەیاتییە مه سووله ده چیتە ناوی. [ف] ماکوک	قاپیلکە: قاپووچکە، قاپوولکە، قاپی چکۆلە. [ف]
قابیلە: مامان، پشتگر. [ف] ماما، قابله	کاسە ی کوچک
قابیلەت: قابیل، شیاو، (شتیکە قابیلەتی توشی	قاچاخە: بیچووہ گامیشی دوو سالانە ، پالاخی
نییە بەلام بۆم میناوی.) [ف] ارزش	دوو سالان. [ف] بچە گاومیش دوو سالە
قاپ قەوی بوون: بریتی لە ڕوو کرانەوہ، شەرم	قاچوو: بازەلین، توولین، قەمچان، رێخان. [ف] یک
شکان. (تازە وا قاپی قەوی بووہ جوابی کەس	قول دو قول
ناداتەوہ.) [ف] رودار شدن	قاچە خلیسکی: خلیسکین لەسەر بەفر بە پاوہ.
قاپشین: گیایەکی گەلا پانی سپی واشە لە دیم و	[ف] سرسره بازی سرپا. اسکی
زیاتر لە نیو بیستانە گرکە دەروئ گەلا	قاچەفری: پەلەقاژی، لینگەفرتی. [ف] دست و پا
وشکەکە ی دەسووتین و دەست بەسەر	زدن
دوو کەلە کەیدا دەگرن، بالوو کە چاک دەکاتەوہ.	قاخنات: ژەکی مانگا و مەر و بزنی کە
[ف] اسم گیاهی است	دەیکولین و توند دەبیتهوہ، ئەگەر تۆزی شیر ی
قاپشینکە: ☞ قاپشین	تیکەل بکەن و لەگەلی بکولین دەبیته فرو. [ف]
قاپقاپۆکە: خەربەنگ، گیایەکە دانەکە ی بۆ	آغوز
دەدان ئیشە بە کار دی. [ف] نام گیاهی است	قادرخانی: جوړی شووتی زور شیرینە

قاسه: (+) قوفل، قفل. [ف] قفل	تووهكه‌ی سپییه. [ف] نوعی هندوانه
قاش: (+) (جۆری موورووی سئ‌گوشه و گهوره‌یه له ملوانكه‌دا. (هه‌ی له سئ‌یوه‌لاسووره‌ی به‌ر مالى ئیندرقاشی/ سه‌بر و هوشی لئ‌بر‌یوم ده‌نگی به‌رموور و قاشی. گۆرانی. ؛) (ده‌سته‌گیره‌ی کورتان، به‌رزایی پیتی کورتان. [ف] (نوعی مهره‌ی زینتی؛) جلو برجسته‌ی پالان قاشوخ: گوندیکی ناوچه‌ی فیزوللابه‌گی بۆکان بوو وه‌به‌ر سه‌دی کۆرشى كه‌بیر كه‌وت. [ف] نام روستایی در منطقه‌ی فیض‌الله‌بگی بوکان زیر سد کورش کبیر رفت	قار: عه‌یب، شووره‌یی. عار. (پیت قاره‌ له‌گه‌ل من بیی؟) [ف] عار، عیب
قاندن: ده‌نگی مراوی. (مراوی ده‌قارینن. [ف] صدای مرغابی	قاراو: شه‌ونم، ئاونگ، خوناوه. [ف] شبنم
قارپ: یاری قارپن به‌ تۆپیکی چکۆله ده‌کرئ که له ورده مووی ئاژده‌ل دروست ده‌کرئ. [ف] بازی با توپ کوچک درست شده از موی حیوانات	قارپ‌داشی: جۆری تووتنه. [ف] نوعی توتون
قارنه: تۆپی به‌ خوری و موو دروست کراو، بۆ کایه‌ی قارپ‌دین. [ف] تۆپی درست شده از پشم و موی حیوانات	قاره‌ سه‌هۆل: ته‌خته سه‌هۆلی گه‌وره له‌نیو ئاوی چۆمدا. [ف] تخته یخ بزرگ در رودخانه
قاره‌: ده‌نگی مراوی. (مراوییه‌کان قاره‌یان دئ.) [ف] صدای مرغابی	قاره‌سه‌رئ: سه‌ره‌گیژه، کاس بوون له‌به‌ر گه‌رما. (وا تووشی قاره‌سه‌رئ بووه هوشی میچی نه‌ماوه.) [ف] سرگیجه
قارپن: کایه‌یه‌کی مندالانه‌یه به‌ تۆپیکی چکۆله ده‌کرئ. به‌ ته‌خته‌یه‌ک له‌ تۆپه‌که ده‌دن و دوور ده‌یهاون به‌ نۆره ده‌بی بچن بیهینه‌وه. تۆپی هه‌رکه‌س زیاتر برّوا به‌ره‌نده‌یه. [ف] بازی بچه‌گانه با توپ و تخته	قاسل‌وانگ: گاوانی، ریشۆله، سیروو. [ف] سار سیاه
قاقانه: بانجیله، بالگۆن. [ف] بالگن	
قاقانی: پارچه‌یه‌کی قه‌دیمی بوو ژنان ده‌یانکرده ده‌سمال. (کلونجه رئ رئ ده‌سمال قاقانی/ به‌ینی من و تو عاله‌م پنی زانی «گۆرانی».) [ف] نام یک پارچه‌ی قدیمی	
قاقله: که‌مه‌ی لانکه. [ف] کمانه‌ی گه‌واره	
قاقلی: کاخلی. گیاهیه‌که گۆله‌که‌ی به‌ کولیزه و شیرینییه‌وه ده‌کن و دانه‌که‌ی بۆ پۆن ده‌بی. [ف] نام گیاهی روغنی	
قاقات: قاقات	
قاقه‌زپه‌رداخ: قاقه‌زسماته، کاغه‌زساو. [ف] سنباده	
قاقه‌ناز: زۆر سووتاو، کۆله. (وا سووتاووه بۆته قاقه‌ناز.) [ف] زغال	
قال بوونه‌وه: خالی بوونه‌وه‌ی زگ دواى تیر خواردن. (ئهو هه‌موه‌م خوارد نیوه‌رۆ که‌چی ئیستا قال بوومه‌ته‌وه.) [ف] خالی شدن شکم	
قالانگ: (کلاوبنه، پیکلاو، لاسقی گه‌لا پتیواس.	

قايده: عاده تي مانگانه ی ژنان، بی نویتز بوونی ژنان. [ف] قاعدگی زنان	(گیا پلاو، ناوی گیایه که بونی پلاوی لی دی [ف] (ساقه ی برگ ریواس) نام گیاهی است
قایمه لان: لانیك که ده ست پی راگه یشتی بو راوچی دژواره. (ئستی ده لی خوشکی به غدانی سهری من دیشی دلی من چندی له چیشته/ که رویشکی که له کی بانکی ده کرده وه که رویشکی/ ههسته ده چینه وه قایمه لانی خومان ده که ینه وه خه وی چیشه چیشته. «فولکلور».) [ف] لانه خرگوش	قالب: نام رازی خشت پیژان. [ف] قالب خشت زنی قالبدار: خشت بر، که سیک که به قالب خشت ده پیژ. [ف] خشت زن
قایوشت: کاویژ، قاویش، کنشت، کاویچ. [ف] نشخوار	قالتاس: قه لچغ، داسوو، پرزه ی گوله گهنم و جو و که رخنکینه. [ف] اخگل
قایه غه: قه دهغه، پاون، قورغ. [ف] قدغن	قالچه: داریکی دوو لکه وه بهر رهشکه کاو شه غره ی ددهن بو بار کردن. [ف] چوبی دوسر برای بار کردن بار سنگین از آن استفاده می شود
قتوو: ئاژاوه چی، شوقار. [ف] فضول	قالغان: (+) (که رکول، که رکولک.) شانه ی گوله به رژه. [ف] (گیاهی خاردار) خوشه آفتابگردان
قرپاسان: زهویی به قه وهت و پر له گز و گیا. (زهویی که ی قرپاسانه هه حاصلکی لی داچینی نمونه یه.) [ف] مزرعه ی خوب و حاصلخیز	قالک: قه قوغ
قرپن: که سیک که زور قرقینه ددها، قریو. [ف] کسی که زیاد آروغ می زند	قالک: تویکل، تیخول، تویخل. [ف] پوسته
قرپن: قریو	قالند: ئه ستور، قه وی (چون بتوانم له پشت ئه م هه موو تویژانه وه/ له و دیوی ئه و هه موو شووره
قوت کردن: (+) هه لاواردن، دهر کردن له کایه، که سیک له کایه دا خه تا دهکا قرتی دهکن. [ف] اخراج کردن از بازی	قالندان وه/ بتبینم/ بونت که م/ بتچیژم؟ «قادر عه لیخا» [ف] ضخیم
قوت قرتوک: قورقور اچکه، قورپوو، تینتینوکه. [ف] حلقوم	قالونچه عه جه مانه: گووگلینه، گووخلینکه، کیزک، گازولک. [ف] سرگین غلطان
قوت قرتوکه: ئه وک، قورقور اچکه. [ف] حلقوم	قاله ژنانه: ژنانیله، ژنیلانه. [ف] خاله زنک
قرچوک: (+) قریچکه	قاندپ: زوردار، که له گا، زالم. [ف] ظالم
قرچه قرچی نیوه پړو: هه پرتی گهرمای نیوه پړو، قرچه ی نیوه پړو. [ف] گرمای شدید ظهر	قازان: قازان، مه نه ل. [ف] دیگ، پاتیل
	قاوغ: (قالک. قالکه کیسه ل؛) پووکه ی گولله، قاپووره گولله. [ف] (لاک لاک پشت؛) پووکه ی گولله

قرچەك: قرچۆك، دارئىك كه زوو دەشكى (ئەو) دارە قرچەكە بۆ گۇچان نابى دەشكى. [ف] چوبى كه انعطاف ندارد

قرچەك: قرچۆك، دارئىك كه زوو دەشكى (ئەو) دارە قرچەكە بۆ گۇچان نابى دەشكى. [ف] چوبى كه انعطاف ندارد

قرچەى نىوہ پۆ: ھەرەتى گەرمای نىوہ پۆ. (شۆرەژن بىكۆل نەكا بېكەى بە قرچەى نىوہ پۆ/ چۆن لە كالەك تىر دەبى ئەو زگ زلەى بىستان رنە.) [ف] گرمای شىدىى ظھر

قرچەى نىوہ پۆ: ھەرەتى گەرمای نىوہ پۆ. (شۆرەژن بىكۆل نەكا بېكەى بە قرچەى نىوہ پۆ/ چۆن لە كالەك تىر دەبى ئەو زگ زلەى بىستان رنە.) [ف] گرمای شىدىى ظھر

قرخە لى بېرىن: ھەناسە لى بېرىن، خىكاندن (بىئەنگ بە دەست بىئەمە بىنت قرخەت لى دەبىرم) [ف] خفە كردن

قرخە لى بېرىن: ھەناسە لى بېرىن، خىكاندن (بىئەنگ بە دەست بىئەمە بىنت قرخەت لى دەبىرم) [ف] خفە كردن

قرىلە: جوو جەلەى نىر، كەلە شىرى ساوا. [ف] خروس بچە

قرىلە: جوو جەلەى نىر، كەلە شىرى ساوا. [ف] خروس بچە

قرژالە: پىنج بەستنى گەنم، ئەوكاتەى گەنم سى چوار گەلا دەر دەكا بە زەویدا پان دەبىتەو. (گەنم زۆر جوان شىن بووہ قرژالەى كىرەوہ.) (گەنم خەرىكە قرژالە دەبى.) [ف] روىيدن گندم و چند برگە شدن

قرژالە: پىنج بەستنى گەنم، ئەوكاتەى گەنم سى چوار گەلا دەر دەكا بە زەویدا پان دەبىتەو. (گەنم زۆر جوان شىن بووہ قرژالەى كىرەوہ.) (گەنم خەرىكە قرژالە دەبى.) [ف] روىيدن گندم و چند برگە شدن

قرژىنگ: قرژال، قرژانگ، قارژىنگ. [ف] خرچىنگ

قرژىنگ: قرژال، قرژانگ، قارژىنگ. [ف] خرچىنگ

قرقران: ئۆقرە گرتن، ئارام گرتن، سەرەوتن. (ھىندە نارەحتە ساتىك ناقرقرى.) [ف] آرام گرفتن

قرقران: ئۆقرە گرتن، ئارام گرتن، سەرەوتن. (ھىندە نارەحتە ساتىك ناقرقرى.) [ف] آرام گرفتن

قرماخە: قەتماخە، پەترۆ، پىترۆك، قىرماخە. [ف] كىرەى زخم

قرماخە: قەتماخە، پەترۆ، پىترۆك، قىرماخە. [ف] كىرەى زخم

قرمساندن: قووچاندىن، نووقاندىن، پىكىدا نووساندىنى چاوا. [ف] بستن چشم

قرمساندن: قووچاندىن، نووقاندىن، پىكىدا نووساندىنى چاوا. [ف] بستن چشم

قروموقال: زەنازەنا، قىژە و ھەراى زۆر. [ف] سروصدای زیاد

قروموقال: زەنازەنا، قىژە و ھەراى زۆر. [ف] سروصدای زیاد

قرووسكاندن: دەنگى سەگ (سەگەكە دەستى

قرووسكاندن: دەنگى سەگ (سەگەكە دەستى

و خۆشی نازانی ده‌لی چی، بریتی له که‌سیک که پاش و پیتی قسه‌ی خۆی نازانی و هه‌روا ده‌ری ده‌په‌پیتی. [ف] کنایه از کسی که بدون تفکر حرف می‌زند

قسه‌ پۆیشتن: [ف] قسه‌ بر کردن

قسه‌ زړاندن: بلاوکردنه‌وه‌ی قسه‌ و باس، ئاشکرا کردنی راز و نه‌پیتی. [ف] افشا کردن راز. قسه‌ کولاندن: بیرلی‌کردنه‌وه‌ و قسه‌ کردن، پاش و پیتی قسه‌ زانین. [ف] فکر کردن و حرف زدن

قسه‌ گنخاندن: قسه‌ قووت‌دان، پێچوو‌په‌نا له قسه‌دا. [ف] آشکار نکردن سخن

قسه‌ لۆک: قسه‌ی سووک، ناو‌نیتکه‌ (هه‌ر خه‌ریکی هه‌لبه‌ستنی قسه‌ و قسه‌ لۆکانه‌). [ف] حرف درآوردن

قسه‌ له قسه‌دا کردن: خۆ تێهه‌لقوتاندن، په‌رینه‌ نیو قسه‌ی که‌سیک که داخووی. [ف] دخالت کردن قسه‌ لی‌زانین: قسه‌ لی‌بیستن، (جاری بچۆ قسه‌یه‌کی لی‌بزانه‌ پاشان ده‌چینه‌ خوازینی). [ف] دانستن نظر

قسه‌ناس: تیگه‌یشتوو، زانا، وردبین. [ف] فهمیده قسه‌ی حیسابی: قسه‌ی جوان و به‌پۆ و جی، قسه‌ی راست به‌ به‌لگه‌وه‌. [ف] سخن خوب قسه‌ی سووک: جنیو، جوین، دژمان، دژمین. [ف] فحش، دشنام.

قسه‌ی قه‌له‌می: قسه‌ی هه‌ژده‌ هه‌ژده‌، که‌سیک که ده‌یه‌وه‌ی خۆی زانا و تیگه‌یشتوو نیشان دا و قسه‌ی زل زل ده‌کا. [ف] سخن متکبرانه

ده‌رده‌کا و له‌نیو گه‌نمدا ده‌پۆی نیومه‌تر به‌رز ده‌بیته‌وه‌. [ف] نام گیاهی با برگهای بنفش.

قژاکه‌ شینه: [ف] قژاکه‌ شینه

قژاکه‌ شینه: قژاکه‌ شینه، کاسه‌له‌ شینه‌که‌. [ف] سبز قبا قژابوون: به‌زین، بۆ‌پدران، بۆ‌خواردن. [ف] شکست خوردن

قژبه‌له‌که‌: مه‌لیکه‌ به‌قه‌د سیروو ده‌بی ره‌ش و سپیه‌ و له‌سه‌ر دار هیلانه‌ ده‌کا. [ف] پرنده‌ای سفید و سیاه روی درخت لانه می‌سازد قژپو‌غ: پیسوپۆخل، چه‌په‌ل، [ف] کثیف قژگیره‌: خشلیکه‌ ئافره‌تان له‌پشته‌ سه‌ره‌وه‌ له قژێ قایم ده‌کن. [ف] کلییس

قژیلاندن: چه‌سه‌پاندن، پی‌سه‌لماندن، به‌لگه‌ هینانه‌وه‌. [ف] ثابت کردن

قسه‌ بر کردن: قسه‌ پۆیشتن، ده‌سه‌لات به‌سه‌ر که‌سیکا و به‌ قسه‌ رازی کردنی. (له‌وێ زۆر چاک قسه‌ی بر ده‌کا). [ف] حرف رفتن قسه‌ بزرکاندن: و‌رینه‌، قسه‌ نه‌کولاندن، و‌راوه‌. [ف] هذیان

قسه‌ به‌ شه‌کر برپینه‌وه‌: بریتی له‌ ریز دانان بۆ ئه‌و که‌سه‌ی قسه‌ی له‌گه‌ل ده‌که‌ی و له‌ کاتی قسه‌ کردنیدا ئیجازه‌ وه‌رگرتن بۆ قسه‌ کردن. (قسه‌که‌ت به‌ شه‌کر ده‌برمه‌وه‌ به‌لام با منیش شتیکت عه‌رز بکه‌م). [ف] کلمه‌ای محترمانه‌ برای اجازه‌ گرفتن از طرف مقابل که سخن می‌گوید قسه‌پته‌و: قسه‌ دروست، خاوه‌ن به‌لین. [ف] کسی که بی‌هدف سخن نمی‌گوید

قسه‌تپن: که‌سیک که قسه‌ی پیس و بی‌جی ده‌کا

قسهی ههژده ههژده: قسهی زل و خیراخیرا، قسهی قه‌له‌می (دهستی کردووه به قسهی ههژده ههژده) [ف] زدن حرف بزرگتر از دهن قشتوقول: قشتیله، خنجیلانه، جوانکیله، خونچیلانه. [ف] زیبای دوست‌داشتنی قشره: قشله، پیگه‌ی سهربازان، سهربازخانه. [ف] پایگاه قل: (+) خۆله‌میش، خۆله‌که‌وه. [ف] خاکستر قلاپیک: (+) قه‌لپووت، قه‌لپووج، چاوێک که گلینه‌ی دهرهاتیی. [ف] حقه‌ای که خالی از کهری چشم باشد قلاچه: قاژوو، قه‌له‌په‌شکه، قه‌له‌په‌شه، قالاو. [ف] کلاغ قلاژیه: قشقه‌په، قشقه‌له، قه‌له‌باچکه. [ف] کلاغ دم دراز سیاه و سفید قلانه قریوه: هه‌لاتن و باراندن و کایه کردنی به‌رغهل و کاژیه کاتیک له کانی و له‌وه‌پ‌نزیک ده‌بنه‌وه. (له‌گوێ جوگه و سه‌رکانی/له‌می‌رگ و سه‌وزه‌لانی/ده‌که‌ن قلانه قریوه/هاوینه وهختی جیوه) [ف] بازی کردن و بع بع کردن بره و بزغاله هنگام نزدیک شدن به آب و علف قلانه کردن: هه‌لاتن و کایه کردنی به‌رغهل و کاژیه. (به‌رغله‌که به قلانه کردن هه‌لاتن بو سه‌ر ئاوه‌که) [ف] بازی کردن و بالا و پایین پریدن بره و بزغاله قلانیشو: قه‌لاندۆش، نیوانی هه‌ر دوو شان. [ف] قلمدوش قلپن: قه‌لپن	قلچ: قه‌لتاس، داسوو، پرزه‌ی گوله‌گه‌نم و جو [ف] اخگل. قلمیچ: به‌لخ، خلته، بلخ. (نئیو سه‌ماوه‌ره‌که قلمیچی گرتووه) [ف] جرم قلپ: شهل، رینجۆ، زرۆپ، نو‌قستان. [ف] ناقص‌العضو قلپانی: سه‌رمه‌قولات، سه‌ر له زه‌وی دانان و به‌پشتدا خو هه‌لگیرانه‌وه. [ف] پشتک زدن، معلق زدن قلووس: عه‌ولاد، من‌دال، پۆله. [ف] فرزند قله سه‌ما: شادی کردن و هه‌لبه‌ز دابه‌ن، هه‌له‌که سه‌ما. (له‌خۆشیانا که وتبووه قله سه‌ما) [ف] شادی کردن و بالا و پایین پریدن قلیانی: گوشتی سووره‌وه‌کراو، قاورمه. [ف] قورمه قمقمه: خه‌مه‌گرۆ، قوم‌موک. [ف] چلپاسه قموش: قمیش، په‌هه‌ند، بوودپ، که‌ریژ. [ف] تونل زیرزمینی قندرغه: گیایه‌که له شوپه‌کات سه‌وز ده‌بی و په‌نگیکی مه‌يله‌و قاوه‌یی هه‌یه. [ف] اسم گیاهی در شوره‌زار قنگ پی شل بوون: بریتی له به‌زین و وازه‌نینان له توند و تیژی و که‌له‌گایه‌تی (زۆری که‌له‌گایی کرد نیستا قنگی پی شل بووه) [ف] کنایه از شکست خوردن قنگه: قوونوو قنگه‌لیشکی: قنگه‌خشکی، قوونه‌خشکی. [ف] برروی باسن خزیدن
--	---

قنگه وړک: قولفوقون، پیچه وانه. (قنگه وړک له	قورده نیشک. [ف] آرنج
قسه حالی ده بې! [ف] کنایه از عوضی حالی شدن	قورانیک: هه نیشک، به له مرک. [ف] آرنج
قنه قن: (+) سنه سن، خاوه خاو، ته مبه لې و	قورت: جوړی رهوتی یه کسمه. [ف] نوعی راه
دهسته وستانی له کاردا. [ف] تنبلی در کار	رفتن اسب
قوپه نه: بنی شنگ که نه ستوور و تپه لیه و	قورتم لیدان: قوم لیدان، به یه کورتم ئاوه که ی
زور خوشه. (وهره ئیره شنگ هه لکه نه هه مووی	خواردوه، قورتمیکې له ئاوه که دا و بوی
قوپه نه یه. [ف] ساقه ی کلفت شنگ	نه خورایه وه. [ف] هورت زدن آب
قوتراش: خو تراش، ده زگای ریش تاشین. [ف]	قورخان: گوندیکې ناوچه ی فیزوللا به گی بوکان
استره	بوو که و ته بهر سده ی کورشی که بیر. [ف]
قوتک: (+) گوله نگ، گولنگ. [ف] منگوله	روستایی در منطقه ی فیض الله بیگی بوکان زیر
قوتوو: (+) قوتوومه، کولکه دار، کولک. [ف]	سد کورش کییر رفت
کنده ی درخت.	قورقور اوکه: قورقورچکه، تینتینوکه، قورگ. [ف]
قوتوومه: قوته ره، کولک، کوته ره، کولکه دار. [ف]	حلقوم
تنه ی درخت	قورناقه: گهروو، ئوک، قورپوو. [ف] حلقوم
قوته: بانگ کردنی گه مال. (قوته قوته قوته قوته.)	قورنجک: نقورچک، ره بادان. [ف] نیشگون
[ف] صدا زدن سگ	قوروقه تی: جنیوکه، قسه یه کی ناخوشه، وهک
قوته: قوخه، کوخه، کۆکه. [ف] سرفه	قوزه لقورت. [ف] دشنامی است
قوچبن: قوژبن، سووچ. [ف] گوشه	قوروگنه: قورقورچکه، تینتینوکه، بینبیتوکه. [ف]
قودوو: (پارچه یه کی قه دیمی بوو بۆ جلی ژنان؛	حلقوم
(قوتوو، قالک، ده فری چکوله ی سهرپوش دار	قورپوله: ☞ قوراله
بۆ کهل و پهل. [ف]) نام پارچه ای قدیمی؛ (قوطی	قوره پیشان: بریتی له مانگی گه لایوژ. [ف] ماه
قوده قوپه: گچکه ی تپزل، وردیله ی به پوز و	مرداد
هه واه، کوله بنه ی قوره ده ماخ. [ف] کوتوله ی متکبر	قوره ده مار: به هه واه، به ده مار، قوره ده ماخ، به پوز.
قوديله: ئاوینه یه کی خړی چکوله یه له گیرفاندا	[ف] متکبر.
هه لیده گرن. [ف] آینه ی جیبی	قوره زیلاقه: ئه و قوره ی دوا ی باران به
قوراله: جوړی پیوازه که سه لک ناکا و وهک	که وشه وه دهنووسی. [ف] گل چسبناک
سه وزی که لکی لی وهره گرن. [ف] پیازچه	قوره سواخ: سواخ دانی دیوار به قور. [ف] گل
قورانیسک: هه نیشک، به له مرک، قورانیک،	اندود کردن دیوار

قورپه كه شى: تىروپشك، پشك خستن. [ف]	قورپه كه شى: شاردنه وه، هه شاردان، قايم كردن. [ف]
قرعه كشى	پنهان كردن.
قورپه لى بېرېن: چورپه لى بېرېن، بېن پتوه نانى	قوئاس: ئاوگهردان، مه لاقه ي گه وره. [ف] ملاقه ي
گوزه ئاو و هه لچوراندنى به ته واوى (بېنى به	بزرگ
گوزه كه وه نا قورپه ي لى بېرى. [ف] خوردن ظرف	قوئتې: به ژنى پير و سووك و چرووك
آب با يكار به دهن گرفتن، هورت كشيدن.	دهگوتري. (هه ر پيرئنه قوئتې دوو قسه ي بو
قورپه نيسك: قرقينه، قرپ. [ف] آروغ	بكا فريو دهخوا. [ف] پيرزن بدكاره و بى ارزش
قوريشكه: قورووشكه، جوړيك ئيستكانى	قوئغه: سهكو، بهر زاييهك له مالدا بو دانىشتنى
قوئداره له چينكو. [ف] نوعى فنجان لعابدار	هاوينا. [ف] ايوان
قوپيله: زهرده قورپه، جوړى مارمىلكه. [ف] سمندر	قوئفاو قوون: پيچه وانه. (قوئفاو قوون لىي حالييه.)
قورينگى گوزه لى: شينه شاهو. [ف] درنا	[ف] عوضى، برعكس
قوزاخه: (+) (كه لووى نيسك و نوک و پاقله؛)	قوئولان باز: فيله باز، تهله كه باز، كلاوچى. [ف]
پيله ي كرمى هه وريشم، كه لوو. [ف] پوشش	كلكباز
دانه ي نخود و عدس و لوبيا؛) پيله ي كرم	قوئنج ته قانندن: ☞ كوئنج شكانندن
ابريشم	قوئنچك: (قوئنچك، سووچ، قوئنچك؛) قامكه
قوزه بزه: قوزه بزنه، جوړى ته مېي كردنه له	چكوئه، تووته. [ف] گوشه) انگشت كوچك
كايه دا، (كايه كه له سه ر چى بكه ين له سه ر هه لاتن،	قوله كه يخودا: كه سيك كه له خورا خوى له كار
قوزه بزه يان شت كرېن.) قوزه بزه ش قوولكيك	هه لده قوتينى و جوايى شى ناده نه وه (ئه م قوله
له نيو خوله مرده دا دروست دهكهن و خيزيكي	كه يخودا يه چيى به دهسته وه يه. [ف] كسى كه
چكوله ي تى دهخه ن ئه و كه سه ي كايه كه	دخالت در كار مردم مى كند
دهدورينى ده بى بو ته مېتيانه راكشنى و به زمان	قوله: (+) كوله، كلو. [ف] ملخ
ئه و خيزه له قوولكه چكوله كه ده رهينى. [ف]	قوله بال: كوله بال، فه رهنجى، په ستهك. [ف]
نوعى تنبيه كردن در بازى	جليقه ي نمدى
قوئان: تهنگه ي ولاخ، ئه و پارچه قايشه ي به ژير	قوله بهگ: بريتى له كه سيك كه ئه داى بهگ و
سكى ولاخيدا دينن و كورتانه كه ي پى توند	خانان ده ردپينى. مروى تېزل و به پوژ (وا
دهكهن. [ف] نوار پهن تنگه ي ستور.	لووتى هه ليناوه ده لىي قوله بهگه. [ف] كسى كه
قوئ لى هه لمالين: دهست به كار بوون، خو له	اداي خانان درمى آورد
كار هه لكردن. [ف] دست به كار شدن	قوله زهنگى: قوله رده ش، مروى پيست رده ش. [ف]

سیاه پوست

جنبانک

قوله شینه: مهلیکه به قهد کاسه له شینکه یه ک دهبن
کلکی قوله و له قه راغ چومان دهژی. [ف] ماهی
خوارک کوچک

قونچاندن: قووچاندن، نووقاندن. [ف] بستن
قونجلیسک: قونجرکه، پیکول، پهیکول. [ف] خار
سه کوهک

قوله میر: به دهسه لات، که سیک که هموو
کاریکی وهک میران دهچی. [ف] کسی که رفتارشی
مانند میران است

قوند: قول، کلک براو، دووٹ کورت. [ف] دم بریده
قونیچ: ٭ قولینچک
قووش کاغه ز: ته یاره ی قاقه زی، موشه کی
قاقه زی. [ف] موشک کاغذی

قولیجان: گیایه که وهکوو مالونجه به زهویدا پان
دهبیتوه بهریکی ورد دهگری وشکی دهکن و
له گهل چایی دهمی دهکن بو سهرماپوون و
هه لامه ت باشه. [ف] اسم گیاهی دارویی

قاوو قوول: قووله و ههرا، قووله قوول. [ف] هوار و
داد

قولینچک: سووچ، قوژبن، قونیچک. [ف] گوشه
قولینک: قرقینه، قروپ. [ف] آروغ

قوولکه و ته مبار: کهند و لهند، زهویی چال و
چول و بهرز و نهوی. [ف] زمین پست و بلند
قوون پاله: نه فهری ئاخر له لای چه په وه له بهره
دروینه دا، یه کهم کهس له لای راسته وه
سهرپاله یه. [ف] نفر آخر در سمت چپ صف درو
کردن

قولینه: (+) ده فریکه به شوول دروستی دهکن
وهک سه وه ته وایه قاپ و قاچاخی تیده خه ن. [ف]
سبد بزرگ

قوون خوئ نه خواردن: بریتی له هه دا نه دان و
نه سره وتن، نه حه جمین. (له هیچ کوئی قوونی
خوئی ناخو، ده لئی جیوه ی تی کراوه). [ف] کنایه از
آرام نگرفتن

قوماچ: نیشانه، ئارمانج. [ف] هدف، آماج
قوماهه نگ: جاروو، قسل و خو له میش بو
سواخدانی هوز و دیواری به ردین. [ف] ساروج
قورغانه: شوینی مانه وه، شوینی هه سانه وه. [ف]
اطراقگاه

قوون دانه سهر ده رپتی خو: له ئیختیاری خو دا
بوون، منه تی کهس نه کیشان و دهسه لات له
دهس خو دا بوون. (خوشه منه تی کهس
هه لئه گری و قوون بدهیه سهر ده رپتی خو ت و
دانیشی). [ف] کنایه از داشتن اختیار کار و زندگی
خود.

قومقومه: (+) سهرمازه له، لاسابانکه ره. [ف]
آفتاب پرست
قوموک: چوره ئاو، قومیک ئاو، (قوموکی ئاومان
ده نی). [ف] جرعه

قوون دههول: بریتی له مروقی خویری و قوون
قورس، که سیک که قوونی زله و توانایی هیچ

قومه ته: کومه، کوگا (له سهر قومه ته کوئوشه که
دانیشتبوو). [ف] توده گیاه

قون هه لئه کینه: قنگ هه لئه کینه، بهرگاییکه. [ف] دم

کاریکی نییه و ناتوانی ههستی. [ف] کنایه از تنبل
 قوون قورس: ته مبهل، لهش گران، ته وه زهل. [ف] تنبل
 قوون هه لداو: بریتی له خویری و بیکاره،
 پیای سووک و چرووک. [ف] کنایه از آدم
 بی سر و پا
 قوون هه لکپینه: بریتی له مانگی ره شه ممه که
 دهغل و دان و دانه ویله کهم ده بیته وه و له
 ته و او بوونه. [ف] کنایه از ماه اسفند که ذخیره ی
 زمستانی کاهش می یابد
 قوون پهش: جووری مراوی بی بۆره کلکی ره شه.
 [ف] اردک ارهای
 قوونوو: گۆزه ی ههنگ که به قور چهند دانه
 گۆزه ی تری پیوه ده لکینن. [ف] تبدیل کندو برای
 زنبور عسل
 قوونه خلیسکی: خلیسکین له سه ره به فر به
 دانیشته وه. [ف] سر سه بازی نشسته
 قوونه جوو ره: قنگه جوو ره، ئیسکی پشته قوونی
 مریشک. [ف] استخوان تخمدان مرغ
 قوونه خه و: خه و نوو چکه بردنه وه به دانیشته وه،
 خه و تن به دانیشته وه. [ف] در حالت نشسته به
 خواب رفتن
 قوونه گاز: لای دواوه ی پشتی یه کسم که ئاخری
 کورتان ده که ویتته سه ری. [ف] قسمت عقبی پشت
 الاغ که آخر پالان رویش می افتد
 قوونه لئس: قنگه لئس، هه لئوته کانی سهگ و
 پشیله و ریوی و ... [ف] چنبا تمه زدن سهگ و
 گربه و روباه و ...

قوونه لئس: قنگه لئس، هه لئوته کانی. [ف] قوونه لئس
 قه پانچه: قوچه قانی، قه لئاسک، که هنیک،
 به رده قانی، قه لئاسن، قه لئاسهنگ. [ف] فلاخن
 قه پوچکه: شه ی تانوکه، نینوکه شه ی تان. [ف] حلزون
 قه پهنگ: (ئه و قولا په ی قه ساب گۆشتی پیتا
 هه لده واسی) ده رابه. [ف] چنگک (کرکه
 قه تحه: چوارچیوه ی وینه، قاپی عه کس. [ف] قاب
 عکس
 قه ده له: جووریک ده فری فافۆنه به قه د کوو په یه ک
 ده بی شیر ی تی ده کهن و ده ی کو لینن. [ف] ده ای از
 جنس روی برای شیر
 قه ده م مه پی: جووری ره وتی یه کسمه. [ف] نوعی
 راه رفتن اسب
 قه رات: قه لات، قه لا. [ف] کلات
 قه راته: قه لات
 قه راغ بۆ تی کردنه وه: (بریتی له ته مبی کردن و
 لیدان له سه ره کاریکی نار ه و، سزادانی که سیگ
 له سه ره تاوان. (توزی قه راغی بۆ تی نه که مه وه
 یاغی ده بی:) وهر د کردنه وه ی گۆشی ده وری
 خه رمان له کاتی گیره کردندا. (گۆشه که زور
 بلاو بۆ ته وه ده چم توزی قه راغه که ی بۆ
 تی ده که مه وه. [ف]) کنایه از تنبیه کردن و زدن؛)
 جمع کردن دوروبر خرمن
 قه راغ لی کیشان: له سه ره پویشتن، قسه ی زیادی
 کردن، (له وه زیاتر قه راغی لی بکیشی پیچ و
 کلاومان تیکه ل ده بی. [ف] حرف اضافی و
 ناراحت کننده

- قەرەاغ و بیجاغ: دهوروبەر، دهوراندهور. [ف]
- دوروبر
- قەرەخ: ئو بهره وینجه و گیاهی که به یهک زهبری مه‌لغان دهوردریته‌وه. که‌رخ. [ف] علفی که با یک ضربهی داس درو شود
- قەرقلیت: قەرەقرووت. [ف] قراقروت
- قەرقلوش: (+) نه‌خوشییەکی سمی چاره‌وییە ناتوانی له‌ عەرزى دانى. [ف] بیماری سم اسب
- قەرقلو: شه‌را، گه‌نم و نوکیک که به‌ر له‌ گه‌یشتنی وشک ده‌یی. (وه‌ک گه‌نم قەرقلو شه‌را برده‌سم/ قسه‌ی هات و هوت ناکه‌س کوشتییه‌سم) [ف] گندمی که قبل از رسیدن می‌خشکد
- قەرملاندن: سه‌رل‌شیواندن، قهراندن، له‌بکاندن. [ف] گمراه کردن
- قەرۆن: ناوی یارییه‌کی مندالانه‌یه. [ف] نام یک بازی کودکانه
- قەرە: گوندیکی ناوچه‌ی فه‌یزوللا به‌گی بوکان بوو که‌وته به‌ر سه‌دی کورشی که‌بیر. [ف] نام روستایی در منطقه‌ی فیض‌الله بیگی بوکان زیر سد کورش کبیر رفت
- قەرەئەفتاوه: هه‌وجۆش، لوولینه‌ی مه‌فره‌ق. [ف] آفتابه‌ی مسی
- قەرەبالغ: جه‌ماوه‌ری زۆر له‌ ده‌وری یه‌ک، ئاپۆره‌دانی خه‌لک و هه‌را هه‌را. [ف] جمعیت انبوه
- قەرەبالغ: قه‌له‌بالغ، قه‌ره‌بارغ، ئاپۆره‌ی هه‌شامات له‌ شوینیک، هه‌را و زه‌نازه‌نای فره‌.
- [ف] شلوغی جمعیت
- قەرەپه‌سته: پاله‌په‌ستی، پاله‌په‌ستۆ. [ف] فشار در میان انبوه مردم
- قەرەچوخ: ناوی چپایه‌که له‌ کوردستان. [ف] نام کوهی در کردستان
- قەرەخان: ناوی گیاهی که ده‌یسووتین و خۆله‌میشه‌که‌ی وه‌ک به‌رد ره‌ق ده‌یی، له‌ ئاودا ده‌یکولین و هی‌شووه‌ تری‌ تیه‌له‌ده‌کیشن و هه‌لیده‌خن ده‌بیته‌ کشمیشی سه‌وزه. [ف] نام گیاهی است
- قەرەسه‌قل: ناوی گیاهی که. [ف] نام گیاهی است
- قەرەفتیل: چراده‌ستی، پیوسۆن، چرای شیله‌که‌رچه‌ک. [ف] چراغ فتیله
- قەرەفیسکان: هه‌ل‌ترووشکان، کوندکی، هه‌ل‌تووته‌کان. [ف] چمباتمه نشستن.
- قەرەقۆز: پاله‌وانی بی ناوونیشان، ئەکته‌ری بی ناووناو بانگ. [ف] بازیگری که معروف نباشد
- قەرەقاوت: ناوی گیاهی که له‌ قامیش ده‌چی. [ف] گیاهی شبیه نی.
- قەرەقلوش: (+) نه‌خوشییەکی سمی ئه‌سب و یه‌ستره‌ که ده‌بیته‌ هو‌ی توپینان. [ف] نوعی غده‌ی عفونی که در پای اسب و قاطر پیدا می‌شود و موجب مرگش می‌شود
- قەرەمات: عه‌جایب، سه‌یر و سه‌مه‌ر، عاجباتی. [ف] عجیب
- قەرەوانی: قه‌ره‌وانه، ده‌فریکه وه‌ک کتری وایه له‌ ته‌نه‌که دروستی ده‌که‌ن شوان چایی تیدا لی‌ده‌نی. [ف] کتری کوچک درست شده از حلبی
- قەرەول: (+) دیاری کردنی خشتی براو، بو‌هه‌ر

که بروی هم می‌چینند.

قه‌لاش: دلاوا، به‌دهه‌ند، ده‌ست‌ودل‌بان،

دلفره وان. ف سخاوتمند

قه‌لاغ دان: سواخ کردنی قه‌لاغ به شیاکه و

ریخی، ئاژەل. [ف] اندود کردن محل نگهداری تیاالە

با مدفوع گاو

قه لاغ: شوینیک که ته یالهی تیدا عه مبار دهکن.

ف) تاياله دان

قه‌لین: قه‌لینگ، که‌رخنکینه، گیایه‌کی به‌رزی

قه‌لّاس داره. ف نام گیاهی است

قه‌لینگ: که‌رخ‌کنینه، قه‌لین، گیاه‌که‌قالتاسی

ههيه و له گهرووی مالآت دهگیری. [ف] نام

گیاهی است

قه لیوویج: قه لیووت، که سَنک که گلنهی چاوی

دهرہاتیب، [ف] کوری کہ کرہی چشمش بیرون

آمده باشد

قه لتاس: قالتاس

قەلچەم: قەلتاس، قالتاس، داسوو. [ف]اڭگل

قه‌لجغه کردن: زیکه کردن، لهش به سه‌رما و

مؤچرک، پهره‌مریشکه. ف مور مور شدن پوست

بدن

قه‌لغان: ➡ قالغان

قه‌لقه‌لاشک: قنگه‌لاشک، درووی کنگر،

قانگه لاشک. [ف] بته کنگر خشک

قه‌ل‌ماندن: قه‌وماندن، هه‌ل‌ایساندن. [ف] بریاکردن

جنجال

قہلہ وقوتہ: قہرہ و قوتہ، بریتی لہ فہ قیر و

هه ژار و رهش و رووت که ورووژم ده که نه

سەر خواردەمەنی. [ف] کنایه از مردم فقیر و تهیدست که به سوی خوراکی هجوم می برند. قەلەبانەیی: قەلە سابوونە، قەلە سابوونی، قالای بآل رەشی لەش خۆلەمیشین. [ف] کلاغ خاکستری و سیاہ قەلەسوو: داسوو، قەلتاس، قەلچ. پرزەیی گولە گەنم و جۆ. [ف] اخگل قەلەمتوز: داریکە وەک چنار وایە گەلاکەیی بۆ دەرمان دەبی. [ف] نام درختی است قەلەمندارە: (+) بریتی لە شتیک که لە جیئ خۆی نابزوی. [ف] کنایه از چیزی یا کسی که از جای خود تکان نمی‌خورد قەلەمەزەردە: چاوسپیلکە، ناوی دروویەکە. [ف] نام خاری است قەلەمەهاپ: گەردەبەر، شکانی دەست و لاق بەجۆری که تەکەیی بی. [ف] شکستن دست و پا طوری که استخوان قطع شده باشد قەلەنگ: (+) قالانگ، قەلاگ، ئاسن و داری سەرخواڕ بۆ میوەچنین و دەرھێنانەوہی شتی لە چالکەوتوو. [ف] چنگ قەلەویچکە: بری قەلەو، تا رادەیک قەلەو. [ف] اندکی چاق قەلیشک: ناوی گیایەکە. [ف] نام گیاهی است قەلینگ: گیایەکە وەک کەرخنکینە وایە. [ف] نام گیاهی است قەمامە: (+) تەقەل داننی تیڕ لەنیوہراستیدا بۆئەوہی زۆر شوڕ نەبیتەوہ (تیرەکە زۆر شوڕە قەمامەیی کە با توزی ھەلکشیی). [ف] دوختن

وسط خورجین قەمتەرە: (+) سەر دەرگا، سەردەرانە، درگانە. پەتی بەستنی چادر. [ف] (آستانەیی در). (ریسمان بستن چادر. قەمچەمچۆکە: گولیکی بنەوشە نیو مەتر بەرز دەبیتەوہ و منالان کلاوہ گولینەیی پی دروست دەکەن. [ف] گلی بنفش که بچەها با آن کلاہ می‌سازند قەمچکەرە: مەلیکی بچووی بۆرە لەبن بەردی شاخان ھیلانە دەکا و لەنیو ھیلانەکەیدا لەجیاتی پووش بەردی پان و چکولە دادەنی و ھیلکەیی لەسەر دەکا. [ف] نام یک پرندە است قەمچی شیلان: گیایەکە وەک کەرخنکینە وایە لە میژگدا دەپوی. [ف] نام گیاهی است قەمچکە: زارکی ئاگرپژین (ئاور لە قەمچکەیی گرکانەکەوہ دەرەچوو). [ف] دەھانەیی آتشفشان قەنتارقینشەلە: کەمتیار، کەمتار. [ف] گفتار قەواتی: چیرۆک، ھەقایەت، خەبەرۆشک. [ف] افسانە قەواژ: قەوارە، قەلافەت، لەش و لار. [ف] اندام قەوزیل: پیوہلە، مردەلوخ. [ف] لاغرمردنی. قەولگیر بوون: پەیمان بەستن، بەلین دان، [ف] قول دادن. قەھیکەر: نەزانکار، گەوج، بی‌میشک، ناھیر، ھەقمەق. [ف] ابلە قەیاغەریخە: جۆری قەیاغی گەلا ورد و باریکە بۆ دوورینەوہ نابن. [ف] نام گیاهی است قەیتوول: خونچە، پشکوژ، چرو. (سۆسەن ساق

که‌سیک که ده‌ستبه‌ردار نابی و خو به پیاوه‌وه
 هه‌لده‌واسی (لیمان بۆته قیلی که‌وای سپی) [ف]
 کنایه از مزاحم

سه‌وز جه‌لای نسا‌ران/ چون ته‌واف داران
 قه‌یتوول و ناران. «سه‌یدی هه‌ورامی» [ف] غنچه
 قه‌یته‌رقوو: چاره‌نووسی نادیار. [ف] بلاتکلیف
 قه‌یچۆل: دهم هه‌پک، بی‌ددان. [ف] دهان بدون
 دندان

قه‌یچی قه‌یچی: یارییه‌کی مندا‌لانه‌یه وه‌کوو
 حه‌ولوا وایه، حیندرحو. [ف] الاکلنگ
 قه‌یسه‌ر: (+) شه‌خته، شه‌خسه. (بیستانه‌که
 قه‌یسه‌ر لئی‌داوه) [ف] سرمازده
 قه‌یسه‌ربردوو: سه‌رما‌بردوو، شه‌خته لی‌دراو. [ف]
 سرمازده

قیافه: له‌ش‌ولار، قه‌لافه‌ت، به‌ژنوبالا [ف] قیافه
 قیافه‌گرتن: پۆز لیدان، فیز و هه‌وا نواندن
 (ده‌لئی کورپی قه‌رالی فه‌رنگه قیافه‌ی گرتووه)
 [ف] قیافه‌گرفتن

قییتی: که‌س‌نه‌دیو، قوشقی، شه‌رمیون و سل.
 (ئه‌وه بو هه‌لدی ده‌لئی قییتییه) [ف] آدم خجالتی
 قیچ: کچ، که‌نیشک، که‌نی، کیژ. [ف] دختر
 قیرسز: رژد، قرنيس، ره‌زیل، سه‌قیل، چکووس،
 چکوود. [ف] خسیس

قیه‌ون: که‌سیک که له‌مامه‌له‌دا زۆر چه‌نه‌چه‌ن
 ده‌کا، (ئه‌وه هینده قیره‌ونه بو ئه‌وه نابی شتی
 لی‌بکری) [ف] کسی که در معامله زیاد چانه
 می‌زند

قیزه‌وه‌ر: قیز هه‌ستین. [ف] تنفرآمیز
 قیلما‌قازه: سه‌رشان، چۆله‌مه‌ی ئه‌ستۆ، جۆتکه‌ی
 مل، ناوملان. [ف] جناح گردن
 قیلی که‌وای سپی: بریتی له‌ملۆزم و میمل،

كات ژمير: (+) عهقره بهی سهعات ژمير له	كاروه دهس: كاربه دهست. [ف] كارمند
كات ژميردا. [ف] عهقره بهی ساعت شمار	كاره بيا: (+) چۆر يك موورووه ته سبيحي پي
كاتيله: كيته له، ديزه ي چكوله. [ف] ديزي كوچك	دروست دهكهن. [ف] نوعي مهره براي تسبيح
كارازا: كهركيت، ههپه، شه ي پوكوت، دهفه ي	كاري: (+) سهخت، دژوار. (تازره دهري كارييه.)
فه رش کوتان. [ف] دفته، شانهي پود كوبي	(دهردت كاري بي!) [ف] سخت، كاري
كارتنهك: جالجالووكه، داپيروك، داوه ته نه. [ف]	كاريت: ههنگوين. [ف] عسل
عنكبوت	كاريدور: دالان. [ف] دالان
كارتو: بهيات، په زيره، خوراكيتك كه شه و	كاسوله: گه مژه، گه لحو، گه وج. [ف] ابله
مايپته وه. شه و پاته. [ف] خوراك شب مانده.	كاسووري: تيره يه كه له هوزي مامهش. [ف] نام
كارته په له: سهقر، مه لينكه به قهه كوتر دهبي به	طايفه اي از ايل مامش
حه واوه له نگر دهگرئ. [ف] قرقى	كاشمه ر: كاشمه، ناوي گيايه كه وهكوو كاهوو
كارچف: هه لووچه، هه لووژه. [ف] آلوزرد	وايه. [ف] نام گياهي است
كارگه بهر سووركه: كارگيكي خوراكييه له نيو	كافان: كه بيانوو، خاتووني نيومال، كابان. [ف]
ميترگ و گيا و گژدا دهروئ. [ف] نوعي قارچ	كدبانو
خوراكي	كافوك: كابوك، كوتر. [ف] كبوتر
كارگه دارانه: كارگه داره، كارگيكي تيژ و	كافي: چيانشين، كه سيك كه له چيا و كيو
ژه هراوييه له سه ر كۆلكه داري پزيو هه لده توقئ.	دهژئ. [ف] كوه نشين
[ف] قارچ درختي	كاكيلكه: خليته، كاكيله. [ف] دندان آسياب
كارگي كه ما: باشترين كارگي كوستانه له سه ر	كاكيله: ☞ كاكيلكه
بنجي كه ما هه لده توقئ. [ف] نوعي قارچ مرغوب	كالقام: بيركال، عه قل سووك، هه رزه كار. [ف] كم
كاروانه پئ: شارئ، پيگاي گه وره. [ف] بزرگراه	عقل

کاکله میشان: ☞ که لکه له میشه

کالوک: کهوشی ږاو، کاله، (کالوکى خوم له پى ده که هم و ده ږوم) [ف] نوعى کفش چرمى دست ساخت

کالوکړچ: (+) بریتى له مرؤى سوور و سپى و ناسک، ږوئال. [ف] سرخ و سفید و لطیف کالووش: کلاش، کهوشى به ناوبانگى هورامان. [ف] گیوه، گالش

کالهى شه مامه به ندی: کاله و پیلایى چه رم بوو قه دیم سازیان ده کرد و به هه وریشمی ږهنگاوږهنگ گول و گولینگه یان پیوه هه لده واسی. [ف] نوعى کفش دست دوز قدیمی کام شکان: خواردنى شتیک بو ئیشتیا به سه رچوون. [ف] کامروا

کانئیس ئه ستور: (ئیسک گران، ږه زاتال، ئیسک قورس؛) ږوڅزل، نه فس به رز، دل گه وړه. [ف] اخمو؛ (متکبر

کاوله دم: بریتى له که سیک که ددانى له دهمدا نه مابى. [ف] کنایه از کسی که دندان در دهان ندارد

کاوله کوڼ: کاو لاش، مالى کوڼ و رووخواو. [ف] ویرانه ی قدیمی

کاوه مه لى: جوړئ سیوى وردى سپییه هه وه لى هاوین دهگا. سیوى کاغه زى. [ف] نوعى سیب.

کاوی: (گه وچ، چه پول، خول؛) پیری له ون لى گورواو، خه ره فاو. (حیفه گه وړه کچ بو پیاوی کاوی) [ف] ابله؛ (پیر سفیه

کاویز: پلنگ. [ف] پلنگ

کاهیل: ته مبه ل، ته وه زهل، قوون قورس، له شگران. [ف] تنبل

کتک شوړ کردن: پشيله شوړ کردن، شوشتنى ناته واو. [ف] سرسرى شستن

کتکه کینف: پشيله ی کيوى. [ف] گربه ی وحشى

کتلى: کترى، که تری. [ف] کترى

کچه تیو: کچی بى باب، کچی سه غیر. [ف] دختر صغير

کچه تیوه: جنیویه که به کچی دده ن، چه تیوه. (کچه تیوه بو ئاورت گرتووه؟) [ف] ناسزایی به دختر

کچه کى: وشه ی دواندنى یه کتر له نیو ژنان و کچاندا. (ئه یه ږو کچه کى دوو ږوڅه ئه و کوږه هه راسى به و ده رکوبانه هه لگرتووه.) [ف] حرف همراهی در میان دختران

کچه وهره: جل و به رگ و سه روپو تراکی جوان. (که و) و پاتولیکى کچه وهره م بو بدو وړه. [ف] دخترکش

کرارى: کارزان، لینه اتوو. [ف] کاردان. ماهر.

کراودله: ناوی تیره یه که له هوزى مامه ش. [ف] نام طایفه ای در ایل مامش

کرتوپه: په تاته، هیږه لماسى، سیوک. [ف] سیب زمینی

کرتینه: (کروژکه) کرتینه ، قرته. [ف] غضروف. (منگنه.

کپخه و: خه وى قورس، به ته واوی خه و لى که و تن. [ف] خواب سنگین

کرژور: رژ، قرنیس، چکووس، چنوک، سه‌قیل. [ف] خسیس	کرووتاندن: کرتاندن، داکرماندن. (مشکه‌که ورد ورد گه‌نمه‌که ده‌کرووتینی.) [ف] خرد کردن با دندان
کرژوور: چکووس، سه‌قیل، پیسکه، ده‌ست‌قووچاو، رژد. [ف] خسیس	کره‌کال: زه‌وییه‌ک که هه‌موو سالیک ده‌کیلدری. [ف] زمینی که هه‌ر سال کشت می‌شود
کرمن: (+) به‌غیل، به‌ته‌ماح، چاو‌برسی، چاو‌چنوک، چاو‌چوو. [ف] حسود	کرپنک: کرال، ره‌قن، چه‌قن، شوینی به‌رده‌لان و که‌س‌نه‌کیل. [ف] زمین سنگلاخ که به درد شخم زدن نمی‌خورد
کرموژ: خوراک‌ی که‌م، ورده ورده خواردن نان. (زور تیرم به‌لام له‌گه‌ل ئیوه کرموژیه‌ک ده‌که‌م) [ف] خوردن کم	کزکه کردن: [ف] کسکه کردن کزوه‌ت: تام، میلاک. چیز. [ف] طعم
کرمه ته‌نبه‌له: شه‌وپه‌و، کرمیکی ره‌شه به‌شه و له برکه‌ی بیستان و چه‌وه‌نده‌ر و ... وه‌خو ده‌که‌وی و به‌رژدا له‌بن خولدا خوی مات ده‌دا. [ف] کرم آفت جالیز	کزژمژ: کشمیش، تری و شک‌کراو. [ف] کشمش کسس‌ه: ده‌نگدانی مه‌ر، لیخو‌پینی په‌ز. [ف] کلمه‌ای برای راندن گوسفند
کرمه‌توکنه: جوړیک کرمی ورده به‌توپه‌ل له گیاه‌ک ده‌هالین و تو‌پیکی وه‌ک جول‌ته‌نه به‌سه‌ر خویاندا ده‌کیشتن، ده‌رویش‌ه‌ماره. [ف]	کسکه کردن: کزکه کردن، به‌کزی دانیشتن. [ف] غمگین نشستن
نوعی کرم کرکدار	کشپه‌ل: پشکه‌ل، پشقه‌ل. [ف] مدفوع گوسفند و بز و خرگوش و شتر
کرمین: تیرین، جوړی کایه‌ی مندا‌لانه‌یه به هه‌لمات ده‌کری. یه‌کیان هه‌لماتیک له‌به‌رده‌می خوی داده‌کا و ئه‌وی دیکه به‌مه‌ر‌مه‌ر‌ه‌کانی خوی تیی‌هه‌ل‌ده‌کا. [ف] تیل‌بازی	کشتیل: ئاو‌گه‌ردان، مه‌لاقه، ئه‌سکوی، ده‌فریکی ده‌سک‌داره ئاوی پی له‌مه‌نجه‌ل هه‌ل‌ده‌گو‌یزن. [ف] ملاقه‌ی بزرگ
کرناس: (+) کرژوور، چکووس، مست‌قووچاو، چکوود، قرنیس. [ف] خسیس	کفنک: ده‌موولووت، لم‌بوزی حه‌یوان، (کفنکی کایه‌که‌ی گرت و ده‌مبیتی کرد). [ف] پوزه‌ی حیوان
کروک: په‌رچه‌م، ئه‌ندامی نیرینه‌ی گول که هه‌ل‌ه‌پ‌رژ ده‌کا. [ف] پرچم گل	کفه‌ل: میوه‌ی بی‌ئو، قانگ، تووری کفه‌ل. [ف] میوه یا ترب پوک
کروکاش: کو کردن‌ه‌وه‌ی گیا و ئالف له‌م لا و ئه‌ولا. کوکه‌ند. [ف] جمع‌آوری و چیدن علف	کلاس: (+) ئاسکی نیر، نیر‌مامز. [ف] آهوی نر
کروو: کوچه‌ر، ره‌وه‌ند. [ف] کوچنده	کلاش کلاش: ناوی یارییه‌کی لاوانی گوندن‌شینه به‌ده‌وره له‌سه‌ر چوک داده‌نیشن و که‌سیک له نی‌وه‌پ‌استیان داده‌نین و کلاش‌یکیان

به دهسته وهیه و دهیده نه دهست یه کتر و به کلاشه که لهو که سه ی نیوه راستی جه غزه که دهدهن. ئه و که سه کلاشه که له دهس هر کهس بستینی ئه و دهچته جیی ئه و. [ف] نام یک بازی کلاو فرین: فیله باز، کلاو بهردار، کلاوچی. [ف] کلاه بردار

کلافه: (+) قانگله بهن و دهزوو. (کلافه به کم دهزوو بۆ بکره، کلافه یه کی بهن دهوئ). [ف] بسته نخ

کلاو بابردوو: بریتی له مرۆی هه ژار و دهست کورت. (سۆرانی سپی کلاو بابردوو/ له چی دهگه پئی له برسا مردوو. «فولکلۆر»). [ف] کنایه از جوان تهیدست

کلاو به دهو رین: کایه یه که چهند مندا ل به شیوه ی باز نهیی داده نیشن و که سیکیان کلاو یک به دهسته وه دهگرئ و به دهو ریاندا دهگه پئی کلاوه که له پشت یه کیان داده نی، هر کهس هه لیه نیی ئه و ده بیتنه مه لالا و دهگه پئی و بهوشیوه یه یارییه که دریژه پئی دهدهن. [ف] نام یک بازی کودکانه

کلاو تیکه ل بوون: بریتی له به گژ یه کدا چوون، ئاوقای یه کتر بوون، تیک هه لچوون و یه کتر تلاندنه وه. [ف] کنایه از گلاو یز شدن

کلاو فرینه: یارییه کی لاوانه یه. [ف] اسم یک بازی جوانان

کلاو بنه: کلاو بن، قالا قنگ، ریکلاو، لاسکی گه لا ریواس. [ف] ساقه ی برگ ریواس

کلاوچی: کلاوسان، گزیکار، فیله باز. [ف] کلاه بردار

کلاوسان: کلاوچی. [ف] کلاه بردار

کلاولار: ناراست، فیلاوی، (گورگم گورگینی برسی/ کلاولارم له راسی. «ژیلا حوسینی».)

کلاوی سه رچنگان: ناوی یارییه کی لاوانه. [ف] نام یک بازی جوانان

کلاوی لار له ژیر سه ردا بوون: کاری خراپ و ناراست، فیل و دهوؤ. (کلاوی لار له ژیر سه ری ئه و زرته بۆزه دایه). [ف] اهل دوز و کلک بودن

کلچووک: (به پووله ی زۆر وردی خیار که هیشتا گوله که ی پیوه یه. (بیستانه که تازه کلچووکێ کردوو.) ؛ (کلچووک، کلچووک. [ف]) خیار بسیار ریز که هنوز گلش نریخته.) میل سرمه کشی

کلغه ته که چه له: بریتی له ژنیک که هه موو کاریکی پئی ده کهن. (له و ماله دا بوومه ته کلغه ته که چه له). [ف] کنایه از کنیزی که همه ی کارها را بر او تحمیل می کنند.

کلکه سووتی: (دووه له قی، کلک راوه شانندن، نووزاندنی سه گ له لای خاوه نه که ی؛) بریتی له ریابازی و مه راییی کردن. [ف] دم تکان دادن

سگ هنگامی که صاحبش را می بیند: (تملق کلکه له قه: بریتی له کزی و لاوازی و بی تاقه تی، به زین و وره پئی نه مان. (کوری کورد که لاله رده قه/ جاش که وته کلکه له قه «رحیم مینایی»). [ف] شکست خوردن و ناتوان شدن

کلکه ته شی: که وچه قوله، به چه بۆقی هیشتا لاق دهر نه هاتوو. [ف] بچه ی قورباغه

کلکه قنگی: (+) بریتی له کایه کردن و هه لبه ز

دابه.ن. (به و رږژگار ه خه ريكی كلكه قنگييه خي
 دهرس ناخويني.) [ف] كناية از بازی كردن و بالا
 و پايين پريدن
 كلميچ: كلموچ، كلميش، چلمی وشك، كه ميله ی
 لووت. [ف] خلم
 كلوانك: كلكه وانه، نه نگوستيله. [ف] انگشتر
 كلومنجې: كلا، (مالمان وهران وهر يه كن قاپيه كان
 كه مئ كلومنجېن.) [ف] دقيق برابر نيستند
 كله توركي: سي كوچكه ی ئاور، سي بهردي
 ئاگردان، سي كوچك. [ف] سه تا سنگ كه براي
 آتش می گذارند
 كليل به بهرؤك: بريتي له كيژي عازهب و
 كابان. يانی گه وره بووه و بوئه وه ده بي كليلی
 مائي پی بسپيري. [ف] دختر بلوغ و كدبانو كه
 كليد خانه را به او می سپارند
 كنانيسك: هه نيشك، به له مرک، كورده نيشك،
 ئانيشك. [ف] آرنج
 كنچك: په روك، پاتك، پارچه پينه. [ف] پارچه برای
 وصله
 كنه: كه لك، فايده. (كنه ی نه ماوه ئيتړ.) [ف] فايده
 كودرينه: گه مهي كه می مندالانه يه. [ف] نام بازی
 كودكانه
 كوپه: گه وچ، حه پؤل، گه لحؤ، گه مشؤ، هه قمه ق.
 [ف] ابله
 كوپه ينگ: سه رانگويلك، سه لوينك، سه رگويلك،
 گووڤه ك. [ف] محل ريختن سرگين
 كوتال: پاتال، مالات، ولسات. [ف] دام اهلی
 كوتايي: دوايي، ئاخړ. (كاره كه مان كوتايي

پي مينا.) [ف] پايان
 كوتراش: (له بار بردنی مندال و دهرمينانی به
 ده زگا؛) قوتراش، ده زگای پيش تاشين،
 خوتراش. [ف] (كوتراش؛) استره
 كوتر بانجيله: كوتره باريكه، كو كوختی،
 كوتره برجيله. [ف] ياكريم
 كوترؤكه: دهرزيله يه كه بو قژي كچان ده بي،
 خشليكه له بهر گهر دندا له ده سمالي قايم ده كه ن
 بو جوانی، بهرده سمال. [ف] يك نوع زيور زنانه
 كوتره گايه: جوړی كوتری گه وره يه، گاكوتر،
 جوړی كوتره شينكه ی گه وره يه. [ف] نوعی كبوتر
 بزرگ
 كوتكه خه و: خه ونو وچكه، وه نه ون، پينه كي
 (خه ريكي كوتكه خه و بوو.) [ف] چرت زدن
 كوتوپر بوون: سه كته كردن، جه لته ليندان،
 مردنی له ناكاو. (ئو هه موو ئه خلاقه شيرينه ت
 له گهل پير و جه وان/ دهك كتوپر بم نه گه ر ساتي
 له بيرم چيئه وه «سه يد كاميل ئيمامي «ئاوات».)
 [ف] سخته كردن
 كوته رازوو: خه رمانه ستير
 كوته ره: (+) رپوت بوونه وه ی دار و گه سك.
 (داره كان كوته ره بوون و گه لايان پينه نامه وه،
 گه سكه كه كوته ره بووه.) [ف] ريختن برگ درخت
 كوته كوت: (رويشتن له تاريكي دا.) به كوته كوت
 ريم دهر كرد. ؛) دهنگی دل، (دلی كوته كوتی
 ده هات، دلم كه و ته كوته كوت.) [ف] راه رفتن در
 تاريكي؛) صدای تپش قلب
 كوچ له بهر: ئو كه سه ی له سه ر پويشتنه،

- کۆچەری. [ف] آمادەى کۆچ. کۆرۆژگە: کۆرۆشکە، خرتگ، خرینگ. [ف] غسروف
- کۆچەرى: (+) جۆرى ھەلپەپکىنى کوردییه دەپۆن و ھەلدەپەپن. [ف] نوعى رقص کردى کۆچەک: (+) بەچکە و شتر. [ف] بچەى شتر کۆچیل: نەقوستان، سەقەت، مجرۆ. [ف] فلج کۆدە: بەلگە، قەوالە، قەبالە، تاپۆ. [ف] سند کودیلە: ناخ، دەروون. (لە کودیلەى دلییه وە بەو کارە رازییە). [ف] عمق، تە کوردەنامووسى: بریتی لە پەشیمان بوونە وە لە کاریک بەلام لە پرووت ھەلنە یە وازی لى بیئى. (البى بۆتە کوردەنامووسى دەنا پێی خوش نییە). [ف] کنایە از پشیمان شدن از کارى اما بەخاطر رودربایستی ادامه دادن کۆپرە: (+) دەنگى خویندنى مار. (مار کۆپرەى دى و دەخوینى). [ف] صدای خواندن مار کورس: بێتەرکی خانووبەرە کە چەن پلیکان لە عەرزى بەرز دەبیته وە. [ف] زیربنای خانه کە چەند پلە بلند است ولى زیرزمین ندارد. کورسیلە: چوارپایەى چکۆلە. [ف] چهارپایه‌ی کوچک کۆپرکۆژە: جۆرى گۆیژى سى گۆشەى دەنک گەورە یە ھەر کە سى پێش بارانى پەلەى پایز بیخوا پێى نەخۆش دەکەوێ. [ف] نوعى زالزالک کورکە: مەلۆ، کۆگای گەنم و جۆى دووراو. [ف] تودە گندم و علف درو شده کۆرپنچە: سەرەتان، شیرپەنچە. [ف] سرطان کۆرپنیشک: لۆچ، چرچ. [ف] چین و چروک کورواخ: قریوق، بۆق. [ف] قورباغه
- کۆرۆژگە: کۆرۆشکە، خرتگ، خرینگ. [ف] غسروف
- کۆرۆووساندنە وە: کۆراندنە وە یەسقان یان شتیکی تری تیخولدار بە دان. (ئەو یەسقانە بکرووسینە وە دانەت ھە یە). [ف] لخت کردن استخوان یا پوستی چیزی با دندان کۆرپە مریەم: ناوی چیا یە کە لە ھەورامان [ف] کوهی در اورامانات کۆرپەدەر: قسە یە کى ناخۆشە وە ک قوزەلقورت. [ف] ناسزا، سخنی تلخ کۆرپەگۆی: سەل و قۆشقی، سەرک، سەلۆکی ئامادى ھەلاتن. [ف] رموک کۆرپەمیانە: ناوی چیا یە کە لە ھەورامان [ف] کوهی در اورامانات کۆرپەنیشک: [ف] قورائیک کوریشکە کردن: کرووشمە کردن، خۆ مات کردن و کز دانیشتن. (ھەستە ئە وە بۆلەو قوژبنە کوریشکەت کردوو). [ف] کز کردن و نشستن کۆزەرکوت: (+) بریتی لە پەمەکی، گۆترە، ھەوەنتە. (ھەروا کۆزەرکوت ھەلدەکویتیە سەر کار). [ف] کنایه از انجام دادن کارى بدون فکر قبلى کۆزەک: گۆیز، گرتەکان. [ف] گردوو کۆزیک: (سەنگەر، خەل، مەتەر ییز؛) ھەشارگەى راوچی بۆ راو کردنى کەو. [ف] (سەنگر؛) کمینگاه شکارچی برای گرفتن کبک کۆزىلكە بەستەن: کۆ بوونە وە لە دەورى شتیك.

(عالمىك له دورى كانىيەكە كوزليكەيان

بەستىبوو). ئاپۇرەدان. [ف] حلقە زدن

كوژيل: كۆمەل، جقات. [ف] اجتماع

(كۆسالان:) كۆساران، كۆستانان؛) ناوى

زەنجىرە كىيىكە لە ھەورامان. (كۆسالان كۆكۆ،

وھەرى ناچىتۇ). [ف] (كۆھساران؛) رىشتەكۆھى

در اورامانات

كۆستەك: (+) سىندىم. [ف] شكال.

كۆسۈو: كۈنى، سەلئەتە، قەحبە، بەستۆكە [ف]

جندە، روسپى

كۆسە مىسرى: جۆرى شمشىرى قەدىمى بوو

دروستكراوى مىسر. [ف] نوعى شمشير

كۆسەبەبە: كۆستەبابى، ھەنەكچى، قەشمەرى.

[ف] دالەك

كۆسەبەدار: گەمەيەكى لاوانى گۈندىشىنە بە دار

و پەپۇ داھۆلىك دروست دەكەن و دەيگىپن بە

مالاندا و نەقول و ھىلكە و پارە وەردەگرن. [ف]

نام يك بازى

كوشتارگا: شوپىنى سەربىپىنى ھەيوان. [ف]

سالاخ خانە

كوشتەر: نەشتەر، (وھرن جەرگم ھەلدەرن بە

دەبان و كوشتەرى/ چەندەم جىئروان لەگەل كىرد

بەر پەنجەرە و دوودەرى. «گۇرانى» [ف] نشتر

كوشتەرە: ☞ كوشتەر

كوشمەلە: خۇ كۆ كىردنەوۋە دانىشتن بە ماتى،

ھەلترووشكان و خۇ گرمۆلە كىردن. (لەبەر

سەرما خۇى كوشمەلە كىردىبوو). [ف] خود را جمع

كىردن و نشستن

كۆڭ: كۆپ، كۆم، پىشت چەماوۋە. [ف] كمر خميدە

كۆكك: زەوىى پەمل، زەوىى لماوى. (ئەو

زەوىيە كۆككە ئەگەر ئاوى ھەبى ھىرەلماسىي

چاكى دەيى). [ف] زمين ماسەزار

كۆكلاشك: كۆكلاش، گىايەكە ۋەك شىنگ وايە

بەكەكى چەقەى لى دەگىرى [ف] نام گىايى است

كۆكەند كىردن: گىا رىننەوۋە لە سەحرا بۆ مەپ و

مالات. (سى چوار شوپىن ھەيە گىايى لىيە بەياني

دەچىن بۆ كۆكەند كىردن). [ف] چىدىن گىايە

كۆگا: (+) شوپىنى كۆبۈنەوۋە، ھۆلى كۆپ و كۆ

بوونەوۋە. [ف] مجتمع

كۆل: (+) تەپ، گىرد، تىرەگ، كەلەك، كەل. [ف] تپە

كۆلاس: فېشەك كېشى تەفەنگ. [ف] گلنگدن

كۆلانىپىچ: دۆل و گەوۋەى نىو شاخ و زەرد و

ماھ. [ف] درەى سنگى در سخرە

كولانجە: كولوكە، كىلورپۆژنە، رۆچنە. [ف] روزنە

بام

كولانجە: كولوكە، كىلورپۆژنە، رۆچنە،

كولانچكە، كولانكە. [ف] روزنەى بام

كولوانجە: ☞ كولوانجە

كۆلوكۆل: بەتەواوى، (ناتوانىن كۆلوكۆل واز لە

يەكتەر بىنىن). [ف] بەكلى

كولوانجە: كىلورپۆژنە، كولوكە، رۆچنە. [ف]

روزنەى بام

كولپىچك: لانكە، بېشكە. [ف] گھوارە

كولكەبەھارە: ناوى گىايەكە. [ف] نام گىايى است

كولكەى سەربەخوین: برىتى لە مروى سەر بە

فېتتە و ئازاۋەگىر، بەتايىبەت بۆ ئافرەتى دلتەپ و

حه شهري ده کوترئ. [ف] کنایه از زن عشقی	اندوه
کولله تانجیانه: تاژیلۆکه، تاژیی ئه حمه د راوکه،	کوللو: (+) دهنکی به فر، کلووی به فر. [ف] دانهی
بالالووکه. [ف] آخوندک	برف
کولله داشت: کهوی دهسته مۆ و به کولله	کولوهس: رهپسته، نهونده. [ف] گندم باران
پهروه ده کراو، کهو یان هه ر بالندهیه ک که	رویانه
دهسته مۆ بکری و به دهستنده کولله ی پی بدرئ.	کۆله کوتان: ته مبی کردن و به زانندن. برست
[ف] پرندهای که با دهست به او ملخ می دهند	لی بپین. (خه م وای کۆله کوتاوه ناتوانی زه رده
کۆلمت: جیگای پیکه یشتنه وهی ئیسی ران و	بگری. [ف] بیچاره و ناتوان کردن
دیزه له ی سمت. [ف] مفصل استخوان ران و لگن	کۆله کوتران: کۆله وار و لی قهومان، چاره رهش.
کۆلنج ته قانندن: [ف] کۆلنج شکانندن	(له بن کۆلی ریا کۆل و که لاک و کۆله کوتراوم/
کۆلنج شکانندن: که سیک که کۆلنج دهکا شانی	دهسم نه گری کۆلۆل و کۆله وارم یا ره سول الله.
بۆ ده شیلن یان دهیگوشن قرچه ی لینه دهی.	«راوچی». [ف] بیچاره و ناتوان شدن
(شانم رهق بووه بزانه کۆلنج بۆ ناشکینی.) [ف]	کۆله کوتراو: برست لی براو، لی قهوماو و زهلیل.
قولنج شکانندن	[ف] بیچاره و ناتوان
کۆلنجی: دوو پیشکه، دهماره کۆل. (جزی ده لئی	کۆله گرتن: خو گرتن، گوی هه لختن بۆ
جزی کۆلنجییه بیگانه و خویی ناناسی.) [ف] عقرب	قسه ی خه لک به دزییه وه. [ف] استراق سمع
کولنگ: قه زوان، بهری داری بهن. [ف] پسته ی	کۆله گوینی: ناوی گه مه یه کی لاوانه. [ف] نام یک
کوهی	بازی جوانان
کۆلنه ده ر: نه به ز، ئازا، که سیک که نابه زئ و به	کوله باد: نه ترس، بی باک، به غیرهت، به جه رگ. [ف]
چۆکدا نایه، (با هه ر ئی تو بی که لیمه ی	بی باک
کۆلنه ده ر/ راپه ره، تیکۆشه، با هه ر سه رکه وی	کوله ژ: جوړیک ماری ژه هراوی بقیه. [ف] نوعی
«حه قیقی». [ف] تسلیم ناپذیر	مار سمی خطرناک
کۆلنه مه: کوتانی یه که م جاری برینج له دینگدا. [ف]	کۆله شیر: کۆل وشیر، داریکی گه وریه دهیده نه
اولین کویدن برنج در هاوون	به ر کۆله که ی مال و بانه که ی پی به رز
کۆلوبیر: جه غجه غه، چه رخ و ته نافی ئاو	ده که نه وه به جوړیک که سه ریکی داره که له ژیر
هه لگو یستن له بیر. [ف] چرخ چاه	کۆله که که دایه و به چه ند که س سه رکه ی تری
کۆلۆدۆ: کۆلۆکو، خه م و که سه ر، خه فته. [ف]	داده نه وینن، وهک مه لغه (ئه هره م) بانه که ی پی

بەرز دەكەنەو، ئەو ە بۆ كاتىكە كە دەيانەوئ شىتىك بەدەنە بەر كۆلەكەكە بۆئەو ەى نەنىشى، چلمىردە. [ف] اهرم

كۆلەك پەشكە: كۆلەكەيەك بوو سەرەكەى دوو فلىقانىە بوو پەشكەكايان لەسەر دادەنا و ئەوسا پريان دەكرد لە كا و پاشان كەرەكەيان دىنا ژىرى و بارىيان دەكرد بۆئەو ەى سەر خستەكەى ئاسان بى. [ف] پاىەاى كە براى بار سىنگىن مىگزارند و الاغ را در زير آن قرار مى دهند و بار مى كنند

كۆلەگروو: كۆل ەستانى بەر لە گريان. ئۇناق. [ف] بغض گريه

كۆلەگىر: شۆقار، دووزمان، نەمام. [ف] خبرچين

كۆلەهەيە: ماريكى ژەهراويىە، كۆلەوەيىاب. كۆلەو ەى وا. [ف] ماري سمي

كۆلپرە ناسكە: كۆلپرەيەك كە ەەویرەكەى بە شیر و شەكر شیلدرايى. [ف] نوعى نان روغنى خانگى

كۆلپرەى پەنجەكیش: كۆلپرەى قەرەپەپاغى. [ف] نوعى نان گرده

كۆلپرەى حاجى لەكلەك: تۆلەكە، ناوى گيايەكە گەلاکەى پان و خپرە گۆلىكى وردى سىپى دەر دەكا و پاشان تۆوەكەى وەك كۆلپرە خپرە. [ف] نام گياهى است، پنىرك

كۆلپ: كۆلپ. [ف] كالچ

كۆلپرە: تەنگانە، گير و گرفت، تەنگرە. [ف] گرفتارى

كۆلپنچك: كورۆشكە. [ف] غضروف

كۆم: (+) كلاو، تەپلە. [ف] كلاه

كۆمانچ: كەوئل، كووزگە، چارداخ. [ف] سايبان

كۆمەلكە: ۞ كۆمىلكە

كۆمەلكە: كۆمەلتە، كۆزىلكە. (خەلكىكى زۆر لەبەر درگای مزگەوت كۆمەلكەيان بەستوودە). [ف] جمع شدن عدهاى بەدور هم

كۆمىلكە: كۆزىلكە، كۆمەلكە، كۆمەلتە. [ف] جمعيت

كون كردن و لە مل كردن: برىتى لە برسپىەتى و خواردن و لستتەو ەى قاپ و قابله مە، خواردنى بنكرى قابله مە و مەنجەل. (ئەو كپرە كپرە چپىە سازت كرديوو ەيەكجارى كونى كە و لە مى كە). [ف] كناية از گرسنگى و خوردن تەديگ

كوناوجە: كوناو ەجە، كلاو پۆژنە، كولاوكە، پۆچنە، كولانچكە. [ف] روزنهى بام

كوناودىو: دىواودەر، كوناودەر، (دىوارەكەيان كوناودىو كرديوو). [ف] سوراخ شده از دو طرف

كونجرە: نووسەكە، پەنەریشكە، نووسەنەكە، پەنیریشك، پەزیشكە. [ف] تخم گياهى خاردار كە بە لباس مى چسبد

كونجرى: كونجرە، پەنەریشك، نووسەكە، نووسەنەكە، پەنیریشك. [ف] گياهى خاردار

كونجەلە: كاسەى دارىن، دەفرى لە دار دروست كراو. [ف] كاسهى چوبى

كونجى كونجى: خال خال، پنۆك پنۆك. (پەنگى سىروو پايزانە كونجى كونجى دەبى). [ف] خال خال ريز

كونچكۆلى: گەران و توپژىنەو ە، پەيدۆزى. [ف] تحقيق

- کونده کی: هه لئو ووشکان، هه لئو وته کان، کوندکی. [ف] چمباتمه زدن
- کونده گایه: جۆرێک کوندی گه ورهیه. [ف] شاه بوف
- کونده گوو: بریتی له مندالی زۆر گووکه. (ده مندالی کونده گووم بۆ به خێو کردووه). [ف] کنایه از بچه ای که زیاد می رید.
- کونده میز: بریتی له مندالیک که هه میشه میز دهکا به خۆیدا، میزکه. (ئه و کونده میزه شه و نییه جیگا که ی ته نه کا). [ف] شاشو
- کونکه: گۆزه، دهفری له سوالات، کووزوو، جه ره. [ف] کوزه
- کۆنه کتیب: بریتی له پیاوی به ئەزموون و دنیا دیتوو. [ف] کنایه از پیرمرد با تجربه و دنیا دیده کونه باچکه: دربیجه، په نجه ره ی چکۆله له دیواردا بۆئه وه ی بای لێوه بیته ژووری، ده لاقه. [ف] دریچه
- کۆنه پاریز: کۆنه په ره ست. [ف] مرتجع
- کونه په نیر: ئه شکه و تیک بوو قه دیم خه لکی دیهاتی ده و روبه ر په نیریان له وێ له چال دهنا و نگابانیان بۆ داده نا. [ف] غاری بود در قدیم که آهالی روستاهای دوروبر پنیخ خود را در آن نگهداری می کردند
- کونه جه رگ: زۆر بۆ هیئان به قسه و تانه و ته شه. (هینده ده بۆلینی کونه جه رگی کردووم). [ف] بیزار کردن
- کۆنه لان: لانی کویره، کۆنه هیلان، دژی گهرمه لان. [ف] کهنه لانه ی خرگوش
- کۆنینه ناس: دیرینه ناس. [ف] باستان شناس
- کووتی کووتی: بانگ کردنی سهگ: (بریتی له مرۆفی زگه رۆ و به ته ماح که چاوه پیتی بۆره خولکیکه. (ئه تۆی عه لی به رده شانی/ کووتی کووتی نانی نانی/ دوو کونم هیه له نیو رانی/ له کای ده خۆی یان له دانی «به یتی عه لی به رده شانی»). [ف] (صدا زدن سگ:) کنایه از آدمی که حریص و شکمو است
- کووچان: پپ، لیوپیژ، که لاوپیژ، لپاولپ. (کیله که ی کووچان کرد له گه نم و بۆی کرده جه و آله که وه). [ف] پپ، لبریز
- کووچی کووچی: بانگ کردنی سهگی چکۆله و تووتک. [ف] صدا زدن سگ کوچولو
- کووخه ل: نگابانی خرمان، خرمانه وان. [ف] نگهبان خرمن
- کوودی قه باخی: کووله که ی شه قه باخی. [ف] کدو حلوا یی
- کوودی ملگه: کووله که سه راوی. [ف] نوعی کدو
- کوورنگه: سه ر به یه کا کردنی په ز له به ر گه رمای هاوین (په زه کان له گه رمانا هه موو کوورنگه یان کردووه). [ف] سر در هم فرو بردن
- گوسفندان در گرمای تابستان
- کووژگه: که ویل، که پر، زنج، چارداخ. [ف] سایبان
- کووس: کۆس، کۆست. [ف] طالع، بخت.
- کووس که فتن: به دبه خت بوون. [ف] بدبخت شدن
- کووک: کۆم، کووپ. [ف] کوژپشت
- کووکوپهک: تاقتا که ره، تووته ک. (سی چت له ی دنیا شه و مال نه یرن خاو/ هه وه ل

کوو کووردهک، دووهه م ناله ی ئاو/ سیهه م ئه و
 که سه ی له دل کریایه/ وه زلف له یلی زنجیر
 کریایه، گورانی، [ف] یاکریم
 کوله که ترشی: کوله که ی شهقه باخی. [ف] نوعی
 کدو.
 کوله که چنار: جوړیک دارچناری قرچوکه
 راست هه لنچای و شتیکی خبر دهگری و
 نیوه که ی پر ده بی له میثووله. [ف] نوعی چنار
 شکننده و نامرغوب.
 کوله که دهرویشی: کوله که سه راوی. [ف] نوعی
 کدو
 کووم: (+) باک، ترس، (کور ئازا له هیچ کووم
 نییه کیگ). [ف] باک
 کوک: کهو، ژهرهژ، دوراچ. [ف] کبک
 کوخا سچیل: ☞ سچیل نووس
 کویرکیش: چاوساغ، که سیک که دهستی کویر
 دهگری و دهیگری. [ف] کسی که دست آدم کور
 را می گیرد و راهنمایی می کند
 کویرگوان: حیوانی که شیری کهم تیدایی، یان
 گوانی شیری کهم لی دی. [ف] دامی که به خوبی
 شیر از پستانش بیرون نمی آید
 کویرووه پهقه: ئافه تی گهنم، جوړی کویرووه
 له گهنم پهیدا ده بی و دهنکه که ی پهقه. [ف]
 سیاهک گندم
 کویره دمه ل: جوړی زیبکه ی گه ورده ی زور به
 ژانه ده رکی نابی. [ف] نوعی دمل چرکی
 کویره کوان: ☞ کویره دمه ل
 کویره چاو: قوولکیکه له بهر چاوی په ز دایه. [ف]
 گودی زیر چشم گوسفند
 کویره مره: ئاوری به ته پاله و دوو که ل کردو.
 (ته ندوورده که ی بی ئه وده ی کویره مره بی گرتی). [ف]
 آتش با دود
 که پره شینه ی جوله که: بارانی هاوینان، باران
 له هاویندا. [ف] باران در تابستان
 که پسول: (که فسول، جوړی حه بی ناوگه دهیه
 زیاتر بو چلکی له ش ده بی؛) ده فری گاز، به تللی
 غاز. [ف] (قرص کپسول؛) کپسول گاز
 که پو راسان: ☞ لووت راسان
 که په ناشی: به ربووک، پیخه سوو. [ف] زنی که
 همراه عروس به خانه ی داماد می رود
 که په نکى پاش باران: بریتی له شتیک که له
 کاتی به که لک هاتنیدا دهست ناکه وئ، دواى
 ئه وده ی پیویستت پی نه ما پهیدا ده بی. [ف] کپنک
 بعد از باران
 که ته ول: قه شقه، گیایه که له نیو گهنمدا شین
 ده بی گول که ی سپییه و دانه که ی وهک
 نووسه که وایه به لام دپووه که ی ئه ستووره. [ف]
 گیاهی خاردار
 که ته ول: گیایه کی در کاوییه گولی سپی ده رده کا،
 قه شقه، گیایه که وهک کونجره وایه دپووی
 دانه که ی درشتتره. [ف] گیاهی خاردار.
 که چهل و کوونی: بریتی له دوو کهس که به بی
 یه که هه لنکه ن. جووته ی خیروشه پر [ف] کنایه از
 دو نفر که همیشه باهم هستند.
 که چه و تریڼ: روو شکاندن، شهرمه زار کردن،
 که چه تریڼ. (وایان که چه و تریڼ کرد روو له م لایه

خاردار	ناکاته‌وه. [ف] شرمسار کردن
که‌رکه: قاخانات، فرۆ. قاقانات، خۆراکیکه له ژه‌ک و شیر. [ف] آغوز	که‌راژه: کرێژ، که‌ره‌کیفه، چاکی پیکه‌وه نووساوی ره‌ق بوو. [ف] چرک، کپک
که‌رکه‌رۆک: به‌رزایی نیو درگا که هه‌نگاوی به‌سه‌ردا هه‌لدینه‌وه. [ف] بلندی چهارچوب پایینی	که‌راکه: کاژه‌لاک، کاسه‌سه‌ر، ته‌پله‌سه‌ر. [ف] جمجمه
که‌رکه‌روکه: ☞ که‌رکه‌رۆک	که‌راکه‌سه‌ر: ته‌پله‌سه‌ر، تۆقه‌سه‌ر، کاسه‌سه‌ر. [ف] جمجمه
که‌رکه‌رۆکه: به‌رزایی پیش ده‌رگا، لای خوارووی چوارچینه‌ی درگا که له عه‌زه‌که به‌رزتره. [ف] طرف پایینی چهارچوب در	که‌راوکه‌ر که‌وتن: به‌یه‌ک گه‌یشتنی دوو که‌سی ناحالی که ده‌ست ده‌کن به‌کیشه و ده‌مه‌قالی و به‌که‌س لی‌ک نه‌بنه‌وه. (تازه‌که‌راوکه‌ر که‌وتیون به‌که‌س حالی نابن.) [ف] کنایه از جدال میان دو آدم نفهم
که‌رگه‌ته‌شی: که‌رته‌شی. [ف] گیاهی خاردار	که‌رینج: جوړیک بیژانی گۆل گه‌وره‌یه. [ف] نوعی گیاه بومادران
که‌رگه‌ده‌ن: (+) بریتی له مرۆفی زه‌لام و نه‌فام. [ف] کنایه از آدن لندهور و ابله	که‌رتاو: ئاوی که له چۆم جیا ده‌کریته‌وه، شه‌قه جۆگه. [ف] جوی بزرگ
که‌رگه‌وز: شوینی خو‌گه‌وزاندنی گویدرێژ، شوینیک که خۆله‌می‌شی لی‌بی و چه‌ند جار که‌ر خۆی لی‌گه‌وزاندبی هه‌ر که‌ریکی‌تر ده‌گاته‌ئو حانده‌ئو که‌ر باریشی لی‌نرابی خۆی ده‌دا به‌عه‌رزدا و خۆی ده‌گه‌وزینن. [ف] غلطیدن الاغ روی خاکستر	که‌ردووکیش: (+) ئامرازیکی ده‌م پانه‌په‌تیک و ده‌سکیکی وه‌ک پیمه‌په‌ی پیوه‌یه به‌دوو که‌س دی‌راوی پی‌هه‌لده‌دن. [ف] گراز
که‌رگه‌په‌وه: په‌رژین و به‌ربه‌ست دانان له ده‌وری بیستان و شوینی تازه‌سواغ کراو بۆئه‌وه‌ی وه‌نیوی نه‌که‌ون. (ئو سه‌ربه‌نه‌م تازه‌سواغ کردووه‌په‌تیک‌ی به‌ده‌وردا رایه‌ل که‌بر که‌رکێه‌وه‌با وه‌نیوی نه‌که‌ون.) [ف] نشانه‌ای که برای بستن معبر می‌گذارند	که‌ره‌ی به‌یانی: تاریک و پوونی به‌یانی، به‌یانی زوو. (که‌ره‌ی به‌یانی گه‌یشتنه‌سه‌ری و گرتیان.) [ف] صبح کاذب
که‌رماشین: به‌تانه و ته‌شه‌ر به‌پاسکیل ده‌لین،	که‌رکت: عه‌بای بی‌قۆل. [ف] قبا‌ی بدون ئاستین
	که‌رکۆلک: که‌رکۆل، قالغان. [ف] گیاهی است

که ره کوشه: ۴ که ره وشه	دوچه رخه. ۱ دوچه رخه
که ره کونده: جوړی کونده به قهه که ویک ده بی	که رملاندن: تیکه ل کردن، ناوخته کردن، پالوش.
زوری لی نژیک ده بییه وه هله نافرې. ۱ نوعی	۱ آمیخته کردن
جغد	که رمیز: ۴ خرمیز
که ره که وله: که ره جنه، جانه وه ریکی بچو که	که رنه فال: کو بوونه وه و به ریوه بردنی ئاهه ننگ.
له جیگای ته ر و شیداری مالدا ده ژی. ۱ نام	۱ کارناوال
حشره ای است	که رویشک به عه رابه گرتن: بریتی له سه بر و
که ره کیف: که پرو، برش، که ره کیفه، که رگ. ۱	تاملی زور. (هینده به سه بره که رویشک به
کفک	ع رابه ده گری) ۱ کنایه از صبر و شکیبایی
که ره نسی: جیگای نیسی که قهت تاو لینی نادا،	زیاد
شوینی هه تاو نه گر. ۱ جایی که آفتاب نمی گیرد	که رویشکه مه له: مه له که رویشکه، جوړی
که ره نگه ل: قانگه لاشک، قانگه لو شک،	مه له ی وهک که رویشک. ۱ شنای خرگوشی
که نه گه لاشک. ۱ بته خشک کنگر	که ره ب: خه م، که سه ر، خه فته. ۱ اندوه
که ره وشه: جوړیک جه گهن. که ره کوشه. ۱ جگن	که ره په شمه: گیژ و حؤل، حه پؤل، گه وچ و وړ.
که ری که نه ده لان: بریتی له که سیک که هه ر به	۱ پخمه
لاړیدا ده روا و خیشه سه ره. (ده لیلی که ری	که ره جنه: جانه وه ری که له جیگه ی ته ر و
که نه ده لانه هه ز به توپینی خوی ده کا بؤنه وه ی	شیداری مالدا ده ژی، په نگی خوله می شیه و بن
زهره له خاونه که ی بکه وئ. ۱ کنایه از آدم	زگی سپی و لاقی ورده، که ره که وله. ۱ نام
خیره سر	حشره ای است
که ری نیوه زه پ: (بریتی له که سیک که دی قسه	که ره سستی: شوینی سی به ر، جی هه می شه سی به ر،
بکا و ناهیلن ته وای بکا:) کاتیک که ر	تاو نه گر. ۱ جایی که هه می شه سایه است
ده به وه ی بزه ری تی لی ده دن و ناهیلن زه ره	که ره سیسه: (+) ئاپوره ی ئاژه ل و بالنده یان
زه ره که ی ته وای بی. ۱) کنایه از کسی که	مروف، (پولیک بالدار له سه ر سه لوینکه که
نمی گذارند حرفش تمام بشود:) خری که	که ره سیسه یان داوه. ۱ انبوه مردم یا حیوانات
نمی گذارند عرعرش به پایان برسد و با زدن	که ره عه وام: پیای نه زان و گه مژه، حه پؤل،
قطع می کنند	خه لکی ره شوکی گیل و نه زان. ۱ مرد ابله
که ری: کاژیله، کاژیله ی شهش مانگان. ۱	که ره ک: به دبده، که ره واله، مره که ره، هه ویره.
بزغاله ی شش ماهه	۱ بلدرچین

که‌ریزکه‌ن: که‌سیک که بیر و که‌ریز هه‌لده‌که‌نی. [ف] مقنی
 که‌زیک: (+) دهمار، ره‌گی ئه‌ندام. [ف] عصب
 که‌زیله: پینه‌ی مه‌شکه که په‌رۆیه‌ک به دهرزی
 له کونه‌که‌ی را ده‌که‌ن. [ف] وصله‌ی مشک
 که‌ژاواژ: خال خال بوونی ده‌شت و کیو له کاتی
 دهمه‌و به‌هارد. (زه‌وی که‌ژاواژ بووه). [ف] خال
 خال شدن دشت و کوه در اوایل بهار
 که‌ژته‌نگ: جاپز، که‌شته‌نگ، تووره، مپ و مۆچ
 و بی‌تاقه‌ت. عصبانی و بی‌حوصله
 که‌ژوان: (که‌ژه‌وان، شاخه‌وان؛) ناوی کورانه.
 [ف] (کوه‌نورد؛) نام پسرانه
 که‌س له که‌س: (بی‌سه‌ره‌وبه‌ره،) که‌س له
 که‌سیکه‌سگ ساحه‌بی خو‌ی نانسئ: ()
 حیساب پاک بوون و پاک کردن قهرز.
 (به‌خشین له گونا‌ه و هه‌له چاوپۆشینه/ تو چۆن
 هه‌ره‌شه‌ت به ئاگری پرتینه/ بم‌به‌خشی به
 نو‌یژانه‌وه که‌سمان له که‌سه/ به گونا‌ه‌وه
 بم‌به‌خشه ده‌لیم به‌خشینه. «هه‌ژار، خه‌یام به
 کوردی».) [ف] (بی‌بند و باری بلبشو؛) پاک
 شدن حساب
 که‌س‌نه‌زان: (+) ناوی داریکی درکاوییه وه‌ک
 شو‌ره‌توو وایه، داره بۆق. [ف] نام درختی است
 که‌شار: رۆخ، که‌نار، لیواری زه‌ریا. [ف] ساحل
 که‌شک نانه‌وه: ناوی یارییه‌کی لاوانه. [ف] نام یک
 بازی جوانان
 که‌شکه‌به‌رۆنه: سیریژیک که هیندی پۆنی
 تیکه‌ل ده‌که‌ن و ئه‌وسا ده‌یکه‌ن به که‌شک. [ف]

کشک روغنی
 که‌شکه‌ره: قشقه‌ره، قشقه‌له. [ف] زاغ سفید و
 سیاه
 که‌شه‌ور: که‌شه‌ه‌ور، هه‌وری ته‌نک و په‌له په‌له
 به ئاسمانه‌وه. [ف] لکه‌های ابر سفید
 که‌شیش: (+) کورته بالا، خرپیلانه، قوله‌بنه. [ف] قد
 کوتاه، کوتوله
 که‌ف هه‌لخراندن: بریتی له زۆر تووره‌بوون.
 (هیندی رِق هه‌ستابوو که‌فی هه‌لده‌خراند.) [ف]
 کنایه از عصبانی شدن زیاد
 که‌فت و په‌فت: (ڤه‌وت و په‌وت؛) بریتی له
 جاروبار، به هه‌لکه‌وت. (خه‌م له دلی خه‌لکی به
 که‌فت و په‌فته‌ن/ خه‌م له دله‌که‌ی من وه خه‌روار
 که‌فته‌ن «فولکور».) [ف] (فت و خیز؛) گاهگاهی
 که‌فتیر: که‌وگیر. [ف] کفگیر
 که‌فده‌م: بریتی له زۆربلی و چه‌نه‌وه‌ر، مرو‌قی
 گیژ و چه‌پۆل و زۆرو‌یژ، که‌سیک که هینده
 هه‌له‌وه‌ری ده‌کا فریا ناکه‌وئ تفی ده‌می قوت
 داته‌وه. [ف] وراج
 که‌فسوول: ڤه‌سوول
 که‌فه‌سه‌ر: که‌فه‌ریز، لپاولپ، لیواولیو. [ف] لبریز
 که‌فه‌کولئ: ئه‌و شیردی ورده به‌ردی سپیی
 له‌نیو ده‌که‌ن و له‌سه‌ر ئاگری داده‌نین بۆئه‌وه‌ی
 زووتر بکولئ و هه‌لنه‌چی. [ف] شیری که برای
 جوشاندن سنگ سفید در آن می‌گذارند
 که‌شین: (+) وه‌ک که‌و، که‌و وینه، خال له
 پوو، پووبه‌خال، (ناوی کچانه. [ف] صورت
 خالدارو زیبا شبیه کبک.) نام دخترانه.

رنښه وه نابې هه مووی که لوه ریژر بود. [ف] نخود
یا عدسی که بیش از حد رسیده و خشک
شده باشد

که لوه ز: نه شکوت، نه شکفت. [ف] غار
که له با: به دهمار، به پوز، تزل، قورده دهمار. [ف]
متکبر

که له باب به له په وه لیثان: بریتی له دنیا بون، له
خه پرخسان. بریتی له لویک که ژنیکی باشی
هیناوه وازی له قیته قیت و هاتووچو هیناوه. (تر
تازه که له بابی خوت به له په وه لیثاوه). [ف] کنایه از
خاطر جمع شدن

که له باب به: نامرانیکی مه کینه ی خیا تییه مه کو که
ده چیتته ناوییه وه. [ف] کمپلت

که له باد: بای واده، شه مالی سهره به هار که
به فر ده توینیتته وه، بای وده ده. (هانای که له باد،
باد به هاران/ ولیعه ده دهشت، وکیل واران). [ف] باد
بهاری

که له به ندهن: چپای رژد و هه له مووت و نه سته م.
[ف] کوه صعب العبور

که له پو: (ئاسو، شوینی خورئاوا بوون؛
(که له پوی خورنشین ته م دایگرتووه). (به لال،
گهرمه شانینی برژاو. [ف] افق؛ (بلال

که له زات: ترسه نوک، خویری. [ف] ترسو
که له زراو: که له زات، ترسه نوک. [ف] ترسو

که له زه پ: بریتی له زور داری بی پرحم و دل پرق،
زالمی بی به زه. [ف] کنایه از آدم زالم و سنگدل
که له زهنگ: زهنگی گهره ی کلیسه، گازهنگ. [ف]
ناقوس

که که که: که که، قه قه، نوقل و شیرینی به زاراه ی
مندال. (که که ده خوی؟) [ف] شیرینی و شکلات
در اصطلاح بچه ها

که له به دوون: عه بای ده ورگیراو به زه پری و
ده زووی په نگا ورهنگ. [ف] گلابتون

که له پانیر: (پالاخی دوو ساله؛ (بریتی له لوی
قه له و و زه به لاج. [ف] (گاومیش دو ساله؛ (کنایه
از جوان چاق و لندهور

که له پک: که پک، درشته ی ئاردی داینژراو،
تیخولی گهنمی له ئاش کراو. [ف] سبوس
که له پینجه: مشته کو له. [ف] سقلمبه

که له ته وهن: نامو، غه واره، نه ناسراو، بیگانه،
تاچیک. [ف] بیگانه

که له خ: (که مچه، ئامرازی قورپه سواخ لووس
کردن؛ (مه لاقه، نه سکوی، نه سستی، که وچکی
گهره. [ف] (ماله ی بنایی؛ (ملاقه

که له ک: (+) تیره گ، ته پک، ته پو لکه، گرد. [ف] تپه
که له که له می شه: کاکله می شان، دایپرؤشک.

کاکله مووشان. [ف] عنکبوت بزرگ
که له که خه راوه: کاو لاش، که لاه. [ف] خرابه

که له لا: (+) دم له پیش و زور بللی، خو تی
هه لقوتین و چه نه ور. [ف] وراج

که له لک: که لاه، کاو لاش، ویرانه. [ف] خرابه
که له لو: (+) قوزاخه ی کرمی هه وریشم. [ف]

پیله ی کرم ابریشم
که له لوه ریژ: په رینی نوک و نیسک. نوک و
نیسکیک که زور دهگا و دهستی بو ده به ی
که له که ی ده ته قی و ده وهری. (تازه نوکه که بفر

کهله سوو: مانگایه که له کهل ناچیتته وه و
ئاوس نابی. [ف] گاو ماده‌ای که همواره آماده‌ی
جفتگیری است و آبستن نمی‌شود

کهله شیر: (نه‌خوشییه که زیاتر زاروکان
تووشی دهن دهنگان دهنووسی و ده‌کوخن
دهنگی کوخه‌کیان وهک خویندنی کهله‌شیری
لی‌دی:) له‌وزه، بایه‌مه، له‌وزه‌ی گه‌وره. [ف]
بیماری خروسک: (لوزه

کهله‌شیره خودایله: په‌پووسلیمانکه، خاتوون
سپمانکه، شانسه‌ره. [ف] هدهد

کهله‌شیری ناواده: (کهله‌شیریک که له ناوه‌ختدا
ده‌خوینن.) بریتی له‌که‌سیک کهله‌وه‌خت و
بی‌وه‌ختدا ده‌بیته ملۆزمی خه‌لکی. [ف] خروس
بی‌محل (کسی که نابهنگام مزاحم مردم
می‌شود

کهله‌شینکوف: جوړی تفه‌نگی ده‌سکاری
پووسیایه سی گولله ده‌خوا ئه‌و که‌سه‌ی
درووستی کرد خو‌ی ناوی کلاشینکوف بوو. [ف]
تفنگ کلاشینکف

کهله‌که‌برئ: ناوی گه‌مه‌یه‌کی لاوانه. پولیک لاو
به‌ده‌وره ده‌ست ده‌خه‌نه سه‌رشانی یه‌کتر و
سه‌ریان پیکه‌وه دهنن، که‌سیکیش ده‌ه‌نگاو
دوور ده‌که‌ویتته‌وه و به‌ه‌لاتن دروا ده‌ست
ده‌خاته سه‌رشانیان و باز ده‌داته ئه‌ودیو. [ف] نام
یک بازی جوانان

کهله‌گژده: وشه‌یه‌که کاتیک جوانه‌گا ده‌به‌ن بۆ
سه‌ر مانگا به‌که‌ل بۆ دهن‌دانی جوانه‌گا که ده‌یلین.
[ف] کلمه‌ای برای تحریک کردن گاو هنگام

جفتگیری.

کهله‌گژ: ☞ کهله‌گژده

کهله‌م کاشوول: گیایه‌کی خورسک و بۆنخۆشه
گه‌لاکه‌ی ده‌خوری و بۆ ترشیاتیش ده‌بی. وهک
که‌ره‌وز وایه. [ف] نام گیاهی خوراکی

کهله‌نگ: قه‌لاده، قه‌ریتته، قه‌لاته، سه‌نجۆل،
قایشی ملی تاژی. [ف] قلاده

کهله‌واژ بوونه‌وه: سه‌رنگوون بوون، خلۆر
بوونه‌وه. [ف] سرنگون شدن

کهله‌وه: کهله‌وانه، دووداری چه‌ماوه‌یه به‌نیریدا
ده‌که‌ن و ملی گیاه‌که ده‌خه‌نه به‌ینییه‌وه و له
بنه‌وه به‌به‌ن کهله‌وه ده‌بیسه‌ستن. [ف] چنبره‌ی
گردن گاو در خیش

کهله‌وه‌کیشی: دژایه‌تی، پقه‌به‌ری. (ئو خوتیرپیه
ده‌یه‌وی کهله‌وه‌کیشیم له‌گه‌ل بکا). [ف] رقابت
کینه‌توزانه

که‌مازه‌نگ: جوړی که‌مایه به‌قه‌د که‌ما به‌رز
نابیتته‌وه. [ف] نام گیاهی است

که‌ماسا: سوال‌که‌ر، خوازه‌لۆک، ده‌رۆزه‌که‌ر. [ف]
گدا

که‌مچه: (+) ئه‌سکوئ، که‌وچکی گه‌وره. [ف] ملاقه
که‌مچه‌کوله: که‌وچکه‌ قوله، کلکه‌ته‌شی، به‌چکه‌ی
بۆق که‌هیشتا کلکی ده‌ر نه‌هاتن. [ف] بچه
قورباغه که‌هنوز دست و پایش بیرون نیامده.

که‌مدهم: که‌سیک که‌له‌ خواردندا شینه‌بییه.
(هینده‌که‌م‌ده‌مه‌له‌وساوه‌دوو پارووی نان
نه‌خواردووه). [ف] کسی که در غذا خوردن کند
باشد

که مکولوت: کون و چه پله ک، له کار که وتوو. (به جارج که مکولوت بروه که لکی نه ماوه.) کهنه و از کار افتاده

که مهن به سهری: که مهنه کی لاوانی گوندنشینه. [ف] نام یک بازی جوانان

که نه و له نه: زهویی پر قوولکه و چال و چول. (دیم به روه زوورک و ته لان و که نه و له نه/ دیم به روه بژوین و زه نویر و زه مهنه. «هین».) [ف]

زمین پست و بلند

که نه دور: ئاودر، که نه در، بودر. [ف] گودال آبکند

که نگه لاشک: قنگه لاشک، قانگه لاشک، درووی که نگر، قه لقه لاشک. [ف] بته کنگر

که وت و رهوت: ههستان و که وتنه وه. (وا پیر بروه که وتوته که وت و رهوت.) [ف] افت و خیز

که وتنه سهر پل: که وتنه سهر ههوا، له که له له دان. (تازه که وتوته سهر پل بشیکوژی هه ره چي.) [ف] به سرش افتاده

که وچک به دهست: بریتی له که یخودا و کار به دهست. (که وچک به دهستی نه و ماله هه نه وه.) [ف] مسئل

که وچکه قوله: ☞ کلکه ته شی

که وچکه ماسی: (گوچکه ماسی، گوش ماساو؛ (جورئ ماسیه ده می وه که وچک وایه. [ف])

گوش ماهی: (نوعی ماهی، بیل ماهی

که وزیلگ: ترسه نوک، که له زات، که له زراو. [ف]

ترسو

که وش: (+) سهره، دهشت و مه زرا. (گووه نه له که وشه دوور له وشکه سرفین/ ده رفته مه م

گوشین و هه لگوفین «هه ژار».) [ف] صحرا

که وشگر: که وش دروو، پینه چی. [ف] کفشدوز

که وکز: سولتان، شا، حاکم. [ف] سلطان، حاکم

که وکه وه راو: مله قوتی و رابواردن و که ران. (به و رپژگار که وکی که وکه وه راوه.) [ف] گشتن

و کیف کردن

که ونارا: کون و له میژینه، که فنارا، دیرین. [ف]

باستان

که ونارا: میژینه، قه دیم، رپژگارانی زوو. [ف]

باستان

که ونه لان: (کونه لان؛) بریتی له جیگه ژیانی رابردوو. (پرو له هه رلایه ده کم نامویه بو موم/ نابینم جیژوان و که ونه لانی خوم. «هین».) [ف]

لانه ی که نه: (محل زندگی قبلی

که وه هه فی: که ومار، ماری بالدار. [ف] مار پرند

که وه ره: (+) قه راخ، که نار، دیواری قه راخ هوز و کانی. (له پال که وهره ی کانی که دانیشتیوو.) [ف]

دیوار دور حوض و چشمه

که وی گوره لی: خاسه که و، که ویک که باش ده خوینی و بو کئ به رکینی که وان ئازایه و له خویندن ماندوو نابین. [ف] کبکی که خوب می خواند و در مسابقه کبک خوانی خسته نمی شود

که وی: گزینگ، سهره تای تاوی به یانی. [ف] اولین تابش نور خورشید

که ویکه: نوابه فر، به فریکه که جی جی توایته وه. (نه من زهینی خوم ده دایه تیره گی ده کویتستانی/ سهریان ده ریتاوه له بن که ویکه ی ده به فری/

پنجی سوئسنی، هه‌لالی، به‌بیوونی، گیابه‌ند و
 گیاخاوی/ ده‌گه‌ل په‌لکی ده‌سووره گولی
 «فولکلور». [ف] برف اندک

کهوین: خاوین، پاقر، پاکژ. [ف] پاکیزه
 که‌هال: بونی خولی ئاوپرژین کراو. (گوند بو
 که‌هاله‌که‌شی پیاو مه‌ست ده‌کا). [ف] بوی خاک آب
 پاشیده
 که‌یکه‌و: که‌یکه‌ب، که‌یکف، داریکی جه‌نگه‌لییه
 به‌ر ناگرئ. (ئیستر بزایه که‌یکه‌و بارۆبه‌ر/ ئه‌وسا
 ده‌بیینی تو بالای دلبه‌ر «فولکلور»). [ف] نام یک
 درخت جنگلی

کیچ به‌گا فروشتن: بریتی له‌فیل کردن و شتی
 هه‌رزان به‌نرخ گران فروشتن. (ئه‌و کلاوچییه
 کیچ به‌گا ده‌فروشی). [ف] کنایه از بسیار شاید
 کیچ له‌که‌ول که‌وتن: (بریتی له‌وه‌په‌له‌که‌وتن
 بو‌کاریک. (تازه‌کیچ که‌وتنه‌که‌ولی هه‌دادانی
 نییه). (که‌سیک که‌کیچ هه‌لدینی، کیچ هه‌لینان.
 [ف] کنایه از عجله داشتن برای کاری؛ (پیدا
 شدن کک در لباس و بدن
 کیچ نال کردن: بریتی له‌زور فیله‌بان، (هینده
 زورزانه‌کیچ نال ده‌کا). [ف] کنایه از شاید و
 کلاه‌بردار

کیچووله: جوړیک گیانله‌به‌ری ورده به‌لای
 برکه‌ی بیستان و چه‌وه‌نده‌ر و گیای ساوايه. [ف]
 حشره‌ای که‌آفت بوته جالیز است
 کیرکه‌له‌گا: چلوورده‌ی دهم پلووسک، شووشه
 سه‌هۆل. [ف] یخی که‌از ناودان آویزان می‌شود
 کیره‌ول: ئه‌و شوینه‌ی کیری جوانه‌گای لیوه

دیته‌ده‌ر، شوپه‌که‌ی به‌ر زگی پاتالی نیر. [ف]
 جایی که‌آلت تناسلی حیوان نر از آن بیرون
 می‌آید

کیره‌ول شوپ: جوړی جوانه‌گای زه‌به‌لاحه که
 کیره‌ولی شوپه و بو‌جووت بوون ئازا نییه. [ف]
 گاوی که‌محل آلت تناسلی‌اش آویزان است
 کیتزر: پیره‌داری مازوو و به‌روو. [ف] درخت پیر
 بلوط و مازووج
 کیسۆبزنه: که‌رته‌شی، که‌رگه‌ته‌شی. [ف] گیاهی
 خاردار
 کیسه‌بیمار: فه‌قیر، ده‌ستکورت، هه‌ژار. [ف] فقیر،
 تنگ‌دست

کیسه‌ل پسه‌کین: کیسه‌ل به‌خش، گه‌مه‌یه‌کی
 لاوانی گوندنشینه. دوو لاو ده‌سته‌وه‌ئوژنو
 روو‌به‌رووی یه‌کتر داده‌نیشن هه‌ریه‌کی
 قوله‌داریک له‌به‌ینی هه‌نیشک و چۆکیانه‌وه
 رت ده‌که‌ن و ده‌ستیان توند ده‌به‌ستن ده‌بی به
 په‌نجه‌ی پی و به‌شان له‌یه‌کتر دن هه‌رکامیان
 بکه‌وی ئه‌وی‌تر به‌قوونه‌خشکی ده‌چیته‌پیشی
 و گازی لی‌ده‌گرئ. [ف] اسم یک بازی جوانان.

کیسه‌ل به‌خش: ☞ کیسه‌ل پسه‌کین
 کیسه‌لۆکه: کیسه‌له، سن، بو‌گه‌نکه. [ف] حشره‌ی
 سن

کیسه‌له: (+) نه‌خۆشییه‌کی جه‌رگی په‌زه. (خو
 مات کردن و به‌دزه دزه هاتنه‌پیشه‌وه. (ئه‌وه‌ی
 ده‌رده و به‌لا باری له‌ئاسمان/ له‌سه‌ر عه‌رزی له
 ده‌ورم کیسه‌له‌ی بوو. «عه‌بدو‌للا حه‌سه‌ن‌زاده،
 ساکار» [ف] غده‌ی سفید چرکی که‌روی جگر

- گوسفند پیدا می‌شود. *یواش یواش جلو رفتن و محاصره کردن.*
- کیسه‌له‌گزین: کیسه‌له‌بخش، کیسه‌له‌پسه‌کین. *کیسه‌له‌بخش*
- کیسه‌لی: ماشینی ژیان. *فولکس*
- کیش: (+) (ٹایین، مه‌زه‌ب، دین؛) *گونجه‌ی دارینی ئه‌ستیز. (ف) دین، کیش؛) دریچه‌ی چوبی استخر*
- کیش‌تانه: شاگردانه، ده‌ستخوشانه. *ف) انعام*
- کیفوار: کیفار، نیوی گیاه‌کی درکاوییه، کیوار. *ف) گیاهی خاردار*
- کیل‌بوونه‌وه: هه‌ستانه سه‌رپی، راست‌بوونه‌وه. *ف) پاشدن و ایستادن*
- کیل‌گه‌ردن: بریتی له‌گه‌ردنی به‌رز و ناسک و جوان، گه‌ردن کیل. *(گه‌ردن زه‌رد و کیل‌گه‌ردن، گه‌ردنی زه‌رد چیی تیدایه/ ملی پرده له مووروو نیونیه‌ی کاره‌بایه. فولکلور. ف) گردن بلند*
- کیل‌وکه: داوه‌ل، داهۆل، ئه‌و چله‌گه‌نمه‌ی
- له‌دوای دروینه به‌پیوه ده‌مینته‌وه. *ف) شاخه گندم که بعد از درو برجا می‌ماند*
- کیل‌ه به‌ردینه: یارییه‌کی مندا‌لانه‌یه، چند به‌رد له‌سه‌ر یه‌ک هه‌لده‌چنن و له‌مه‌ودای چند هانگاوییه‌وه به‌برد تیی هه‌لده‌کن هه‌ر که‌س لئی‌دا و بیرووخینی به‌رنده‌یه. *ف) نام یک بازی کودکانه*
- کیل‌ه‌پئ: تابلو و نیشانه‌ی قه‌راغ ریگا. *ف) علائم کنار جاده*
- کیل‌ه‌که‌وه: گوندیکی ناوچه‌ی فه‌یزوولابه‌گی بوو که‌وتوته به‌ر سه‌دی کورشی که‌بیر. *ف) روستایی در منطقه‌ی فیض‌اله‌بیگی زیر سد کورش رفته است*
- کینی: گیای دهم ده‌راوی کانی. ئه‌و گیاه‌ی له‌به‌ر ده‌راوی کانی ده‌روئ. *(خواردومه گیای کینیتان/ پشقه‌ل ده‌که‌م بۆ زستان. فولکلور. ف) گیاهی که در مسیر آب چشمه می‌روید.*

گابۆپ: (+) جۆرى جۆلانه، چه شنى هه لۆرك. [ف]	گاوزبان
نوعى تاب	گازوانه: گازوانكه، گوزروان. [ف] گل گاوزبان
گاپا: گاپ، برىتى له تهنبل و له شگران. [ف]	گازۆك: (+) ئه و داره ي كه كه رويشك و
كنايه از تنبل	پيويى له كون پى دهردين، دارىكى دوو سه ره
گاپى: [ف] گاپا.	دهيكن به كونى كه رويشك و پيويدا له تووك
گادل: برىتى له مروڤى ئازا و به جهرگ و	و پيسته كه ي هه لده چه قىتن و باي ددهن و
به قه وهت. [ف] كنايه از آدم نترس و نيرومند	دهيكي شنه دهرى، به و دهره تانسه ش ده لىن
گاردۆن: مقه با، قاقه زى ئه ستور كه ده كرىته	چۆله پىچ، يان چۆله پىچه ن. (قوولا يى سهرى
جه عبه بۆ كه لوپهل. [ف] مقه وا	كۆله كه بۆئه وه ي خه ساره له سهرى را وه ستى.
گارسىوك: ته رزه، ترگژۆك، ته رزه، ته يروك. [ف]	[ف] (چوبى كه با آن خرگوش و روباه را از
تگرگ	سورخ درمى آورند) گودى بالاي ستون كه
گاپ گاپه: بربره ي پشت، بربراگه، مۆغره،	تيرگ بر آن جاى مى گيرد
(گاپ گاپه ي پشت له وانه بوو بشكى). [ف] ستون	گازه: (+) پارانه وه به دهنگ، شيعرى مناجات. [ف]
فقرات	مناجات
گازاندن: (گاز پيدان به ماشين و ماتۆر و ...	گازهنده وان: دادخواز، شكايه تكار. [ف] دادخواه
(بيگازينه با زوى بگه ينى) ؛ (نه پاندن، گاز كردن،	گازهنگ: كه له زهنگ، زهنگى گه و ره ي كليسه. [ف]
هه را كردن. [ف]) گاز دادن ماشين؛ (جار زدن	ناقوس
گازوانكه: گوزروان، گيايه كى گه لا پانى	گاشكه: كارچف، هه لۆوژه، هه لۆوچه. [ف] آلوزرد
درواوييه گولى وردى شين دهر ده كا. [ف] گل	گاگر: زهويى به رده لان و ره قه ن. قاقر. [ف] زمينى

گراو: ماشقه، ده‌زگیران، یار. دل‌به‌ر. [ف] معشوقه
 گراویلکه: ماشقه‌ی جوان و چکولانه، یاری
 منداَل و وردیله. (کوریکه قه‌شمه‌ری کوردی
 گه‌شاه/ چخوشه‌ه‌لکه‌وئ بکرئ به‌زاوا/
 گراویلکه‌ی به‌بووکی بیت‌ه به‌ر ده‌ست/
 هه‌وئردیکه‌ی حه‌مایت بی نه
 به‌یده‌ست. «راوچی»). [ف] معشوقه کوچولو
 گرتن: (+) رام کردنی جوانووه ئه‌سپی سواری.
 (ئیس‌تا جوانووه‌که مان نه‌گرتووه). [ف] رام کردن
 کره‌اسب برای سواری
 گرخم: ورده برشتی به‌نی فه‌په‌ش له کاتی
 ته‌ون کردندا. [ف] ریزه‌های نخ در قالیبافی
 گرده‌بنه: خرپلانه، کوله‌بنه، (بی‌اوئیکه گرده‌بنه‌یه).
 [ف] کوتوله
 گرده‌شان: تیره‌شان، لاشانی کیو، قه‌دی چیا. [ف]
 سینه‌کش کوه
 گرده‌له: (+) گرپُل، کوته پارچه‌یه‌کی چوارگوشه
 له‌بن باخه‌لی کراسی ده‌روون. [ف] تکه پارچه‌ای
 چهارگوشه برای زیر بغل پیراهن
 گردیشک: گیاه‌کی خورسکه وهک شنگ وایه،
 ئاله‌کوک، هه‌لاکوک. [ف] نام گیاهی است
 گردیگلان: (گردیک که سواری لی‌ده‌گلی؛)
 ناوی گوندیکه له هه‌فده کیلومه‌تری باشووری
 شاری بۆکان هه‌لکه‌وتووه. [ف] تپه‌ای که
 سوارکار به زمین می‌خورد؛ (نام روستایی در
 هفده کیلومتری جنوب بوکان
 گردیلکه: کوپه‌له، گه‌ردیله، کوپه‌په‌نیری
 چکوله. [ف] کوزه‌ی کوچک

که برای شخم مناسب نیست
 گاگلینه: تاتوله، گیاه‌کی ژه‌هراوییه پاتال بیخوا
 پی‌ی ده‌مرئ. [ف] گیاهی سمی که هر حیوانی
 بخورد می‌میرد.
 گالته‌جاپ: گه‌پچاپ، رشق‌جاپ. [ف] تمسخر
 گامه‌رز: هوگان، سه‌ره‌گاوخان، ئه‌و شوینه‌ی
 خه‌تی جووت ده‌گاته ئه‌وسه‌ر و ده‌گه‌ریت‌ه‌وه
 سه‌ر خه‌ت. [ف] محل دور زدن در شخم
 گاو: (+) ته‌قه‌ل، دروومان. [ف] بخیه
 گاوبه‌ن: گاوبه‌ند
 گاوبه‌ند: گاوبه‌ن، شوینی به‌سستنه‌وه‌ی
 ره‌شه‌ولاخ له ته‌ویله‌دا. [ف] محل بستن گاو در
 طویل
 گاومه: گوگم، گیاه‌کی گه‌لا تووکنی
 گول‌زه‌رده. [ف] جوجم
 گای قه‌شقه: (بریتی له که‌سئک که هه‌ر کاریک
 بکا دیاره و له‌به‌رچاوه؛) گای نیوچاوان سپی،
 قه‌شان، به‌ش. [ف] کنایه از کسی که هر کاری
 می‌کند مردم می‌دانند و تابلو شده‌است؛ (گاو
 پیشانی سفید
 گجی: زیاده‌گوشتیکه له‌نیو زئی مانگا په‌یدا
 ده‌بی و ده‌بیت‌ه‌وئ هه‌میشه به‌که‌ل بی
 و له‌که‌ل نه‌چیت‌ه‌وه. [ف] گوشتی اضافی که در
 فرج گاو ماده پیدا می‌شود
 گدیش: گه‌راگوهان، توربه‌ی گوانی ئاژهل،
 گواندین. [ف] پستان حیوان
 گدیو: هه‌تیو، سیوی، مندا‌لی بی‌دایک و باوک. [ف]
 یتیم

گرژینه‌وه: زهرده گرتن، بزه، نه‌رمه پیکه‌نین.	گرپال: که‌چه‌ل، سه‌ر گه‌نیگ. [ف] کچل
زهرده‌خه‌نه. [ف] تبسم	گرینج گرینج: گرني گرني، زبر. (له‌سه‌ر ئه‌و)
گرسقا: گه‌ردنی جوان و سپی و ناسک، گه‌ردن	به‌رده گرینج گرینجه دانیش‌تووه. [ف] زبر
زهرده. [ف] گردن زیبا و سفید	گرینچو: جمگه، خر‌تگ، (گرینچوئی ده‌ستی
گرپسۆز: جوړی لامپای شووشه باریکه و	ترازوده. [ف] مفصل
گرپه‌که‌ی گرده چونکه پلټه‌که‌ی وهک پلټه‌ی	گزگزه: می‌شه گزگزه، مؤز، جوړی می‌شی
سه‌ماوهر و عه‌لادین لوله‌یییه. [ف] چراغ	سه‌وزی گه‌وره‌یه به‌ ئاژه‌له‌وه ده‌دا. [ف] کنکاون
گردسوز	گزۆک: گزه‌ون، گزیکار. (پووترش و گزۆک و
گرسه‌ژۆ: بلیسه‌کیشان، کلپه کردن، (ئاورده‌که	گوئ نه‌بیستوو/ گرژ و مپوموچ و که‌س
گرسه‌ژۆی ده‌کرد بۆ سه‌ر و چاومان. [ف] زبانه	نه‌ویستوو «مه‌م و زین». [ف] کلاه‌بردار
کشیدن	گزینه: چه‌کوش، چه‌کوچ. (ئه‌و گزینه بینه
گرگپه: کۆل و بیر، جه‌غجه‌غه، چه‌رخ‌ی ئاو	بزماره‌که دا‌کوته. [ف] چکش
هه‌لکیشان له‌ بیر. [ف] چرخ آب کشیدن از چاه	گژنیژه: (+) گوی مه‌کی ئافره‌ت. [ف] نوک پستان
گرمخین: پزین، گه‌نین. [ف] گندیدن	زن
گرمخیو: رژیو، گه‌نیگ، گه‌نی. (میوه‌که گشتی	گسکه سواخ: سواخدانی دار و دیوار به‌ گسک
گرمخیوه. [ف] گندیده	و قورپه شله. قورپوئیکی شل به‌ گله‌سپی
گرمۆتکه: گرمۆته، گرموله، گزمول. [ف]	ده‌گرنه‌وه و گسکه‌که‌ی تی‌هه‌لده‌کیشن و به‌
گلوله‌ی گل و مو	دیواریدا دینن. [ف] گل‌اندود دیوار با جارو
گرمۆتکه: گرمۆته، گرمۆله. (خوی له‌ و بن دیواره	گسکه فه‌قی: گیایه‌که گولئی زهرده و سوور ده‌ر
گرمۆتکه کردووه. [ف] گلوله	ده‌کا وه‌ک گرالک وایه به‌لام لقه‌لقه‌ شین ده‌بی و
گرووس: کاکيله، خلینه، کاکیلکه. [ف] دندان آسیاب	نیو مه‌تر به‌رز ده‌بیته‌وه بۆ گه‌سک که‌لکی لی
گرپه‌ به‌رد: به‌ردی زبر و زۆپی کپو، (له‌سه‌ر گرپه	وه‌رده‌گرن. [ف] گیاهی است برای جارو
به‌رده‌کان راوه‌ستابوو. [ف] سنگ زبر و برجسته	گسکه‌چۆمی: جوړیک گیای بالا به‌رزه له‌ قه‌راغ
در کوه	چۆم ده‌پوئی و لاسقه‌که‌ی مه‌یله‌و سووره بۆ
گرپه‌سی: ماسین و ته‌ب کردنی سیپه‌لک. [ف]	گه‌سک که‌لکی لی‌وه‌رده‌گرن. [ف] گیاهی برای
التهاب ریوی	جارو
گره‌ف: باوه‌ر، ئیمان، بپوا. (مرۆفه‌کا خاوه‌ن	گسکه‌شیننه: گیایه‌که له‌ به‌راوان شین ده‌بی بۆ
کره‌فه. [ف] ایمان	گه‌سک که‌لکی لی‌ وه‌رده‌گرن. [ف] گیاهی است

برای جارو

لیمان. [ف] دفعه

گسکی به داری: یارییه کی مندلانه به گسکیک به داره وه ده به ستن و وهک ئه سپ سواری ده بن و هه لدین گسکه که له دواوه له عهرزی ده خشی و ته پوتوز ده کا. [ف] یک بازی کودکان مانند نیسوار با چوب و جارو

گشپوش: جهوی هه وای ده وری زهوی. [ف] جو زمین

گف کردن: رق هه ستان، خو هه لمه ساندن. (له /اخانا خوی گف کردبوو). [ف] عصبانی شدن گلارک: گلارک

گلارکه: گلینه ی چاو، گلارک، بیبيله. [ف] کره ی چشم

گلگووکه ره: تاق تاق که ره، توو ته ک. [ف] مرغ شب آهنگ

گلمووچک: گزمووله، گلمووچه. [ف] گلوله گل

گلمووچه: گزمووله قور. [ف] گلوله گل

گلوره: گولوله، به نی خه هه لکراوه. [ف] گلوله نخ گله پنچ: گلیکی سپیه له گه ل لۆکه و زهردینه ی هیلکه تیکه لی ده که ن بو چاک کردنه وه ی درزی دیزه و گوزه که لکی لی وهرده گرن. [ف] نوعی خاک آهکی که با پنبه و زرده ی تخم مرغ قاطی می کنند برای ترمیم کوزه و ظرف سفالی شکسته

گله پوته: خوله پوته، خوله پوتینه، گله پوک، گلی وشک و ورد. [ف] خاک خشک و پودر مانند گله پوک: گله پوته

گله ت: جار، را، که رته. (ئی گله ت هاتی سه رده

گله سهر: (+) گله بان، کای کوماکراوی گل به سهردا کراو بوئه وه ی ته پ نه بی. (ئه و کاو گزریه به ره هه لیده وه و گله سهری بکه با خه سار نه بی). [ف] ریختن خاک بر روی توده ی کا.

گله مرده: گله پوته، گلی داوه ریوی بیر ی وشک. [ف] خاک پوده

گلیفان: گله یی کار، گازنده وان، خوش گله یی. [ف] گله گذار

گلیتک: گلیته، گلارک، بیبيله. [ف] کره ی چشم گلیتکه: گلیته، گلارک، بیبيله، گلیتک. [ف] کره ی چشم

گمته: قه لب، خویری، به ره لالا و بی که لک. (ئه و که ره گمته به کار نایه بویه به ره لالا کراوه). [ف] بی ارزش

گنه: (+) پۆلکه، گاگوون. [ف] خلر

گوارا کردن: رابواردن، به سهر بردن. [ف] تفریح کردن

گواره مه ره: گوشتیکی زیادیه وهک گولنگ به بهر ملی هیندی مه ردا شوپ ده بیتته وه. [ف] منگوله گوشتی زیر گردن بعضی گوسفند

گوان ترسین: به باوه ری خه لکی عه وام چاک کردنه وه ی گوانی هه لمه ساوی مانگایه به ده سته گورگ، واته دهستی گورگ ده په پین و دایده نین، هه ر کاتیک مانگا گوانی ده ماسی ده سته گورگه کی پیدا ده هیننن چاک ده بیتته وه [ف] درمان کردن پستان گاو ماده با دست گرگ

هنگام آماسیدن

نبیه (ف) لایق

گواندین: (+) تووره‌ک‌یه‌که به گوانی ئاژه‌لیدا ده‌کن بۆئه‌وه‌ی بیچووه‌ک‌یه نه‌یمژئ، یان دروودال برینداری نه‌کا. (ف) پارچه‌ای که برای پوشیدن پستان حیوانات می‌دوزند تا بچه‌اش شیرش را نمک و خار و خاشاک زخمیش نکند گوانه ر‌ه‌قه: نه‌خۆشییه‌کی گوانی پاتاله. (ف) بیماری کالاکسی

گوجه‌سته‌ک: نه‌گریس، نه‌گ‌به‌ت. (پیاویکی پی‌ره‌ش و گوجه‌سته‌ک). (ف) شوم گۆپایی: ده‌شتایی، ته‌ختان، ده‌شتان. (له‌و گۆراییه ئاژه‌له‌کان به‌وه‌رینه). (ف) زمین هموار گۆرت‌ه: ئه‌و مه‌رمه‌ره گه‌وره‌ی به دوو قامک گۆرتینی پی‌ده‌که‌ن. (ف) تیل‌ه‌ی بسیار بزرگ گۆرتین: کایه‌یه‌که به هه‌لماتی زۆر گه‌وره ده‌کرئ هه‌ر به پاوه به‌ده‌ست له نیشانه‌ک‌یه هه‌له‌که‌ن. (ف) نام یک بازی با تیل‌ه‌ی خیلی بزرگ گۆرده: (بزنی گوی پان و شوپ؛) بریتی له پیاوی بی‌غیره‌ت و ته‌ره‌س. (ف) بز گوش پهن و دراز؛ (کنایه از مرد بی‌غیرت و دیوس

گوانه مانگا: گیاه‌که بۆ دۆکولیو ده‌بی. (ف) نام گیاهی خوراکی برای آش دوغ گوانه‌مه: به گوانی حه‌یوانیک ده‌گوترئ که هاتوته سه‌ر زان. (ف) پستان حیوانی که آماده تولیدمثل است

گورده‌وشی‌ره: رایه‌لی مافووره، گورد رایه‌لی پشته‌وه‌یه و شی‌ره رایه‌لی پیشه‌وه‌یه. (ف) تارهای قالی

گۆپاک: و ته‌ خاوین، قسه‌ جوان، (ویژه‌ریکی گۆپاکه). (ف) سخن پاک

گۆپال زیوین: ناوی وه‌زیر له کایه‌ی میرمیریندا. (ف) وزیر در بازی میرنوروزی گۆپکه: گۆنیزه، گۆی مه‌مک، (لینت راهاتووم، وه‌کوو منال له گۆپکه‌ی مه‌م. «عه‌بدووللا به‌شیو». (ف) نوک پستان

گۆپ‌ره: (کئ به‌رکئ، ر‌قه، مله؛) هه‌راهه‌را، (ده‌ستیان کردووه به گۆر‌ره و هه‌را). (ف) رقابت، مسابقه؛ (سروصدا

گۆتان: په‌رچه، جیگه‌ مۆلی مه‌ر له چیا. (مه‌ره‌که‌یان بۆلای گۆتان رادا). (ف) محل استراحت دام در صحرا

گۆپ‌که‌ن: (+) جانه‌وه‌ریکی بۆره به‌قه‌د پشیل‌ه ده‌بی گۆر ده‌داته‌وه. (ف) گورکن گورگ پی: که‌سیک که په‌نج‌ه‌ی لاقی خوار و خپ‌چه. (ف) کسی که انگشت پاهایش کج و کوله است

گۆج پی‌هینان: ته‌نگه‌تاو کردن، ئۆقره لی‌هه‌ل‌گرتن. (روومه‌ت و کولمه و چه‌نه و به‌رخه‌به‌ی/ گۆجی پی‌هیناوی چۆن پی‌ ده‌رده‌به‌ی. «هین». (ف) بی‌قرار شدن

گورگاسه: پشیل‌ه کیوی. (ف) گربه‌ی وحشی گورگه سووره: ناوی گیاه‌که. (ف) نام گیاهی است

گوجاين: شياو، هينژا، (ئه‌وکاره وه ئیوه گوجاين

گورگه‌راو پی‌کردن: بریتی له ئازار و

چه رمه سه ری دان، هینان و بردن و سه ری شیانندن. (گورگه راویکیان پی کرد سه گی له پاشه وه نه ده ژیا). [ف] دنبال کردن و آزار دادن

گورگی بیچوو خوراو: بریتی له که سیک که زهبری وی که وتبی و داخ له دل بووی و ناماده ی توله کردنه وه بی. [ف] کنایه از آدم داغ دیده و آماده ی انتقام

گوپم: شیرخوردنی به رخ کاتی به توندی سه ری له گوانی دایکی ده کوتی. (گورمیک له گوانی دایکی دا). [ف] کله زدن بره به پستان مادرش هنگام مکیدن

گورمه ته: شاتاولی به توندی، گوپم، هاشاولی به ته وژم. [ف] با شیرجه حمله کردن

گورمیله: خر و توپ، گزموله، توپه له. (به توپ گورمیله ی دروست ده کرد). [ف] گلوله

گوپنی: له خوبایی، به فیز، به ده مار. (وا گوپنی بووه قسه له گهل که س ناکا). [ف] مغرور

گوروپ: تاقم، دهسته. [ف] گروه

گوروپی خوین: جوړی خوین. [ف] گروه خون

گوپه که و: کی به رکئی خویندنی که و. [ف] مسابقه ی کبک خوانی

گوړه و ابازی: جوړاوین، گوړه وی بازی. [ف] جوراب بازی

گوړه وی بازی: جوړابین، جوړاوین، گوړه بیبازی. [ف] جوراب بازی

گوړه وینه: گوړینه وه، ئالوگوپ. [ف] معاوضه

گوړه هوو: مردووی بی گوپ و بزر بوو، مردووی بی سه ر و شوین. (مردووه و خودا

ده زانی له کوئی گوړه هوو بووه). [ف] مفقودالاثر

گوړه بیبازی: 𐰽 گوړه وی بازی

گوریس داخستن (راخستن): بریتی له ته ماحی زور. (بابم خو گوریسم بو رانه خستووه). [ف]

کنایه از طمع و آز زیاد

گوریک: ده زوو، قرقه. [ف] نخ

گورینگ: گولینگ، گولنگ، گولینگه. [ف] منگوله

گوړیه چنه: گوړه وی چنه، گوړه ویلکه. [ف] پرنده ی چرخ ریسک

گوړه لدان: جیگای ده فر و گوړه له مالدا، ئه و شوینه ی گوړه ی پر له ئاوی له داده نین. [ف] محل گذاشتن کوزه آب در منزل

گوژنگری: (گری پووچکه، گری کویره؛) پشستینی گریچن، پشستینی گری گری. [ف] گره کور؛ (کمر بند گره دار

گوژه به دوودا شکاندن: بریتی له به پی کردنی که سیک به بیزاریه وه و به هیوای نه دیتنه وه. [ف]

کنایه از بدرقه کردن کسی با بیزاری و به امید دوباره ندیدنش

گوژمه: (+) گورج، چالاک، هه لسور، (مبله غ، بپ، «بو پاره». [ف] چست و چالاک) مبله.

گوشته ژوو: 𐰽 گوشته وزوین

گوشته وزوین: گوشته زوون، گوشته زوونه. [ف]

ترمیم زخم

گوشتی برژاو و دهرنه چوون: بریتی له شه پ و ته قه ی زور و پر مه ترسی. (شه ریکه گوشتی برژاو دهرناچی). [ف] کنایه از جنگ و درگیری خطرناک

گوشتی گهردهمل: بریتی له ملۆزم و میمل، کهسیک که پیوهت دهنووسی و دهستبه‌ردارت نابج. (لیم بۆته گوشتی گهردهمل، دهستم له کۆل ناکاته‌وه.) [ف] کنایه از مزاحم، موی دماغ

گوشه به‌رخيله: گوی به‌رخۆله، گیا به‌رخۆله، گیایه‌که بۆ دۆکۆلیو ده‌بی. [ف] نام گیاهی خوراکی

گوڤک: (+) ئیلمه، پۆ. [ف] پود

گول ئه‌ستیره: (+) ناوی گولیکی زهرده. [ف] گل ستاره

گول په‌نا: گهنمیک که دره‌نگ داده‌چیندری و گول ناکا. [ف] گندمی که خوشه ندارد

گول کردن: له یاریی قهری قهریدا ئه‌وه که‌سه‌ی له‌سه‌ر شاره و چاوی گرتووه دهست له هه‌رکام له منداڵه‌کان بدا ده‌لین گولی کردووه و ده‌بی بجی چاو بگری. (بری چاو بگره گول بووی.) [ف] اصطلاحی در قایم باشک بازی

گول (+) قولفه‌ی چنن له گۆره‌وی و ده‌ستکیشدا. [ف] حلقه‌ی نخ در بافتنی

گول باتمان: پارچه‌یه‌کی قه‌دیمی ژنانه‌ بوو ده‌یانکرده کراس. [ف] نام پارچه‌ای قه‌دیمی گول‌بویر نه‌کردن: پشت‌گویی نه‌خستن. (هینده کاری جوانه گول‌بویری ناکا.) [ف] پشت گوش نیاند/ختن.

گولبه: گولبینه، گولوه، هه‌واکیشی تهن‌دوور. [ف] هواکش تنور

گول‌بیچوو: قوماشیکی ژنانه‌ی قه‌دیمی بوو ده‌یانکرده کراس. [ف] نام پارچه‌ای قدیمی

گولپرچن: قهره، ئه‌وه خرچه‌یه‌ی هه‌ر له بیستانه‌که‌دا به‌برکه‌که‌یه‌وه ده‌یخه‌نه بن گل تا ده‌بیته کاله‌ک. (عه‌مر و دیدهم شه‌کره‌ژن/ سنگ کاله‌کی گولپرچن/ کووزت که‌ن بتدن به‌من «گورانی» [ف] خربزه‌ی کال که در جالیز زیرخاک قرار می‌دهند تا می‌رسد.

گولپیته: گولی قانگه‌لاشک، سه‌لکی دپرووی کنگر. [ف] گل‌بته‌ی کنگر

گول‌تۆپ: گول‌هه‌ن

گول‌خنکین: په‌لاماری که‌سیک دان و به‌ته‌واوی شهل و کوت کردن. (رقم هه‌ستینی ده‌تگرم گول‌خنکینت ده‌که‌م) [ف] کنایه از زدن و تنبیه کردن

گولدووزام: شله، که‌سیک که دهم و چاوی

په‌له‌په‌له‌یه. [ف] صورت پر از لکه

گول‌زاخ: پارچه‌یه‌کی قه‌دیمی بوو ده‌یانکرده کراس. [ف] نام پارچه‌ای قه‌دیمی

گول‌سوو: گزنگ، شه‌به‌قی به‌یان، سه‌ره‌تای تاوی به‌یانی. [ف] اولین نور خورشید در صبحدم گولقه‌ند: بریشکه‌ی گهرمه‌شانی و شیلای قه‌ند که تۆپه‌ل تۆپه‌لی ده‌که‌ن و ده‌یفرۆشن. [ف] شیره زرت

گول‌کاو: گۆلاو، گۆلی چکۆله. [ف] آب جمع شده در گودی

گول‌کیش کردن: په‌ت له ملی که‌سیک خستن و به‌زۆر به‌دوای خۆدا راکیشان. [ف] طناب به‌گردن کسی انداختن و به‌زۆر کشیدن

گولله‌ی ویله‌کی: گولله‌ی ویل، تیری نه‌به‌دی. [ف]

گولم: سواله، قوله گهنمی دروینته کراو. [ف] دسته گندم درو شده	گولی به خیل: بریتی له مروقی به خیل و بهرچاو تهنگ، یانی که سیک که خوئی گول بوو پیی خوشه هه موو کهس گول بی. (بقریم ناخوشه مالت کریوه، خو گولی به خیل نیم) [ف] کنايه از آدم حسود
گولمه پت: کونه لووت، کونه که پو. [ف] سوراخ بیی	گولین: توپین، کایه ی توپی پی. [ف] فوتبال گومان: (+) په هه ندی نیو بیر، که ریز. [ف] که ریز گومبه ته: خو بۆ فریدان. (گومبه ته ی له خوئی دا و بزی چوو) [ف] شیرجه زدن
گولول: جوئی گوله باخی رهنگ ئاله و مه یله و زهرده. [ف] گل رز	گوموگوپ: شرتوگوم، بزربوو، وندا. (ئاگات له شته کانت بی گموگورپان نه که ی) [ف] گم و گور گومه یل: کفته. [ف] کوفته
گوله به رزانی: گیاهه کی بالا به رزه گولی زهره دهر دهکا و له نیو میترگ و قوپیدا شین ده بی. [ف] نام گیاهی است	گومپچکه: گوئی چکوله، گو ماویک که زور قوول و بهربلاو نییه. [ف] ژرفاب کوچک
گوله چاوپشیله: گولیکی زهرده وه کوو نیترگز وایه. [ف] گلی مانند نرگس	گون پی بزوان (نه بزوان): بریتی له گوئی پی نه دان و به هیچ نه زانین. (جا ئه وه چیه قسه بکا و قسه نه کا هه ر گونیشم پیی نابزوی) [ف] کنايه از اهمیت ندادن و به حساب نیارندن
گوله چه رمه له: [ف] گوله سپیلکه	گون له زگ: پیاویک که چووکی ده چپته وه نیو زگی و کاتی هه لئه ستاوه هیچی دیار نییه. [ف] مردی که آلت تناسلی اش قبل از نعوظ در داخل شکم قرار دارد
گوله حاجیانه: گوله چاوتیشته، به ییوون، حاجیله، شیر و شه پال. [ف] بابونه	گونکه ژمار: بریتی له قرنیس و مست قووچاو، سه قیل، یانی گونکی هه ویر ده ژمیری. [ف] کنايه از کسی که بسیار خسیس است و چونه نان را می شمارد
گوله دوویشکه: ناوی گولیکه. [ف] نام گلی است	گونگونه سه گانه: (+) گیاهه که به بنج ده روی که لاکه ی وهک میکووک وایه و به ریکی وهک
گوله سپیلکه: [ف] گوله حاجیانه	
گوله سوورکه: ریحانه کیویله، گیاهه که گه لای له ریحانه ده چی و له دیم و بووره شین ده بی. [ف] نام گیاهی است	
گوله مه خمه ر: گولیکی گه لا بنه وشه له گولداندا په روه رده ده کری. [ف] نام گلی است	
گوله بریژ: که بابی بهرگ. [ف] کباب برگ	
گوله ما: هه وینی په نیر. [ف] مایه ی پنیر	
گول هه ن: گوله به پونه، گول توپ. [ف] انسنتین	

قه یسی ده گری، گونه سه گانه. [ف] اسم گیاهی

گونه سه گانه: ☞ گونگونه سه گانه

گونه ر: هه رت، تاف، جه نگه. (هه نوو گونه را گز

و گیا دو ورینه.) [ف] فصل، زمان

گونه قه له: جو ری تری پیستی ئه ستور

و ناخوشه. [ف] نوعی انگور

گونینه: ترخینه، شه له مین، چیشتی شیلیم و دان.

[ف] ترخینه

گووچارنه ک: کلک هه لته کینه، قوون هه لته کینه،

چۆله که یه که کاتیک دهنیشی کلکی هه لده ته کیتی.

[ف] دم جنبانک

گووخلیرکه: گووگلینه، گووخلینکه. [ف] سرگین

غلطان

گووخلینکه: ☞ گوو گلینه

گوو ووشکین: ئه و شته ی ده یده ن به مندا ل له

کاتی گوو وو گرتندا بو ئه وه ی به هانه ی نه میتی و

نه گری. [ف] چیزی که به بچه می دهند که به هانه

نگیرد

گوو ف: مۆل، جیگه ی خه وتنی گاران له کتو. [ف]

محل استراحت احشام در صحرا

گوو فیره: گووی شل، پیخه تاله [ف] مدفوع هنگام

اسهال

گوو گلینه: گووخلینکه، گووخلینه، گووخلیرکه. [ف]

سرگین غلطان

گوونه که ر: بریتی له سه قیل . نینۆخ ووشک،

چکووس، مست قووچاو، (ده س رژد و چنۆک و

گوونه که ر بوو/ بئ دۆست و قزه و نه زان و که ر

بوو. «مه م و زین».) [ف] خسیس

گوئ پرووسقیته: کایه یه کی مندالانه یه، که سیک

له دوو ر پاده ووستی و شتیک فری ددها بو

دهسته یه ک مندا ل هه ر که س هه لی بگریته وه به

هه موویان گوئی ده کیشن هه تا لئی ده ستین،

به لام هه ر مندالیک ئازا بی هه لی ده گریته وه و

خوی ده گه یینیته ئه و که سه ی شته که ی فریداوه،

کاتیک ده ستی لیدا شته که ده بیته هی خوی و

ئیتیر هه قیان نییه گوچکه ی بکیشن و لئی

بستین. [ف] نام یک بازی

گوئ گه زیزه: کاژیله یه ک که گوچکه ی خال

خالی رهش و سپی تیدایه و شیوه ی گوله

گه زیزه ددها. [ف] بزغاله ای که گوش خال خال

دارد.

گوی ئاساره: گوله ستیره، گووئه ستیره،

په نگره ستیره. [ف] کرم شبتاب

گوچکه م هه رزن هه لده گری: بریتی له زور

له سه ر هه ست بوون، که سیک که گوئی سووکه

و زوو حالی ده بی. (هه ر سرتت بی حالی ده بم،

گوچکه م هه رزن هه لده گری.) [ف] گوش بسیار

شنا

گوئ رادیر: گوئ رایه ل، که سیک که به جوانی

گوئ راده گری و دل به کار ددها. [ف] حرف شنو

گویرچ: گوئژ، گئوژ. [ف] زالزالک

گویره و سار: گوریسی باریکی به سسته وه ی

گوئلک. [ف] ریمان بستن گوساله

گویزله مه: شیرینی به گوئز و شه کر دروست

کراو. [ف] شیرینی گردویی

گویزه چه وندهره: جو ریک گوئزی دهنک

گهره يه. [ف] نوعی گردوی درشت	ويوله جناني، گهرده لور، وه يووله، باگه پ،
گويژه ريخه: ☞ گويژه ريخه	شه يه تويتون، گهرته تووچان، گهرده تووچان. [ف]
گويژه زهرده: جوړيک گويژه رهنګی زهرده. [ف]	گردباد
زالزالک زرد	گهراز: هه لووچه، هه لووژه، گهراس، عه لووکه.
گويژه سووره: جوړيک گويژي سووره. [ف]	[ف] الوچه.
زالزالک سرخ	گهراس: ☞ گهراز
گويژه کوله: ☞ گويژه کوله	گهرته تووچان: ☞ گهرده تووچان
گويژه مؤره: ☞ گويژه ريخه	گهرجه: بيچاره، به دبخت، چاره پش. (به ئی
گويکهره: گياهه کی گه لا پان و تووکنه وهک	کاره ناخري گهرجه مان که ی، [ف] بدبخت
سيفه لووکه وایه به لام رهنګی ئەم سپی واشه به	گهرچه که کيويه: گياهه کی خوړسکه دانه که ی له
پول ده پوي، گياهه پو. [ف] اسم گياهی است	گهرچه که چکوله تره. [ف] نام گياهی است.
گويکهره: جووله وهريکه وهک هه زارپي به لام	گهرد و وهرد: زه وييه که له دواي شيو بريني
لاقي که متره و ده لين ده چيته گويچکه وه پياو	خيتر وهردي که نه وه. [ف] زميني که بعد از شخم
که پ دهکا. [ف] جانوري مانند هزارپا که در گوش	زدن فوري براي دومين بار شخم بزندن
آدم فرو می رود و کرش می کند	گهردن زهرده: ئافره تي گهردن و ژيرچه ناگه
گويلپار: پارگوير، گویره که، گويکی دوو سالان.	جوان. (گهردن زهرده و گهردن زهرده گهردي
[ف] گوساله دو ساله	زهرت هه لينه / وهک ماري ديمه کاران شه و هه تا
گویتو: ☞ گوله بهر زانی	پوژ بخوينه. «گورانی». [ف] گردن بلند و زيبا
گویتيانه: گووشي. [ف] گوشي تلفن و ...	گهرده: نوره، نوبه، که شه، که رته. [ف] نوبت
گه بهر: (+) بن باخه ل، بنکesh، بن هه نگل. [ف] زیر	گهرده تووچان: گيژه لووکه، باگه پ، باهون،
بغل	سايکلون. [ف] گردباد
گه چوپ: شوړه کات، زه وييني بي گيا و گژ و	گهرده چويچه: گيژه لووکه، گهرده لوول،
سویر. [ف] شورزار	شه يه تويتون. [ف] گردباد
گه راپيچه: گيژه لووکه، گهرده لوول، بابليسک،	گهرده گووچان: گهرده لوول، گيژه لووکه، باهون،
عينوارده ش، زه مهن، گهرده چويچه، باهون،	گهرده بل. [ف] گردباد
گه ژگه رينگ، گهرده بل، گهره پيچ، باپليک،	گهرماژهک: گهرماژو، گهرما برده. [ف] آفتاب زده
گيژه له، سايکلون، گهرده گووچان، باگروکه،	گهرمژ: (+) گهرمين، گهرمه سيتر، گهرميان. [ف]
گيجه لووکه، گهرده چويچان، شايي جندوکان،	گهرمسير

گهړيان: (+) دایمه له سهر روښتن، له گهر، بڼ
 شتی ټاوه کی دهگوتی. (ناوی هه وایه کی
 گوراننې کوردییه. (جۆریک هه لپه رکی نه رمی
 کوردییه. [ف] جریان
 گه ژوو: ئیشتیا، مگیز، مه گیرانی، بیزوو، مژدی.
 [ف] ویار
 گه سکه چوله که: گیایه که بڼ گه سک که لکی
 لیوه رده گرن. [ف] گیاهی است برای جارو.
 گه سکه تووک: گیایه که بڼ گه سک که لکی
 لیوه رده گرن. [ف] گیاهی برای جارو
 گه سکه خانمانه: گیایه که بڼ گه سک که لکی
 لیوه رده گرن. [ف] نام گیاهی برای جارو
 گه سکه شووله: گه سکیکه له شوولی باریکی
 گزیچار دروست دهکړی. [ف] جاروی از ترکیه ی
 باریک درخت گز می سازند
 گه سکه مخمه ره: گیایه که بڼ گه سک ده بی و له
 به راوان ده پروی. [ف] نام گیاهی است
 گه شتوول: گه پوک، گه رال، گه شتوک، گه ریده.
 [ف] سیاح
 گه ل و قه مچاخ: له پشینه به ره و خواری مروځ
 به تایبه ت بڼ پیانو، گه لوفلت. [ف] قد و قواره از
 کمر به پایین
 گه لابه: تلیری، تریلی، ماشین باری. [ف] تریلی
 گه لاز: (+) به رازی پیر، پیره به راز. [ف] گراز پیر
 گه لاگه لا: نانی ناسک و جوان و برژاو.
 (دانیشتووی نیو کوشک و قه لا/ ده خون نانی
 گه لاگه لا؟ «هیمن».) [ف] نان برشته و نازک
 گهلاوټژ کهوتن: گهلاوټژ نهگووتن، نیوه بوونی

گهرمک: گونډیکی ناوچه ی فیزیولابگی بۆکان
 بوو که وته بهر سهدی کۆرشی که بیر. [ف]
 روستایی در منطقه ی فیضاله بیگی زیر سد
 کورش کبیر رفت
 گهرمه پهریز: جاره گه نمیک که تازه دروینه
 کرایی نه کیلن و به جاری بمینیتته وه بڼ
 سالی دوايي ده بیته سارده پهریز. [ف] گندمزاری
 که تازه درو شده است
 گهرمه ژئ: هه ژان و هاسکه هاسکی مالات
 به هوی گهرمای زوره وه. (مه رده کان هه موو
 تووشی گهرمه ژئ بوون.) [ف] به نفس نفس افتادن
 گوسفند در گرمای زیاد
 گهرمه شانی: گوله پیغه مبه ره، گه نمه شامی. [ف]
 ذرت
 گهرمه شانیه کیویله: گیایه که له گهرمه شانی
 ده چی و له کیو و به نده نان ده پروی. [ف] گیاهی
 شبیه ذرت
 گهرمه کهش: چاندنی بیستان و زهرحات له کاتی
 گهرمای به هاردا. (به گهرمه کهش بیستان زوو
 شین ده بی.) [ف] کاشتن جالیز در گرمای بهار
 گهرمه لان: لانه ی تازه چی کراو. لانه یه ک که
 تازه گه رویشکه که ی لی هه ستایی. [ف] لانه ای که
 تازه خرکوش از آن بیرون بسته باشد.
 گه پوکه سستیره: نه و نه سستیرانه ی به دهوری
 خوردا ده خولیتته وه. [ف] سیاره
 گه رووه خرپه: گه روو هاتن، چلک کردنی
 بایه مه ی گه روو. [ف] چرک کردن لوزه
 گه روی: گه روو، نهوک، قوروو. [ف] گلو

وهرزی هاوین. [ف] به نیمه رسیدن فصل تابستان	نوعی گندم
گهلمیری: حوکومته تی خه لک به سهر خه لکدا. [ف]	گه نمه پشيله: تۆوی شه کروکه، تۆوی که رته شی. [ف] تخم گیاهی خاردار
مردم سالاری	گه نمه سمه وهج: گه نمیکه له جیگای کویستان و زهنویر ده چیندری و به زحمه ت له که لوو دیته
گهلوان: به ریکی دار مازووه. [ف] یکی از ثمرهای درخت مازوج	دهری. [ف] نوعی گندم
گهلور: (+) به رهللا، لات و بیکاره. [ف] یله و لاقید	گه نمه سهر داری: جۆری گه نمه نانکه کی زۆر
گهلوفلت: ۞ گهل و قه مچاخ	خوارشتی خوشه. [ف] نوعی گندم
گهله خوئ: دهسته ی دروینه وان، گهله دروینه.	گه نمه شووشه: جۆریک گه نمه نانکه کی زۆر
(خپوی خهرمان خپری بی نان دهنوی/ گهله خوئ پیوی نه بی داس بسوی «هزار».) [ف] دهسته ی دروگر	سپی و جوانه. [ف] نوعی گندم
گهله خنده: کۆریک که به بی هیچ بۆنه یه ک بۆ گالته و جه فنگ کۆ دهنه وه. [ف] مجلس تفریح و سرگرمی	گه نمه کابه: گوله پیغه مبه ره، گه نمه شامی. [ف] ذرت
گه محیل: گه مشۆ، گه لحۆ، گه وج، هه قمه ق، حه پۆل. [ف] ابله	گه نمه گولرووت: جۆریک گه نمه گوله کی قه لچفی نییه. [ف] نوعی گندم
گه مرخه: که پروو، برش، که ره کیفه. (نانه که گه مرخه راکه.) [ف] کفک	گه نمه مه لا: جۆریک گه نمه زۆر بلیند ده بی. [ف] نوعی گندم
گه مووره: (+) تۆفانه، پیشکه، میشووله. [ف] پشه	گه ننه موو: ۞ گه نه تووک
گه نجمه: جمین و خزینی زهوی، داخزانی زهوی (به هوی گه نجمه ی زهوی لایه کی کتیه که راپروخواه.) [ف] رانش زمین	گه نه تووک: گه نده موو، تووکه مرداره، تووکه منداره. [ف] موی زرد جوجه پرنده و موی صورت بچه و زنان
گه نده ژه: (+) بی حه یا، بی ئابروو، ماربرژین، شپو در. [ف] بی حیا	گه نه جمه: ۞ گه نه جمه
گه نکه نه چی: دهرمان فروش، که سییک که دهرمانی گه نه دهرقوشی. [ف] درمان فروش	گه نه سیر: سیره گه نه، مووسلی. [ف] موسیر
گه نمه ئومیده: جۆریک گه نمی دهنک درشته. [ف]	گه نه که وله: (+) جانه وه ریکی سووری ورده به سهر پیستدا بروا لیرگی پی ده کا. [ف] ساس
	گه نه موو: گه نه تووک، ۞ گه نه تووک
	گه وار: باره که و، که وبار، بیچووه که و. [ف] جوجه کبک
	گه وزه: هه رزه، بلح و جلف. [ف] سبکسر.

گیا خانمانه: گیایه‌که بۆ دۆکولیو ده‌بی. [ف] نام
 گیاهی برای آش دوغ
 گیا خاو: گیایه‌کی بۆن خوشه. (بۆلی گامیش و
 که‌له کتوبیانم ده‌دی/ ده‌هاتنه‌وه خوارچی له
 ده‌چیشتاوئ/ سمکولیان ده‌کرده‌وه له سوئسنی،
 هه‌لالی به‌یوونئ، هه‌رامه‌تی ده‌گیا خاوی
 «فولکلور».) [ف] نام گیاهی است
 گیا ده‌رزی: ناوی گیایه‌که گه‌لاکه‌ی وه‌ک
 ده‌رزی تیژ و باریکه. [ف] نام گیاهی است
 گیا سه‌یزاده: قۆقمیش، گیایه‌که بۆ دۆکولیو
 ده‌بی. [ف] نام گیاهی خوراکی برای آش دوغ
 گیا قامچی: گیایه‌کی بالا به‌رزه له‌نیو زۆنگ و
 زه‌لکاواندا ده‌روئ. [ف] نام گیاهی است
 گیا کلاره: ☞ قه‌مچ‌قه‌مچۆکه
 گیا گواره: گیایه‌که لاسکی گوله‌که‌ی هه‌لۆله و
 مندالان لاسقه‌که‌ی تیک ده‌به‌زین و گواره‌ی پی
 دروست ده‌که‌ن. [ف] نام گیاهی است
 گیا گولینگه: گیایه‌که گه‌لای وه‌ک فریزوو وایه
 گولای سپی ده‌ر ده‌کا و له نیوقه‌دیییه‌وه چه‌ند
 گه‌لا به‌یه‌که‌وه وه‌ک گولینگ شوپ ده‌بنه‌وه. ئه‌م
 گیایه مالی کراوه و له گولدانیشدا ده‌چیندرئ. [ف]
 نام گیاهی است
 گیا گه‌نان: کاتی گیا زه‌رد بوون له سیه‌هم
 مانگی به‌هارد، جۆزه‌ردان. [ف] خرداد
 گیا مووینه: گیایه‌کی گه‌لا پان و تووکنه مالات
 نایخوا. [ف] نام گیاهی است
 گیا مه‌لا: گیایه‌کی گه‌لا پانه وه‌ک گوی‌به‌رخۆله
 وایه بۆ دۆکولیو ده‌بی. [ف] نام گیاهی خوراکی

گه‌وزه‌یی: هه‌رزه‌یی، سووکوچرووکی و بی
 عاری. [ف] سبکسری.
 گه‌وه: (+) فه‌رش، قالئ. [ف] فرش
 گه‌وه‌پ: (+) ده‌ورو به‌ر، ده‌ورو پشت. (ماوه‌یه‌که
 له‌م گه‌وه‌په‌ دیت و ده‌چئ.) [ف] اطراف
 گه‌ویپ: گپ، شهل، نوستان. [ف] لنگ
 گه‌یشتنه سه‌ر: پی‌گه‌یشتنه‌وه، وه‌دوا که‌وتن و
 گرته‌وه. (نه‌یه‌پشت ده‌شه‌قاو هه‌لی گه‌یشته
 سه‌ری.) [ف] دنبال کردن و گرفتن
 گه‌ینه سه‌ر: ☞ گه‌یشتنه سه‌ر
 گیا به‌رازه: گیایه‌کی به‌رزه وه‌ک گه‌رمه‌شانی
 وایه و به‌راز هه‌ز به‌خواردنی ریشه‌که‌ی ده‌کا.
 [ف] نام گیاهی است
 گیا به‌ردینه: خه‌نه‌تیلکه، خه‌نه‌تیفک، کرپژه به‌رد.
 [ف] گلستگ
 گیا به‌رزه: گیایه‌کی بلنده وه‌ک مۆسک وایه
 قالۆری هه‌یه. [ف] نام گیاهی است
 گیا بیرو: ناوی گیایه‌که گولای زه‌رده،
 ده‌یکوتنه‌وه و له‌سه‌ر بیرووی داده‌نین چاکی
 ده‌کاته‌وه. [ف] اسم گیاهی دارویی برای قارچ
 پوستی
 گیا پشيله: گیا کتکه، گیایه‌که گوله‌که‌ی به‌با
 بلاو ده‌بیته‌وه، گیایه‌که په‌پوله پایزه ده‌ر ده‌کا.
 [ف] نام گیاهی است
 گیا تروقه: گیایه‌کی کورته‌بالا و پنج بلاوه و
 گولئیکی سپی ده‌ر ده‌کا و ده‌بیته شتیکی وه‌ک
 پۆرگ و قامکی پندا بنین ده‌ته‌قی. [ف] اسم گیاهی
 است

گیلێژە لە، گیلێژە لۆک. [ف] نوعی شنگ که برگهای پهن دارد	برای آش دوغ
گیلێژە: چەکمە، جزمە، کەوشی ملدریژ بۆ زستان. [ف] چکمه	گیا ھەویدار: گیایە کە گەلای پانە لە نساری کێوان دەپوێ لەسەر برینی جی دەمی ماری دەنین ژارە کە ی دەکیشتی. [ف] اسم گیاهی دارویی است
گیلێژە مرەشکانە: بادامە عەرزێلە. [ف] بادام زمینی	گیلێژە پۆ: گۆی کەرە
گیلێژە: شێواو، ئالۆزکاو، کەسیک کە قژن و سەر ئالۆزە. [ف] ژولیده	گیاسرە: گیایە کە وەک خوژیک وایە بە گەرمای نیو پۆ گەلکانی سارد و سەر دروینەوان و دەشتەوان لە ژیر گۆزە و کیتە لە ماستی دادەنین، یان تێدە پیچن سارد رایدە گری. [ف] نام گیاهی است که در گرمای تابستان برگهایش سرد و خنک است
گیلێژە لۆکە: گیلێژە وێژ. [ف] گیج و منگ	گیاسنە: گیایە کە لە نیو وینجەدا بە تۆپەل شین دەبی. [ف] نام گیاهی است
گیلێژە با: گیلێژە لۆو کە، باگەر، باھۆز، گەردە لوول، گەرە پیچ، گەژگەر نیک. [ف] گردباد	گیاقە لە: گیایە کە گەلای پانە وەک ترشۆکە وایە بۆ دۆکولیو دەبی. [ف] گیاهی است برای آش دوغ
گیلێژە ئەسکەندەر: تەنگژە ی زۆر سەخت و ئەستەم، رەنگە سی گۆشە ی بێرمۆدا بی. (کە وتووێژ ئەسکەندەر). [ف] در تنگنا افتادن.	گیان لە سینگ : ١) بریتی لە خوێری و کەمغیرەت، ترسە نوک (گیان سەخت. [ف]) کناپە (از ترسو.) جان سخت.
گیلێژە ناویدی: بریتی لە پیاوی ژنانیلە ی کۆلانگەر و تۆلان. [ف] مرد خاله زنک که در کوچها پرسه می زند	گیان بژوین: ھۆی ژیان، بووژینە رەو. [ف] زندگی را
گیلێژە بەرباغ: گیایە کە بە ھارییە بۆ دۆکولیو دەبی. (بۆ سەیری بووک لە ھەرلاو. گیان و گول سەری دەرھیناوە/ میکوک، رەکیشە، ئەسپەناغ/ ئالغەتیز و گیلیم بەرباغ «ھەزار»). [ف] نام گیاهی است	گیانە لگیان: گیانی گیانی. (دووس گیانە لگیان لە برا خاسترە). [ف] دوست جانی
گیلێژە وەژە: دەر دەسەری، گێرە و کیشە. (ئەو مارزە تووشی گیلە وەژە یە کمان دەکا). [ف] دردسر	گیچووک: گۆچکە، گۆی. [ف] گوش
گیلێژە: گیلە وەژە، ئاژاوە، دەر دەسەری. [ف]	گیرفان پوولی: ئەو بڕە پارە یە بۆ خەرجی پۆژانە دەدری بە کەسیک کە لە گیرفانیدا ھەلیگری. [ف] پول توجیبی
	گیلێژە ل: جۆریک شنگی گەلای پان و قۆپە نە یە،

دردسر و گرفتارى

ف ن نوعى زالزالک نامرغوب

گىوا: پووهک، سهوزه و چيمەن. ف سبزه و گىوژە کۆلە: گىوژىک که داريکى کورته بنه و

چمن کۆلەى هەيه. ف نوعى زالزالک

گىوژە پىخە: جۆرى گىوژى ورد و تام ناخۆش. گىوژە مۆرە: گىوژە پىخە

لا بۆ شل کردن: چاوپۆشی کردن و گوی	گندیده
پینەدان بۆئەوێ له لایەکەوێ دەرباز بێ. (لای	لای بون: لاقوەرگەپان. ④ لایا بون
بۆ شل کە با هەلێ. ④ جا خالی دادن برای	لای بون: لاقوەرگەپان. ④ لایا بون
کسی که بتواند فرار کند	لای: (+) لیژایی و هەوراز. (وریابە رێگاکی زۆر
لابوو: شەلەگە، شیلەگە، بەرەستی ئاو بە خۆل	لای و ناخۆشە بارەکەت لی نەکەوێ. ④ راه
بۆئەوێ بە لایەکی تر دا برۆا و له زەوی ئازین	سخت و شیب دار
بێ. ④ سد خاکی برای انحراف آب جوی	لاچیر: مۆنە، خێسە، مۆرە. ④ چپچپ نگاه
لابێر کردن: هەلاواردنی بەرخ لە مەپ، جیا	کردن
کردنەوێ پەز و بیچوو. ④ جدا کردن گوسفند	لاخوزە: لاقوزە، گرکەیی لاقوپاو کە شوینە
و بره از هم	قوپاوەکەیی نەرم و تالە. ④ گرمکی کە یەک
لابێر: کەسێک کە کاتی مەپدۆشین یارمەتی	طرفش نرم و تلخ است
بیری دەدا و لای بۆ دەگرێ کە بەرخەل تیکەل	لاراو: دژاو، زەوینی نابار و لیژ کە ئاوی پیو
نەبن، هەروەها مەپ و بزنیکی کە بۆ دۆشین	گیر نابێ. ④ زمینی کە بەخوبی آبیاری نمی‌شود
راناوەستی ملیان دەگرێ هەتا بیری دەیان	لارەبا: لایا، خوارەبا، بایەک کە نە شەمالە و نە
دۆشی. ④ کسی که به دوشنده حیوان کمک	زریان. ④ باد شرقی یا غربی
می‌کند	لاژگە: لاژگ، لاژ، گەمژە، حەپۆل، گەوچ، خول،
لاپابون: لاق وەرگەپان. ④ رگبەرگ شدن پا	هێر. ④ ابله
لاپوور: کەلاکی رزیو، لاشەیی گەنیو. ④ لاشەیی	لاژوار: کانگەیی سروشتی، کان. ④ معدن طبیعی

لاسابانکه‌ره: سه‌رمازه‌له، خه‌مه‌گرۆ، بزن‌مژده. [ف]	لانسکه شکاو: بریتی له مروی شهل و خوار و خێچ. [ف] کنایه از آدم فلج
لاسق: لاسک، لاچک، ساقه‌ته. [ف] ساقه	لانسکه کردن: راژان، هه‌ژان به ئارامی، راتله‌کان
لاسه‌مه: شلیوه، به‌فر و باران بارین پیکه‌وه. [ف]	به نه‌رمی. (که‌میه‌که به‌سه‌ر شه‌پۆلی نه‌رمی ئاو‌ه‌که‌وه لانسکه‌ی ده‌کرد). [ف] جنبیدن یواش
لاراق: دۆعا و پارانه‌وه، ژارین. [ف] نیایش	لانه‌ولان کردن: ئه‌م‌دیوه‌ودیو کردن، تلاندنه‌وه، گه‌وزاندن. (با لانه و لانت که‌م/ با شانه‌وشانت که‌م/ شه‌و له‌نیو جێدا/ رۆژ له‌به‌ر دێدا. «گورانی»). [ف] غلطاندن
لاق تیگه‌ل هاتن: به‌گێره‌گێر به‌پیدا رۆیشتن و سه‌رسم دان. [ف] سکندری خوردن	لانه‌ویژ: لانه‌وان، بالداری هیلانه‌ گوم کردوو، په‌په‌وازه، ته‌وه‌لا. [ف] پرنده‌ آشیان گم کرده
لاقرتی: زۆربلێ: چه‌قه‌سرو، چه‌نه‌وه‌ر، چه‌نه‌ویرغه، هه‌رزه‌چه‌نه. [ف] وراج	لانی کویره: کۆنه‌لان، هیلانه‌ی کۆن. ☞ کۆنه‌لان
لاقوه‌ره‌گه‌پان: لاپابوون، لاپا کردن. [ف] رگ‌به‌رگ شدن پا	لاکۆش: (+) یارمه‌تی، یاریده، هاریکاری، (که‌س نایه‌ته لاکۆشمان). [ف] کمک
لاکۆش: (+) لبادی پان و گه‌وره. [ف] نمد بزرگ	لانه‌ویژ: لانه‌وان، بالداری هیلانه‌ گوم کردوو، په‌په‌وازه، ته‌وه‌لا. [ف] پرنده‌ آشیان گم کرده
لاله‌کی: پارانه‌وه، سکالا، لالانه‌وه. [ف] لابه‌ کردن	لاوژۆکه: (+) خه‌ره‌که‌ی نیو زه‌نگوله‌ که‌ ده‌له‌ریته‌وه و زه‌نگوله‌ که‌ زپه‌ی دی. [ف] مغزی
لاله‌ و مه‌رده‌نگی: شه‌مدانی به‌رده‌می بووک و زاوا. [ف] شمعدان	درای که به لرزش درمی‌آید و زنگ صدا می‌دهد
لاله‌خه‌و: خه‌وی زۆر و تا نیوه‌رۆ هه‌لنه‌ستان. (من له به‌یانی زوووه‌وه هه‌ستاوم ئه‌ویش خه‌ریکی لاله‌خه‌وه). [ف] خواب راحت	لاومه‌ت: هه‌رزه‌کار، لاو، گه‌نج. [ف] جوان.
لاله‌نگی: نارنگی، خوش‌داکه‌نه. [ف] نارنگی	لاوه‌چ: خه‌لیج، که‌نداو. [ف] خلیج
لاماله: بیستانه‌ گرکه‌ی دیم. [ف] جالیز گرمک در زمین دیم	لپرلپر: گرینی‌گرینی، زبر. [ف] زبر
لامه‌زه‌ب: (+) بی‌دین، له‌ دین لاداو، بی‌پروا. [ف]	لرفاندن: (+) ده‌نگی وشتری لۆک، (لۆکه‌ به‌ش ده‌ستی کرد به لرفاندن). [ف] صدای شتر نر
لامه‌زه‌ب: ☞ لامه‌سه‌ب	لرفه: (+) ده‌نگی وشتر. (وشتره‌که لرفه‌ی دی). [ف] صدای شتر

لغاوبړه: (له غاوه بړکۍ، لغاوه بړۍ، برينداربوونی سووچی دم؛) ناوی بالنده یه که، لغاوگورگه. (ف) زخمی شدن گوشه ی دهان؛ (گلاریول بال سیاه	(ف) باتلاق) پوست حیوان لووپژهن: هه لاج، په پکه، هه لاج، که سیک که به کوتک و کهوان لؤکه و خوری شی دهکاته وه. (ف) حلاج
لغاوگورگه: لغاوبړه، بالداریکې بؤره به قهده سیتروویهک ده بی. (ف) گلاریول بال سیاه	لووت بادن: بریتی له نارازی بوون. (لووتی بادا و رویی) (ف) کنایه از نارازی بودن
لغان: له غاو، لغاو. (له سپه که ی لغان نه کړد). (ف) لگام	لووت به لووتدا ته قین: (ف) لووت به لووته وه ته قین
لقونته: چیشیت، پیخوری له سهر ئاگر کولاو. (ف) غذای پخته	لووت به لووته وه ته قان: (ف) لووت به لووته وه ته قین
لقونته چی: چیشیت لینر، ئاشپه ز. (ف) آشپز	لووت به لووته وه ته قین: له پر تووش بوون. (له ناکاو لووتم به لووتیه وه ته قی). (ف) ناگهان برخورد کردن.
لؤبې: پسان و پیشال هه لدانی گوریس و که ندر. (گوریسه که لؤبې بووه ئه و باره قورسه ی پی هه ناکیشری). (ف) طنابی که نیمه پاره شده باشد	لووت خووساندن: بریتی له دلنیا کردن، پازی کردن، خاترجه م کردن. (ف) خاطرجع کردن
لؤتال: جوړی گیای که لا باریکه زؤر تاله و مالات نایخوا. (ف) نام گیاهی تلخ	لووت پاسان: خویتی لووت بهر بوون، که پؤ پاسان. (ف) خون دماغ
لؤزه نگر: لؤزه ندر، زه به لاج، ته ژه. (ف) لندهور	لووت رق بوون: خه جالته بوونه وه، شهرمه زار بوون. (دوای رپوداوه که هر که چاوی پیی که وت لووتی ره ق بوو). (ف) شرمسار شدن
لؤشه کره: جوړی گیای که لا باریکه مالات باشی ده خوا. (ف) نام گیاهی است	لووت هه لقرچاندن: لووت بادن، بریتی له نیشاندانی توو پدی (لووتیکی هه لقرچاند و رویی) (ف) با تنفر نگاه کردن
لؤقه کردن: هه ولدان، تیکوشان، (ژبو ئه و کاره که له ک لؤقه کړن). (ف) کوشش کردن	لووت هه لمه ساندن: پیش خواردنه وه و رق هه ستان. (دوو سی رپؤژه لووتی هه لمه ساندووه). (ف) عصبانی و بغض کرده
لؤکه میشه: گیایه که بستیک بهرز ده بیته وه دوای وهرینی گوله که ی شتیکی وهک لؤکه دهر دهکا. (ف) نام گیاهی است	لووتاویژ: (+) که سیک که له خواردندا به قیز و بیژه، دژخوراک. (ف) بدخوراک
لؤلک: به چکه ی ورچ و به راز، بووده له، کووده له، بزه له. (ف) بچه ی خرس و گراز	
لؤم: مه لغه، نیل. (ف) اهرم	
لؤن (+) (زه لکاو، که ناو، زؤنگ.) که ول، پیسته.	

لووپ: ژاله، كهركوژ، روولك، لووپك، لويپ. [ف]	كه چاره‌نووسی نادياره. (له به‌ینی چالان و مالاندا سهرگه‌ردان ماو‌ته‌وه). [ف] كناية از بلاتكليفي
لووس: (+) ژاكوا، سيس، پرووكا. [ف] پڙمرده	له تك و تاس چوونه‌وه: بریتی له به‌زین و مات بوون له شه‌پدا، بوپ خواردن. [ف] كناية از شكست خوردن در جدال
لووش كردن: هه‌للووشین، قووت‌دان به ساغی.	له حه‌رام گه‌ران: خه‌سار بوون، زایه بوون. (هیچی به‌له‌و نییه هه‌ركاری كا له حه‌رامی نه‌گه‌رنی). [ف] ضایع شدن
[ف] بلعیدن	له حه‌رام گیت‌ران: خه‌سار كردن، زایه كردن. (دهست بو هر شتی ده‌به‌م له حه‌رامی ده‌گیت‌رم)
لووشه گورگانه: جوړی گیای گه‌ل‌پانه وهك	[ف] ضایع كردن
لووشه ده‌چی و لاسقی سه‌وزه وهك لووشه	له حه‌وسالان راست بوونه‌وه: بریتی له زور چاك خه‌و لی‌كه‌وتن. (بیژنی خه‌وی لی‌كه‌وتبی؟ نه‌ری له حه‌وسالان راست بوته‌وه). [ف] خواب هفت پادشاه را دیدن
لاسقه‌كه‌ی سوور نییه و بو خواردنیش نابی. [ف]	له دهم تفین: (تف له دهم كردن، بریتی له فیر كردن و هاندانی كه‌سیك بو قسه‌ یان بو كارپك:) دوو كه‌س كه یه‌ك قسه‌ ده‌كه‌ن. (ده‌لی له دهمی یه‌ك تفیون). [ف] تحريك كردن كسی برای کاری یا حرفی: (دو نفر كه يك حرف می‌زنند
نام گیاهی است	له پوو چوون: ته‌ریق بوونه‌وه، به شه‌رمدا كه‌وتن و دهست له قسه‌ هه‌لگرتن. (هینده پوو هه‌لمال‌دراوه به هیچ شتیه‌یه‌ك له‌روو ناچی). [ف] از رو رفتن
لوئ: فری، قاخنات، كه‌ركه. [ف] آغوز	له زهرافات كه‌وتن: كز و لاواز و بی‌هیز بوون، ئوقره و تاقت لی‌بران. (هینده‌ی خه‌م خوار‌دووه
لويپ: لووپ	
لوئی: په‌رده‌ی درگای چادر، لویه‌کی درگای	
خیوه‌ت كه هه‌لده‌دریته‌وه. [ف] لایه‌ای از درب	
خیمه كه باز و بسته می‌شود	
له ئاوی شه‌و پاریز كردن: بریتی له پاکی و	
نه‌كردنی تاوان و کاری خراپ. (هینده مروثیكي	
پاكه له ئاوی شه‌و پاریز ده‌كا). [ف] كناية از پرهیز	
كردن از گناه	
له باو كه‌وتن: (له مؤد كه‌وتن، (ئه‌و كراسه ئیتر	
له باو كه‌وتووه). (پیر بوون و بی‌تاقت	
بوون. (جاران باویكي به‌س بوو، به‌لام ئیستا	
له‌ودش كه‌وتووه). [ف] از مد افتاده: (پیر و	
بی‌حوصله شده	
له‌بلان: جوړیك هه‌لپه‌رینه دهست له‌سه‌ر شانی	
یه‌كتر داده‌نین و هه‌لده‌په‌رن. [ف] نام یک رقص	
كردی.	
له به‌ینی چالان و مالان: بریتی له كه‌سیك كه	
هیشتا بو لایه‌ك ساغ نه‌بووبیته‌وه، یان كه‌سیك	

به جاري له زهرافات كه وتووه. [ف] زار و نزار و
 بي قرار شدن
 له سهر گهړان: له دهور گهړان، به قوربان
 بوون. (دهك له سهرت گهړيم) [ف] قربان و
 صدقه (دورت بگرم)
 له شقهه ي بال دان: له پړ هه لفرين، شقه قژني بالي
 هات و هه لفرې. (كه وهكه له شقهه ي بالي دا و
 هه لفرې) [ف] ناگهان پر كشيدن
 له قنگ دهرهينان: بريتي له فريو دان و
 لي ساندني شتيك. (تو ده تكوت زيرده كم، ئاخري
 ماله كه يان له قنگ دهرهيناي) [ف] كنايه از فريب
 دادن و گرفتن چيزي از كسي
 له كار كردن: (مه حتهل كردني خه لكی له كار.
 (تو خودا برې له وه زياتر له كارمان مه كه) ؛ ()
 به كارهيناني شت و كه لوپهل. (دوو پښخوي
 قورمان له كار كرد ئه مړې) [ف] معطل كردن؛ ()
 مصرف كردن
 له كار كه وتن: ☞ له كار كه وتن
 له كار كه وتن: (له كار كه وتن، تواناي كار
 نه مان، (هينده ماندوي بووين له كار كه وتنين) ؛ ()
 خراپ بووني كهرهسه و مه كينه ي ماشين.
 (مه كينه كه له كار كه وت) [ف] بي رمق شدن
 انسان؛ (از كار افتادن وسيله
 له كل دهرهاتن:) به ساغي هاتنه دهری ديزه و
 گوزه له كل. (باش بوو گوزه كانمان له كل
 دهرهاتن) ؛ (بريتي له پوخته بوون و خارانې
 مروؤف، چيشتي تال و شيريني ژيان. (تازه
 خه مت نه بي كور كه ت له كل دهرهاتووه) [ف])

سالم بيرون آمدن كوزه و ظرف سفالي از
 كوره؛ (پخته شدن مرد
 له كهری شهيتان دانه به زين: بريتي له
 پښچه قانندن و سوور بوون له سهر قسه ي خو.
 (برا عه يبه ئيتر له كهری شهيتان دابه زه بو
 مه به ست دلي كه س نيه) [ف] از خر شيطان پياده
 شدن
 له گوشتا سوور بوون: بريتي له زور قه له و
 بوون. [ف] كنايه از چاق شدن
 له لووتي فيل به ربوونه وه: بريتي له پوز و
 هه واي زور (هينده به پوزه ده لئي له لووتي فيل
 به ربوونه وه) [ف] كنايه از تكبر زياد
 له هه لالادان: (له قاودان؛) هه را و گوړه گور
 ساز كردن. (پړ به ي دوله له هه لالاي دا و هاواري
 كردني) [ف] افشا كردن راز؛ (بانگ بر آوردن
 له بره چوون: له كه لك كه وتن، چه پردهك بوون.
 (كه ره سه ي كار كه ت به جاري له بره چوون) [ف]
 قرازه شدن وسيله ي كار
 له بلووك: جؤلانه، ديالني، هه لورك، هيژوك،
 دنگلاف. [ف] تاب
 له بن هينان: (خاشه بر كردن، له رهگ و
 پيشه وه دهرهينان. (دهستي دا لقي داره كه و
 له بن هيناي) ؛ (پوو خاندني حكومهت و له ناو
 بردني. (خه لك راپه رين و حوكومه تي شايان
 له بن هينا) [ف] از بيخ و بن بر كشيدن؛ ()
 سرنگون كردن حكومت
 له بڼه وېر: كه سيك كه خوي وهك دؤست
 نيشان ددها و به نهيني زه بر دوه وشيني.

فه‌قیرۆکه‌ی رِق له زگ. (ئهو له بنه‌وه‌بریکه
 وه‌ک مار پتوه‌ ده‌ا، به‌و فه‌قیرییه‌ی تی‌مه‌که‌وه‌).
 [ف] ظاهر دوست و باطن دشمن
 له‌بنی کووله‌که‌ دان: ده‌رخستنی کاکلی مه‌به‌ست
 و ئاشکرا کردنی کاریک. (مه‌تا بۆیان له‌بنی
 کووله‌که‌که نه‌ده‌ی تی‌ناگه‌ن). [ف] فاش کردن
 له‌به‌ر مردن: به‌ قوربان بوون. (جوانه‌ ره‌وت و
 رۆبیت گیه‌نه‌ له‌به‌ر سایه‌ت مرم/ لاده‌ بټینیم له‌به‌ر
 ئه‌و به‌ژن و بالایه‌ت مرم «حه‌قیقی»). [ف]
 قربان صدقه‌ شدن
 له‌به‌رچوون: (بټینی رینگا (هۆ کاکلی رپیوار رټم
 له‌به‌ر ناچی)) ئه‌نجام دانی کار (کاره‌که‌مان
 له‌به‌ر ناچی) [ف] پیمودن راه (پیش‌برد کار
 له‌به‌ریه‌ک چوون: لیک بلابوون، ته‌قین و پرژ
 و بلاو بوونه‌وه، (دولابه‌که‌مان له‌ده‌ست که‌وته
 خوارچی و له‌به‌ریه‌ک چوو). [ف] از هم پاشیدن
 له‌پیی ده‌رچوون: گوڤه‌ کردنی هه‌لاتن و به
 رټدا رۆیشتن، مله‌ کردن له‌ رۆیشتندا. (واهه‌لئیی
 که‌س له‌پیی ده‌رناچی). [ف] به‌ پایش رسیدن
 له‌ته‌ر: (+) ته‌شی، نه‌ته‌ره‌. [ف] دوک
 له‌ته‌وه‌چین: سوالکه‌ر، خوازه‌لۆک، که‌ماسا،
 ده‌رۆزه‌که‌ر. [ف] گدا
 له‌خۆ فشین: خۆ هه‌لتراندن، له‌خۆبایی بوون،
 بافیش له‌ خۆ کردن. [ف] غرور و به‌ خود بالیدن
 له‌خۆ نووسان: ده‌خۆ نووسان، قه‌وت له‌خۆ
 دان، (هه‌رچه‌ندی له‌خۆ نووسا قه‌وه‌ی پټی
 نه‌شکا). [ف] کلنجار رفتن
 له‌خوم: هه‌وسار، لغان، په‌شمه‌. [ف] افسار، لگام،
 زمام
 له‌خوس گرتن: شتی وشک له‌ ئاو کردن، له
 ئاو نانی شتیک بۆئوه‌ی بخووسی. (خورییه
 که‌میلاوییه‌کانم له‌خوس گرتوه‌). [ف] خیساندن
 له‌خوس نان: [ف] له‌خوس گرتن
 له‌دین ده‌رچوون: بریتی له‌ تووڤه‌ بوونی زۆر،
 رِق‌ه‌ستان، (که‌ چاوی به‌و دیمه‌نه‌ که‌وت له‌ دین
 ده‌رچوو). [ف] ده‌ری شدن
 له‌رزانه‌کیش: دۆشاو، شیلای میوه‌. [ف] مارمالاد
 له‌پکه‌له‌: رپیوه‌له‌، کز، دالگوشت مروقی له‌پی
 وردیله‌. [ف] لاغر
 له‌ژیر چه‌کوشی شه‌یتان ده‌رپه‌ریو: بریتی له
 مندالی زۆر هار و هاج و بزۆن، (ده‌للی له‌ژیر
 چه‌کوشی شه‌یتان ده‌رپه‌ریوه‌). [ف] کنایه‌ از بچه‌ی
 بسیار شلوغ
 له‌ژیللا هاتن: له‌ خواره‌وه‌ هاتن به‌ره‌و سه‌ری.
 (که‌ له‌ژیللا هات زانیم شتیکی به‌ دمه‌وه‌یه‌). [ف] از
 پایین به‌طرف بالا آمدن
 له‌سه‌ر ته‌وه‌ر و بسته‌ لابریدن: بریتی له
 وه‌رگیران و لابرینی که‌سیک له‌ سه‌ر خو و
 خده‌ی خۆی (له‌وه‌تا له‌گه‌ل ئه‌و کوره‌ ده‌گه‌رپی
 له‌ سه‌ر ته‌وه‌ر و بسته‌ی لابریدوه‌). [ف] کنایه‌ از
 از راه به‌ در کردن کسی
 له‌سه‌ر رۆیشتن: (+) له‌سه‌ر سه‌فه‌ر، ره‌وته‌نی. [ف]
 سفری
 له‌علی قه‌وز: پارچه‌یه‌کی قه‌دیمی بوو ژنان
 ده‌یانکرده‌ کولۆنجه‌. [ف] نام پارچه‌ای قدیمی
 له‌قاودان: له‌ هه‌للادان، بلاو کردنه‌وه‌ی پاز و

که هیشتا گوله‌که‌ی دهر نه‌هاتووه. [ف] (آبستن؛
(شاخه گندم که هنوز خوشه درنیاورده

له‌مته‌ز: ته‌وه‌زهل، ته‌مبه‌ل، ته‌پلوس، کاهیل. [ف]
تنبل

له‌مل که‌وتن: له‌کول که‌وتن، (شوکور له ملمان
که‌وت خو‌دیی پی‌کردین، [ف] نجات یافتن از
دست کسی

له‌مه‌چیت: له ئیمه‌باشتر، پهری، فریشه.
جندوکه. [ف] از ما بهتران

له‌نگیزه: (+) باران به باوه. [ف] بارش باران با باد
له‌نیا: (پیشکه‌ئوی تافگه؛ (کانیبه‌که له‌نزیك
شاری‌قه‌لادزی. [ف] (قطره‌ی آبشار؛ (چشمه‌ای
در نزدیکی شهر قه‌لادزه

له‌ون لی‌گوپان: خه‌ره‌فان، شیت بوون و حال
تیکچوون. (چون کاری وا ده‌که‌م خو‌خودا له‌ونی
لی‌نه‌گورپوم. [ف] عقل از دست دادن

له‌ون لی‌گوپاو: خه‌ره‌فاو، سه‌فی بوو. (لی‌گه‌ری
ئه‌وه تازه له‌ونی لی‌گورپوه. [ف] عقل از دست
داده

له‌ونج: می‌رگ، چینگ، شوینی سه‌وز و چیمه‌ن
له‌جیگای زونگ. [ف] چمن

له‌وه‌نته: عه‌تر، گولاو. [ف] گلاب، عطر

لی‌بان: لی‌مان، ئوئیکی زهر د و لینچه‌به له‌شی
بینچووی تازه زاوه‌وه. [ف] مایع لزجی که روی
بدن بچه تازه متولد شده است

لی‌پاکیشان: پاتالیک که له‌کاتی زان‌دا
لی‌نابیت‌هوه و ده‌ست ده‌که‌ن به‌زیی‌دا و
به‌چکه‌که‌ی دهر دینن. (مانگه‌که لی‌نابیت‌هوه ده‌بی

نه‌ینی. (ناویری زمانت بگه‌ری خیرا لیت له‌قاو
ده‌دا. [ف] افشاکردن راز

له‌قه له با دان: له‌قه له ئاسمان دان، بریتی له
زور توو‌په‌بوون. (وای رق هه‌ستابوو له‌قه‌ی له
با - ده‌دا. [ف] کنایه از عصبانی شدن

له‌قه له ئاسمان دان: بریتی له رق هه‌ستانی
زور، چنگ له ئاسمان گیر کردن، (رقی هه‌ستی
له‌قه له ئاسمان ده‌دا. [ف] کنایه از بسیار عصبانی
شدن

له‌قه‌ره‌دان: له‌ته‌ره‌دان، بن گل خستنی به‌ری
بیستان به‌پرکه‌که‌یه‌وه بوئه‌وه‌ی که‌س لی‌ی
نه‌کاته‌وه. [ف] پوشاندن خربزه و هندوانه در
جالیز برای اینکه دیده نشود

له‌قه‌فه: رکه، تووله، قه‌فه‌ز. قه‌لفه‌ز. [ف] قفس
له‌گوینی گادا خه‌وتن: بریتی له بی‌خه‌به‌ری زور،
(خه‌به‌ری هیچیان نییه هه‌ر ده‌لی‌ی له‌گوینی گادا
خه‌وتوون. [ف] کنایه از بی‌آگاهی زیاد

له‌گه‌ل تری بز نه‌شه‌هاتن: بریتی له زور
توو‌په‌و جینگزی و به‌په‌لپ و بیانوو. (جا ئه‌وه
له‌گه‌ل تری بز نه‌شه‌ه‌ی بو ئه‌وه ده‌بی قسه‌ی
له‌گه‌ل بکه‌ی؟ [ف] کنایه از آدم عصبانی و
بهانه‌گیر

له‌گه‌ل تری خو به‌شه‌هاتن: بریتی له که‌سیک
که هه‌میشه‌توو‌په‌یه و که‌س ناویری قسه‌ی
له‌گه‌ل بکا. (هینده‌که‌م جیکه‌ل‌دانه له‌گه‌ل تری
خوی به‌شه‌ه‌ی. [ف] کنایه از آدم بهانه‌جو و
بی‌حوصله

له‌م‌پ: (زگپر، ئاوس؛ (گه‌نمی کاتی قه‌فوگول

لیی راکیشن) [ف] با دست بیرون آوردن بچه حیوان هنگام زایش
 لیروو: لیک، ئاوی دهم. [ف] آب دهان که ناخودآگاه بیرون می‌ریزد
 لیرووی: لیکن، که سیک که همیشه لیک به دهمیدا دیته خواری. [ف] کسی که همیشه آب دهانش می‌ریزد
 لیژاو: ئاوی که له لیژی دیته خواری، تافگه. [ف] آبشار
 لیژه: له سهریهک هه‌لچندراوی ریک و پیک. بۆ خشت و ته‌پاله به‌کار دی. (خشته‌کان و شک بپووه‌وه له لیژه‌یان ده). [ف] فخر
 لیقار: که‌نار، قه‌راغ، لیوار. [ف] کنار رودخانه
 لیقته: به‌رتیل، سمیل چه‌وران. [ف] رشوه
 لیک ره‌بادان: نقورچک له یه‌ک گرتن، (وا وهره جوانی به‌ره‌و من سهرده‌می/ لیک ره‌با دهین خه‌م به‌با دهین دهم ده‌می. «راوچی»). [ف] نیشگون گرفتن از هم

لی کالانه‌وه: لی هاتن، پی‌که‌وتن. (ئه‌و به‌رگه تازانه‌ی زور لی ده‌کالیتیه‌وه، کار جوانی هه‌ر له‌خوی ده‌کالایه‌وه). [ف] لیاقت
 لیکدان: (+) زه‌رب کردن. [ف] ضرب کردن
 لیئل بوون: ره‌نگ تیک‌چوون له‌به‌ر توو‌په‌یی، قه‌لس بوون. (هینده کوری چاکه سه‌د قسه‌ی پی بلیی لیئل نابیی) شلوی بوون. [ف] عصبانی شدن
 لیمه‌ران: لیمه‌لان، شوینیک که رمل و لیم دایگرتبی. قه‌راغ چۆم که لمی لینی. [ف] ماسه‌زار
 لیمه‌لان: ㊟ لیمه‌ران
 لی نی‌شکه: خلیسکین، خشخ‌شوکی. قوونه‌خلیسکی. [ف] سرسره‌بازی
 لیوپه‌پین: له‌رینه‌وه‌ی بی‌ئیختیاری لیو. (ماوه‌یه‌که لیوم ده‌په‌ری بلیی کی ماچ بکه‌م). [ف]
 لرزش ناخودآگاه لب
 لیوی: فرو، خوراکیکه وه‌ک ماست له ژه‌ک دروست ده‌کری. [ف] آغوز

مابه‌قی: پاشماوه. (مابه‌قیی پارده‌که م بۆ برده‌وه.)	ده‌بی. [ف] نوعی کاموای باریک برای گلدوزی
[ف] باقیمانده	مارمردگ: بریتی له مروقی فه‌قیرۆکه‌ی
ماتگه: لقی ناسکی دار، وه‌چ، سه‌رتوول. [ف]	له‌بنه‌وه‌بڕ. [ف] کنایه از آدم به ظاهر مظلوم و در
شاخه‌ی نازک درخت	باطن بی‌رحم
ماتماتیک: بیرکاری، ریازی و حیساب. [ف]	مارمژ: (بریتی له مروی کز و دالگۆشت؛)
ریاضی	بریتی له ژنی بی‌حه‌یا و ده‌مشڕ، (ئهو مارمژه
ماتۆلکه: مه‌لۆتکه. [ف] قن‌داق کردن بچه	ده‌می مه‌لمالی ده‌مانخوا. [ف]) کنایه از آدم لاغر؛
ماچۆ: لقیکه له بن‌زاراوه‌ی گۆران. [ف] شاخه‌ای	(کنایه از زن بی‌شرم
از لهجه‌ی گوران	مارمژیو: بریتی له مروقی کز و لاوان، مارمژ.
مار برژین: بریتی له ژنی بی‌حه‌یا، ژنی ده‌مشڕ	[ف] کنایه از آدم ضعیف و لاغر
و جنیۆفروش. [ف] زن مکار و حيله‌باز و بد‌دهن	مارۆ: (+) ناوی پارچه‌یه‌کی قه‌دیمی بوو ژنان
مار پی‌گیران: بریتی له قسه‌بڕکردن له‌لای	ده‌یانکرده کراس. [ف] نام پارچه‌ای قدیمی زنانه
که‌سیک و رازی کردنی. (ماری ئهو بی‌ره‌زایه به	مارودوو: (+) پۆیشن به‌شیوه‌ی پیچه‌لاوپووچ.
کی ده‌گیرئ؟) [ف] کنایه از رفتن حرف پیش کسی	(مارودوو به شاخه‌که‌دا هه‌لگه‌ران.) [ف] رفتن به
مارجیوه: مه‌یدانی خشت‌پیتژان. [ف] میدان	تریکه زیگزاگ
خشت‌زنی	مارووکه: مارۆ، پارچه‌یه‌کی قه‌دیمی ژنانه‌بوو.
مارگه: جوړئ کاموای باریکه بۆ گول‌دوژی	[ف] نام پارچه‌ای قدیمی زنانه

ماره‌زیه: ماره‌زیو، هه‌زارپ، زیلۆ. [ف] هه‌زارپا	ماست و دۆشاو: جۆریک موورووی دوو
ماره‌قان: هه‌لاله، گهرده‌ی گۆل. [ف] گرد گل	په‌نگه بۆ ته‌زیج وه‌ک ماست و دۆشاوی تیکه‌ل
مارى زه‌نگى: په‌شمار، مارى په‌ش. [ف] مار سیاه	کراو وایه. [ف] نوعی مهره برای تسبیح
مارى کتکى: جۆری مارى بڤه و ژه‌هراوییه. [ف]	ماستاوی کۆلک: بریتی له ماستاوی خه‌ست و
نام یک مار سمی خطرناک	خۆل. [ف] کنایه از ماست و آب غلیظ
مارىجه: مالیجه، چاره‌سه‌ر کردنی نه‌خۆشی،	ماسله: گریس، چه‌ورییه‌که بۆ ئاسنه‌واله‌ی
ده‌رمان کردنی برین و نه‌خۆشی. (ده‌ریکی	ماشین و ده‌رگا و ... که‌لکی لی و ده‌رگرن. [ف]
گرتوه به هیچ هه‌کنیمی ماریجه‌ی نایه. [ف]	گریس
معالجه	ماسمیژ: سیس، ماسمیژ، جۆره می‌شیکه له
ماریله: (+) ئاوی که‌می چۆم و شیو و کانی	می‌شه‌نگوین ده‌چی. [ف] نوعی مگس شبیه
(ئاوی کانیه‌که وا که‌م بۆته‌وه به‌حال ماريله	زنبورعسل
ده‌کا. [ف] آب اندک رود و چشمه	ماسمیژ: ماسمیژ
مارپۆاس: جۆری پۆاسه وه‌ک پۆاسی	ماسوولکه‌ژئ: گۆشته په‌گ، په‌گی گه‌وره‌ی
بن‌به‌ردی لاسقه‌که‌ی پان و سپی و ئاوداره.	له‌ش. [ف] رگ گوشتی
پینج جۆر پۆاس هه‌یه، باسکلاو، نیرتکه	ماسییه خه‌شه: خه‌شه ماسی، ماسییه خاتوون،
پۆاس، پۆاسی بن‌به‌رد، له‌قله‌قه، مارپۆاس. [ف]	جۆریک ماسی پۆک پۆکه. [ف] نوعی ماهی
نوعی ریواس	ماسییه په‌شه: په‌شه ماسی، جۆریک ماسی
ماز: (+) سه‌ری کئو، لووتکه، دوند، گان، ترۆپک.	په‌شه به‌قولاپ ناگیرئ و ده‌چیته بن گۆمانه‌وه.
[ف] قله، ستیغ کوه	[ف] نوعی ماهی سیاه رنگ
ماز: (به‌رانی چوار ساله؛) زنجیره‌کیۆ. [ف]	ماشک: (+) چی‌شته‌قولی، چی‌شتی مندالان له
قوچ چهار ساله؛) رسته‌کوه	کایه‌دا. [ف] توشه‌ی کودکان
مازوو: (+) پشکیل، ئه‌وشته خره‌ی گۆره‌ییازی	ماشیو: شیوی چکۆله، جۆگه‌ی گه‌وره. [ف] جوی
پئ‌ده‌که‌ن. [ف] تيله‌ای که با آن جوراب‌بازی	بزرگ
می‌کنند	ماق: (+) واق، سه‌رسووپمان. [ف] متحیر
مازووت: شاپلیته، مه‌شغه‌ل. [ف] مشعل	ماق بردنه‌وه: واق وپمان، سه‌رسووپمان،
مازه‌را: ماجه‌را، به‌سه‌ره‌ات، رووداو. [ف] ماجرا.	سه‌رسام بوون. [ف] متحیر شدن
ماژه: دهموچاو، ئه‌دگار، سیما، روخسار، دیم.	ماق مان: واق وپمان، واق بردنه‌وه. [ف] متحیر
[ف] چهره	ماندن

ماکه رتاش: تاشینی مووی سهر و ریش به ته و اووی. تیف تیفه دان. (ریشه که ت وا ماکه رتاش کردووه کنیچ بوک سه وادی لی ده کا.) [ف] تراشیدن ریش به خوبی

ماگه: (+) پفیده، دوشه که یه که نانی پی به ته ندووره ده دن. [ف] بالشتک نانواپی

مال: گاسنیک که راست ده کرتیه وه و زور ناچه قی. (گاسنه که ی وا مال کردووه به حال عه زده که ده رووشینی.) [ف] میزان کردن گاواهن برای اینکه زیاد در زمین فرو نرود

مالار: خیزانی مال. (مالارمان له خه نگ بریاگه.) یانی خیزانمان له مالدا نه ماوه. [ف] افراد خانواده

مالبه ند: (+) ته ختایی زین، (له سهر مالبه ندی زینه که قیت دانیشتبوو) [ف] تخت زین

مال خالوو: خالخالوکه، جوړی قالونچه ی چکوله و سوور و خره خالی رهشی پیوه یه. [ف] کفشدوزک

مالنوسستان: کاتی خه وتنی خه لکی دی و کووژانه وه ی چراکانیان. (که دیمه سهر لووتکه ی ده نگت، که هر دوو پیتم ده چه سپنیم له سهر زناریکی نه وی/ نه ره شه با ده میزوینی، نه کرپیوه و توفی شه وی/ مالنوسستان هر دوو بالم ده که مه وه؛ له چوارلاوه زام بانگ ده که م، بی بسره وی. «عه بدووللا په شیو».) [ف] هنگام خوابیدن مردم در شب.

ماله زا: خوشکه زا، خوارزا، منالی خوشک. [ف] خواهرزاده

ماله کینه: چوارگو شه، چوارخانه. [ف] مربع

مالی کردن: حه یوانی کیوی گرتن و له مالدا په روهرده کردن، که وی کردنی جانوه وری وه حشی، رام کردن. [ف] رام کردن حیوان وحشی

مالیجه: [ف] ماریجه

مام جیژنوک: گیاه کی گول سپیه له نیو نوک و شیوه رددا شین ده بی. [ف] نام گیاهی است

مام شه به قه: دوورینی دوو ته خته به رمال و جاجم به یه که وه. [ف] دوختن دو تخته سجاده یا جاجم به هم

مامراوی: مراوی میوه، میوه مراوی. [ف] مرغابی ماده

مامه چه: مامان، قاییله. [ف] قابله، ماما

مانگادوش: (سه تل، په قره ج؛) که سیک که مانگا ده دوشی. [ف] (سطل؛) کسی که گاو ماده می دوشد

ماهی: شقره ی فیل و به راز. [ف] عاج

مایه: (+) وشتی میو، میوه وشتی. [ف] شتر ماده

متاویزه: ویتامین، فیتامین. [ف] ویتامین

مقوملوو: ملومو، گه پان و بوون کردن سگ بو پیدا کردن. [ف] گشتن و بو کردن سگ برای پیدا کردن چیزی

مته ریژ: مته ریژ، سه نگر، خهل، مته رییس. [ف] سنگر

مته ق: بی ده نگ. (هرچی قسم له گهل کرد مته قی نه کرد.) [ف] ساکت

مچرگات: چه توون، سه خت. [ف] دشوار

محه ندهک: محه ننه ک، ئه سپی ره سه ن. (خه لکی به تالانی ده چیتیه وه مهره، ماله، محه نده که/ من به

تالانم دهچيته وه دوو چاوي ده به له که «حهيران».	رؤيى بؤنيو مه رپه کان. [ف] صدای قوچ هنگام جفتگيرى
[ف] اسب اصیل	
مخت: عهقل، ئاوهن، شعور. [ف] عقل	مروژيانه: ميرووله کردنى لهش. (ئازای ئه ننامم
مختدار: ئه قلدار، به ئاوهن، خاوهن شعور. [ف]	مروژيانه ی دهکرد [ف] مورمور کردن پوست بدن
عاقل	
مخول: مه غل، په رچه، مۆلگه ی مه ر له سه حرا.	مروو: (+) مۆريانه، مۆريه، مۆرکه، خۆرکه ی
[ف] محل استراحت احشام در صحرا	ليباس و پارچه و ... [ف] موريانه
مدريك: زيرهك، وريا، وشيار. [ف] زرنګ	مروو: ئيشتيا، مگيز، تاسه. (مرووم بؤ هيچ خوراكىك ناچى). [ف] اشتها
مدورماس: به چكه ئاسكى چالاک و ئازا،	مرووسين: هه لمژين، هه لئوشين. [ف] بلعيدن
كارمامزى توند و تيز. [ف] بچه آهوى تيزپا	مرووشكان: تاسه شكان. (با مرووى بشكى دهم و ليو و گهرووم/ شاعيريكى ههردى كوردى بئ دهرووم. «راوچى»). [ف] سير شدن و اشتها نداشتن.
مراوييه سه پيلكه: جوړى مراوى كيوويه، بۆره و	مرووشكىن: ئيشتيا لابه ر، نهوس كوړكه ره وه،
خالخالى سپى پيوهيه. [ف] اردك مرمى	تاسه شكىن. (بابۆله يه كى چه ور و مرووشكىنى پيدام). [ف] اشتها زدا
مرته: ورته، سرتة، قسه كردن له بنه وه. (له بنه وه هه ر مرته ی دى). [ف] پچ پچ	مرووهين: ئيشتيا بزوين، شتىك كه ئيشتيا دهكاته وه. [ف] اشتها آور
مرخ: (+) توانايى ئه نجام دانى كارىك يان هونه ريك، ئيستعداد، ليهاتووى. [ف] استعداد	مرويانى: پياوه تى، چاكه كارى، كارى چاك و مروؤف دؤستانه. [ف] مردانگى
مردهرى: ميرات، شتى له پاش مردوو به جيماو. [ف] ميراث	مروه كه ره: به ده به ده، كه ره واله، هه ويره ده. [ف] بلدرچين
مرق: (+) جهغه تاو، چه ورايى سه ر گؤشتاو. [ف]	مريكار: ئاره زوومه ند، تاسه بار، تاسه مه ند، تامه زرو. [ف] آرزومند
چربى روى آبگوش	مزاييك: خشتى ته نك و چوارگوشه ی دروست
مرقاندىن: دهنگى به ران كاتى جووت بوون له گه ل مه ر. (به رانه كه ده مرقينى) [ف] صدای قوچ هنگام جفتگيرى	مروو به چيمه نتو و خيز كه پروكاره كه ی به ده زگا لووس ده كه ن. [ف] مزاييك
مرقه مرق: دهنگى په يتا په يتاى به ران كاتى جووتبوون له گه ل مه ر. (به رانه كه به مرقه مرق	

مڙگانا: مڙگانی، مڙگینی، شیرینی هه والی خوش. [ف] مڙدگانی

مزووک: (+) نه زۆک، ئه سستیور، قسر. [ف] سترون

مزیانی: مڙگینی. مڙگانی. [ف] مژده

مزیج: ئیشتیا، مگیز، بیزوو، مژدی، مه گیرانی. [ف] و یار

مژدی: مه گیرانی، بیزوو، مگیز. [ف] و یار

مژمۆر: چاو چکۆله و پرووش، پرووشه چاو، خووته که. [ف] چشم کوچولو

مژیلانک: برژۆل، بژانگ، برژانگ، مژۆل. [ف] مژه

مسۆده: به لا، ئاپۆر، مسیبهت. [ف] بلا و مصیبت

مسۆگەر: جی کهوتن، جی گیر بوون، دامه زران. [ف] جا افتاده

مسه با: سه بر، مۆلهت، (مسه بایه کم لی بگره جاری کارم زۆره). [ف] صبر

مشاراو: ئاودانی رهز له خاکه لێوه و بانه مه پدا.

[ف] آب دادن تاکستان در فروردین و اردیبهشت مشکیدان: ته پۆلکی زبل و زال و خۆله میشت لی پشتن، زباله دان. [ف] محل ریختن زبل و خاکستر

مشوار: خۆراگر، بهرگه گر، پایه دار. [ف] مقاوم

مفال: سه رلی شیواو، سه رگه ردان، چه واشه. [ف] سردرگم

مفوو: چلمن، بلقن. [ف] خلمو

مقه لک: ئاغله ویک، تاوه ی چکۆله. [ف] یغلی

مکول: که مین، بۆسه، ره بهت. [ف] کمین

مکول گرتن: بۆسه نانه وه، که مین دانان. [ف] کمین کردن

مکووم: قایم، له شکان نه هاتوو. [ف] مقاوم

مگورت: یاخی، سه ره پۆ. [ف] یاخی

مل خووس کردن: مل دانه واندنی به راز و کهل و گا بۆ شه پ، زیاتر بۆ به راز ده گوتری که ملی داده نوینی و هیرش ده با. [ف] آماده شدن گراز برای حمله

مل له بهر مل نان: ئاوقا بوون و به شه پ هاتن، ئانگزا بوون، به گژدا چوون. [ف] گلاویز شدن ملاژگ: [ف] ملاژی

ملاژی: مه لاشوو، ملاشک، مه لاژگ، میچی زار. [ف] سقف دهان

ملاسکه ملاسک: ملومۆ، بۆ سه گ ده گوتری. (سه گه که بۆنی گوشتی کردبوو بۆیه ملاسکه ملاسک وه دوامان که وتبوو). [ف] گشتن و بو کردن سگ

ملاکۆکه: که وچکی چکۆله. [ف] قاشق کوچک.

مل بادان: سه ربادان، سه ریچی کردن، جواب نه دانه. (هر کاریکی پی ده سپیری مل باده دا). [ف] سرپیچی کردن

مل به ند: ملوهن، ملوانکه، گه ردانه، ملوینک. [ف] گردنبند

ملخیش ملخیش: مرخیش مرخیش، هه ناسه سواربوون به هۆی راکیشانی شتیکی قورسه وه. (ملخیش ملخیش له ولاره مینای). [ف] کشان کشان

مل دهس: بازنه، خرخال، بازنگ، دهسته وانه. [ف] النگو

مل دهسی: (که له بچه، که له مچه، دهسته به ندی دیل: (بازنه ی ژنان. [ف] دستبند اسیر؛ (النگو

ملزەم: مەرزەم، پېمەل، رازى. (بە ھىچ كەس ملزەم نايى). [ف] راضى	مەلت
ملق: گورم، سەر بزواندنى بەرخ كاتىك دايكى دەمئى. [ف] سەر تكان دادن برە ھنگام مكیدن پستان گوسفند	مۆخچىنىن: مۆخكىنشان، ئازاردان و تووشى چەرمەسەرى كىردن. (بەكرە شوقارە ئەوھى مۆخى چىنم/ زىي مەم و زىيان ولاتى لى تەنىم. «ھىمەن»). [ف] كىنايە از اذيت و ئازار زياد
ملگە: مل، گەردن، ئەستۇ. [ف] گەردن	مۆخەچىنىن: ☞ مۆخچىنىن
ملئوزم: (+) مېمەل، مزاحىم، زاول. [ف] مزاحم	مۆدۇلى: جۆرىك چەكى قەدىمى بوو. [ف] نوعى
ملئوش: خەرىك، سەرگەرم، (بەكارەوھە خىرى ملئوش كىردىبوو). [ف] مشغول	تفنگ قدىمى
ملووم: شلەتەن، شىلەوگەرك، ئاوى نەسارد و نەگەرم. [ف] آب ولرم	مورووژيان: مېلوورە كىردن، پەپە مېرىشكە بوونى لەش لەبەر سەرما و ترس. [ف] مورمور
ملەما لى بىرىن: كون بىر كىردن، ملەما لى چىنىن. [ف] بىرىدن منفذ	مۆرىانە: مۆرانە، مۆرىە، خۆركە، مۆركە، خۆرە، مروو. [ف] موریانە
ملەما لى چىنىن: ☞ ملەما لى بىرىن	مۆرى زەواد نەكەردن: دەم بۆ نان و ئاۋ نەبەردن، ھىچ نەخواردن، (باۋەركە مۆرى زەۋادىم نەكەردىۋە). [ف] لب به غذا نژدن
ملەھوپ: (+) جۆرى بالندەدى پاۋكەرە لەشى بارىكە و سەر و مىلى ئەستوورە. [ف] اسكوتر سفید بال	مۆرىە: ☞ مۆرىانە
ملئىس: ھىدى، لەسەرەخۇ، ئارام. [ف] آرام	مۆزىرگان: مۆزەلان، مۆل، مۆلگەى گارپان لە سەھرا. [ف] محل استراحت احشام در صحرا
منجى: بىرىتى لە كەسىك كە پىتوھە دەنۋوسى و لەكول نابىتەۋە: (لەۋجى، زۆرۈپ، چەنەبان، چەنەۋەر). بىرىتى لە پىشلىەى زىيانى خورۇ. [ف] (سىمچ؛) وراج (گىربەلى كە بە خوراكى خانە دستبرد مى زند.	مۆزىگرە: جۆرى پىۋوشبەقنگەى بۆر و كلک قولە و تىژە كاتىك پەيدا دەبى دەست دەكا بە مۆز گرتن و سەريان ھەلدەكەنى. [ف] نوعى
مندارە مانگ: مانگى نەخۇش كەۋىتنى پەز و مندەرەۋە بوونىان. [ف] ماهى كە گوسفندان	سەنجاك كە ضد حشرەى كونكاۋن است
مىرىض مى شۈند و مى مىرند	مۆقر: ھىمەن، ھىدى، لەسەرەخۇ، ئارام. [ف] آرام
موانەت: فرسەت، مۆلەت، مەۋدا، (ھىندەى خەلك ئازار دا بۇيە خودا موانەتى نەدا و كوژرا). [ف]	موقورباز: جادووباز، مەكرباز. (پېرىژنىكى موقوربازە كەس دەرهقەتى نايە). [ف] مكار، جادوگر
	مۆكل: ئال، جىۋكەى ژنى زەپستان كۆز، ھالە. [ف]

جن زائوكش	مهره‌ای افسانه‌ای كه حرف می‌زند
مۆلگه: (+) شوینی حه‌سانه‌وه و نیشته‌جی بوونی قوشوون. [ف] پایگاه نظامی	موورووه قاچاخی: جۆریك موورووی سی‌گۆشه‌یه ملوانكه‌ی پی ده‌هۆننه‌وه. [ف] نوعی مهره‌ی زینتی
مۆلین: مۆل خواردن، خه‌وتن و حه‌وانه‌وه‌ی گاران له جی مۆل. (گارانه‌كه نیوسه‌عاته مۆلیون،) [ف] خوابیدن احشام در جای مخصوص خود در صحرا	موورووه شیلاان: جۆریك موورووه سووره‌یه وهك ده‌نكه شیلاان ده‌چی ملوانكه‌ی پی ده‌هۆننه‌وه. [ف] نوعی مهره‌ی زینتی
مۆنچ داگرتن: تۆران، زیز بوون، زویر بوون، مووش کردن [ف] رنجیدن	مووره: (+) سیسوو، بره‌ند. [ف] سوهان مووش کردن: مان کردن، پیش‌خواردنه‌وه. [ف] خودخوری کردن
موند: (موندی، پشتین، پشتویند؛) شال، پارچه‌ی شالی. [ف] (شال کمر؛) پارچه‌ی مخصوص شال	مووشه‌سی: شه‌مشه‌مه‌کویره، چه‌کچه‌کی، پارچک، چه‌کچه‌کیله. [ف] خفاش
موو به به‌یندا نه‌چوون: بریتی له زۆر دۆست، هاوه‌لی گیانی گیانی. (هینده نیوانیان خۆشه موو به به‌یناندا ناچی،) [ف] دوست جانی	مووشه‌ک: چه‌کی گه‌وره‌ی ولات کاول‌که‌ر. (پۆژی که‌ریکیان بار کرد له تفه‌نگ/ چووه نیو که‌ران بو گالته و جه‌فه‌نگ/ پیکه‌نی وتی من بی‌خه‌به‌رم/ مووشه‌کیشم بی هیشتا هه‌ر که‌رم «خالی‌د راعی».) [ف] موشک
موو له ماست ده‌رکیشتان: ماست و موو بژاردن، بریتی له وردبینی و به‌ئهموونیی زۆر. (هینده وردبینه موو له ماست ده‌رده‌کیشی،) [ف] کنایه از شخص موشکاف و باتجربه	مووقه‌لێش: وردبین، سه‌رنجی زۆر ورد. [ف] موشکاف
موو لی‌نه‌دان: له یه‌ک چوون به‌بی جیاوازی. (هیا هینده له ئارام ده‌چی، موو لی‌ناده‌ن.) [ف] مووک: فرمی‌سکی به‌درو. (هاتووه مووکم بو هه‌لده‌پێژی پیتی‌وايه باوه‌ری پی‌ده‌که‌م.) [ف] اشک	دروغین
کنایه از شباهت زیاد	مووله: (+) یه‌ستری چکۆله و چه‌مووش. [ف] قاطر
موورووه چۆله‌که: به‌ری گیایه‌که باریک و لووله‌یی ژنان خشلی پی ده‌گرنه‌وه و وهک ملوانکه له ملی ده‌که‌ن. [ف] ثمر گیاهی است برای گردنبند استفاده می‌شود	جته کوچک و چموش
موورووه ده‌نگیله: مووروویه‌کی خه‌یالییه له هه‌قایه‌تی "سووری عه‌یاردار" قسه ده‌کا. [ف] نام	موومی: مه‌یموون. [ف] میمون
	مووینه: گیا مووینه، گیایه‌کی ورد و تووکتیه، پتر له‌نیو وینجه و میزگان شین ده‌بی. [ف] نام گیاهی است

- مه ته لگ: پارديه كى زور ناچيز، پووليكى كه م. [ف] مقدار پول كم و بى ارزش.
- مه محمود ئاغايى: جورى تيرى دهنك گه ورديه. [ف] نوعى انگور درشت
- مه خس كردن: مووش كردن، پيش خوار دهنده، رق ههستان له بهرخووه، مان كردن. (چهنديجار چوروم له دوروى مه خسى كردووه و له گه لم نايه.) [ف] رنجيده و در خود فرو رفته
- مه خشى: مەشى، مېش، مەشه. [ف] مگس مه خلكه: ئاغەل، هۆل، تهويله مەپ. [ف] آغل
- مه دهلايى: رپايى، مه رايبى، تهشى رپيسى. [ف] تزوير مه ربووكى: ناوى تيرهيه كه له هوزى مامەش. [ف] نام طایفه‌ای در ایل مامش
- مه رحه موك: جورى خشلى ژنانهيه. [ف] نوعى زيور آلات زنانه
- مه رخ: (+) ميترگ، چيمەن و سهوزەلانى، چينك. [ف] مرغزار
- مه ردوش: (په قره ج، سه تل؛) بى ترى، بى ريفان، كه سيك كه مه پ ده دوشى. [ف] (سطل؛) كسى كه گوسفند مى دوشد
- مه رزم: ملزەم. (به هه زار كيشه مه رزممان كرد بمينيه وه.) [ف] راضى
- مه رگه مه له: له ئاو كه وتن و چوونه ژير ئاو و هاتنه وه سەر ئاو و له هيز كه وتن، وه په له قازئ كه وتن له نيو ئاودا. [ف] دست و پا زدن در آب و نزديك به خفه شدن
- مه رگه سه رى: چه رمه سه رى، دهرده سه رى، كویره وه رى. [ف] در دسر زياد
- مه رن: (مه رخ، ميترگ، چينك؛) زه لكاو، زونگ، باتلاق، زه لاو. [ف] (مرغزار؛) باتلاق
- مه ره به كرى: ناوى تيرهيه كه له هوزى مامەش. [ف] نام طایفه‌ای در ایل مامش
- مه ره بى ره: دانه بى ره، هينانه وهى مه پ كاتى نيوه پو بۆ دوشين. [ف] آوردن گله هنگام ظهر
- مه ره خيغه: نۆبه ره، نخرى، هه وه له بهر. [ف] نوبر مه زاد: هه راج، هه رزان فروش كردنى كاللا. (مه زاد مه زاد، هه رچيم ههيه هه مووى مه زاد/ به پارچهيه په روى ساده/ هه لېكرى و بشنيته وه/ له سه ر بستىك زه ويى ئازاد «عه بدوللا په شيو».) [ف] حراج
- مه زارگه: گوپرستان، قه بران. [ف] گورستان
- مه ژگوپه: مؤغهره، بېرپه، بېرپاگه. [ف] ستون فقرات
- مه ستاو: پاراو، تيراو، (زه وييه كه مه ستاو بووه.) [ف] سیراب
- مه ستي: (+) جورىك پيلاوى پياوان. [ف] نوعى كفش مردانه.
- مه سه رت: مه سه لت، ئاشتبوونه وهى دژمنى خوينى و نامووسى. [ف] آشتى
- مه سه ووله: ئامرازىكى مه كينه ي خه ياتيهيه ده زوى بنه وهى له سه ر هه لده كرى ته وه و ده چيته نيو مه كووكه وه. [ف] ماسوره
- مه سهيه: مه سى، ئه ستويلك، ئه ستويلك. [ف] ميله‌ای كه روى آتش مى نهند
- مه شتاخ: هه لختنى تووتن له بهر خو ره تاو. [ف]

پهن کردن توتون زیر آفتاب.	مه‌له‌گه: جیی مه‌له کردن، چه‌وزی مه‌له کردن.
مه‌عبه‌ین: مابه‌ین، نیوان، مه‌ودا. [ف] میان	[ف] استخر شنا
مه‌کار: به‌یار، زه‌ویی نه‌کلی‌دراو. [ف] زمین بایر	مه‌لله: جوړیک زه‌نگیانه‌ی دریژوک‌یه ژنان
مه‌کال: به‌یار، زه‌ویی نه‌کلی‌دراو، زه‌ویی‌ه‌ک که	ئویی‌ی پی ده‌گرنه‌وه بۆ قه‌راغی ده‌سمال. [ف]
نایکلین بۆئه‌وه‌ی به‌سیت‌ه‌وه بۆ سالی داهاتوو.	نوعی منجوق
[ف] زمینی که یک سال کشت نمی‌شود تا	مه‌مال: شیردار، ئه‌و گیاندارانه‌ی مه‌مکیان ه‌یه
استراحت کند برای سال بعد، بایر.	و شیر دده‌دن به‌ بی‌چووه‌کانیان. [ف] پستانداران
مه‌کۆر: جیگه‌ی خو‌لی مه‌لاس‌دان، بۆسه،	مه‌مه‌ک کیزه: گولیکی سپی بی‌گه‌لایه و کورته‌بالا
رهبه‌ت. [ف] کمین	پایزان ده‌روئ. [ف] نسترن پاییزی
مه‌کووک: (+) ئامرازیکی مه‌کینه‌ی خه‌یاتیه	مه‌نتق: ناوی پارچه‌یه‌کی قه‌دیمی ژنانه بوو بۆ
مه‌سووله له‌نیویدا ده‌گه‌رئ، قابله‌مه. [ف] ماکوک	کراس. (نایلونه گیان نایلونه، نایلون نییه و
مه‌گرپنچه‌نی: مقه‌س، دوارد، دویردک، مقه‌ست.	مه‌نتویه/ خه‌لک مه‌ستی شه‌ربه، ئه‌و دله‌ی من
[ف] قیچی	مه‌ستی تویه «گۆرانی». [ف] پارچه‌ای قدیمی
مه‌لاژگ: به‌زه‌یی، ره‌حم. [ف] ترحم	برای پیراهن زنانه
مه‌لحه‌که: رشنقن، که‌سیک که ده‌بیته گالته‌جاری	مه‌نجه‌له‌کسی: یارییه‌کی منداله‌نه‌یه چهند که‌س
ده‌ستی خه‌لک. [ف] مضحکه	ده‌ستی یه‌کتر ده‌گرن و جه‌غزیک دروست
مه‌للایه‌تی: ئه‌و که‌سه‌ی له‌سه‌رو هه‌موانه‌وه‌یه.	ده‌کهن و هه‌لده‌سوورین. [ف] نام یک بازی
[ف] اولویت	کودکانه
مه‌لۆشیوین: (گیایه‌که له‌نیو گهنمدا ناهیلئ	مه‌ند: (+) کاریته، راژه، خه‌ساره. [ف] تیرگ چوبی
سواله و مه‌لۆ پی‌که‌وه بنووسی: (بریتی له	بزرگ
کارتیکدر، گیره‌شیوین. [ف] (نام گیاهی است: (مه‌نقه‌ر: بنکه، جیی سه‌رباز. [ف] مقر
کنایه از فضول و دوبه‌هم به‌زن	مه‌نگۆز: (+) سپله، پی‌نه‌زان، بی‌ئه‌مه‌گ. [ف] بی
مه‌له‌زکه‌تان: ناوی جوړه کراسیکی ژنانه‌یه. [ف]	چشم و رو
نام نوعی پیراهن زنانه	مه‌نگۆله: گولیکه وه‌ک شلیره وایه گوله‌کانی
مه‌له‌سه: گوئ‌نه‌بیس، ناحالی، خیشه‌سه‌ر. [ف]	شوږ ده‌بنه‌وه. [ف] نام گلی است
خیره‌سر	مه‌هتووک: خویرئ و بی‌کاره، سووک و
مه‌له‌غان‌گیر: که‌سیک که به‌ مه‌له‌غان گیا و	چرووک، بی‌بایه‌خ، بی‌قه‌در. (زۆر به‌ چاویکی
وینجه و ... ده‌دوورئ. [ف] دروگر با داس بزرگ	مه‌هتووکانه‌وه سه‌یریان کردین. [ف] بی‌ارزش،

هه‌رزه و لاقید.

مه‌هل: قاتی و قری، گرانی. [ف] قحطی

مه‌هی: مه‌ر، په‌ز. [ف] گوسفند

مه‌یته‌با: هه‌له‌په‌زه، په‌سپه‌سه‌کتویله. [ف] رتیل

مه‌یدان‌کیش: ئاسنیک‌ی ده‌مپانه وه‌ک درمه‌غ

ده‌سکی هه‌یه‌گل و خۆلی مه‌یدانی خشت‌پیژانی

پی پاک ده‌که‌نه‌وه. [ف] وسیله‌ای در کار

خشت‌زنی

مه‌یل سارد بوونه‌وه: بریتی له روح‌م سارد

بوونه‌وه و بی‌وه‌فایی. (به‌ینیکه مه‌یله‌که‌ت سارد

بۆته‌وه.) [ف] کنایه از بی‌وفایی و بی‌مهری

مه‌یل: (+) ماین، یه‌کسمی می. [ف] مادیان

مه‌یل‌نان: له‌بیر بردنه‌وه، ئاره‌زوو کردن. (تازه

مه‌یلی ناوه و د‌ل‌نیا بووه.) [ف] از یاد بردن

مه‌یله: لۆرک و په‌نیری تیکه‌ل کراو. [ف] لور و

پنیر آمیخته باهم

میج‌یز: (میجاز، قه‌ول، به‌ل‌ین، په‌یمان؛) به‌هانه،

ورک، بیانوو، (ده‌ک نه‌مینم چه‌ند پایزیک‌ی له‌من

به‌میج‌یزه. «فول‌ک‌ف‌ور».) [ف] بهانه

می‌خسکه: گول‌میخ، سنگه‌ب‌زم‌ار. [ف] میخ طویله.

میرازایی: مه‌ردازایی، پی‌اوه‌تی، مرو‌یانی. [ف]

مردانگی

میرتفاق: میرت‌اخو‌ر، که‌سیک که به‌سه‌ر کا و

وینجه‌ی خان و میراندا راده‌گا. [ف] مسئول علف

در خانه‌ی خان و فئودالها

میردمندال: ☞ میرمندال

میرگه‌پان: (+) ده‌ستی پان و به‌رین و پر له

گژوگیا. [ف] دشت وسیع و سرسبز

میرمندال: ☞ میرمندال

میرمندال: گه‌نج، تازه‌لاو. [ف] نوجوان

میرووژانه: ژانی که‌م و جارجار و به‌ئاسته‌م،

چ‌ل دانی له‌ش. [ف] درد خفیف

میرووله عه‌جه‌مانه: جۆریک میرووله‌ی گه‌وره‌یه

له‌جیاتی دانه‌ویله‌ ج‌ر و جان‌ه‌وه‌ری مردوو

ده‌خوا. [ف] نوعی مورچه‌ی بزرگ که به‌جای دانه

حشرات مرده را می‌خورد.

میزوو: کیره‌ول، چه‌رمی شو‌ری ژیر سکی

جوانه‌گا که کیری لیوه‌ د‌یته‌ ده‌ری. [ف] جایی که

آلت تناسلی گاو نر از آن بیرون می‌آید

میزه‌گایله: خه‌تی خو‌ار و خ‌یچ و قیله و قان‌ج،

پیچه‌لاو‌پو‌و‌چ. [ف] زیگزاگ

می‌ش‌گره: مۆز‌گره، جۆری پو‌وش‌به‌قو‌ونه‌ی بۆر

و کلک قول‌یه‌ د‌وژ‌منی مۆز و می‌ش‌انه. [ف]

حشره‌ای مانند سنجاقک مگس شکار می‌کند

می‌شه‌خانمانه: جۆریک می‌شی سه‌وزه‌ له‌

می‌شی‌تر گه‌وره‌تره. [ف] نوعی مگس سبز رنگ

می‌ل‌ک‌دان: ک‌ل‌دان، ک‌ل‌ت‌و‌ور، سو‌رمه‌دان. [ف]

سرمدان

می‌لۆ: لانکه، بی‌شکه. [ف] گهواره

می‌مل: ((+) ملۆزم، مزاحیم؛) سپ‌ل، گورگ

نه‌خۆره. [ف] (مزاحم؛) طحال

می‌نگه‌یی: به‌و پیتانه ده‌گوتری که له‌که‌پۆدا

ده‌گوترین. م، ن، گ وه‌ک ژه‌نگ، ره‌نگ. [ف]

حرفهایی که در بینی تلفظ می‌شوند

میوخورکه: ئالینک‌یکه له‌دار میو ده‌هال‌ی وه‌ک

مالۆنچه‌وايه و میوه‌که وشک ده‌کا. [ف] آفت

گیاهی تاک
میوره: ساقہ تہی دارہ میو. لاسقی پھن. [ف] دہب. [ف] زن و شوہری کہ تنہا دختر دارند
ساقہ ی تاک
میوژورد: گیایہ کہ گہ لای وردہ و گولی شین
دہر دہکا. [ف] نام گیاهی است
میوہت: خزمہت، راژہ. [ف] خدمت
میوہ جاحی: ژن و میردیک کہ ہر کچیان
دہب. [ف] زن و شوہری کہ تنہا دختر دارند
میوہ جان: کوپ و کو بوونہ وہی ئہ دہبی،
فستیوال. [ف] جشنوارہ
میہسل: جندوکہ، ئہ وانگہل، لہ مہ چیتہر. [ف] جن، از
ما بہتران.

ناتۆر: (+) کیشکچی، قهرهول. [ف] نگهبان	نان به سیله وه سووتان: ☞ نان به ساجه وه سووتان.
ناحالی: لا، پندر حالی، به دگوز. [ف] ناحالی	نانانه: ئه وه به راته ی که له باتی نانی ژمه کان
ناخاله: نه زان، بی ئه قل، ناهیر. [ف] نادان	دهدری به رهنجهر و ئیتر له مائی خو ی نان
نادایه: باوه ژن، زردایک. [ف] نامادری، زن بابا	دهخوا. [ف] مبلغی که به جای نان سه وعده به رنجبر داده می شود
ناراق: تورت و پته و، ناویر و قایم. [ف] محکم و تویر	نانجه: ده لاقه، ده ربیجه ی چکوله. (ژووره که نانجه یه کی چکوله ی تی کرابوو). [ف] دریچه ی کوچک
نارک: پرومه ت، گونا، کولمه. [ف] گونه، صورت	نانوخگیر: نینوخگیر، نووخان بر. [ف] ناخن گیر
نازۆ: خاوه ن شانازی، قه درگیراو (به و ریز و حورمه ته زوره نازوتان کردووم) [ف] مفتخر	نان و دۆب: که سیک که شووم و پی ره شه و
ناسرگه: فه رغون، فارگون. [ف] فرغون	هه میشه ناشکوری دهکا. [ف] کنایه از آدم نحس
ناسووس: (ترومپای با له ته گهر کردن؛)	نانی پووه: نانی جو و به پروو، تیکه ل کراوی
ناسووسی چراتۆر و پریمز. [ف] تلمبه ای که برای پنچرگیری چرخ استفاده می شود؛)	ئاردی جو و به پروو که ده کری به نان. [ف] نان بلوط و جو
تلمبه ی چراغ زنبوری و ...	نانی سهگ پیدان: بریتی له زۆر به نار هه تی و
ناقره: قورقور اچکه، قوروو، تینتینۆکه، قورگ، [ف] حلقوم.	که م و کوورپییه وه به خیو کردن. [ف] کنایه از دادن خوراکی به کسی آنهم با ناراحتی و سختی
نان به ساجه وه سووتان: بریتی له په ک که وتن و ناهومید بوون. (بۆ ئاوا سهرت له خۆت شتیواندوووه خۆ نانت به ساجه وه نه سووتاوه). [ف]	ناوجیکار: نیو بژی کهر، که سیک که ناو بژی دوو
کنایه از ناامید شدن	

که‌س ده‌کا. [ف] میانجی‌گر	ناوه‌کیشان: مهرز دانان، دیاری کردنی سنوور
ناو جیگه‌ری: نیو بژی کردن. [ف] میانجی‌گری	☞ ناوه‌دان
ناوچاو تال: پووتال، گرژ و مؤن، توو‌په، خوین تال. [ف] ترشروی	ناوی گه‌وره و شاری ویران: بریتی له که‌سیک
ناوچاوان تال: (پووگرژ، پووتال؛) به‌دبه‌خت، به‌دیه‌غبال. (ناوچاوانم هینده تاله بچه‌سه سیروان وشک ده‌بی. [ف] اخمو؛) بدبخت	یان ناوه‌ندیک که نیوبانگی گه‌وره‌ی هه‌یه و به‌لام له نزیکه‌وه وا نییه. [ف] کنایه از کسی یا اداره‌ای که شهرت زیاد دارد اما در حقیقت اینطور نیست
ناورپاسگ: ناوه‌راست، نیوان. [ف] وسط	ناهیر: نه‌فام، گه‌وج، بی‌ئاوه‌ز. [ف] ابله
ناوکار: (+) وشه‌ی زیادی له شیعردا بۆ پر کردنه‌وه‌ی کیش. (ده‌ردی دووری زۆر گرانه دل‌بهره‌ی هيجران به‌سه/ دل وه‌کوو په‌روانه سووتا، (چاوه‌که‌م) سووتان به‌سه «حه‌قیقی».) [ف] کلمه‌ای اضافی در شعر برای پر کردن وزن	نپنگ: نه‌وی، نزم، میچه‌که نپنگه. [ف] کم ارتفاع، سقف کوتاه
ناومال: (ته‌ختایی سی‌گوشه‌ی ده‌سمالی ژنان؛) ته‌ختایی زین، ناومالی زین. [ف] وسط دستمال زنانه؛) تخت زین	نژیار کردن: ئاهه‌نگ‌گپران و شادی کردن به بۆنه‌ی ده‌ست پی‌کردن یان ته‌واو بوونی کاریکه‌وه. [ف] سور و شادی به‌علت تمام کردن یا شروع کردن کاری
ناووگ: نیوان، به‌ین، مابه‌ین. مه‌عه‌ین. [ف] میان ناوونووچگ: ناوونیتکه، ناوونرکه، قسه‌ی سووک وه‌دووی که‌سیک خستن. [ف] تهمت	نفلین: گلۆر بوون، که‌وتن به‌عه‌رزدا. [ف] افتادن. نککینه: جوۆری بالداری لاق درێژ ده‌ندووکی بۆلای سه‌ری خوار بۆته‌وه و له‌گوو ئاوان ده‌ژی. [ف] آوست
ناوه: (+) خه‌تی نیوان دوو زه‌وی. (ناوه‌له زه‌وییه‌که بدن و هه‌رکام به‌شی خوتان دیاری بکه‌ن.) [ف] مرز زمین کشاورزی	نکوول: (+) شاره‌زا، لیزان، به‌له‌د. (نکووله‌له هه‌می کاریکی) [ف] ماهر
ناوه‌دان: دیاری کردنی مه‌رزی زه‌وی، سنوورکیشانی نیوان دوو په‌له‌ زه‌وی. [ف] کشیدن مرز میان دو قطعه زمین	نگریس: گوجه‌سته‌ک، نه‌گبه‌ت. [ف] شوم
ناوه‌زیله: ناوه‌زۆل، نیوه‌زۆل، ناڤزێل، ناوه‌راستی شووتی. [ف] مغز هندوانه	نۆ مانگی: جوۆری گرکه‌ی شوین شوینه پیستیکی ره‌قی هه‌یه ئه‌گه‌ر نۆ مانگ داینین هه‌چی لی‌نایه. [ف] نوعی خربزه.
ناوه‌قه: ناوچه، مه‌له‌ند. [ف] منطقه	نوپچکه: بریتی له مندالی تازه پی‌ره‌که بوو. [ف] کنایه از بچهای که تازه پا گرفته

- نۆرسكىن: يارييهكه وهك دامه وايه ههركام له يارىكهركان يهكى نۆ داشيان پييه. [ف] اسم يك بازى مانند داما
- نۆژهن: چاك كردنهوه. [ف] تعمير
- نۆكۆم: ناكاو، كتوپ. [ف] ناگهان
- نۆكه چهرمهله: نۆكه سپيلكه، نۆكه سىپى. [ف]
- نخود سفيد
- نۆكه سووره: ئەو نۆكهى دهكرىته لهپه. نۆك. [ف]
- نخود
- نۆكه قهزوين: جوړى نۆكى دهنگ گهورهيه. [ف]
- نوعى نخود
- نۆكه كيويه: ناوى گيايهكى خۆرسكه له نۆك دهچى. [ف] نام گياهى است
- نۆكه رباب: بابنۆكه، گهوره نۆكه رى ئاغا و خانان. [ف] سهرنۆكه
- نۆكهل: (+) بهركه، نگوينكى سى ساله كه كاتى كهل گرتنى هاتى. [ف] گاو ماده سه ساله كه آمادهى جفتگيرى باشد
- نۆكيسه: (+) پژد، سهقىل، رهزىل، قىرنىس. [ف]
- خسيس
- نۆكه: ناوى گيايهكه. [ف] نام گياهى است
- نومبهچۆ: نيفهك، نافهك. [ف] خشتك شلوار
- نومههد: سهرحه، كهوشه، سنور، تخوب.
- (ئهراى مه نومههد مهلوم كهيك). [ف] مرز
- نووپژى: نيسك، نژى. [ف] عدس
- نوچاندن: قوچاندن، نووقاندن، چووقاندن، [ف]
- برهم آوردن پلك چشم
- نوخانپ: نانوخگير، نيتوخگير. [ف] ناخن گير
- نورونه شه مه: سه ر و نه شه مه، پى وقه ده م، نورونى چاوان، . (نور و نه شه مهى تر چاكه به ريش نابارى). [ف] يمن
- نوزاندن: (+) دهنگى سهگ كاتيك خاوه نه كهى ده بينى و دهچى بۆلاى. [ف] صدای سگ وقتى كه به صاحبش نزديك مى شود
- نوزنه نووز: دهنگى سهگ له لای خاوه نه كهى. [ف]
- صدای سگ پيش صاحبش
- نووزهل: نووكن، گرینۆك، كه سىك كه زو و دهست دهكا به گريان، دلناسك. [ف] كسى كه زود گريه مى كند، نازك دل
- نووس: كير، سيرهت. [ف] آلت تناسلى نر
- نووكوسۆ: سه ره و قول، كايه يه كى كچانه يه به ده رزله دهيكه ن. [ف] اسم يك بازى
- نووهى: نۆك، نخه، نۆخۆ. [ف] نخود
- نويلك: گووژهك، سه رانگويلك، سه لوتىك. [ف]
- سرگينگاه، شوله
- نه بين: شووشهى مات و برگه برگه. [ف] شيشهى مات
- نه ختال: تۆزه قال، نه ختۆك، بر، تۆسقال. [ف] اندك
- نه خووس: گلمتى رهق كه له قوردا ناخووسى.
- [ف] كلوخ سفت كه در گل خيس نمى شود
- نهرمه به دۆ: دپووله، وهستا مسته فا، گيا
- دۆكولوييكه دپووى پيوهيه. [ف] نوعى گياه
- خاردار براى آش دوغ
- نهرمه هه لۆ: نهرمه غار، غارى له سه ره خوى
- ئهسپ. [ف] دويدن آرام اسب
- نهرۆك: راهه ستاو، چه ق به ستوو، بى جووله. [ف]

ساکن
نه شونما: گه وره بوون و گه شاننه وه، به خؤدا هاتوو. [ف] رشد يافته
نه غمه: (+) سهر وه شانندي به ران، لينداني به ران به سهر. (به رانه که نه غمه يه کی ليندام خه ريك بوو ملم بشکئ). [ف] کله زدن قوچ
نه فاجئ: بلج، حيز، خونک، ئاکار ناشيرين. [ف] فاحشه
نه لاتته: ناره ته، نه عره ته، نه پرده. [ف] نعره
نه مام: (+) دووزمان، قسه بهر، شوقار. [ف] خبرچين
نه مرچ: مرموچ، پرووناخوش، توورده و بوغزاوی. [ف] اخمو
نه مرنه ژئ: بژئ مه مر. (نه مرنه ژئ رږژگار ده به ينه سهر). ژيان به سهختی و ده ستنه نگی. [ف] بخورنمير
نه نئ: (نه نک، دايه گه وره، نه نه:) بانگ کردنی دايه گه وره. [ف] (مادر بزرگ:) صدا زدن مادر بزرگ
نه نئر نه ميئ: ☞ نه نئر نه ميئ
نه نئر نه ميئ: نيره مووک، نيرموک، نه نئر نه ميئ. [ف] نه نر نه ماده.
نه واون: نه وان، نه بان، مه پي له بيچوو بيزراو. [ف] حيوان متنفر از بچه خویش
نه وپ: نه پسین، دامووسکی قايم. [ف] نخ محکم
نه ورايئ: تهختان، دهشت، گوږايئ. (له شاخه که هاتبوونه خوار و گه يشتبوونه نه ورايئ). [ف] دشت
نه ورم: نه ور، ناوگه پ، دهشتايئ، (هاته نه ورم و

گوئ رتيان/ بو ته ماشاي پووز و پتيان
«راوچئ». [ف] دشت.
نه وس وه بهر پي که وتن: دؤعايه که واته له بهر نه وس گيانت ده رچئ. (نه وس وه بهر پييت که وئ رږله ده لئئ هيچئ نه خوار دووه). [ف] نفرين
به کسی که زياد اشتها دارد و به هانه مي گيرد نه ونده: باران رست، گه نم و جؤي به باران شين بوو. [ف] گندم و جويي که بوسيله ي بارش باران مي رويد
نه وو: لباد، لمه د. [ف] نمد
نه وه ژن: نگوونک، نينگوون، بهرکه ل، گوږه که ي ميؤي سي ساه. [ف] گوساله سه ساه
نه وه کام: کال، نه گه يشتوو، ميوه ي نه وه کام. [ف] ميوه ي کال
نه هامت: (نه گبه ت، نگرئس، گوجه سته ک:) به لا، نه هاتي، چورتم، ئاپور. [ف] شوم: (بلا و مصيبت
نه هشين: حؤل، وپ، گه لحؤ، گه مشؤ، خول، گه وچ، گه مژه. [ف] ابله
نه هه نگ: جه فه نگ، گالته و رابواردن. (به و رږژگار خه ريکئ که يف و نه هه نگن). [ف] کيف و حال
نه يره فان: ئاگادار. وشيار. [ف] آگاه
نيازگا: زياره تگا. (سينگي جيئ ته و اف هه م نيازگايه «به يتي عه زيز و کوبرا»). [ف] معبد، زيارتگاه
نيچک: (+) چه که ره ي گياي تازه رسکاو، گياي تازه رواو. [ف] گياه تازه سر از زمين برآورده

نیخن: کهسیک که هه‌میشه هه‌ناسه‌ی سواره و
 نیخه نیخی سنگی دئ. [ف] کسی که خس خس
 سینه دارد
 نیخه نیخ: سیخه سیخ، هه‌ناسه‌سوار بوون و
 ده‌نگ لئ هاتنی سینگ. [ف] صدای خس‌خس سینه
 نیر بوون: گول کردنی گهنم و جو و گیا و گژ.
 (گهنم نیر بووه). [ف] به گل نشستن گندم و جو .
 نیرمای: جنسییه‌ت. [ف] جنسیت
 نیره پیخه‌سوو: دایکی قه‌دیم بوو پیاویکی
 خزمی بووک له‌گه‌لی ده‌چوو بۆ مالی زاوا.
 (بووک و پیخه‌سوو له ژوررین، نیره
 پیخه‌سوویه‌کیشیان له‌گه‌له). [ف] مردی که همراه
 عروس به خانه داماد می‌رفت
 نیره وه‌جای: کهسیک که هر کوپی ده‌بی. [ف]
 کسی که تنها پسر دارد
 نیره‌نوغه: گیاهه‌که وه‌کوو پرپره وایه به زه‌ویدا
 پان ده‌بیته‌وه. [ف] نام گیاهی است
 نیزه‌ک: ئەستیره‌ی راخوشیو، پئور. [ف] شهاب
 نیقۆ: پزوو، ئەو شوینته‌ی پاتۆل که به‌نه‌خویتی
 تی‌ه‌لده‌کیشن. [ف] نیفه.
 نیکال: سووچ: قوژبن، قونیچک، قولینچک. [ف]
 گوشه
 نیکی: نه‌نک، دایه‌گه‌وره، داپیره، نه‌نی. [ف]
 مادر بزرگ
 نیگه‌تیف: مه‌نفی، سه‌لی. [ف] منفی
 نیل: مه‌لغه، برازه، نوئل، لۆسه، له‌وازه، ده‌له‌م.
 [ف] اهرم
 نیمناز: ناز و عیشوه، ناز کردنی ئافره‌ت. (به ناز
 و نیمناز دیت و راده‌برئ). [ف] ناز و عشوه
 نیتۆخ: نیتۆک، نووخان. [ف] ناخن
 نینوخ وشک: بریتی له مروقی سه‌قیل و پژد و
 مست‌قووچاو، چرووک، قرنيس. [ف] خسیس
 نیتۆخ په‌ق: نینوخ وشک
 نیتۆک‌په‌ق: نینوخ وشک
 نیتۆک‌وشک: نینوخ وشک
 نیتۆکه شه‌یتان: شه‌یتانۆکه. [ف] حلزون
 نیتو پاره: نیتو جه‌رگه، ناو پاره، نیتو ئاواپی.
 (ماله‌که‌یان نیتو پاره‌یه). [ف] وسط آبادی
 نیوال: دۆل، نهال، نوهال، شیو، دهره. [ف] دره
 نیوان تیکچوون: به‌ین ناخۆشی، قسه‌نه‌کردن
 ده‌گه‌ل یه‌کتر. [ف] قهر کردن با یکدیگر
 نیوان خۆشی: دۆستایه‌تی، به‌ین خۆشی. [ف]
 میانه داشتن
 نیوان ناخۆشی: نه‌یاری، دوژمنایه‌تی. [ف] دشمنی
 نیوبه‌ک: تیغه‌ی به‌ته‌خته کراو له‌نیو یه‌غدان و
 دۆلابدا. (دۆلابه‌که چوار نیوبه‌کی هه‌یه). طبقه‌ی
 کمد و صندوق
 نیوبژیوان: نیوبژیکه‌ر. لیک کردنه‌وه‌ی دوو
 که‌س که به‌شه‌ر دین. [ف] میانجیگر
 نیوبژیوانی: نیوبژی کردن. [ف] میانجیگری
 نیوبویژ: نیوبه‌نیو، به‌ین به‌ین هه‌لاواردن،
 جارنا‌جاریک. (هیچ‌که‌س نیوبویژ مه‌که به‌شی
 هه‌موویان بده). [ف] یک در میان
 نیوچاو تال: ناوچاو تال
 نیوچاو تیک‌نان: نیوچاوان به‌یه‌کدا دان.
 (نیوچاوی تیک ده‌نی ده‌لیی میرخه‌زه‌وه). [ف] اخم

کردن
 نیوچاوان به یه کدا دان: نیوچاوان تیکنان،
 ږووگرژ کردن، ږووتال کردن. [ف] اخم کردن
 نیوچاوان تال: ټال ناوچاوان تال
 نیوچاوان ږهش: به دبه خت، چاره ږهش،
 به خت ږهش. [ف] سیاه بخت
 نیوده لانه: ټال نیوده لانه
 نیوده لانه: ده لانه، پله ی نیړدیوان، پله ی په یژه. [ف]
 پله ی نردبان
 نیوشکین: دوورینی دوو کوته پارچه به یه که وه
 و نووشتانده وهی قه راغی کوته پارچه کان له
 دیوی ناوه وه هر کام به لایه کدا. (ئ-گه ر
 ریزه که ت لندا به وتوو نیوشکینی که.) [ف] تا کردن
 کنار پارچه ی دوخته شده از داخل
 نیوکه د: پشتینه، پشتوینه، پشتینده. [ف] کمر
 نیوکه ږه شه: نیوه راستی پشتی یه کسم که
 کورتان ده که ویته سه ری و کاتیک بریندار ده بی
 درهنگ چاک ده بیته وه. [ف] وسط پشت الاغ که
 پالان روی آن قرار می گیرد و وقتی که زخمی
 می شود دیر التیام می یابد
 نیوه سه لته: لاویک که ژنی ماره کردبی و
 هیشتا نه یگویتستیتته وه. [ف] جوانی که عقد کرده،
 اما هنوز عروسی نکرده است
 نیوه کی: ناوه کی، دهروونی. [ف] هسته ای.

واتایی: مانایی، مه‌عنه‌وی، (شه‌رایی ئالی واتایی	ف) بوتیمار
بده دهستم فه‌له‌ک باده/ ته‌پوتوزی خه‌یالات و	واق بردنه‌وه: واق وړمان، خه‌په‌سان، سه‌رسام
خه‌فه‌تباریم وه‌به‌ر باده «خه‌سه‌ن سه‌لاح	بوون(لئی سواری که‌ر بووبه‌که‌شیده‌وه/ که‌له‌بابی
سؤران».) ف) معنوی	دیی واقعی برده‌وه. «رہ‌شاد شه‌مسه‌دینی.» ف)
وارک: بارۆکه، جووچکه مریشکی دوو ساله. ف)	متحیر شدن
جوجه مرغ دو ساله	واق واقکه‌ره: تاقتا‌ککه‌ره، تووته‌ک. ف) بوتیمار
واړگ: پرمه‌ی گریان، قولپه‌ی گریان، هاوار.	واله: (+) له‌قین و خوار سووړانی ته‌گه‌ری
(له‌به‌ر ژان جه‌سه‌ی وارگ لی‌هه‌لسا.) ف) هق‌هق	ماشین و ... له‌کاتی پوښتندا. (ته‌گه‌ری نه‌و
گریه، داد زدن	ماشینه واله ده‌کا دهرنه‌په‌ری باشه.) ف) چرخیدن
وارید: به‌لهد، شاره‌زا، به‌ل‌ه‌و. ف) بلد	نامیزان تایر اتومبیل و...
واریقات: به‌سه‌ره‌ات و قسه‌وباس، مه‌سه‌له و	وامی‌لانسه: گیزده‌لووکه، گه‌رده‌بل، سایکلون،
پووداو. (واریقاته‌که‌م له‌سیر تا‌پیواز بو	گه‌په‌پیچ. ف) گردباد
گتیرایه‌وه.) ف) سرگذشت و رویداد	واولله: ماسین، په‌نه‌مین، (چاوی واولله گرتکه.)
وارینش: پرشن‌گدار، دره‌وشاوه، به‌بریکه. ف)	ف) آماسیدن
درخشان	واهوفه: بارینی به‌فر به‌باوه، بارووشک،
وازه‌نی: هه‌توان، مه‌ل‌هم. ف) مرهم	باده‌وه. ف) بارش برف با وزش باد
واژین: نووسراوه، ئینشا. ف) انشاء، نثر	وایلۆک: گۆرانیی خه‌ماوی، ئیلگی، شین‌گتیری
واق: (+) بالداریکه به‌قه‌د که‌و ده‌بی ره‌نگی بو‌ره.	به‌ده‌نگی به‌رز بو‌ مردوو. ف) مرثیه

وربه په لهک: هوربه په لهک، گیایه که تالّه وهک
 میکووک وایه گه لاکه ی سپی واشه، مالات نایخوا
 [ف] نام گیاهی تلخ
 وریچه: بریقه، تروسکه، وریشه [ف] درخشش
 وژاشارکی: قهراقه را، حه شارکو، خوشارکی،
 قهری قهری [ف] قایموشک
 وژن کردن: بژار کردن [ف] وجین کردن
 وژن: بژار، هه لکه ندنی گیای هه رزه له نیو
 بیستان و زهرحات [ف] وجین
 وژن که ر: ئالاکه ر، بژارچی، بژارکه ر [ف] کسی که
 وجین می کند
 وژنه: قایشی پیکه وه لکاندنی نیرو ئاموور،
 گاینجه [ف] تسمه ی کلفتی که دارخیش و یوغ را
 به هم وصل می کند
 وژه: (+) بست، بنگوست، له سهری قامکه
 گه وره وه تا سهری قامکه تیتوله به بلاوی [ف]
 وجب
 وسنه: برسی، نئز [ف] گرسنه
 وسیک: (+) چوله که یه کی بوری چکوله یه له
 پاساری چکوله تره [ف] نام پرنده ای کوچک
 وشا: (+) گوشاد، فره وان، فش و فول [ف] گشاد
 وشتربهداس: گه مه یه کی لاوانی گوندنشینه،
 که سیک داسیک به دهسته وه دهگری جاجمیکی
 به سه ردا ددهن و دهمی داسه که به
 جاجمه که وه به پتیک ده پیچن. به شیوه یه که
 وهک دهن دوکی لی دی و به هه لئرووشکانه وه
 دپوا و شهوانه به مالاندا ده گه ری و چهند
 که س له گه لی ده گه پین و گورانی ده لین و قهند

وربه: که په نک، قاپووت [ف] بالا پووش نمدی
 ورچه که بوون: بریتی له داکشان و گه وره
 بوونه وهی سینه ری ره وه ز و به رد. (سینه ری کا
 به رده که ورچه که بووه) [ف] بزرگ شدن سایه
 سنگ و سخره در بعد از ظهر
 ورده پی: بریتی له مالاتی چکوله وهک مه ر و
 بزن [ف] کنایه از گوسفند و بز
 ورده کوت: گیره کردن به وردی،
 (خه رمانه که مان ورده کوت کرد) [ف] کوبیدن
 خرمن
 ورژن: ئه ژنو، چوک [ف] زانو
 ورسگ: برسی، نئز [ف] گرسنه
 ورکن: بیانووگر، په لپگر، به بیانوو [ف] بهانه گیر
 ورکه به رد: به ردی ورد، خره به رد [ف] سنگریزه
 ورکه خور: به رده ماو خور، پاشه روک خور [ف]
 کنایه از نوکر مطیع
 ورکه نان: نانی ورد، ورتکه نان، ریژه ول،
 ریژه نان [ف] نان خرد
 ورکه پووست: نه خوشبیه کی مالاته بن سکی
 هه لده ماسی، قور [ف] فتق
 ورمزه: گوزروان، گازوانکه [ف] گل گاوزبان
 ورووژم بردن: په لامار دان، هه لکوتانه سهر
 شونیک [ف] هجوم بردن
 ورووژم کردن: ورووژم بردن
 وروپکه: (فه رمانبه ر و کاره که ری پوحسووک
 و گوئی پایه ل، به رده ست، شاگرد؛) مندالی تازه
 پی گرتووه، پی ره که [ف] (وردست، شاگرد؛)
 بچه ی تازه پا گرفته

و كشميش و هيلكه و ... وهردهگرن. [ف] نام يك
 بازى جوانان روستايى
 وشكه خۆتهن: جۆرى چنارى خوار و خيچ كه
 راست هه لئاچى و بالا بهرز نيبه. [ف] نوعى
 درخت چنار
 وشكه دايه ن: دايه نى كه شير نادا به منداڵ و
 ته نيا ته ر و وشكى دهكاته وه و ژيرى دهكا. [ف]
 دايه اى كه به بچه شير نيمى دهد، فقط به او
 رسيدگى مى كند
 وشكه دۆ: كۆن دۆ، ئيشكه دۆ، مانگايه ك كه
 نه شزاوه به لام شيرى تيدايه. [ف] گاوى كه بچه
 نياورده ولى شير مى دهد
 وشكه شايى: ☞ هيشكه شايى
 وشكه قۆخه: ☞ وشكه كۆخه
 وشكه كۆخه: وشكه قۆخه، كۆخه ي وشك و
 بى به لغم كه سينگ و گهروو زۆر ئازار دهدا.
 [ف] سرفه يابى
 وشكه هه لئا: ئيشكه هه لئا، هه لئاى ئارد و
 دۆشاو كه توند دروستى دهكهن بۆ سه فه ر. [ف]
 حلواى خشكى كه براى سفر درست مى كنند
 وشكه خر: وشكه شيو، خرپك كه زوو ئاو دهكەى
 وشك ده بى. [ف] دره اى كه آب آن به زودى
 مى خشكد
 وشكه كه ند: ئيشكه كه ند، وشكه كيل، شيوه ردپك
 كه به وشكى كيلدرا بى. [ف] شخم زدن زمينى كه
 آبيارى نشده باشد
 ولنگه: (+) زايه له، دهنگدانه وه. [ف] پژواك
 ولوله: ده له مه، هيلكه مريشكى بى تويكل كه بهر

له بوونه هيلكه مريشك دايدەنى. [ف] تخم مرغ كه
 قبل از سفت شدن پوسته گذاشته مى شود
 ولئنى: قومرى، ياكه ريم. [ف] قمرى
 ونه وشك: قه زوان، قه سقه وان، قه زخوان. [ف]
 چاتلانقوش
 وه ته ك: كه ت، قه تى، كور كور. [ف] كورك
 وهجه: چه پك، دهسته، باقه گيا. [ف] توده گياه
 وه دوو هاتن: وه قسه هاتن، [ف] به حرف آمدن
 وه دوو هيتان: وه قسه هيتان، قسه پى كردن. [ف]
 به حرف آمدن
 وه دهنگ هاتن: (وه قسه هاتن، بيتهنگى شكاندن.
 (به دژى زولم و زۆر راپه پين وه قسه هاتن و
 ناره زايه تى ده رب رين. (كه ي ده رب رته وه بيانووى
 زۆر داران/ كنيه وه دهنگ بى له سه ره ژاران؟
 «هه ژار». [ف]) به سخن در آمدن؛ (به جان
 آمدن و به پا خاستن عليه ظلم و ستم
 وه رته و به ره: گي ره و كي شه، بينه و به ره،
 چه ره سه رى، گير و گرفت. [ف] گرفتارى
 وه ردپنه چى: تيرى ليده ر، ئه و كه سه ي له
 نانه واخانه وه ردپنه لي ده دا. [ف] وردنه گر
 وه رزگار: وه رزي ر، جووتيار، جووتير،
 جووتبه نده. [ف] دهقان
 وه رزو لا: مشتومال، وه رزو، شيلان و دهست
 پيدا مالين. [ف] ماساژ
 وه رزۆن: به ره ژان، ژانى پيش منداڵ بوونى ژن.
 [ف] درد قبل از زايمان
 وهركهمهر: ناوى گياهه كى بۆنخوشى
 كوستانيه. [ف] نام گياهمى است

وهرگه وهران: دوژمنی گیانی یه کتری. (بوونه

وهرگه وهرانی یه کتری.) [ف] دشمن جان یکدیگر

وهرماس: ئاسک، مامز، مامبز. [ف] آهو

وهرودادانه وه: به پروودادانه وه، وه بیر

هینانه وهی کاریکی رابردوو. (کاریکه و

کردیه سی تازه وهروویدا مه دهرق.) [ف] به یاد

انداختن گذشته

وهرووی خو نه هینان: خو شلوی نه کردن. (هر

وهرووی خویشی نه هینا.) [ف] به روی خود

نیاوردن

وهرهاتن: تیڤهاتن و رامالین. (له حالیکدا، له

سهرمه وه له لووتکه کان، توف و زریان له دهوه

و داران وهردین/ له بنه وه، له دۆله کان، گیای

نه وخیزه و گوپکه دهردین «عه بدووللا په شیو».)

[ف] تاراج

وهره: (+) دهرده باریکه، ئازاره باریکه. [ف] سل

وهرمه مکی: بهرمه مکان، مندالی شیرخوړه. [ف]

بچه شیرخواره

وهری هاتن: هاتنه ری، تووش بوون، (هه کاریک

بکهی وهریت دیته وه.) [ف] دچار شدن

وهری: بهر، لهی. [ف] گلیم

وهزگ دان: دیق کردن، (ئه وکاره م بۆ جیبه جی

نه بی وهزگ ددهم.) [ف] دق کردن

وهزگ کهوتن: زگپر بوون. (ئیتیر وهزگ کهوتووه

هه موو سالیک مندالیک ده بی.) [ف] حامله شدن

وهژنکار: تاوانبار، گوناکار. [ف] گناهکار

وهژن: گوناخ، سووچ، پیازه، تاوان، بالبه ز. [ف]

گناه

وهستا مسته فا: نه رمه به دۆ

وهستهک: یه کسمیک که زۆر ماندوو ده بی و له

پۆیین ده که وئی. [ف] اسب و الاغی که زود خسته

می شود

وهستهگ: ئه سپیک که سواری ناشی و

بی ئه زموون گرتیتی و ته مبهل و چه مووش

بارهاتین. [ف] اسبی که توسط سواری بی تجربه

رام شده باشد

وهسه ر کردن: (بریتی له قسه کردنی زۆر (که

وهسه ری کرد برینه وهی نییه.) ؛ (کردنه سه ر

(ئاش چۆله گه نه کهت بیته وهسه ری که.) [ف]

کنایه از وراجی زیاد؛ (ریختن گندم در آسیاب

وهسه ر کهوتن:) له هه وراز چوونه سه ر؛ (

دهوله مه ند بوون، مامه له به دهسته وه هاتن (مام

بایز له مامه له کهیدا سه ر کهوت.) هه لبرین و

وه دوا کهوت، (ئه مسه ر ئه وسه ری دی وهسه ری

کهوت نه یگرتنه وه.) (وه دوا کهوتن [ف]) بالا رفتن

از سربالایی؛ (ثروتمند شدن.) دنبال کردن

کسی.

وه شلی: وه شله، جوانکیله، ده لال، شه پال. [ف] زیبا

وه قد: کوپی نیردراو بۆ شوینیک. (که و قدی

ده چیه شوینی/ بۆ سه ر گوری سه ربازی ون

تاجه گولینه یه ک دینی «عه بدووللا په شیو».) [ف]

هیئت

وهفه: جوړی نه خویشی یه کسمه شله ده بی،

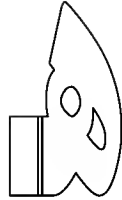
باخه. [ف] مرضی که اسب را لنگ می کند

وهکار خستن: (هه لکردنی ماتۆر و ده زگا و ... ؛

(کار کردن به کهسیک، کار پی کردن. [ف])

روشن كردن؛ (بهكار انداختن	دومه وەر، چه نه ویرغه. [ف] وراج
وهكار كهفتن؛ ☞ وهكار كهوتن	ویژپک: ئه سپه ندهر، ئه سپه ننه ر. [ف] اسپند
وهكار كهوتن؛ (دهست كردن به كار، دهست به كار بوون؛ (ههلبوونی ماتۆر و ماشین و [ف] (شروع كردن كار؛ (روشن شدن موتور و ...	ویژهنگ: (ئاو زهنگی، رکیف، زهنگۆ؛ (وهنه و ز، ویژنگ، خه ونووچکه؛ (پهلاماری په نامه کی، ههلمهت بردن به دزییه وه / خویان مات کرد و له پر ویزنگیان دان، [ف] رکاب زین؛ (چرت زدن؛ (عملیات سری
[ف] بهكار بردن	ویژامه: په خشان. [ف] نثر
وهكار هینان؛ ☞ وهكار هاوردن	ویژن: بیژنگ. [ف] غربال
وهگیر: که سیک که هه قایهت یا باسیک دهگیر یته وه. [ف] راوی	ویشکاو هاتن: (+) (چۆره لی بران، (کانییه که وشکاو هات.؛ (بریتی له پیاویک که توماوی نه مابن، له پیاوه تی که وتوو. (برا من تازه ژنم برچییه وشکاوم هاتوووه. [ف] خشکیدن چشمه و استخر و ...؛ (کنایه از عقیم شدن مرد.
وهل: (+) زه لکاو، باتلخ، زۆنگ. [ف] باتلاق	ویشکه سوئ: زهویی وشک و بی ئاو و قه لشت قه لشت. [ف] زمین خشک و ترک خورده
وه لاشم: پرژ و بلاو، شیکراوه، هنجراو. [ف] حلاجی شده و پراکنده	ویشکه په پ: په حهت بوون به خو پیوه نان و دهست بازی. [ف] انزال به وسیله دست بازی
وه لاسل: خو لاسه، له سه ریه ک. [ف] خلاصه	ویغیر: به ره لالا، به ره له دا. (ئه سپه که ی ویغیری نیو
وه لیل: نه خۆش و که له لا، په ک که وتوو. [ف] علیل	وینجه که کرد. [ف] رها
وه ناوکه وتوو: به سالاجوو، گهراوه، به ته مه ن. [ف] سالخورده	ویلغار: ویرغه، جوړی په وتی ولاغی سواری. [ف] نوعی دویدن اسب
وه نۆشک: قه زوان، قه سقه وان. [ف] چاتلانقوش	وینجه خه شه: خه شه وینجه، جوړیک وینجه یه گولی په مه یی دهر دهکا مالات بای پی ناکا. [ف] نوعی یونجه
وه نه ن: پردی بزۆک، پردی به دار و ته ناف ساز کراو. [ف] پل متحرک	وینجه ره شه: باشترین وینجه که مالات به ته پری و به وشکی چاکی دهخوا، گه لاکه ی سی په په یه و سالی سی بهری ده دور نه وه. [ف]
وه ور: به فر، ویه ر. [ف] برف	
وه یشت: ته وژم، گوشار، جهخت. [ف] فشار	
وهیه کا چوون: (تیک په رین، له یه کتر هه لچه قین، تیک راچوون: (تیک هه لچوون، شه پ کردن له گه ل یه کتری. [ف] درهم فرو رفتن؛ (گلاویز شدن	
ویره دريژ: چه نه دريژ، زۆربلی، چه نه وهر،	

گیاهی است شبیه یونجه	نوعی یونجه
وینگه: دهنگی خولانه وهی مهرزهق، دهنگی هاویشتنی بهرد. [ف] صدای چرخش سنگ در هوا	وینجه ره شه: ره شه وینجه، جوړیک وینجه یه وهرزیران زوری داده چینن. [ف] نوعی یونجه
ویول: داریکی جهنگه لیه بهری نییه. [ف] یک درخت بی ثمر جنگلی	وینجه کتویله: وینجه ی خوړسک که له کتو و شاخ ده پروی. [ف] یونجه کوهی
ویهر: بهفر، وهور. [ف] برف	وینجه مارانه: گیاه که له وینجه بهرتره
ویه راو: به فراو. [ف] برف آب	گه لاکه ی وهک وینجه دهچی، ساقه تی
	ئه ستوورتره و گولیکی زهره در دهکا. [ف] اسم

هاتنه کلکان: (پاشگه ز بوونه وه، په ژيوان بوونه وه. (ئيتړ هاتومو کلکان قهت کاری واکه م) ؛ (کوتايی، ئاخړ. (کاره که مان هاتوته کلکان ئيتړ خه مم نييه. (ف) پشيمان شدن؛) به پايان رسيدن

هاتنه که وان: پیک که وتن و سازان، سازگاری. (هينده نابار و خيشه سهره به هيچ کلوجی نايه ته که وان،) (ئه گهر مه يلت له سهرمه به راستی وهره که وان/ دونا به و نه حله ته ی بی که خودا کردی له شه يتان «گورانی». (ف) سازش

هاچهر: ۞ ئاچهر

هاچهر فه پانسه: (ئاچهر فه پانسه، ئامرازیکی کردنه وه و به ستنه وهی پیچ و مؤرده یه، به په زمه توند و شل ده کریته وه. گه وره و چکوله ده کریته وه و بو هموو پیچیک ده بی؛) بریتی له که سیک که هموو کاریک ده زانی. (ف)

آچارفرانسه؛ (کنایه از کسی که همه کار بلد است

هارووژان: ورووژان، تووپه بوونی به کومه ل. (ف) به هیجان آمدن گروهی

هارووژاندن: (تووپه کردن و شله ژاندنی خه لک. (بیته نگ دانیشتون مه یان هارووژینه.) ؛) ورووژاندنی زهرگه ته و ژنگه سووره که تیک ده هالین و هیرش ده بن. (ف) به هم زدن مردم؛) برانگیختن زنبور

هارووژاو: ورووژاو، تووپه کراو. (ف) به هیجان آمده

هاره کر: ده ستار، به ردی دانه ویله لی کردن. (ف)

دستاس

هاسکه هاسک: هه ناسه سوار بوونی دواى هه لاتن، هانکه هانک. (ف) نفس نفس زدن بعد از دویدن

هاشاول: شاتاول، په لامار، شالاو. (ف) حمله

هاشه و پاشه: خه ونی تیکه و لیکه و ترسناک،

- خەۋى ناخۇش. (خەۋىكى ھاشە و پاشەم دى).
 [ف] كابوس
 ھاقەن: ئامانچ، ئاۋات. [ف] ھەف
 ھاۋى: خوناۋە، ئاۋى بارانە لەسەر گەلا و گۈل.
 [ف] قىطرە باران روى برگ
 ھاكەزايى: ھەۋەنتە، گۈترە، كۈيزەركوت. [ف]
 كىنايە از كار نىنجىدە
 ھال: (+) تەپك، تەپى لم، تەپكى پىمل. [ف] تەپى
 شنى
 ھالۋىزكان: ئالۋزان، تىك ھالان، ئالۋىسكان. [ف]
 سىردىگم شىدن
 ھالۋىزكاۋ: ئالۋزاۋ، ئالۋىسكاۋ، تىك ھالاۋ،
 ئالۋىزكاۋ. [ف] سىردىگم
 ھالۋىسكان: ھالۋىزكان
 ھالۋىسكاۋ: ھالۋىزكان
 ھاماج: نىۋان، مەۋدا، مەبەين. [ف] ميان
 ھانا و بانا: دىار و شاراۋە، ئاشكرا و بىزى. [ف]
 نھان و آشكار
 ھانە: (+) ئەنگىزە، دىنەى ناۋەكىى مەۋف. [ف]
 انگىزە
 ھانە پەنگىنە: كۈلكەزىرپىنە، كەسكاسۇر،
 پەلكە پەنگىنە [ف] رىگىن كىمان.
 ھاۋان: شەۋىنم، ئاۋىگ، خوناۋ. [ف] شىبنم
 ھاۋىرسەكى: وتوۋىژ لەگەل دوو كەس، پىرسىار
 كىردن لە دوو كەس. [ف] مىصاحبە با دو نفر
 ھاۋىپەرە: ھاۋىبەرە، دوو كەس كە لە بەرىك بىن.
 [ف] ھىجۋار
 ھاۋىكىشە كىردن: سەنگ و سوۋىك كىردنى دوو
 شىت. ھەلسەنگاندن. [ف] معادله
 ھاۋىكىشە: دوو كەس كە گىرەتارىيە كىان ھەبى.
 (ھەر دوو كىمان ھاۋىكىشەين). [ف] دو نفر كە يك
 گىرەتارى داشتە باشىدن
 ھاۋىمىژ: ھاۋچاخ، ھاۋچەرخ. [ف] ھىمىصر
 ھاۋىشىن: ھاۋدەم، ھامدەم. (شەۋانە ھاۋىشىنى
 جام و بادەم/ بە بادە با پەژارە و خەم بە بادەم/
 كە دەستى رىۋىگار بايدا سەرى من/ سەرى
 شوشەى شەراب و چاكە بادەم «ھىمىن»). [ف]
 مونس، ھىمدىم
 ھاۋىۋەۋو: ھاۋىۋىك، دوو بىۋىكى مالىك كە
 خوشك بىن. [ف] دوو خواھر كە عروس يك
 خانوادە باشىدن
 ھاۋىۋەۋى: ھەۋى، دوۋىنى پىۋىك. [ف] ھو
 ھاۋىۋىك: كىفۋىك، پىفۋىك، پىفەۋىك. [ف] گىاھى
 است با پىازەچەى خورىدى
 ھىرنگ: وزە، تاقەت، توانا، ھىز. [ف] رىمق و توان
 ھىۋو: خوۋ، خەدە، عادەت. [ف] عادىت
 ھىرپىشت: ھىرپىش، پەلامار، شالاۋ، ھەلمەت.
 (ۋەيەك ھەپىشت دەۋرى شارەكە كىردن). [ف]
 ھىلمە
 ھىلىت: گىايەكە لەنىۋ گەرمەشانىدا دەۋى ئەگەر
 ھەيۋان بىخا پى دەمى، گاكلىنە. [ف] نام گىاھى
 است سىمى كە ھەر حىۋانى بخورد مىمىرد
 ھىۋىدانەۋە: بادانەۋە، گەپانەۋە، ۋەرسوۋپان. [ف]
 بىرگىشتىن
 ھوتاف: تىرىفەى مانگ، شۋقى مانگ. [ف] مەتەب
 ھۆراندن: دىنگى رەشەۋلاخ. (مانگاكان دەستىان

- کرد به هۆپاندن) [ف] صدای گاو
هۆپژن: دهنگی گریان، شهپۆر، (له هۆپژنی
گریانی دا) [ف] صدای بلند گریه
هۆرمزه: ورمزه، گۆزروان. [ف] گل گاوزبان
هورمیس: فرمیسک، رۆندک، ئهسرین، هیسر،
ئهسر، ئهشک. [ف] سرشک
هوروژم هینان: وروژم هینان، به پۆل
ههلاتنه سهر شتیك. (منال هوروژمیان هینا بۆ
سهر سفرهكه) [ف] هجوم آوردن
هۆره گورگی: گورگهزێ، باران و خۆرتاو
پیکهوه. [ف] باریدن باران به هنگام آفتاب
هۆپه: دهنگی ڕشهولاخ. (مانگا زهره ههر هۆپه
بێ) [ف] صدای گاو
هۆپه به له: وپه به لهک، گیایهکی تاله له میکوک
دهچێ به لام ئهه رهنگی سپی واته. [ف] نام گیاهی
تلخ
هۆپه به لهک: ٢٥ هۆپه به له
هورهتۆو: خۆرتاو، بهرپۆژ، دژی نسێ. [ف]
آفتابگیر
هۆزی: (گای ده به، گای یهخته نهکراو. (وهک
هۆزی ملی ههلدینی و دهکوتیه نیو گاران) ؛)
بریتی له پیاوی پوهه لمال دراو و تۆلاز که
دایمه به دوای ژنانه وهیه. [ف] (گاو اخته نشده؛)
مرد هیز و بی شرم
هۆکهل: بلیمهت، ههلهکته. [ف] نابغه
هۆگان: (+) ئهه شوینهی که گیایهکان یان
تهراکتور دهگه پیتهوه سهر خهت، ئهه سههه و
ئهه سهههه کوز، شوینی هۆدانه وه له جووتدا.
- [ف] محل دوباره برگشتن در شخم زدن
هۆلاسههه: ناوی کایهیهکی مندالانهیه. [ف] نام
یک بازی کودکان
هۆلین: گۆلین، تۆپین، گه مهی به تۆپ، یاری
تۆپی پێ. [ف] فوتبال
هۆمه: هیرش، ههلمهت، پهلامار، شالاول. [ف]
یورش، حمله
هوز: (+) بیر، فکر، خهیاڵ. (هوزی کهس و
کاری خودی کیک) [ف] یاد
هورنقیس: مههکهب، جهوههر. [ف] دوات
هورنقیسدان: جهوههردان. [ف] شیشه دوات
هورووش: گهنمی به دهستار لێکراو بۆ
ساوهه. [ف] گندم خرد شده برای آش حلیم
هوسهمل: پیازه خوگانه، پیووازه خوگانه،
گیایهکه بنهکهی وهک پیواز وایه. [ف] نام گیاهی
است
هوشاندن: دهنگی مار کاتی تووپه بوون.
(داری به کونی مارهکه دا کرد هاته دههه و
دهستی کرد به هوشاندن) [ف] صدای مار
هنگامی که اذیت می شود
هوشه: دهنگی مار. (مارهکه ههر هوشه
دههات) [ف] صدای مار
هوفه: درۆی زل، زۆر گه وهه نیشان دانی
شتیک. [ف] اغراق
هوک: (+) شیت، دهلوو، لیوه، دین. [ف] دیوانه
هوکدار: ٢٦ هوکدار
هوکل: جندۆکه، ئهه جنده، جنۆکه. (هوکل
خوین داگه نیشانی بۆیه ههوک بووگه) [ف] جن

هووگلداز: شیت، که سیک که جندۆکه ی له گه له.	هەردیا: حەزیا، هەژدیها. [ف] اژدها
[ف] دیوانه، جن زده	هەرزەدە: چەنەوەر، چەقەسەرۆ، هەلەوەر،
هووکن: ھووکدار	زۆربلێ: [ف] وراج
هووله: مله، جۆپرەک. [ف] آبدزدک	هەرشین: ڕووخان، ڕمان. [ف] فرو ریختن آوار
هۆوی: مالۆس، میچکه بهراز، بهرازی میو. [ف]	هەرمی ڕەشە: جۆریک هەرمی دەنک گەورە ی
گراز ماده	پاییزییه. [ف] نوعی گلابی
هەباشە: مەکینه یەکه گەنم و جۆ له کایەکه ی	هەرمی هەلوا: جۆریک هەرمییه تیخۆله که ی
جیا دەکاتەو. [ف] خرمنکوب.	سەوزە کاتیک دەگا ناوهدە ی قاوهدی دەبی
هەپله گون: بێ میشک، کەم ناوێ، ئەقل سووک. [ف]	وێک هەلوا. [ف] نوعی گلابی
ابلە	هەرمیز: شێوان. [ف] اسلوب
هەپلی هەپۆ: بریتی له مرقۆ کاس و وپ و	هەپۆلشە: کەرویشک، خەروی، هەرویشە. [ف]
تینه گەیشتوو. [ف] کنایه از آدم بی اراده و نفهم	خرگوش
هەپوولک: ئالەکووک، هەپلۆک، هەلاکووک. [ف]	هەپۆن: زەراندنی گویدریژ، دەنگی کەر، زەرە.
گیاهی از تیره سنگ	[ف] عرعر خر
هەتەل: تەلە، داو. [ف] دام تلە	هەپە: خشتی له سەریه ک هەلچندراوی
هەچان گرتن: وچان دان، وچان گرتن. [ف]	کوورەخانە، فەنەر [ف] فنر آجر
ایستادن برای خستگی درکردن	هەرەژ: هار، نەخۆشی سەگ. (سەگە که هەرەژ
هەچان: وچان، حەسانەو، ڕاوەستان. (زور	بڕو. [ف] هاری
شەکەت بووین هەچانی بەین خاسە. [ف] ایستادن	هەرەش: ھەرەش
و خستگی درکردن	هەرەمک: نەزۆک، نەزا، (مخابن ئەو ژنە باشە
هەچی: (+) دەزوو، مکارە. [ف] نخ	هەرەمکە. [ف] نازا
هەدار هەدار: ناوی کایەیه کی مندالانەیه. [ف] نام	هەرەمەکی: هەوێنتە، له گۆترە خۆ پێدا کردن و
یک بازی کودکانه	بەپەله چوونە پێشی. (هەروا هەرەمەکی دڕۆنە
هەرال: بەرەللە، خویچی و بیکارە. (راسته دهلین	بەرەو. [ف] الکی
تیر و پیری/ هەرالی پێویدی و دیری/ لاری برپی	هەرەنگ: هیز، وزە، قەووت، وەر. (هەرەنگ له
تۆ هەرالی/ دوچاری تەلە ی خەیاالی. «راوچی».	دلم نەما. [ف] توان، نا
[ف] بیکارە و بی بند و بار	هەرئ: (+) هەمیشە، دايمه، یه‌قا. [ف] هميشه
هەر دەپان: گۆرەپان، مەیان. [ف] میدان	هەرل: جاو، خام، پارچەیه که له پەمۆ دەیتەن.

هەشەنگ: ھەرەنگ	پارچەى پنبەى.
هەشینۆك: كەوتوویى، گرانەتا، نۆبەتى، كەفتەى. ھەشەنگ	هەرل ئاوا: گوندیک بوو له هەورامان ئیستا
هەقاف: ھیمن، لەسەرەخۆ، ئەھو، ھیدی. ھەقاف	نەماو و دێهەکی دیکە بەناوی گۆشخان لە
آرام	نزیکی دروست کراو. ھەقاف نام روستایی ویران
هەفتۆو: ئەفتاو، لولینە. ھەفتۆو	شەدر اورامان
هەقەر: پۆژ، خۆر، ھەتاو. ھەقەر	ھەرىن: ئەستێرە، ھەسارە، ستێر. ھەقەر
هەقەك: پستە، دێر، خەت. (نامەىەكا چار	ھەزار و دوولایی: ھەزار و یەك لایە،
هەقەكى ژبو ھەقالا خۆ نقیسی). ھەقەكى	ھاتووچۆی پێچەلاوپیوچ، پێچ پێچ پۆیشتن.
ھەقەدەس: ھەقەدەست	(ھەلاتنەكەى زۆر سەیرە ھەزار و دوولایی دەكا).
ھەقەدەست: كرى، مزە، ھەقەدەس. ھەقەدەس	دویدن بەطور زیگزاگ
ھەقە پەلە: پەلە باران لە نیوہ پاست مانگی	ھەزوی: جاترە، نەعنای كیوی، ھەزوە. ھەزوی
پایزدا. ھەقەدەس: كرى، مزە، ھەقەدەس. ھەقەدەس	آویشن
ھەكەل مەكەل: ناوی یارییەكى منداڵانەى	ھەژەندەر: ھەژینەر، تەكانەر، بزۆینەر. ھەژەندەر
بەدەوری یەكەو دادەنیشن و لاقیان رادەكیشن	تەكان دەندە
و لاقیان تێكەل دەكەن بە نۆرە قامك لەسەر	ھەستە دەمار: پەگى ئەعساب. ھەستە دەمار
ھەموو لاقەكان دادەنێن و وەك بژاردن دەلێن	ھەستێرۆك: ئەستێرەى چكۆلە. ھەستێرۆك
(ھەكەل مەكەل، كەكەفۆكی/ زەرد و سوور و	ھەسوونە زێرپینە: كۆلە زێرپینە، پەلكە رەنگینە،
شەمامۆكى/ مێخم كۆتى مێخ ھەلبەزى/ تیکەى	كەسكاسۆر، ھانەرەنگینە. ھەسكاسۆر
چەپم لەوێ گەزى). لەسەر لاقى ھەركەس	ھەسێل: ھەسیر، ھەسیرە. ھەسێل
شەیرەكە تەواو بى نقورچكێكى توندی	ھەسێل پەرە: مەلە، جۆپەرەك، ھەسێل
لێ دەگرێ و دەبێ ئەو لاقەى ھەلکیشیتەو. ھەلکیشیتەو	ھەسێنە زێرپینە: ھەسوونە زێرپینە، كەسكاسۆر،
اسم یک بازی کودکانە	كۆلە زێرپینە. ھەسكاسۆر
ھەگەل: گابەرد، بەردى زل. ھەگەل	ھەسیو: ئاوس، وەزگ كەوتن. ھەسیو
ھەگەر: (+) ھۆ، بنۆس، ئەگەر، عیلاەت. ھەگەر	ھەشار كیشایش: راکشان، تخیل بوون. ھەشار
ھەلئاساو: ھەلئاساو، پەنەماو، ھەلئاسیو. ھەلئاساو	كشیدن
آماسیدە	ھەشت گول: بە تەواوی گول دانى گەنم.
ھەلاتنەو: شكانى دەسكى گۆزە و كتری و	(گەنمەكە جیى وایە گولێ نەداو، بەلام جیى وایە
	ھەشت گول بوو). ھەلئاساو تمام خوشە شدن گندم

هه‌لپرووقاو: ژاکاو، هه‌لپرووکاو. [ف] پڙمرده	کیتته‌له و ... (ده‌سکی کتربیه‌که هه‌لاتوته‌وه). [ف]
هه‌لپزان: با کردن و ماسین. زگ هه‌ستان. (هه‌ر ده‌خون و هه‌لده‌پزین). [ف] باد کردن	شکستن دسته‌ی کتری و کوزه و ...
هه‌لپلان: تیک‌وه‌ردان، ئاویتته‌کردن. [ف] آمیخته کردن	هه‌لاژان: هه‌لاژیان، ڤاکشان، ڤازان، تخیل بوون، ڤه‌هیل بوون، دریژ بوون. [ف] دراز کشیدن
هه‌لترۆپاندن: توپاندن. [ف] کشتن حیوان حرام گوشت	هه‌لاله‌برایمه: هه‌لاله‌به‌رمه، شلیزه. [ف] لاله واژگون
هه‌لترۆپاو: توپیو، توپاو. [ف] مردن حیوان حرام گوشت	هه‌لاله‌پڙئی: هه‌لاله‌پڙاندنی گول. [ف] گردافشانی گل
هه‌لترۆپین: توپین، توپان، مردنی گیانله‌به‌ری حه‌رام گوشت. [ف] مردن حیوان حرام گوشت	هه‌لامات: هه‌لمه‌ت، هۆمه‌ن، هیرش. (هه‌لامات برن و قولی‌س کردنیان). [ف] حمله
هه‌لتۆزانه‌وه: کزانه‌وه، چووزانه‌وه‌ی برین. [ف] سوزش زخم	هه‌لاویل: جان‌وه‌ریکه وهک سمۆره ده‌چی کلکی وهک که‌وچک وایه، کاتیک هه‌ست به مه‌ترسی ده‌کا و دوژمن لیی نزیک ده‌بیته‌وه میز ده‌کاته کلکیه‌وه و فریی ددها. له هه‌رک‌س که‌وئ ده‌یکوژی ڤه‌نگه ژه‌هری هه‌لاهه‌ل و هه‌لاهیل و هه‌لالیل هه‌ر ئه‌وه بی. [ف] نام جانوری سمی است
هه‌لچۆڤ: لاراو، دژاو، زه‌ویی‌ک که ئاو ڤاناگری و کاتیک ئاوی لی ئاژین ده‌که‌ن، دڤڤ ده‌بی و ئاوه‌که هه‌لنامژی. [ف] زمینی که ناهموار است و آب نمی‌خورد	هه‌لپڤداب: هه‌لپه‌له‌پ، هه‌لپین و ماندوو کردن و لیک هه‌لاواردن، ڤه‌پی که‌وتن و هه‌لسووڤاندن. (هه‌لپڤدایان به جاشه‌کان خستبوو). [ف] دنبال کردن و خسته کردن و از هم جدا کردن
هه‌لخوشان: ٭ هه‌لخوشین	هه‌لپینه‌وه: تیژ کردنه‌وه‌ی ددانی مشار. (مشاره‌که کول بووه بییه بو وه‌ستا با بۆمان هه‌لپینه‌وه). [ف] دوباره تیز کردن دندانه‌ی اره
هه‌لخوشین: دامالکان، دامالدران، (هه‌رچی به‌نه‌که‌ی تی‌ده‌هالینم هه‌ر هه‌لده‌خوشی). [ف] سر خوردن نخ روی چوب	هه‌لبه‌جووز: ناوی یارییه‌کی مندالانه‌یه به‌هه‌لوا کردن ده‌ڤۆن. [ف] نام بازی کودکان
هه‌لخه: (+) جوړیک هه‌لپه‌رکی کوردییه هه‌ر له جیوه هه‌لده‌خه‌نه‌وه. [ف] نوعی رقص کردی	هه‌لپرووقان: هه‌لپرووکان، ژاکان و هه‌لوهرین. [ف] پڙمردن
هه‌لزه‌په‌تان: هه‌لزیان، په‌نه‌مین، با کردن، ماسین. [ف] آماسیدن	

هه‌ل‌ه‌قانه‌وه: هه‌ل‌ه‌قینه‌وه، هه‌ل‌ه‌زینه‌وه له ترس و له نه‌كاو. [ف] يكه خوردين

هه‌ل‌ه‌ژين: داچله‌كين، داترووسكان، راپه‌نين. [ف] يكه خوردين

هه‌ل‌ه‌ژينين: تى‌هه‌لكيشان. (قه‌نده‌كه‌ى له چايى مه‌ل‌ه‌ژينى). [ف] آب كشيدن

هه‌ل‌ه‌سله‌ماندنه‌وه: سه‌ماندنه‌وه، ره‌و پى‌كردن. [ف] رم دادن

هه‌ل‌ه‌سله‌مينه‌وه: سه‌مينه‌وه، ره‌و كردن. [ف] رم كردن

هه‌ل‌ه‌سووكه‌وت: هه‌ستان و دانيشتن. (له‌گه‌ل چاك و خراب هه‌ل‌ه‌سووكه‌وت ده‌كا). [ف] نشيست و برخاست

هه‌لك: هه‌ناسه، پشوو. (هه‌لكى بريا). [ف] نفس هه‌لك بريان: هه‌ناسه لى‌بران، برىتى له ماندوو بوونى زور. [ف] از نفس افتادن

هه‌ل‌ه‌كردنه‌وه: (هه‌لويزانن، ماشه‌ره به‌ن هه‌ل‌ه‌كرنه‌وه و كردنى به‌گولوله. (ئه‌و ماشه‌ره به‌نهم بى‌هه‌لكه‌وه). (ديسان هه‌ل‌ه‌كردنه‌وى چرا و ... (چراكه هه‌لكه‌وه تاريكه). [ف] گلوله كردن نخ؛ (دوباره روشن كردن چراغ و ...

هه‌ل‌ه‌لاجو: جو‌لانى، هه‌ل‌ه‌رتك، ديالانى، دنگلاڤ. [ف] تاب

هه‌لم: تاقت، توانا، زياتر بۆ تاژى ده‌گوتري. (تازييه‌كه‌مان له راودا زور به هه‌لمه). [ف] رمق، توانايى

هه‌لمه‌قووت: (قووت‌دانى خوراك به گه‌رمى، حه‌په‌نوش. (نه‌په‌يشت سارد بيه‌وه و هه‌ر به

كه‌رمى هه‌لمه‌قووتى كرد. (كناية له خواردنى شتى حه‌رام به ئاسانى. (حه‌رام و حه‌لال نازانى و ده‌ك گه‌زو و مازوو هه‌لمه‌قووتى كرد). [ف] هورت كشيدن غذاى گرم باعجله؛ (خوردن مال حرام بدون مهابا

هه‌ل‌ه‌وارته: هه‌ل‌ه‌ژيردراو، هه‌ل‌ه‌ژارد. [ف] استثناء

هه‌ل‌ه‌وك: لانكه، بيشكه. [ف] گهواره

هه‌ل‌ه‌وك: هه‌ل‌ه‌وك

هه‌ل‌ه‌ومهرج: بارودوخ. [ف] موقعيت

هه‌ل‌ه‌ون: هه‌لووكين، حه‌للو، چۆحه‌لين. [ف] الكدولك

هه‌ل‌ه‌پرووكى: په‌له و عه‌جه‌له له كاردا. (كاره‌كه‌يان به هه‌ل‌ه‌پرووكى ته‌واو كرد). [ف] عجله كردن در كار

هه‌ل‌ه‌پله: په‌له و عه‌جه‌له، له‌ز، تالووكه. (وه هه‌ل‌ه‌پله له‌ولاوه هاته‌وه). [ف] عجله

هه‌له‌كه سه‌ما: (+) سه‌ما كردن و شادى و هه‌ل‌ه‌زدا به‌ز له خو‌شيانا. (له خو‌شيانا كه‌وتبوونه هه‌له‌كه سه‌ما). [ف] رقص و پاى‌كوبى و شادى

هه‌ل‌ه‌يك مه‌ليك: هيچ و پووچ، سووكوچرووك، سه‌ليته‌ى به‌ره‌للا و به‌ده‌ست هه‌مووكه‌سه‌وه. (پير‌ينه‌كه‌ى هه‌ليك مه‌ليك / هه‌ر دوو لينكانت ده‌گرم پى‌ك/ هه‌ر دوو كونانت ده‌كه‌م به پى‌ك/ ميرى به‌به سه‌لامه‌ليك «عه‌لى به‌رده‌شانى»). [ف] روسپى هرجايى

هه‌ل‌ه‌وپه‌له: هه‌له و چه‌وتى له نووسين و كاردا (پى‌م خو‌شه هه‌ل‌ه‌وپه‌له‌م بۆ راست كه‌نه‌وه). [ف] غلط، اشتباه

هه ننتن: کوتان، دهرزی وه شانندن. [ف] تزیق کردن

هه نجراو: شی کراوه، ریشال ریشال کراو. [ف] پارچه ریش ریش شده

هه ندهر: (+) (حاند، حاست، په نا) هه نتهش، حوزوور (نه هه نراوه دهسی شیعرم له هه ندهرتا گلهی ناوئ/ سروشتی شاعیری وایه دهبی ههستی نه هه نرابی «راوچی»). [ف] در برابر، نزدیک (حضور

هه ندهران: (+) دهرهتان، پئی دهر باز بوون له سهختی و خهفته. (له تاوانا هه ندهرانی نه بوو)

هه جمان، ئارا و قارا. [ف] طاقت، راه گریز هه ندهکی: لانی کهم. [ف] جزئی

هه نران: هه دادان، سرهوتن، (نه هه نراوه دهسی شیعرم له هه ندهرتا گلهی ناوئ/ سروشتی شاعیری وایه دهبی دهستی نه هه نرا بی. «راوچی»). [ف] آرام گرفتن

هه نگران: (تی هالان، تی ورووکان؛) هارووژان، ورووژان. (منالیل له مه یانه که هه نگران). [ف] دور چیزی گرفتن. (به هیجان آمدن

هه نکه ره شه: جوری که هه نگی باریک و دریژه ره نگی ره شه، شه مه تریکه. [ف] زنبورسیاه

هه نکه ژاله: (+) زهرگه ته، زهرده واله. [ف] موسه هه نکه مه: هه را و هوریا، زه نازنه نا، هه للاو بگر.

(بوو به هه نکه مه یه که سهگ ساحه بی خوی نه ده ناسی). [ف] جنجال و سرو صدا

هه نگیز: قهوه، هیز، وزه. [ف] نیرو

هه نگیزدان: قهوه لی دان، هیز لی دان. (هه نگیزی

هه ماس: له سه ره خو، هیمن، هیدی. [ف] آرام هه مبهه: شهریک. [ف] شریک

هه متهر: هه متی، دیسان، هه میسان، سه ره له نوئ. [ف] دوباره

هه مدا: هاوته مه ن، هاوسال. [ف] همسال هه مدهس: هه ره وه ز، کار کردنی چه ند کهس پیکه وه بۆ ته واو کردنی کاریک. (چوار مالین ده بینه هه مدهس و دروینه ی هه چوار ماله که ته واو ده کین). [ف] همکاری کردن چند کس برای زود پایان دادن کارها

هه مپیش: ئاوه ل زاوا، هاو زاوا. [ف] باجناق هه مزاغایی: ناوی تیره یه که له هۆزی مامهش. [ف] نام طایفه ای از ایل مامش

هه مکور: دهسته برا، هه قال، په فیق، هاوپی. [ف] دوست، رفیق

هه مل: فه پز، گریمان، دانان به گومان. (وا هه مل که یه هه نه بوو که). [ف] فرضیه

هه من: قه مته ره، په تیکه ره شمالي له چوار لاهه پی قایم ده کری. (سه ری هه منه کان به و هه یانه وه بیهسته). [ف] طناب چادر و خیمه

هه مه کی: گشتی. [ف] کلی هه ناروک: نارنجهک، قۆمه له. [ف] نارنجک

هه نارپس: به هاناوه چوون، فریارپس، فریای که سیک کهوتن. [ف] فریادرس

هه ناسه کوپی: هه ناسه برکی، هاسکه هاسک. [ف] نفس تنگی

هه ناسه رهش: به غیل، نه فس پیس، سه سوود، چاوپیس. [ف] حسود، بدنفس

- هه‌وه‌وه: ناوی مه‌لیکه. (هاته‌وه، هاته‌وه، ته‌یره‌که‌ی له‌گه‌رمینی، به‌ته‌یرم ده‌لین هه‌وه‌وه/ تیژبالی خۆی لیک‌ده‌داوه/ نیشته‌له‌مه‌زراکه‌ی یه‌کشه‌وه/ باز و پۆر پۆلیان به‌ستوه‌وه/ سه‌ر سه‌وزیکیان پیشه‌وه «فولکلور».) [ف] نام پرنده‌ی است
- هه‌ویژ: هاوده‌نگ، هاوال، هاوده‌م. [ف] مونس، هه‌مدم
- هه‌ویق: هه‌ویق، ته‌شق، په‌په‌پۆچکه، به‌رزایی ئاسمان. [ف] اوج
- هه‌ویل: له‌به‌رچاو، له‌به‌رده‌ست، (ده‌ستم گیرابو به‌کارده‌وه، که‌سیش له‌هه‌ویلا نه‌بوو بینیرم به‌دواتدا.) [ف] دست‌رسی
- هه‌وینی نۆ مه‌نجه‌ل شیر: بریتی له‌زۆرزان و فیله‌باز، که‌سیک که‌ناتوانی سه‌ر له‌کاری ده‌ره‌ینی. [ف] کنایه‌از آدم مرموز
- هه‌یشت: که‌له‌گا، سه‌ربزیو، یاخی، شه‌قی. (هه‌ینه‌دانه‌ده‌میوه‌هه‌یشت بووگه.) [ف] یاغی
- هه‌یقی: (+) هه‌زیا، هه‌ژدیا، هه‌ردیا. [ف] ازده‌هه‌یکه‌ل: ناوی خه‌ریته‌یه‌کی فه‌رشه. [ف] نام نقشه‌ی قالی است
- هه‌یه: (+) سینگ دارینی خه‌وت، سینگ ده‌شمال. (خه‌وتیکیان هه‌لداوه‌چله‌یه‌ی بو داکوتراوه.) [ف] میخ چوبی
- هه‌یال: ده‌ربه‌ده‌ر، ئاواره، ئاراگیل، ویل‌ویل. [ف] سرگردان
- هه‌نم گرتن: سه‌رسام بوون، هه‌په‌سان، واق وېمان. (چاوی به‌و دیمه‌نه‌که‌وت هه‌تا ماوه‌یه‌ک
- هه‌نوودان و به‌دوای خۆیاندا رایانکیشا.) [ف] قوت زدن
- هه‌نوودان: تیف تیفه‌دان، ساف و سووف کردن. (ریشی وا هه‌نوو داوه‌کنیج بووکسه‌واتی له‌ده‌کا.) [ف] کنایه‌از تراشیدن ریش و آرایش زیاد
- هه‌نی‌هه‌نی: هه‌لاهه‌لا، داوه‌شاو. [ف] له‌و از هم پاشیده
- هه‌نییه‌کۆله: شووتی چکۆله و بی‌ئاو، شووتی دیمه‌کار. [ف] هندوانه‌ی دیمی
- هه‌واکیش: خه‌فه‌نگ، ده‌رببجه‌یان کولاوکه‌ی چکۆله‌له‌مالدا بوئه‌وه‌ی هه‌وای پێدا بیته‌ژووری. [ف] هواکش
- هه‌والنیر: خه‌به‌رنیر، که‌سیک که‌هه‌وال و خه‌به‌ر بو گو‌فار و پۆژنامه و رادیو و تی‌فی کو ده‌کاته‌وه و به‌پێی ده‌کا. [ف] خبرنگار
- هه‌وروه‌یل: هه‌ور و هه‌لا. [ف] ابری
- هه‌وروساو: جوړیک له‌چکه‌ی ژنانه (شنه‌ی با کاتی له‌چکه‌ی هه‌وروساوی لاده‌دا، ده‌رژ/ له‌تاسه‌ی هه‌لمژینی بۆی وده‌نوشه‌ی په‌رچه‌می ئه‌شکم «ئه‌مین گه‌ردیگالانی».) [ف] روسری
- هه‌روباد
- هه‌ورین: برینگ، مه‌قه‌ستی مه‌ر برینه‌وه. [ف] دوکار
- هه‌وکه: هه‌نوکه، نه‌و، هه‌شتا. [ف] هنوز
- هه‌وه‌جه: هه‌وجه، نیاز، ئاتاج، هه‌وج، [ف] احتیاج
- هه‌وه‌نته: (+) به‌لاش، خۆپایی، مفته. [ف] مفت، رایگان
- هه‌وه‌نته‌خۆپ: مفته‌خۆپ. [ف] مفتخوور

هیمم گرتی. [ف] متحیر شدن

در خانه

هیرز: فریزوو، فرووزوو، فرس، گیایه کی
هه رزه یه ریشه که ی زور دریژه و له نیو بیستان
و وینجه و ... دا ده روی و وشکی دهکا. [ف] گیاه
هرز

هیشک هه لاتن: (وشک بوونی گیا و گز و دار
و گول. (دارهکان له خورا هیشک هه لاتن. ؛) کز
بوون له بهر خهم و که سه ر، لاواز بوون.
(هینده ی خهم خواردوه هیشک هه لاتنوه. [ف])

هیرهق و نیله: یه رهق و نیله، هیله قوونیره. [ف]
خیش و یوغ

پژمرده شدن: (لاغر و نحیف شدن
هیشک هه لگه ران: ویشک هه لاتن، ویشک
بوونه وه، [ف] هیشک هه لاتن

هیزار: شتیکی دهست دروی وهک کوچکه و
له چکه یه ژنان له ملی دهکن، زیاتر له نیو
عه شیره تی مهنگور بو جوانی له ملی دهکن.
سهیری کوردستانی چۆل که م، یا ته می کوردستانی
دل/ داخی دووری تو بچیزم، یا خه می هیزار له
مل؟ «هیدی». [ف] نوعی لچک دست باف

هیشک هه لیتان: (وشک کردن؛) خه مبار کردنی
که سیک و لاواز بوونی بهو هویه وه. (هینده ی
خهم پیداره هیشکی هه لیتاوه. [ف]) خشکاندن؛)
اندوهگین کردن کسی

هیسستوک: داگیر کراو، زهوت کراو، دهست
به سه ردا گیراو. (ئیرلاند له لایه ن بریتانیا وه
هیسستوک کرابوو. [ف] مستعمره

هیشکاتی: وشکانی، ئیشکانی. [ف] خشکی
هیشکارۆ: بیابانی بی ئاو، بیروون. [ف] کویر
هیشکاو: وشکاو، ئیشکاو. (جوگه که هیشکاو ی
هات. [ف] خشکیدن

هیسی: ئاسۆ، سوئی، سۆ. [ف] افق
هیشخان: په سیو، خه لوه تی، کولین. [ف] پستو
هیشک بوون: (له بهر ترس جووله لی بران، /له
هیوه تا له جای خوه م هیشک بیم؛) وشک
هه لگه ران، ژاکان. [ف] (از ترس خشک زدن؛)
خشکیدن

هیشکاوژ: تۆوی به وشکییه وه کراو به هیوای
باران، خه فتان. [ف] کاشتن قبل از باران
هیشکاوژ: [ف] هیشکاوژ

هیشک و برینگ: وشک و برینگ، تهواو وشک.
[ف] تمام خشک

هیشکه بار: میوه ی وشک و کراو وهک گوژ و
بادام و قه یسییه وشکه و میوژ و کشمیش و ...
[ف] خشکبار

هیشکه: (بریتی له ئاژه لیک که نه زابیت و شیر
بدا، ویشکه، کۆن دۆ؛) پاره ی خه وتوو له مالد،
(چه ندهت هیشکه له سندوقه ناوه. [ف]) حیوانی
که بچه نیاورده، ولی شیر می دهد؛) پول نقد

هیشکه بهرد: وشکه چن، وشکه که لهک، دیواری
به بهرد هه لچندراوی بی قور. [ف] دیوار سنگی.
هیشکه بیر: وشکه بیر، چالاو یک که ته نیا
به هاران ئاوی تیدایه و زوو وشک دهکات. [ف]
چاهی که تنها در فصل بهار آب دارد
هیشکه بیرۆ: وشکه بیرۆ، نه خوشییه کی پیسته

هیشکه شیو: دۆل و شیوی بی ئاو، ویشکه شیو، ویشکه خر. [ف] ده‌ری بی آب

هیشکه که‌له‌ک: ☞ هیشکه‌چن

هیشکه‌ل: چر و چیلکه، لق و چلی و شک بو سووتاندن، ئاوردوو، هیزنگ، ئیزنگ. [ف] هیزم، هیمه

هیشکه‌مز: کرپی نه‌غد بو کریکار و په‌نجبه‌ر و شوان بی‌ئوه‌ی نان و خوراک پی‌بدری. (به هیشکه‌مز شوانی گرتوو ه‌مه‌کان ده‌چته‌وه مالی خوی.) [ف] کارگر یا چوپانی که تنها مزد خود را می‌گیرد و در خانه خود غذا می‌خورد هیشکه وهر: هیشکاوز، هیشکاوس، وشکه وهر، وشکه که‌ند، ویشکه کیل، خه‌فتان. [ف] کاشتن قبل از باران

هیشکه هه‌لوا: ☞ ویشکه هه‌لوا

هیشکه‌زه: قه‌ره‌بالغ، پرای خه‌لک و هه‌را هه‌را. قه‌ره‌بارغ. [ف] جنجال و هیاهو هیقه: یه‌خه، ییخه، پیسیر. [ف] یقه.

هیلانه له چاودا کردن: له‌به‌رچاو لانه‌چوون و زور بو هینان، بریتی له مزاحیم بوونی زور. (ئه‌و هه‌تیوه به‌ینیکه هیلانه‌ی له چاودا کردووین.) [ف] کنایه از مزاحمت زیاد

هیلککه: تۆوی ژن. [ف] تخمک زن

هیلکه دۆرین: مریشکیک که له کولانه‌که‌ی خویدا هیلکه ناکا و له‌م‌لا و ئه‌ولا هیلکه‌که‌ی ده‌کا و خاوه‌نه‌که‌ی ناییبینه‌وه. [ف] مرغی که در لانه‌ی خود تخم نمی‌گذارد هیلکه گون: ☞ یه‌لکه گون

به تۆقه‌ن وشک ده‌بی و توینخ هه‌لده‌دا. [ف] قارچ پوستی

هیشکه پلاو: برنجی که پۆنی تی‌نه‌کرای، چلاو. [ف] چلو

هیشکه‌چن: ☞ هیشکه به‌رد

هیشکه خر: ☞ هیشکه شیو

هیشکه داوه‌ت: هه‌له‌په‌رکی که ژنی تیدا نه‌بی، هه‌له‌په‌رکی بی دۆ. [ف] رقص گروهی مردانه هیشکه دۆ: ☞ ویشکه دۆ

هیشکه‌پن: (پینه‌وه‌ی موو له که‌ولای ئاژده‌ل بی‌ئوه‌ی هه‌لالی لی‌درایی؛) گالته‌جاری و گه‌مه‌ی ته‌نافباز. [ف] چیدن کرک از پوست حیوان؛ (دلک‌بازی و سیرک

هیشکه‌پۆ:) یه‌کسمی فیتره په‌وت نه‌کراو، یه‌کسمی نه‌گیراو. (جوانوو‌که‌یان هیشکه‌رۆیه هیشته‌نه‌گیراو.) ؛ چۆمیک که هاوینان وشک ده‌کا. [ف] کهری تعلیم ندیده؛ (رودخانه‌ای که در تابستان می‌خشکد

هیشکه‌پئی: پیگای هه‌له‌مووت و سه‌خت و به‌رده‌لان. راه سنگلاخ و ناهموار

هیشکه سال: سالی کهم باران، وشکه‌سال. [ف] خشک سال

هیشکه‌سۆ: ویشکه‌سوئ، زه‌ویی قه‌لشت قه‌لشت و تینوو. [ف] زمین خشک ترک‌خورده.

هیشکه سۆفی: خودا خوازی هیچ نه‌زان. وشکه سۆفی. [ف] زاهد ابله

هیشکه سه‌رما: سه‌رمای سه‌ختی بی به‌فر و باران. [ف] سرمای شدید بدون بارش

هیلکه کهر: ریایی باز، ماستاو کهر، ته شی پِیس. [ف]	ملوین ده ژی. [ف] ارزش
متلق	هیوا به خو: که سیک که به خوئی دهنائی و
هیلون: (+) قوولکه ی چاو. [ف] حدقه	پی وایه هه موو کاریکی له ده ست دئ. [ف] کسی
هیلوین: هیلوون، هیلانه. [ف] آشیان	که به خود می بالد
هیل: (+) نیله، کلپه ی ئاور. [ف] زبانه ی آتش	هیوا بر او: ناهومید بوو، ناهمی. (په ری زهرده ی
هیلته: حیل، فیل، ده هۆ. [ف] حیل، مکر	هومیدی راپه ر و هیوا بر او م / من / مه لی ئه ستو
هیلته تبا: فیلته باز، ته له که باز. [ف] حیله گر	شکاو ی جی شکارم یا ره سووله لالا «راوچی».
هیلته ک: په سته ک، جلیسقه. [ف] جلیقه	[ف] نومید
هیلته که: په سته ک، فره نجی، هیلته گ. [ف] جلیقه	هیوا برین: (+) ناهومید کردن. [ف] نومید کردن
نمدی	هیتوران: دامه زران، سره وتن، ئوقره گرتن.
هیللی که مه ری: که مه ربه ندی ناوه راستی گۆی	(ئه وه ندی بزۆرن له هیچ کوئی که ناهیتورین.) [ف]
زهوی. [ف] خط استوا	آرام گرفتن
هیلینک: هیلانه، لانه. [ف] آشیان	هیتورزه: (دم ویشک بوون له بهر تینویتی
هیلینگه: داشقه، عاره بانه. [ف] گاری	زۆر، سیوشکه. (خه ریکم له تینووانا هیتورزه
هیم: (+) نیوان، مه ودا، بهین. [ف] میان، فاصله	ده بم: ؛ (قهره بالغ، حه شامه تی زۆر. [ف]) عطش؛
هیتان: بۆ نرخ ده گوتری، شیان، ژیان. (ئه و	(جمعیت زیاد
ماشینه چه ند ملوین ده هینی.)، (ئه و ماشینه چه ند	هیتو هت: حه بیته، سام، ترس. [ف] هیبت

يارسان: مەزھەبى ئەھلى ھەق. [ف] مەزھەب اهل حق	يەستر: ئىستر، ھىستر، قانتر. [ف] قاطر يەسقان: ئىسقان، يەسك، سۇقان، پىشە، ھەستى، ھەستوو، ئىسك. [ف] استخوان يەسىر: (+) سىۋى، مندالى دايك مردوو. [ف] بچە مادر مرده
ياندووز: گياھكە لە تالوو دەچى. [ف] نام گياھى است	يەشوو: ھىشوو، زەنگەتە، بۆل، تلووتەك. [ف] خوشەى انگور
يانىگر: سەگى دې، سەگىك كە پەلامارى مروڤ دەدا و گازى لى دەگرى، يىگانەگر. [ف] سگ گازگر	يەغنە: يەغنى، تايە گيا و گەنم، گىشە، قۇرى، قەلاتە. [ف] تودەى انباشتە شدەى علف و گندم درو شدە
ياھى: ئاكام، كوتايى. [ف] پايان يونجە: ھارپە، كەلووھسمە، كرمىكى سەوزە نۆك دەخوا. [ف] كرم آفت نخود	يەقا: ھەمىشە، ھەرى، دايەمە. [ف] ھمىشە يەقە: كات، وەخت. [ف] ھنگام يەقەن: جوان، دەلال، بەدەو. [ف] زىبا
يەخانگىر: يەخەگىر، دەست بە يەخە. (لەسەر پردەكە يەخانگىر بوون و بە كەس لىك نەدەبوونەو). [ف] گرىبانگىر	يەكاندەردوو: يەكەونەردوو، كتوپر، دەمودەست، لەرپوۋە. [ف] فورى
يەرخرمە: باقە، باغە، باوہشە گياى بەستراو. [ف] بىستە گياھ	يەكانگىر: يەكدىگر، پىكەوہ نووساو، تىكەل يەك بوون. (لەو شونىەى ھەر دوو چۆمەكە يەكانگىر دەبن، ئەو جووتە پىكەوہ يەكانگىر بوون). [ف] بەھم پىوستن
يەزەنە: جىژن، جەژن. [ف] جىشن	

یه‌کدیگر: 𐭪 یه‌کانگیر	یه‌که‌ونه‌دوو: یه‌که‌ونه‌ردوو، ده‌موده‌ست، خیرا،
یه‌که‌پوو بوونه‌وه: ددان سپی بوونه‌وه، شهرم	یه‌کان‌ده‌ردوو. 𐭪 فوری
و شکو و حورمه‌ت له‌نیواندا نه‌مان و شه‌په	یه‌که‌ونه‌ردوو: 𐭪 یه‌کان‌ده‌ردوو
قسه‌کردن له‌گه‌ل یه‌کتر. (تازه‌وا یه‌کپوو	یه‌کیه‌تی: ناوی هه‌لپه‌په‌کیه‌کی کوردییه. 𐭪 نام
بوونه‌وه شهرم له‌یه‌کتر ناکه‌ن.) 𐭪 در میان	یک رقص کردی.
نماندن احترام و دوستی	یه‌لخی یه‌لخی: ویل‌ویل، هیال هیال، سه‌لت و
یه‌که‌وه‌یلکه: باریکه‌له، له‌پ و لاواز، دالگوشت،	سپاده‌سوورانه‌وه. 𐭪 یله و سرگردان گشتن
به‌له باریکه، (پیاویکی یه‌که‌وه‌یلکه یه‌لووتی بگری	یه‌لکه: هیلکه، هیک، خا. 𐭪 تخم پرنده
گیانی ده‌رده‌چی.) 𐭪 لاغر	یه‌لکه‌که‌ر: مه‌راییه‌که‌ر، ریایی‌باز، ته‌شی‌ریس،
یه‌کمل: سه‌سه‌خت، که‌له‌په‌ق، خیشه‌سه‌ر. 𐭪	ماستاوکه‌ر. 𐭪 مطلق
سرسخت، خیره‌سر	یه‌لکه‌گون: دوو خرپه‌که‌ی نیو گوندینی نیرینه،
یه‌کملی: که‌له‌په‌قی، سه‌سه‌ختی، خیشه‌سه‌ری.	خا. 𐭪 خایه
𐭪 خیره‌سری، سرسختی	یه‌وه‌ره: دالگوشت، له‌پ، کز، پیوه‌له، لاواز. 𐭪
یه‌که‌له‌گوان: په‌ز یان بزنی‌ک که‌ته‌نیا گوانیکی	لاغر
هه‌یه. 𐭪 بز یا گوسفندی که‌یک پستان دارد	بیختیار: به‌سالاچوو، ئیختیار، زورهان،
یه‌که‌له‌گون: جوانه‌گایه‌ک که‌ته‌نیا هیلکه	پیره‌پیاو. (حاجی پیاویکی بیختیاره و زور به
گونیکی هه‌یه. 𐭪 گاو نری که‌یک خایه دارد	ئه‌زمونه.) 𐭪 سالخورد، مسن

بەرھەمە بىلاۋىكرادەكانى نووسەر:

۱. "تاپۇى وەرزیكى سەوز"، شىعر ۱۹۹۷ تەۋرئز
۲. "شەۋەژانى ئەستېرەبەك"، شىعر، ۲۰۰۰ تاران
۳. "مەرگەخەون"، شىعر، ۲۰۰۳ تاران
۴. "دىسان لەو شەقامانەۋە"، چىرۆكى بىژەن نەجدى (ۋەرگىپان) ۲۰۰۵ ھەۋلىر
۵. "تەپلى ئاور"، چىرۆكى بىيانى (ۋەرگىپان) ۲۰۰۵ ھەۋلىر
۶. "جىكاي بەتالى سلوچ"، پۇمانى مەحمود دەۋلەت ئابادى (ۋەرگىپان) ، ۲۰۰۶ ھەۋلىر
۷. "خۇرولاولاۋ"، شىعرى مىندالان ۲۰۰۶ بۇكان
۸. "يەكگرتن"، چىرۆكى مىندالان « قودسى قازى نور» (ۋەرگىپان) ، ۲۰۰۶ ھەۋلىر
۹. "براينى كارامازوف"، پۇمانى فيودور داستاينىفسكى، (ۋەرگىپان) ۲۰۰۷ ھەۋلىر

ئەم بەرھەمانەش ئامادەى چاپىن:

۱. "نارنجى فرىن" كۆچىرۆك
۲. "خولباى نووسىن" كۆمەلە وتار (ۋەرگىپان)
۳. "تازىبەبارانى بەيەل" پۇمانى غولامحوسىن ساعىدى، (ۋەرگىپان)

.....

سپاس بۇ كاك محەممەدئەمىن شاسەنەم و مریەم شاسەنەم كە بۇ پىتچنى و
رېكوپىك كىردنى ئەم فەرھەنگە زۆریان زەحمەت كىتشا، دۇنيام ئەگەر دل گەۋرەيى
و رۇحسۋوكى ئەۋان نەبۋايە ئەم بەرھەمە پووناكىي نەدەدى.
ئەمىن گەردىگلانى